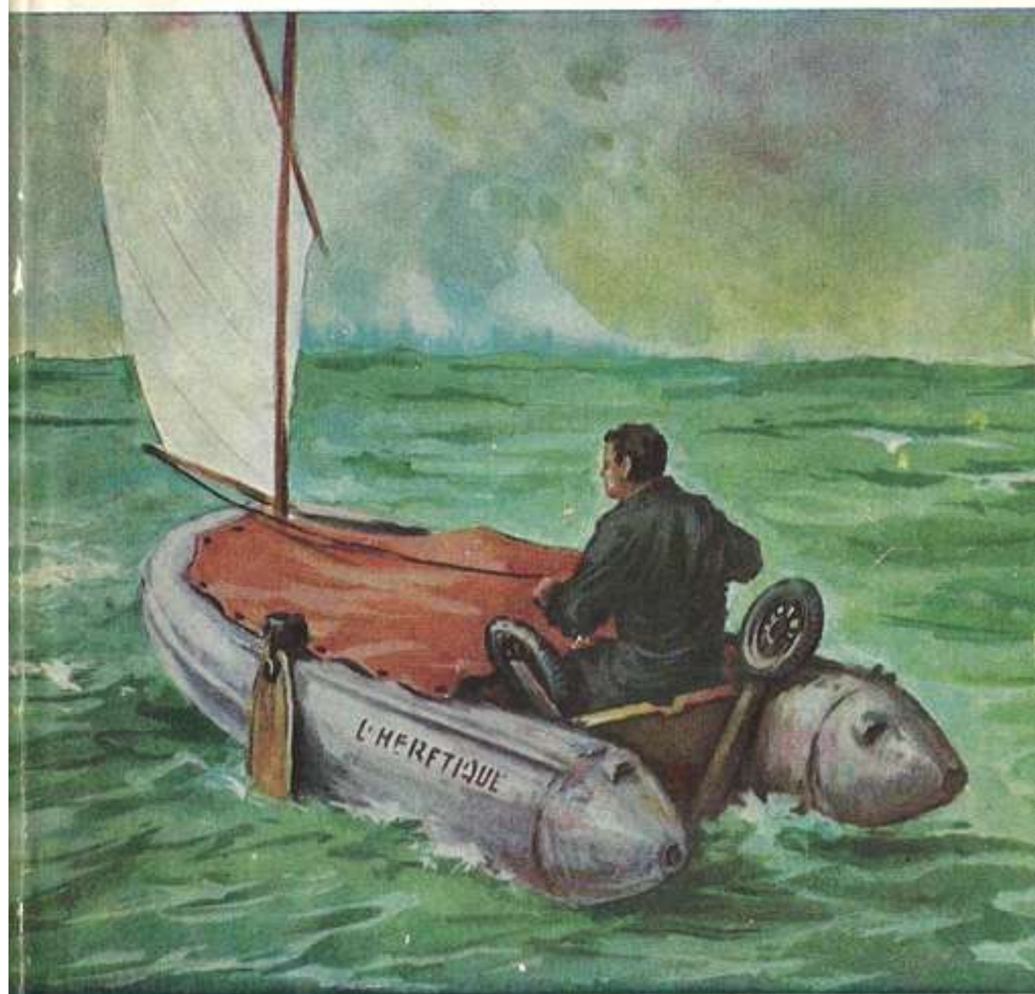
Alain Bombard

ÖNKÉNTES HAJÓTÖRÖTT

„VILÁGJÁRÓK”

16

ALAIN BOMBARD

ÖNKÉNTES HAJÓTÖRÖTT

BUDAPEST, 1964

A mű eredeti címe:
NAUFRAGÉ VOLONTAIRE

Fordította
NAGY GÉZA

ATLANTI
ÓCEÁN

FRANCIAORSZÁG

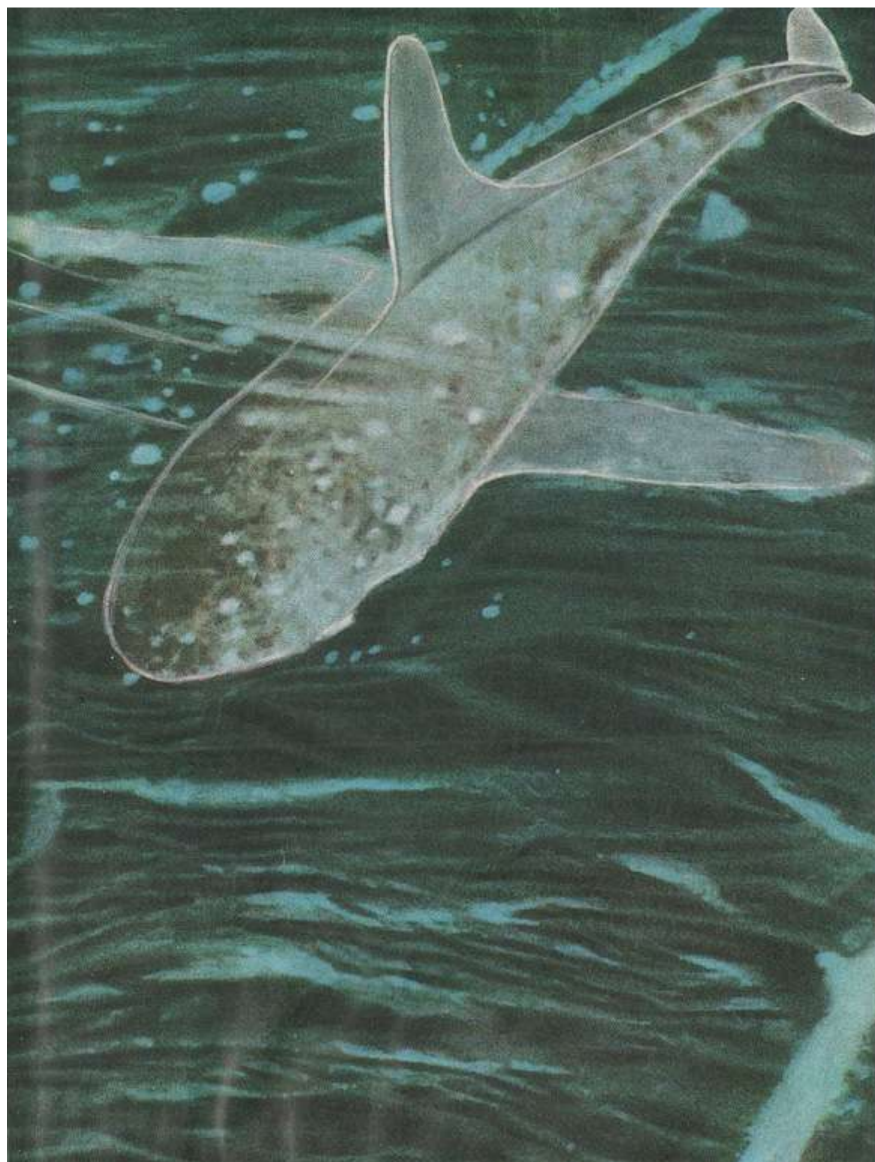
GENUA
MONACO
NICE
MARSEILLE
TOULON
OROSZLÁN
ÖBÖL
KOR-
ZIKA
BARCELONA
SPANYOL
ORSZÁG
PORTU-
GÁLIA
40°
SZARDI-
NIA
MENORCA
VALENCIA
COLUMBRETES
VALENCIAI
ÖBÖL
MALLORCA
IBIZA
BALEÁRI SZK.
ALICANTE
FÖLDKÖZI
TENGER
CARTAGENA
MALAGA
ALMERIA
GIBRALTÁR
ALGER
TANGER
CEUTA
ORÁN

AFRIKA
CASABLANCA
10°
0° GREENWICH
10°

ÉSZAK AMERIKA
ÚJ FOUNDLAND
ATLANTI ÓCEÁN
PORTUGÁLIA
AZORI-SZK.
BERMUDA
MADEIRA
CASABLANCA
KANÁRI-SZK.
LAS PALMAS
TENERIF
GRAN CANARIA
FUERTE VENTURA
RÁKTÉRÍTŐ
NOV.6.
NOV.23.
AFRIKA
PUERTO RICO
KIS ANTILLÁK
DEC.16.
DEC.14.
DEC.10.
DEC.22.
GUADELOUPE
MARTINIQUE
ANTILLA (KARIB) TENGER
BARBADOS
TRINIDAD
SANTO ANTÃO
SAL
SÃO NICOLAU
BOA VISTA
FOGO
SÃO TIAGO
ZÖLDFOKI-SZK.
50°
40°
30°
20°
10°
70°
60°
50°
40°
30°
20°
10°

Tartalom

Carcharinus longimanus, az Atlanti-óceán trópikus és szubtrópikus részein élő cápa az *Eretnek* mögött

Ajánlom e könyvet

három férfinak

Furnestin doktornak
Sol tengernagynak
Carter kapitánynak

és három nőnek

feleségemnek
anyámnak
Casablancának

ELŐSZÓ

Boulogne-sur-Mer, 1951. Tavaszi reggel. Az ügyeletes szobában alszom, amikor csöng a telefon.

— Ügyeletes orvos?

— Mi történt?

— Hajótörés a Carnot-gátnál.

— Megyek.

Sejtelmem sem lévén a baleset súlyosságáról, szitkozódva kapkodom magamra a ruhát, s rohanok lefelé. Még nem jöttek. Kérdezem a kapust. Elmondja, hogy egy halászhajó, az equibemi Notre-Dame-de-Peyragues a ködben nekiütközött a Carnot-gátnak. Hideg van, de a tenger nyugodt. Nem izgatom magam túlságosan. Ez a gát a kikötő legkülső építménye; nagy szélben igen veszélyes, de csendes időben egészen könnyen el lehet haladni mellette.

Szirénázva érkezik a tűzoltóautó. Kicsapódik az ajtaja, s jelentőségem teljes tudatában előrelépek … Sohasem fogom elfelejteni a negyvenhárom egymás hegyére-hátára hányt, görcsbe merevedett, mezítlábas áldozat látványát. Valamennyin rajta volt a mentőöv. Hiába minden erőfeszítés: senkit sem tudtunk életre kelteni közülük. Egy pillanatnyi balfogás eredménye — 43 halott, 78 árva.

Azt hiszem, ekkor döbbentem rá a hajótörés drámájának nagyságára, s ekkor fogant meg bennem a gondolat, amely később az Eretnek expedíciójában vált valósággá.

Hajótörés! Ez a szó számomra maga az emberi nyomorúság: egyértelmű a reménytelenséggel, az éhséggel, a szomjúsággal. Boulognenak minden évben 100-150 szülöttje fullad a tengerbe, s mint megtudtam, szerte a világon — békeidőben — évente 200 000 ember veszti így az életét. Az áldozatok negyedrésze többnyire, hála a mentőberendezéseknek, túléli ugyan a katasztrófát, de röviddel később, kegyetlen haláltusa után, mégiscsak elpusztul.

Már régóta érdekelt, meddig bírja az emberi szervezet a nélkülözéseket. Vizsgálódásaim meggyőztek arról, hagy az egyén néha tovább is élhet, mint azt a fiziológusok általánosságban lehetségesnek tartják.

Hosszú ideig alaposan tanulmányoztam a deportáltak., a hadifoglyok, a hiányosan táplált népek állapotát, de mint orvos, aki számára a gyakorlati

alkalmazás lehetősége nélkül holt betű marad a tudomány, gyakran zártam le ezzel a kérdéssel elméleti kutatásaimat: „Mire jó mindez?”

S a hajótöröttek problémája most a többi mellé került. A különbség az, hogy itt az emberi nyomorúságot okozó külső feltételek nem függtek, mint a deportáltak esetében, sem emberi önkénytől, sem pedig, mint az indiai éhínségek esetében, elemi csapástól, amelyeket nem lehetett kiküszöbölni. A hajótöröttek életbenmaradásának feltételeit kétségkívül veszélyes, de mindenesetre gazdag természetes környezet határozza meg, amelyben bőségesen előfordul minden, ami az É L E T H E Z , *legalábbis a* T O V Á B B É L É S H E Z *szükséges*[1], *amíg fel nem tűnik a szárazföld, vagy meg nem érkezik a segítség.*

Egyszóval úgy okoskodtam, hogy a tenger, bár állandó veszéllyel fenyegeti a hajótöröttet, mégsem ellenséges elem, s főleg nem élettelen. A félelem legyűrése és az élelem megszerzése tehát nem ütközik legyőzhetetlen nehézségekbe.

A környezetet, a külső feltételeket illetően ez volt a kiindulópontom, anti pedig az adott környezetben tovább élni hivatott emberi szervezetet illeti (a súlyos feltételek közt hosszú ideig kiállott nélkülözések híres eseteit tanulmányozva), az alábbi következtetésre jutottam: a fiziológusok gyakran nem számolnak a lelkierővel, s annak a test reakcióira gyakorolt hatásával, holott ezt a hatást Gandhi többszöri böjtölése, Bligh kapitány utazása[2]*, Scott és Amundsen sarki expedíciója nagyszerűen bizonyítja. Van itt egy félreértés. Nem azt kell ugyanis mondanunk, hogy „ilyen és ilyen fizikai feltételek esetén életben lehet maradni”, hanem — a matematikusok kedvelt formulájával élve — meg kell elégedni csupán ennyivel: „Minden egyéb körülményt azonosnak véve (gondolok itt a szellem, a lelkierő szerepére, a bátorságra, reménykedésre) lehetséges életben maradni, ha ilyen és ilyen fizikai feltételek megvalósulnak.”*

Ismét tanulmányoztam a statisztikát.

Hogyan lehetne megmenteni azt az 50 000 embert, aki évente a mentőcsónakokban pusztul el?

Azok a szinte legendaszámba menő történetek, amelyeket egymásután olvastam, nevetségesnek, illuzórikusnak tüntettek fel minden reményt, minden erőfeszítést.

---

[1] 1 m^3 vízben kétszázszor annyi élőlény van, mint ugyanannyi földben.

[2] Bligh kapitány, akit a fellázadt legénység egy csónakban magára hagyott a tenger közepén, mindössze nyolc napi élelemmel ellátva több mint negyven napig hányódott az óceánon, s csak a gyűlölet tartotta benne a lelket.

A M é d u s e nevű fregatt 1816. július 2-án süllyedt el egy homokzátonyon, 180 kilométernyire Afrika partjaitól. 149 személynek, utasoknak, katonáknak és néhány tisztnek, egy hirtelenében összeácsolt tutajon jutott csak hely, amelyet csónakok vontattak. A kötél titokzatos körülmények között elszakadt, a csónakok eltávoztak, s a magárahagyott tutaj sodródni kezdett az Atlanti-óceánon. A hajótörötteknek hat hordó boruk és két hordó édes vizük volt. A tutajra 12 nappal később találtak rá. Akkor már csak tizenöten voltak életben. Tízen haldokoltak, s rövidesen el is pusztultak.

1912. április 14-én a T i t a n i c óceánjáró egy jéghegybe ütközött, s néhány óra leforgása alatt elsüllyedt. Három órával a hajótörés után, amikor az első segítség megérkezett a helyszínre, a mentőcsónakokban már számos halottat és őrültet találtak. Figyelemre méltó tény, hogy egyetlen tíz éven aluli gyerek sem volt azok között, akik ijedtségüket őrülettel, őrületüket pedig életükkel fizették meg. A gyermekek még normális idegállapotban voltak.

E példák megerősítették azt az érzésemet, hogy a lei tényezők jelentősége elsőrendű. A statisztikai adatok szerint az áldozatok 90 százaléka a hajótörést követő három nap alatt pusztul el. Ez a megállapítás önmagáért beszél, hiszen ily rövid idő alatt az ember általában nem pusztul sem éhen, sem szomjan.

Ha a hajó eltűnik a hullámok között, a hajótörött azt hiszi, hogy az egész világ vele együtt süllyedt el, s mivel nincs a lába alatt néhány szál biztonságosnak látszó deszka, minden bátorsága, józansága elszáll. Ha sikerül mentőcsónakba kerülnie, azért még nem menekült meg: mozdulatlanul, magába roskadva elmélkedik a nyomorúságán. Az ilyen ember már eleve lemondott az életéről.

Rászakad az éjszaka, áthatja a nedvesség és a szél, megrémíti a hullámzás, a zaj, a csend — s három nap alatt vége.

Legendák hajótöröttjei! Én tudom, hogy nem a tenger, nem az éhség, nem a szomjúság okozta halálotokat, hanem, miközben rikoltozó sirályok keringtek hánykódó csónaktok felett, a rettegés volt a vesztetek.

Így hát hamarosan bizonyossá vált előttem: a hajótöröttek legtöbbje jóval előbb meghal, semmint a fizikai és fiziológiai feltételek ö n m a g u k b a n v é v e halálossá válnának. H o g y a n l e h e t h á t l e k ü z d e n i a reménytelenséget, amely biztosabban, gyorsabban öl, mint bármilyen fizikai tényező?

ELSŐ RÉSZ

ELŐKÉSZÜLETEK

Laboratóriumi kutatómunka — felszerelés

„Ha mentésről van szó,
minden igazságot jó megmondani.”

A CSAVARGÓ

EZERKILENCSZÁZÖTVENEGYBEN, egy szeptember végi napon telefonált Jean Van Hemsbergen, egyik ellenfelem a La Manche-csatorna átúszásában, s tengeri kirándulásra hívott. Egy új típusú mentőcsónakot akart kipróbálni. Alig vártam az ügyelet végét, hogy rohanhassak a tengerpartra. Barátom egy dinghy fajtájú csónakot mutatott, amilyen később az *Eretnek* lett, csak kisebb. A patkó formájú, felfújható gumihurkát nyitott hátsó részén egy deszkalap tartotta össze. Délután négy óra felé indultunk útnak.

Ragyogó idő volt.

— Menjünk Folkestone felé? — kérdezte a barátom.

Beleegyezően bólintottam, s a csónak orrát nyugat-északnyugat felé irányítva a South Foundland-i világítótorony felé tartottunk, amelynek fénye szabályos időközökben fel-felvillant a leszálló estében. A szél feltámadt, a hullámok csapkodni kezdtek. A *Csavargó* (így nevezte el a csónakot Van Hemsbergen) nagyszerűen állta a próbát, s éjjel tizenegy órakor befutottunk az angol kikötőbe. Bár nem volt útlevelem, a hatóságok részéről szívélyes fogadtatásban részesültem.

Az idő alaposan elromlott, kitört a csúnya északi-tengeri vihar. Bíztunk a csónakunkban, de azért inkább bevártuk az enyhülést. Hétfőn megpróbáltunk elindulni. Vállalkozásunk esztelenségnek látszott. Maradtunk.

A gyalázatos idő tovább tartott. A kórházban nyilván nyugtalankodtak miattam. Küldtem ugyan egy táviratot, de hát a szolgálatot csak el kell látni, bentlakásomnak ugyanis csak október elsején szakad vége.

Végül kedden, barátaink tanácsa ellenére, reggel kilenc órakor elhagytuk Folkestone kikötőjét, s nekivágtunk a háborgó tengernek. A mólónál oly nehezen tudtunk kijutni, hogy egy pillanatig gondolkoztunk, ne forduljunk-e vissza, de hát nehéz volt ellenállni a kísérlet vonzásának. Végtére is a hajótöröttek nem választhatják ki a baleset időpontját. Vajon az esetek háromnegyed részében nem viharos tengeren hányódnak-e a törékeny mentőcsónakok?

Állandóan elborítottak bennünket a hullámok, s féltünk, hogy a motor bármely pillanatban bedöglik. De nem volt semmi baj, minden pompásan működött. A *Csavargó* nagyszerűen állta a tengert. A Calais-i szorosban, ahol pedig szünet nélkül járnak-kelnek a hajók, egyetlen egyet sem lehetett látni. Miután többször is csak egy hajszálon múlott, hogy el nem süllyedtünk, este hat óra tájban kikötöttünk Wissant-nál.

A kísérlet sikerült. A parton egy hollandus várt bennünket, jövendő mecénásom. A 180 centi magas, 152 kiló súlyú, világos és barátias tekintetű neves mentési szakember magával ragadó szuggesztivitással beszélt, nyugalom és jóság áradt belőle. Legalábbis ez volt róla az első benyomásom.

Még aznap kölcsönösen fellelkesedtünk egymásért, s emberem ösztöndíjat ajánlott fel, hogy laboratóriumban kidolgozhassam a hajótöröttek életbenmaradására vonatkozó elméletemet.

A megállapodás szerint nekem kellett tudományosan megállapítanom az életbenmaradás élettani feltételeit, azután pedig — úgy terveztük — hármasban tengerre szállunk, hogy saját magunkon próbáljuk ki az elméletet. A jövendő hajótörötteket csakis az ilyen kísérlet ragadhatja ki a kétségbeesésből. Ugyancsak én tanulmányozom utazásunk útvonalát. Mecénásunk vállalta az anyagiakat. A monacói Oceanográfiai Múzeumot választottuk kutatásaink központjául. Az indulást az év végére terveztük.

A sors azonban ezúttal is siettette a dolgok alakulását: kísérleteimet úgy kellett megkezdenem, mint közönséges, *önkéntelen hajótöröttnek.*

Mielőtt Monacóba indultunk, Van Hemsbergennel együtt Angliába voltunk hivatalosak egy közös barátunk esküvőjére. Október 3-án, szerdán, a wissant-i part mentén újabb motort próbáltunk ki. A Gris Nez-foktól három mérföldnyire észak-északnyugatra a motor elromlott. Minthogy csak rövid útra indultunk, nem vittünk sem vitorlát, sem evezőt. Az egyenletes észak-északkeleti széltől hajtva kér nap és három éjjel sodródtunk a tengeren, anélkül, hogy közelebb tudtunk volna jutni a parthoz. S bár a föld eltűnt a szemünk elől, nem nyugtalankodtunk túlságosan, hiszen a part vonala a Somme torkolatától kezdve nyugat

felé kanyarodik. Tudtuk, hogy a parttal párhuzamosan haladunk. Valahol St-Valéry és Dieppe között mindenképp ki kell majd kötnünk. Pénteken, reggel kilenc óra tájban észrevettünk egy halászhajót, a *Notre-Dame-du-Clergét,* s gumicsónakunk ponyváját vitorla gyanánt használva igyekeztünk felé. Egy kis szerencsével megússza az ember a nagy veszedelmeket is. De ez a lecke nem volt haszontalan. Van Hemsbergen két napja nem ivott egy korty vizet sem. Én viszont fogyasztottam egy kevés tengervizet, tudva azt, hogy ilyen kis mennyiség nem jár semmilyen veszéllyel. Minden élelműnk fél kiló vaj volt, amely rejtélyes módon került a csónakba. Elképzelhető, hogy ettől a menütől csak szomjasabbak lettünk.

A hajón aztán barátom felhajtott egy nagy kancsó vizet, s már én is nekikészülődtem, hogy hasonlóképpen cselekedjem, meg lévén győződve kínzó szomjúságomról. De a második kortynál megálltam: végeredményben nem is voltam szomjas, csak elhitettem magammal.

Előrelátásomnak hála, szervezetem nem fogyott ki a vízből, s így nem is éreztem a hiányát. Ismételten megállapíthattam tehát, hogy a lelki tényezők erősen befolyásolják a szervezet állapotát, s olyan hiányérzeteket kelthetnek benne, amilyenekről szó sincs.

Három nappal később nagy meglepetésemre ezt olvastam az újságban: „Alain Bombard-t éhenhalva találták egy csónakban, nem messze Saint-Valérytől." Máris elkezdték romantikus színekkel ecsetelni a históriát. Pedig egyáltalán nem emlékeztetett semmiféle holttestre az a két ember, aki, miután partra tette a lábát, lélekszakadva rohanni kezdett, hogy elérje a le Touquet-i repülőgépet. Nem akartunk lekésni az angliai esküvőről. S ekkor lezajlott egy jelenet, amilyen későbbi utazásom során váratlanul he-bekövetkezett, s amelyeket *komikus közjátékoknak* neveztem el.

Az első közjáték egy irodahelyiségben zajlott le.

A papírokkal telerakott asztalok egyike mögött tengerésztiszt ül, kabátujján öt arany sáv. Én vele szemben szorongok a széken, mint egy iskolásgyerek, aki nem ismeri el a bűnösségét. A tiszt imigyen szónokol:

— Tudja ön azt, hogy a tengerészeti bíróság elé kerülhet, amiért elhagyta a francia vizeket hajózási engedély nélkül?

— De kishajókra ez nem vonatkozik — jegyzem meg bátortalanul.

— Ez igaz, de ezek a kishajók „parti járműveknek" minősülnek; következésképp nincs rá paragrafus, hogy elhagyhatják a francia vizeket.

— Tilos talán kifutniuk a tengerre?

— Erre sincs paragrafus.

— Akkor hát?

Végezetül a tiszt feláll, és odaveti:

— Különben sem lehet szó nélkül eltűrni a maga sorozatos szabálysértéseit.

— Az a körülmény, hogy én csak utas voltam, s a hajó tulajdonosa is ott volt a szabálysértésnél, Önt nem érdekli?

— Nem tartozom Önnek válasszal; majd később megtudja a határozatomat.

Ezek után fagyosan elváltunk. A sors, mint e közjátékok során mindannyiszor, most is kedvez nekem: az előcsarnokban beleütközöm egy ugyanolyan rangú tisztbe, aki azonban nem hivatalnok, hanem

valódi tengerész. Maupéou kapitány barátságosan kezet nyújt, és így szól:

— Gratulálok a szerencsédhez, kedves barátom.

OKTÓBER 19-én érkeztem Monacóba, és mindjárt megkerestem az Oceanográfiai Múzeumot, hogy beiratkozzam, és megkezdjem laboratóriumi kutatásaimat.

Belloc úr, az igazgatóhelyettes fogadott, aki mindvégig nagy érdeklődéssel kísérte kutatásaimat, és meleg, baráti érzelmeket tanúsított irányomban. Még aznap rendelkezésemre bocsátott mindent, ami megkönnyíthette célom elérését. Hamarosan elmerültem a munkába.

Érdemes röviden összefoglalni mindazt, amit kutatásaim kezdetén tudtam vagy tudni véltem a hajótörésekről:

A hajótörések két nagy fajtája létezik: a partmenti hajótörések és a nyílttengeri hajótörések. A tengeri katasztrófák évi 200 000 áldozatának több mint a fele a partmenti balesetek alkalmával leli halálát. Az ilyen hajótöröttek megmentése a Parti Mentőszolgálat áldozatkész munkásainak a feladata.

A nyílt tengeren egészen más a helyzet. Ha évente 50 000 ember vízbefúl is közvetlenül a katasztrófa után, mi történik a másik 5 000-rel, aki a mentőcsónakokban életben marad? Itt ismét két eset van:

A hajóknak két kategóriáját különböztettem meg. Az elsőbe azok tartoznak, amelyek állandó rádióösszeköttetésben állnak a szárazfölddel, például a személyszállító gőzösök és a nagy hadihajók. Ha egy ilyen hajó elsüllyed, az egész világ néhány mérföldnyi pontossággal ismeri a katasztrófa színhelyét, és a segítség igen gyorsan megérkezik. Ez történt a *Titanic* esetében is. Ilyenkor csak „morális injekciót” kell adni a menekülteknek, hogy bizalommal bevárják a segítséget, nem kell, hogy huzamosabb ideig segítség nélkül küzdjenek életükért.

A második kategóriába tartozó hajók csak bizonyos időpontokban, 6, 12, sőt néha 24 óránként váltanak üzenetet a parttal. Az utolsó jelentkezés után hosszú utat futhatnak be, így hát nem lehet tudni, hol következett be a katasztrófa. Az életbenmaradottakat nem találják meg. Ezek az úgynevezett „bolyongó” hajók: nagy teherhajók és általában az összes halászhajók.

Nos, kutatómunkánk és kísérletem elsősorban ezeknek a hajótörötteknek nyújthat nagy segítséget. De hát mit lehet tenni pillanatnyilag az érdekükben? Megdöbbenve állapítottam meg, hogy ezeket az embereket már eleve elveszetteknek tekintik. A kutatásokat legfeljebb — a legkedvezőbb esetben — 10 napig folytatják. Gyakorlatilag teljesen eredménytelenül, mert a tengeren szinte lehetetlen rábukkanni a kis mentőcsónakokra. Tíz nap eltelte urán civilizációnk bizonyos „erkölcsi szabályai" értelmében megszüntetik a kutatást. Az az általános vélemény ugyanis, hogy tíz nap után nincs remény a megmenekültek életbenmaradására a nyílt tengeren. A magyarázat erre az, hogy ilyen körülmények között nem bírja tovább sem az ember, sem a felszerelés. Nos, vissza kell adnom e szerencsétleneknek a lehetőséget, hogy újra partot érjenek. Évente néhány ezer özveggyel kevesebb — ez a tét megéri, hogy az ember kockára tegye az életét.

*

Hozzáfogtam, hogy teljes bibliográfiát állítsak össze

a) a hajótörésekről és tanulságaikról,

b) az életben maradt hajótöröttekről,

c) a halakról és vegyi összetételükről,

d) a halászati módozatokról,

e) a kedvező szelekről és áramlatokról.

A laboratóriumban különféle táplálkozási kísérleteknek vetettem alá magam, Van Hemsbergen pedig, aki csatlakozott hozzám Monacóban, az egyes csónaktípusokat próbálta ki.

Valamennyi területet alaposan meg kellett vizsgálnom. Hathónapos munkaprogramomban szerepelt a tengervíz vegyi összetételének, a planktonféleségeknek, továbbá a halak vegyi összetételének tanulmányozása. Okoskodásom során szükségképpen abból a körülményből kellett kiindulnom, hogy a mentőcsónakok csak elméletileg vannak ellátva a megmeneküléshez szükséges felszereléssel; gyakorlatilag, az idők folyamán, minden eltünedezett róluk, aminek hasznát lehetne venni.

Már az első nap megtaláltam tudományos igazolásomat „Az Oceanográfiai Múzeum Barátainak Bulletinje” című értesítő legfrissebb számának egy 1888. december 174 keltezésű közleményében[3], amelyet I. Albert monacói herceg, az Oceanográfiai Múzeum alapítója nyújtott be annak idején a Tudományos Akadémiának:

„E tényekből kiviláglik, hogy egy, az Atlanti-óceánon, s feltehetőleg a mérsékelt hőmérsékletű és meleg tengerek bármely pontján minden élelem nélkül magára hagyott csónak utasai megmenekülhetnek az éh- és szomjhaláltól, ha — legalábbis részben — rendelkeznek az alábbi felszereléssel:

1. *Egy vagy több — egy-két méteres nyílású, húsz méteres zsinórral ellátott — szitaháló, a szabadon úszó nyíltvízi fauna, a tengeri moszat (szargasszum) összegyűjtésére, illetve szűrésére;*

2. *Néhány ötvenméteres zsinór, a végén ötméteres sárgaréz drót, nagy horoggal és műcsalival tonhalászathoz;*

3. *Egy kis szigony tengeri sügérek elejtésére, valamint néhány fénylő horog, amelyre néha még csalétek nélkül is ráharapnak.*

4. *Egy nagyobbfajta szigony a csónakot követő nagyobb állatok elejtésére.*

A felsorolt felszerelések birtokában, bizonyos körülmények között, életben maradhatnak az esetleges segítség megérkezéséig azok a hajósok, akiknek hajója elsüllyedt.”

Meg kell hát határoznom a feltétlenül szükséges és elegendő élelem mennyiségét, és be kellett bizonyítanom, hogy a tenger minden esetben biztosítja az ember számára.

Mi tehát az az élelem, amelyet mindig elő lehet teremteni a tengerből? A tengervíz, a hal és a plankton[4]. A tengervíz átlagos összetétele a következő:[5]

---

[3] Lásd a kötet végén levő Függeléket.

[4] A plankton milliónyi apró, csaknem mikroszkopikus élőlény, amely minden sós vagy édes vízben lebeg. A plankton két nagy csoportra oszlik, a zooplanktonra, amely apró állati szervezetekből áll, és a Phytoplanktonra vagy növényi planktonra, amely parányi algákból tevődik össze. A plankton biológiai jelentősége óriási. Ezt igazolja az a körülmény is, hogy bálnának, a jelenleg létező legnagyobb emlősállatnak, a plankton az egyedüli tápláléka.

[5] *Jean Rouch*: Traié d'océanographie physique. Flammarion.

A TENGERVÍZ ÖSSZETÉTELE LITERENKÉNT

$NaCl$.....................27,3 gr
$MgCl_2$...................3,4 gr
$MgSO_4$..................2,0 gr
$CaSO_4$...................1,3 gr
KCl.......................0,6 gr
$CaCO_3$..................00,1 gr
H_2O......................965,3 gr

A halak vegyi összetételének elemzéséből a következő számok adódnak (azon halfajták alapján, amelyekkel utazásom során találkozhatom):[6]

NEVEK	VÍZ	FEHÉRJE	ZSÍR
	százalékokban		
Rája	76,8 — 82,2	18,2 — 24,2	0,1 — 1,6
Óriáscápa	68,0	15,2	16,0
Aranydurbincs	77,00 — 78,89	17,25 — 19,00	1,0 — 3,31
Brama Raii□	78,90	13,42	0,34
Szardínia	78,34	16,3 — 21,00	2,0 -12,00
Szardella	75,19	21,42	1,11
Bonito□	67,5 — 69,17	18,52 — 24,00	7,0 -12,46
Tengeri süllő□	77,00 — 79,94	18,53 — 19,96	0,84 — 2,50
Tengeri pérhal	75,6	19,5	3,9
Makrahal	68,84 — 74,27	17,59 — 23,10	5,14 — 8,36
Ton□□□	58,5	27,0	13,0
Halikra□	48,8 — 78,31	11,50 — 45,9	1,16 — 16,2

[6] *Creach*: Les Protides liquides du poisson.

A plankton összetétele nyilvánvalóan sokkal változóbb és sokkal kevésbé ismert; mindenekelőtt a planktonnal kezdtem foglalkozni, hogy megtaláljam azokat az anyagokat, amelyek még hiányoztak.

Úgy éreztem magam, mint az az ember, akinek meghatározott mennyiségű anyagot bocsátanak a rendelkezésére, s így szólnak hozzá: „Ebből az anyagból építs nékem házat.” S én megkezdtem az építést.

Mindenekelőtt inni kell. Közismert dolog, hogy az ivás fontosabb az evésnél; 10 napi teljes szomjazás után mindenképpen meghal az ember, viszont evés nélkül harminc napig is ki lehet bírni.

Honnan vegyem az édesvizet? Hamarosan arra a meggyőződésre jutottam, hogy maguk a halak fognak bőségesen elegendő mennyiséget szolgáltatni belőle. A fentebb idézett táblázatból kiviláglik, hogy a halak testsúlyának 50-80 százaléka víz: ez a folyadék ment meg a szomjhaláltól, ugyanis itt édesvízről van szó.

Evett-e már valaha az olvasó olyan tengeri halat, amelyet a figyelmetlen háziasszony elfelejtett megsózni? Nos, teljesen íztelen. S ténylegesen, mint a kutatásaim során kiderült, a halak húsában kevesebb a nátriumklorid (a konyhasó), mint az emlősökében — eltekintve néhány, a fehérjékkel kapcsolatban megemlítendő kivételtől. Ha sikerül kivonnom belőlük a folyadékot, akkor napi három kilogramm hal biztosítja a vízszükségletemet. A feladat a folyadék kivonása, de ez már kívül esik a laboratóriumi vizsgálatok körén.

Mi lesz viszont, ha nem sikerül halat fognom? A hajótörést követő három-négy napban — mint látni fogjuk — rendszerint nem akad a horogra semmi. Ha pedig az ember nem iszik, a szomjhalál szabályos görbe szerint tíz napon belül bekövetkezik. Ha valaki újra kezdi a vízfelvételt, de csak a normális napi mennyiséget fogyasztja, attól még nem áll vissza a rendes egészségi állapota, hanem a vízhiánynak abban a stádiumában marad, amelyben az ivást újra kezdte. Fontos tehát, hogy már az első, a halfogyasztás nélküli napokban is egyensúlyban tartsa az ember a szervezet vízháztartását. Erre a célra pedig a tengervíz megfelel.

Az az általános vélemény, hogy a tengervíz veszélyes: ha valaki sokat iszik belőle, vesegyulladást kap és meghal. Mi hát a teendő? A megoldás önként adódik a tengervíz összetételének vizsgálatából: legfontosabb alkotórésze a nátriumklorid. Nos, egyszerűen azt kell tennem, hogy napi

nátriumkloridszükségletemet a tengervízzel együtt vegyem magamhoz. Ez azt jelenti, hogy 800-900 gramm sósvizet ihatom. Csupán azt a szempontot kell figyelembe vennem, hogy ilyenkor a Malpighi-test[7] igénybevétele jelentősen fokozódik, ezért a sósvíz fogyasztása nem tarthat tovább öt napnál, különben mégiscsak bekövetkezhet a vesegyulladás. „S mi lesz a többi oldott sóval?” — vetik szemernre az aggályoskodók. Nos, 800 gramm tengervíznek megfelel:

— egy liter Salie-víz magnéziumklorid ($MgC1_2$)-tartalma (3,4);

— egy Liter Montmirail-víz magnéziumszulfát ($MgSO_4$)-tartalma (2);

— egy liter Contrexevile-víz kalciumszulfát (CaSO4)-tartalma (1,3);

— egy liter Bourbon-víz káliumklorid (KC1)-tartalma (0,6);

és egy liter „Grande Grille” Vichy-víz kalciumkarbonát ($CaCO_3$)tartalma (0,1).

Az ital problémája tehát megoldottnak látszott.

Ezután áttértem a tulajdonképpeni táplálkozás kérdésére. Mindenekelőtt meg kellett találnom azt a hozzávetőleges táplálékmennyiséget, amely biztosítja kalóriaszükségletemet, majd ezt a mennyiséget a táplálék három fő anyaga — a fehérje, a zsír és a szénhidrát — figyelembevételével, három szempontból kellett elemeznem.

A hal összetételére vonatkozó táblázat világosan mutatja, hogy mennyiségi, vagy amint az orvosok mondják, dinamikai szempontból a halban található fehérje bőségesen elegendő.

A megoldás azonban nem ilyen egyszerű. Az emberi szervezetnek ugyanis feltétlenül szüksége van néhány meghatározott, a fehérjék felépítése szempontjából nélkülözhetetlen aminosavra is, amelyek nem helyettesíthetők semmi mással. Ezeket az anyagokat plasztikus, azaz a szervezetbe közvetlenül beépülő anyagoknak nevezik. Az aminosavak

[7] A vese kéregállományában levő Malpighi-test szűri ki a vérből a vese által kiválasztandó anyagokat. Az ásványi sók túlzott töménysége esetén a vesének ez a része dolgozik a legerősebben. A kérdés az, hogy a Malpighi-test mennyi ideig bírja a fokozott igénybevételt.

közül tízet[8] a szervezet önmaga nem tud előállítani, csak készen kaphat meg. Nos, a halak valamennyit biztosítják számomra. Néhány halfajta az alábbi mennyiségben tartalmazza ezeket az aminosavakat:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Makrahal	5,8	3,8	5,2	7,2	8,1	2,7	3,5	4,9	1,0	5,4
Hering	5,5	2,4	4,9	7,1	7,8	2,7	3,4	4,4	0,8	5,0
Szardínia	5,1	4,7	4,6	7,2	8,4	2,8	3,7	4,5	2,0	5,2
Ton	5,3	5,7	4,7	7,2	8,5	2,8	3,5	4,5	1,0	5,1
Garnélarák	9,4	2,2	5,3	8,5	8,5	3,4	4,5	4,1	1,0	5,1

Viszont óvakodnom kellett néhány veszedelmes fehérjétől: az ureidoktól (karbamid-vegyületektől) és a purinlúgoktól. Ezek a porcos halakban (rája, cápa) fordulnak elő bőségesen.

Ami a zsírokat illeti, az egyetlen probléma az volt, hogy vannak-e a halakban foszfortartalmú zsírok vagy lecitinek? Nos, hadd mondjam meg külön részletezés nélkül, hogy mindenféle halban bőven akad belőlük.

De ekkor felmerült a fogas kérdés: honnan szerezzem a szénhidrátokat, a cukrokat? Két forrás jöhetett számításba: vagy a táplálékomban találom — ez volna az exogén forrás —, vagy pedig saját szervezetem állítja elő — ez az endogén forrás. A külső, exogén cukorkilátások sajnos vajmi siralmasak voltak: honnan a csudából szerezzek szénhidrátot a tenger kellős közepén? A növényi planktonban bizonyára akad, de hát beépíthető-e, asszimilálható-e ez az emberi szervezet számára? A szénhidrátok ugyanis három nagy csoportra oszlanak:

1. A közvetlenül felszívódó, egyszerű cukrokra, vagy monoszaharidokra, amelyek molekulája 6 szénatomot tartalmaz. Ilyen például a glukóze, a szőlőcukor.

2. A diszaharidokra, a 12 szénatomot tartalmazó cukrokra, mint amilyen például a répacukor, a nádcukor. Ezek, bár közvetlenül nem

[8] Ezek a következők: 1. Arginin. - 2. Histidin. - 3. Isoleucin. - 4. Leucin. - 5. Lysin. - 6. Methionin. - 7. Phenylalanin. - 8. Threonin. - 9. Tryptophan. - 10. Valin.

asszimilálhatók, a szervezetbe jutva „hidrolizálnak”, azaz két részre oszlanak, két darab egyenként hat szénatomos egyszerű cukorra bomlanak szét.

3. Végül a poliszaharidokra, az igen nagy számú szénatomot tartalmazó szénhidrátokra. Ilyen például a cellulóze, amely az emberi szervezetben nem hidrolizál 6 szénatomos, egyszerű cukrokra, s éppen ezért nem is szívódik fel. A szervezet érintetlenül veti ki magából. Balszerencsémre a planktonban kizárólag ez a harmadik fajtájú szénhidrát fordul elő.

A hal májában van ugyan glikogén (állati keményítő), azaz glukozeképző anyag, viszont a halmáj bőséges fogyasztása borzalmas betegség veszélyét rejti magában. Ezt a betegséget két nélkülözhetetlen, mindazonáltal veszélyes anyag, az A- és a D-vitamin okozza. Így hát — a fogyasztott élelmen kívül — szervezetemnek magának kell előállítania a szükséges szénhidrátot.

Ez a színtézis lehetséges, s normálisan végbe is megy a húsok és zsírok felhasználásával, csupán jelentékeny mennyiségű víz szükséges hozzá; itt igen nehéz helyzet előtt álltam: elegendő halat kell elejtenem, hogy vizet szerezzek magamnak. Nos, véglegesen csak a saját magamon végrehajtott kísérlet fogja megoldani ezt a kérdést. Egy megfontolás biztatott: az eszkimók a hathónapos sarki tél ideje alatt kizárólag húson és zsiradékon élnek, jégből és hóból olvasztott vizet isznak, és mégsem küszködnek különösebb emésztési zavarokkal.

Egyéb anyagok is nélkülözhetetlenek, de csak mérhetetlenül kis mennyiségre van szükségem belőlük: ezek a híres vitaminok. Tudjuk, hogy egész kis mennyiségben hatnak, s hiányuk súlyos, ún. *hiánybetegségeket,* más szóval avitaminózisokat okoz. Ha viszont fölös mennyiségben fordulnak elő a szervezetben, ugyancsak komoly betegségeket idéznek elő (hipervitaminózis). Közülük négyet a szervezet semmiképpen sem nélkülözhet még egészen rövid időre sem: ezek az A—, a B—, a C- és a D-vitaminok. Ami a többit illeti, a biztonsági határok jóval tágabbak.

Közismert dolog, hogy az A- és D-vitamin a halak zsiradékában rendkívül bőven fordul elő (általában csukamájolaj formájában fogyasztjuk).

B_1 és B_2 vitamin ugyancsak bőségesen van a halak húsában; a B_{12} vitamin jelenlétét még nem elemezték ki tudomásom szerint, de itt is elég nagy a biztonsági határ. A megérkezésemkor tapasztalt vérszegénység azt látszik bizonyítani, hogy a B_{12} vitamin (amely a vérszegénységet akadályozza meg) csak igen korlátozott mennyiségben fordul elő a tengerben.

E kérdések megoldása után fennáll még a hajósok nagy veszedelme: a skorbut. A skorbut előidézője a friss gyümölcsökben, főzelékfélékben és általában a növényekben található C-vitamin hiánya. A régmúlt korok hajósai számára a legrettegettebb betegségek egyike.

Hogyan kerülhetném el ezt a csapást?

A következőképpen okoskodtam: az állatok két kategóriára oszlanak — azokra, amelyek maguk termelik az aszkorbinsavat (a C-vitamint), és azokra, amelyek kívülről, a táplálékukkal veszik magukhoz (aszkorbinsav-termelők és aszkorbinsav-felhasználók). A bálnának például a környezetében kell megtalálnia az aszkorbinsavat. Márpedig a bálna táplálékát kizárólag a plankton, illetőleg planktont fogyasztó apró rákok tömege alkotja. Következésképp a planktonban feltétlenül kell találnom C-vitamint. A kémiai elemzés igazolta ezt a feltevésemet.

Táplálkozási lehetőségeim tehát kiegyensúlyozottaknak tűntek: biztosítva volt az egészségemhez szükséges A—, B—, C- és D-vitamin kellő mennyisége, és a kalória szempontjából rendelkeztem fehérjékkel és zsírokkal. Utazásom alatt tehát csak egy, de igen nagy problémával kellett szembenéznem: nevezetesen azzal, hogy a rendelkezésemre álló víz mennyisége elegendő lesz-e a szervezetem szénhidrát-egyensúlyának megtartására.

ÉLTEM a gyanúperrel, hogy a szakembereket – az adatokra hivatkozva – eléggé könnyen meg tudom győzni, de a tengerészek sokkal aggályoskodóbbak lesznek. Valóban így is volt: valahányszor egy tengerésznek szót ejtettem a munkámról, változatlanul ezt a választ kaptam: „Ez mind szép, de hát ez csak elmélet, ami a laboratóriumban lehetséges. A tenger az más, mi aztán csak tudjuk…"

Nos, egy lényeges tényezőn kellett diadalmaskodnom: le kellett gyűrnöm a reménytelenséget, amely öl. Ez pedig nem tartozik a táplálkozás körébe. Nos, ha az ivás fontosabb, mint az evés, akkor a bizakodás még az ivásnál is fontosabb. A szomjúság gyorsabban öl az éhezésnél, viszont a reménytelenség még ennél is hamarabb vesztét okozza az embernek.

De hát ki szenvedi el a hajótörést: a tudós vagy a tengerész? Az orvos vagy a halász? S ezen a ponton határozottan letértem a kitaposott ösvényről: az orvos ismét felülkerekedett a pszichológuson. Hipotézisem nem maradhatott puszta feltevés: valami kézzelfogható hasznot is kellett hajtania. S innen már csak egy lépés volt, hogy elméletemet emberen, gyakorlatilag is ki kell próbálnom.

De hol? Mi legyen az útirány? Célom az volt, hogy egy hónapnál hosszabb és háromnál rövidebb ideig legyünk magunkra hagyva a tengeren. Olyan tengert kell találnom, ahol a szelek és az áramlatok feltétlenül előre visznek bennünket, ahol nem találkozhatunk senkivel az égvilágon, s így nem esünk kísértésbe, s végül, ahol az emberek képzeletére hatva bebizonyíthatjuk, hogy a partoktól távol is életben lehet maradni.

S ekkor foglalkozni kezdtem a rendkívüli hajózással, s főképpen a magányos emberek utazásaival. Most nem térek ki barátom, Jean Merrien kitűnő könyvének ismertetésére a magányos hajózás történetéről[9]; mindenesetre e hajósok kalandjainak tanulmányozása azt a határozott meggyőződést ébresztette bennem, hogy az emberek képzeletét csak akkor tudjuk megragadni, ha óceánon kelünk át; hogy az Atlanti-óceánt kell választanunk, ha a szükséges és elegendő ideig akarunk zavartalanul a vízen maradni; s végül, hogy a passzát-szelek útját kell követnünk, ha biztosan el akarunk érni valahová, s ugyanakkor nem akarunk lépten-nyomon kísértésbe esni — vagyis Kolumbus Kristóf második és negyedik útjának vonalát kell követnünk: Spanyolország—Kanári-szigetek—Zöldfoki-szigetek—Antillák. Ily módon elkerüljük a hajózási utakat, amelyek Észak-Amerika és az Antillák felé

[9] *Jean Merrien*: Les navigateurs solitaires. Denoël. Párizs.

északabbra, Dél-Amerika felé pedig délebbre vezetnek. Elkerüljük így a Sargasso-tengert és a zavaros szelek zónáját is, ahol minden haszon nélkül holtbiztosan elpusztulnánk.

E tanulmányok során igen tevékeny életet éltem Monacóban.

Naphosszat a könyvtárban ültem, böngésztem a katalógusokat, s a könyvtáros, M. Comet segítségével kiválasztottam magamnak az egész hétre való szellemi táplálékot. Azonkívül szinte mindennap kihajóztam a múzeum egyik hajóján, akár a *Pisá-n,* akár az *Eider-en,* s gőzerővel préseltem a legkülönbözőbb fajtájú halakat. Igyekeztem, hogy a legjobb eredményt érjem el, mind a nyert folyadék íze, mind pedig mennyisége szempontjából. Végül is arra a megállapításra jutottam, hogy halból úgy nyerhetek a legkönnyebben vizet, ha a húsát egyszerűen gyümölcsprésen nyomom ki.

Lassan-lassan megbarátkoztam jövendő táplálékommal, s az eredmények láttán bizalom töltött el.

A laboratóriumban egyre jobban bebizonyosodott elméletem igaza. Csodálatos módon sikerült elérnem, hogy kísérleteimnek nem nagyon ment híre. Bár azt hiszem, hogy nyugalmamat leginkább a beavatottak legnagyobb részének mosolygó iróniája és jóakaratú hitetlensége biztosította. Az igazat megvallva én voltam az egyetlen, aki hitt a terv megvalósulásában.

Az indulás eredetileg kitűzött időpontját többször is el kellett halasztanunk. A hajó utasai eleinte hárman lettek volna: Van Hemsbergen, mecénásunk és én; azután öten, végül hatan. A kísérletezést valódi mentőcsónakkal kezdtük, majd tőkepénzesünk egy ijesztő tákolmányt próbáltatott ki velünk.

Elmesélem ezt a történetet, amelynek nem kis része volt abban, hogy végül egyedül vágtam neki az útnak.

Mecénásunk jócskán módosíttatta tervünket, amikor — a kísérletünk szempontjából alkalmasabbnak látszó hajóféleségen törve a fejét — elhatározta, hogy egy katamaránon, polinéziai tutajon fogunk indulni, amelynek két úszótestét deszkapadló köti össze. Az egész tákolmány vízibiciklire hasonlított, de nem pedál, hanem vitorla hajtotta volna.

El is küldte a mintapéldányt, amely rövid partmenti kiruccanásokra (de csak ilyenekre!) volt alkalmas; legfeljebb annyit lehetett megkísérelni vele, hogy Korzikáig eljussunk vele és vissza.

Miközben napokat töltöttünk azzal, hogy „meglovagoljuk” ezt a lehetetlen „csónakot”, a parton bámészkodók a hasukat fogták a nevetéstől. Egy szép november végi reggelen Van Hemsbergen és én kihúzattuk magunkat a kikötőből. 11 óra tájban gyenge szél kezdett fújni. Elég gyorsan haladtunk és már visszatérőben voltunk, amikor az egyik kormánylapát eltörött. Úgy látszott, nem lesz semmi baj. A két úszótest felső része nyitott volt, úgy ülhetett bennük az ember, mint valami kenuban. A jármű stabilitásának megismerése céljából az úszótesteket nem fedtük be: időnként egy-egy hullám belecsapott a szél felőlibe. Amire számítottunk, bekövetkezett: a víz hirtelen hullámzani kezdett és az egész tákolmány felfordult. A montecarlói fürdőszezon kellős közepén voltunk és a szél a Martin-fok felé sodort bennünket. Itt értünk partot este 8 óra felé, először én úszva, Jean pedig másodiknak: kötélen húztam magam után. Még a rendőrség is közbeavatkozott, mert felhívták az őrszobát, hogy egy vérrel borított, meztelen ember kószál az erdőben. Ez én voltam, ugyanis a part éles szikláin felsebeztem a combomat.

Már mondottam, hogy ha önkéntes hajótörött akartam lenni, akkor előbb néhány önkéntelen hajótörésen is át kellett esnem.

E balsikerből mecénásunk világosan láthatta, hogy nincs értelme tovább is erőlködnie ezzel a csónakkal. Ehelyett újabb, nagyratörő terveket forgatott a fejében: egy 54 méter hosszú, kabinnal és konyhával (!) ellátott nagy katamaránt akart építtetni. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy céljaink és felfogásunk mindinkább eltávolodnak egymástól. Félénk ellenvetéseimre és javaslataimra azt válaszolta, hogy az expedíciót nemzetközi jellegűvé kell tennünk, hogy több hajóval kell elindulnunk, hogy bőven van idő, sőt, hogy körül kellene hajóznunk a földet. Egyre inkább az utópia területére tévedt. Mindehhez már semmi közük sem lenne a hajótörötteknek.

Lassanként arra a szilárd elhatározásra jutottam, hogy korábbi terveinkhez tartom magam: mindent előkészítek, s útitársaimat befejezett tények elé állítom. Arra gondoltam, hogy habozó társaim akkor végre józan belátásra jutnak, és az expedíció a tervezett primitív feltételek

között ténylegesen útnak indulhat. Közölték velem, hogy májusra vagy júniusra minden kész lesz. Elhatároztam magamban, hogy erre az időpontra magam is mindent előkészítek, és akkor útnak is indulok. S barátom nem fog visszatartani.

Ebben az időben, vagyis március utóján gyakorlatilag végére jutottam kísérleteimnek és elméleti tanulmányaimnak. A laboratóriumban Dr. S. K. Kon volt a szomszédom, a Readingi egyetem munkatársa. Ő a gambarottik[10] tanulmányozása végett jött Monacóba. Kollégám azt tanácsolta, hogy lépjek érintkezésbe a megfelelő szakemberekkel, és szerezzem be tőlük a még hiányzó felvilágosításokat. Angliába utaztam tehát, ahol Dr. Kon és az egészségügyi minisztériumban dolgozó Dr. Maggee révén a légierők és a tengerészet több tisztviselőjét ismertem meg, akiknek egyike, Dr. Wittengham, később a barátom lett. Valamennyien érdeklődtek tervem iránt és kifogásaikat sem titkolták (amennyiben voltak ilyenek). Wittengham, miután találkozott mecénásunkkal, később Monacóban is felkeresett. Dolgom végeztével visszatértem Angliából, de sajnos másodszor is elkerültem MacCance professzort, a cambridge-i plankton-szakértőt.

E rövid út kellemetlen következményekkel végződött. A calais-i vámhivatalban az egyik finánc így szólított meg:

— Nos, megint a La Manche-csatorna?

Nevetve válaszoltam:

— Á! Most messzebbre megyek. Átkelek az Atlanti-óceánon.

Egy pillanatig hitetlenül nevetett, majd rövid elmélkedés után azt gondolta: végeredményben miért ne … és írt egy angol újságnak.

Ezután a sajtó lassanként foglalkozni kezdett a históriánkkal. Újságíró keresett fel monacói laboratóriumomban, és egymás után jelentek meg a tudósítások, néha durván meghamisítva az igazságot. Tudtomon kívül olyan gépezetet indítottam meg, amelyhez képest a bűvészinas esete csekélység volt. Az újságírók egymást akarták túllicitálni: hol „Bombard-ról, az állami ösztöndíj első fokozatának nyerteséről”, hol „Bombard professzorról” … stb. … beszéltek. Az egyre kellemetlenebb hírverés

[10] Apró, planktonnal élő rákfajta, a bálnák táplálékának egyik alapeleme; tudomásom szerint kizárólag Mentort és a Martin-fok között található a víz felszínén.

végül már munkánkban is akadályozott. Viszont, mivel minden rosszban van valami jó, tömegesen jelentkeztek az önként vállalkozók. Semmiképp nem akartam Van Hemsbergen nélkül útrakelni, s így a személyzet kiegészítése céljából csak egy személyre volt szükségem. Egy szép napon magas termetű, vörös hajú, flegmatikus angol keresett fel a szállodámban, felajánlotta személyét, szextánsát meg a hajóját. Herbert Muir-Palmer panamai állampolgár, egyszerűbben Jack Palmer volt az illető. Kitűnő hajós, aki — pontosan nem is tudom mikor — Panamából az Atlanti-óceánon át Kairóba hajózott, majd felesége társaságában Kairóból Monacóba érkezett 10 méter hosszú kis yachtján, az *Hermoine*-on, Ciprust, Tobrukot és a messinai szorost érintve. Már közel egy éve tartózkodott Monacóban, és mint igen sok utazó, állandó pénzzavarral küszködött. Pontosan elmondottam neki tervemet: ketten-hárman ugyanolyan körülmények között, mint a hajótöröttek, mentőcsónakba ülünk élelmiszer és víz nélkül, hogy bebizonyítsuk a világnak; ilyen mostoha körülmények között is életben lehet maradni. Néhány óra gondolkodási időt kért, nem akart meggondolatlanul nyilatkozni. Azután visszajött és egyszerűen így szólt:

— Dr. Bombard, I am your man[11].

Napról napra jobban elbűvölt, és mindinkább örültem a „felfedezésemnek”. De hát még csak a szárazföldön voltunk. Akaratlanul is azt kérdezgettem magamtól szüntelen: „Mi lesz, ha éhesek leszünk? Nem fogunk-e veszekedni, egymásnak esni? Hemsbergent ismerem, de hogy viselkedik majd Palmer?”

Elhatároztuk, hogy nem közvetlenül Tangerből vagy Casablancából indulunk, hanem előbb próbautat teszünk a Földközi-tengeren. Ezen a csalóka beltengeren fogjuk kipróbálni a felszerelést és saját magunkat. Minél nagyobb megpróbáltatásokban lesz részünk most, annál könnyebben bírjuk később. Így megtudjuk, mi vár ránk, és nyugodtabban nekivághatunk az Atlanti-óceánnak.

A régebbi tervekhez visszatérve, megállapodtam a *Csavargó* tervezőjével, hogy egy hasonló, de nagyobb csónakot készítsen. Közben folytak a tárgyalások. Mindenfelől ostromoltak többé vagy kevésbé

[11] - Dr. Bombard, a maga embere vagyok.

komoly kérésekkel. hogy elkísérhessenek. Az újságírók egy percnyi nyugtot sem hagytak.

A kapott levelekben néha kedélyes vagy éppenséggel meghökkentő gondolatok vetődtek fel; egyik levélíró azt javasolta, hogy pusztán táplálék minőségében kísérhessen el bennünket. Kijelentette, hogy az expedíció kudarca esetén nyugodtan megehetjük. Egy második bevallotta, hogy háromszor akart már öngyilkos lenni: nyilván úgy vélte, hogy én magam az öngyilkosságnak sikerrel kecsegtető módját találtam ki.

Egy harmadik az anyósát ajánlotta fel útitársul, és kérve kért, hogy életmentő tevékenységemet kezdjem a családján, s húzzam ki a kátyúból, ahová az e drága lélek hibájából került.

És mit mondjak arról, aki megkérdezte, hogy — ha már ihatónak tartom a tengervizet — öntözheti-e vele a virágait, és azokról, akik a legvadabb konstrukciójú csónakokat ajánlották fel kipróbálásra?

Egy csütörtöki napon, május ti-én telefonhoz hívtak: Jean-Luc de Carbuccia, későbbi hű barátom keresett. Felajánlotta, hogy kiadja megírandó könyvemet, s olyan szerződést köt velem, amely biztosítja expedícióm anyagi alapját és feleségemet is nyugalommal tölti el. 17-én szombaton Párizsba érkeztem, s a tervezővel folytatott kemény vita után végre megkaptam a csónakot, amelyet később az *Eretnek* névre kereszteltem. Diadalittasan tértem vissza Monacóba „óceánjárómmal”. Végre elindulhatott az expedíció, pedig már kezdtem kételkedni a sorsában. Táviratoztam Van Hemsbergennek és mecénásunknak, aki az indulás előtti este érkezett meg, és így szólt hozzám:

— Ez életem legszebb napja: a születésnapom és az expedíció indulása egyszerre. Van Hemsbergen nem tudott jönni, majd én helyettesítem.

Nagy nehezen sikerült csak meggyőznöm, hogy az ő 152 kilója meglehetősen megnehezítené a dolgunkat egy ilyen törékeny és ingatag csónakban, és hogy sokkal nagyobb hasznot hajthat az expedíciónak, ha a szárazföldön marad és előkészíti utunk következő szakaszát.

Minden készen állt a 24-i indulásra.

A tervező, Debroutelle, a monacói kikötőben elvégezte az utolsó simításokat gumicsónakunkon. Az *Eretnek* 4,60 méter hosszú és 5,90 méter széles volt. Egyesítette magában az expedíciónk megkövetelte

összes feltételeket. A hosszú, patkó alakú, felfújható gumihurka két végét hátul deszkalap kötötte össze, így elkerülhettük a gumifelület számára végzetes súrlódás, illetőleg kopás veszélyét. A gumicsónak alján vékony fapadló volt.

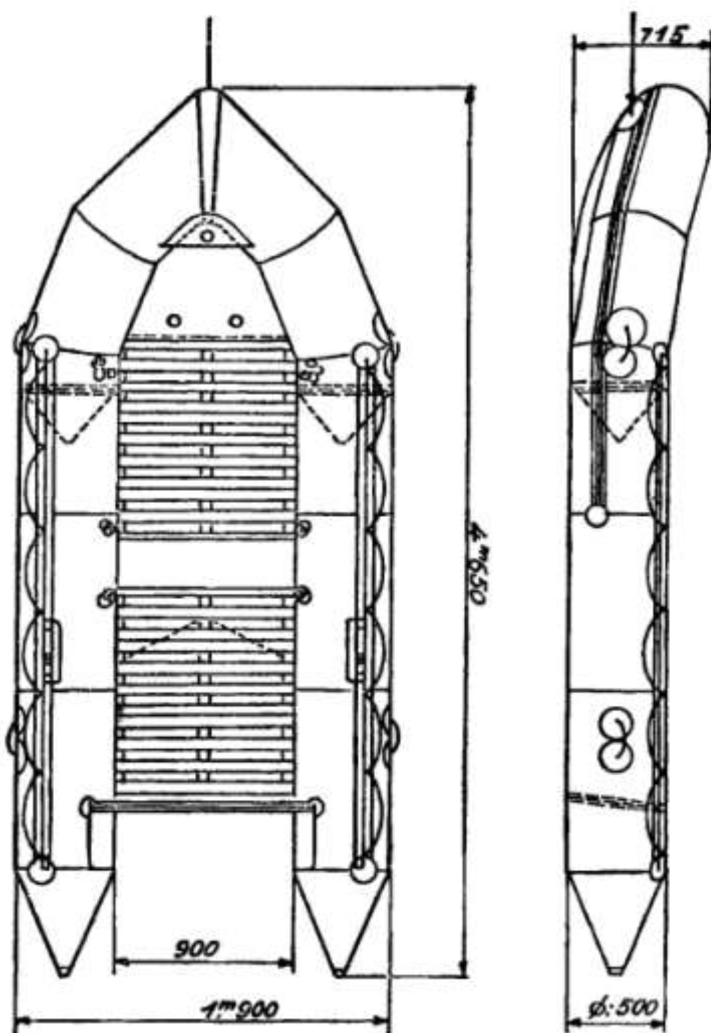
Az egész alkotmánynak egyetlen vas alkatrésze sem volt. A gumihurka két oldala négy légmentesen elválasztott részre oszlott, amelyek mindegyikét külön-külön lehetett nyitni és zárni. Később majd meglátjuk, hogy ez az elrendezés milyen hasznosnak bizonyult az utazás során. A csónak feneke gyakorlatilag lapos volt. Közepén kemény gerinc húzódott végig. Az előrehaladást egy kb. 3 négyzetméter felületű vitorla biztosította. A járműnek sajnos megvolt az a hibája, hogy az árboca túlságosan elöl volt, s emiatt nem lehetett szél ellenében lavírozni. Bizonyos mértékig lehetett irányítani a csónakot, az oldalához erősített két kormánylapáttal, bár ezek valójában csak a kikötésnél játszottak szerepet.

Most már csak a hajózási engedélyt kellett megszerezni. Azt hittem, csak egyszerű formaságról van szó. Mint kiderült, nem így állt a dolog, és egy pillanatig joggal tartottam attól, hogy nem indulhatunk; néhány nappal előbb ugyanis meglepetéssel értesültem, hogy kétezer frank felfüggesztett pénzbüntetésre ítéltek, mert a La Manche-csatornában megszegtem a nyílttengeri hajózásra vonatkozó szabályzatokat. Tisztázni akartam az ügyet, vonatra szálltam, hogy megfellebbezzem az ügyet.

*

Egy büntetőbíróság tiszteletre méltó légkörében zajlott le a második felvonása annak, amit az előbbiekben *komikus közjátéknak* neveztem. A bűnöm az volt, hogy hajózási engedély nélkül olyan járművel hajóztam a nyílt tengeren, amelyet „parti járműként” tartottak nyilván.

Átvettem a szót:

— Bíró úr, mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy enyhén szólva csodálkozom, amiért egyedül állok itt a bíróság előtt, jóllehet a tulajdonos jelenlétében, utasként tartózkodtam a szóban forgó járművön. S egyébként, ha szabad kérdeznem, megkaptam volna-e a hajózási engedélyt, amennyiben folyamodtam volna érte?

— Nem kapta volna meg, de vissza sem utasították volna.

Alain Bombard monacói laboratóriumában.
Balkezében a halprést, jobb kezében a kipréselt hallevet tartja

Bombard az *Eretneken,* Fonvieille kikötőjében

— Tehát?

Ekkor az ügyészhelyettes, aki eddig egy szót sem szólt, felugrott, mint valami paprikajancsi, és ékes szónoklatba kezdett:

— Fel kell hívnom a tisztelt bíróság figyelmét arra, hogy a vádlott tevékenysége közveszélyes: végzetes példájával sok fiatalember halálát okozhatja. Távollétében kettőezer frank pénzbüntetésre ítélték, s minthogy összesen két szabálysértést követett el, követelem, hogy kettős büntetést szabjanak ki rá!

— Bíró úr! Pillanatnyilag olyan kísérletet készítek elő, amelynek talán nemzetközi visszhangja lesz. Kérem önöket, hogy saját magukra és rám való tekintettel ne hozzák meg ezt az ítéletet.

— Nyilvánvaló, hogy a vádlott Monacóból jön, Marseille környékéről: s nem más, mint tréfamester. Ez a kísérlet csak az ő képzeletében létezik.

Ezek után a bíróság tagjai visszavonultak és két, egyenként 1000 frank összegű felfüggesztett pénzbírságra ítéltek a nyílttengeri hajózás szabályzatainak megsértése, valamint parti jármű nyílttengeri hajó gyanánt való használata miatt.

Nem volt időm a fellebbezés formaságaival bajlódni, visszatértem Monacóba.

*

A tárgyalás után szerencsétlen eset zajlott le, amelye örökre lejárathatta volna kísérletemet.

Egy jóképű, harminc év körüli fiatalember keresett fel — dinamikus és közönséges viselkedése amerikai riporterekre emlékeztetett —, és durván nekem rontott:

— Van magának rádióadója?

— Nincs.

— Nos, barátom, áldja a gondviselést, amiért találkozott velem. Én majd szerzek magának.

S miközben elképedten bámultam jótevőmre, nem mervén reméli ezt a váratlan segítséget, így folytatta:

— Melegen érdeklődünk a maga kísérlete iránt. Mint tudja, egy adó-vevőkészülékkel felszerelt csónak, mint amilyen a magáé, komoly technikai problémákat vet fel: szeretnénk ezeket tanulmányozni és együttműködni magával. Mit szól hozzá?

Őszinte hálával ráztam meg a kezét.

— Szerezzen a hatóságoktól engedélyt az adókészülék üzembentartására, ez a legnehezebb dolog; s mihelyt meglesz a hivatalos döntés, akcióba lépünk.

— De … de ez esetben eléggé gyorsan kellenének azok a készülékek, hiszen a felszerelésük nyilván bonyolult dolog.

— Bízzon bennünk.

S elment.

Az új fejlemény lázában beadtam a kérvényemet, s kértem, hogy sürgősen intézzék el. Május 23-án megkaptam az engedélyt. Minthogy már előzőleg értesítettek, május 20-án közölhettem „riporteremmel” az eredményt.

16-án Párizsban mindezt elmeséltem Jean-Lucnek. Lelkes fogadtatásra számítottam, de barátom meglehetősen tartózkodó volt.

— Van fogalmad arról, hogy milyen problémákat kell megoldani az ilyen berendezés megtervezése, üzembehelyezése közben? Tudod-e, hogy tapasztalt technikusnak, vagy jó amatőrnek kellene lenned ahhoz, hogy egy kisteljesítményű készülékkel kapcsolatot tarthass a szárazfölddel, háromezer kilométer távolságról, az óceánon át?

Az igazat megvallva, ezt nem is álmodtam. Mondtam is a riporteremnek, hogy analfabéta vagyok a rádiózáshoz.

— Egy okkal több, hogy megcsináljuk a dolgot — válaszolta.

Elutaztam Párizsból, nyugtalanságot keltve barátomban. Jean-Luc alaposan meghányta-vetette magában a kérdést, majd Jean Ferréhez, a francia rádióamatőrök szövetségének egyik funkcionáriusához fordult.

Ami engem illet, nyugodt voltam; azt ugyan még nem tudtam, hogy nem lesz rádióm, viszont szereztem két őszinte barátot.

Május 22. — Jean Ferré Párizsból felhívott telefonon. Méltatlankodásával csak a kíváncsisága vetekedett.

— Milyen lámpák lesznek a készülékben? Milyen típusú az antenna? Milyen az energiaforrás? Milyen hullámhosszon fog adni? Milyen a vevőkészülék?

Zavarodottan, tudatlanul hallgattam.

— Bízom bennük — válaszoltam végül.

— De tudja-e — felelte —, hogy egy ilyen probléma megoldásához hónapokra van szükségük a szakembereknek. Tudja-e, hogy nekünk, amatőröknek is, akik hozzászoktunk a szerény, egyszerű anyagokhoz és a bizonytalan munkafeltételekhez, legalább két hétbe telik a készülék felszerelése, még akkor is, ha minden más már megvan? Ma 22-e, 24-én akar indulni, és még sehol semmi. Tulajdonképpen maga bolond …

S ezzel letette a kagylót.

Azonnal felhívtam az újságírómat.

Siessenek, 24-én indulunk.

— Tudjuk kedves doktor. Semmi izgalom.

23-án reggel az állomáson vártam Carbucciát és Ferrét. Az utóbbi bemutatkozás helyett géppel írt papírlapot lobogtatott.

„A francia rádióamatőrök szövetségének elnöke megbízza Jean Ferré urat F 90 V[12], hogy Bombard doktorral együtt tanulmányozza az átkelése alatt létesítendő rádióösszeköttetés valamennyi technikai problémáját. Ferré úr folyamatosan értesíti Bombard doktort mindazokról az intézkedésekről, amelyeket azért hoztunk, hogy figyelemmel kísérjük ezt a rádióamatőrök szempontjából elsőrendű tudományos és sportfontosságú kísérletet.

Aláírás: Marcheville F 8 N H.”

Ez a fejlemény meglepett. Megmagyarázták, hogy „eset” lett belőlem. S valóban, ilyesmivel még soha senki nem próbálkozott; jövendő készülékemnek a legkülönlegesebb technikai tulajdonságokkal kell rendelkeznie.

Először is tökéletesen szigetelni kell az átázás és a párásodás ellen, ugyanakkor nem szabad sem növelni a csónak súlyát, sem pedig akadályozni kezelhetőségét. Végül biztosítani kellett a készülék zavartalan áramellátását és alkalmazhatóságát mindenféle antennára és valamennyi hullámhosszra. Ehhez pedig vagy rendkívül tapasztalt szakemberre vagy pedig különleges műszaki tulajdonságokkal rendelkező készülékre van szűkség…

— És tudja-e — folytatta Jean Ferré, hogy a rövidhullámok terjedésének sajátosságai miatt, az összeköttetés biztosítása céljából, a 10

[12] Minden rádióamatőrnek van adójele. A franciák jele F-fel, a monacóiaké A 9-cel kezdődik.

és 40 méteres hullámok közötti sávban kell próbálkoznia? Bizonyos órákban a k-pcsolat felvétele még 100 000 wattos adónak sem sikerül, a magáé pedig legfeljebb ha 10 wattos!

Csak egy megoldás maradt: az amatőr rádiósukat kell igénybe vennünk. Készülékeikkel, melyek igen alkalmasak a gyenge adások vételére és megértésére, talán észlelhetik jeleimet. 200 000 rádióamatőr van a földkerekségen. Ha a francia szövetség értesíti mind a 200 000-et, éjjel-nappal fognak figyelni. Zavartan, hálás tekintettel nyugtáztam a gondolatot, hogy 200 000 önkéntes rádiós fogja szünet nélkül lesni az adásomat.

— Várjon csak, várjon! Csak akkor mondom biztosra, hogy lesik, ha már láttam a készüléket.

S újra telefonáltunk.

— Nyugalom, minden megérkezik. Ott leszünk holnap délelőtt — hangzott a vonal másik végéről.

Másnap, 22-én, csütörtökön, sehol semmi. Jean Ferré megint telefonált.

— Tudják maguk, hogy milyen problémákat kell megoldani?

— Hát persze.

— És hogy gondolják az antennát?

— Majd felszereljük az árbocra.

— De hiszen az *Eretnek* árboca nem több 2 méternél, és egy ekkora antenna soha az életben nem fog maguknak rendesen működni. — Javaslok egy kis léggömböt, vagy egy fémből való horgászbotot.

— Nem is rossz ötlet.

— És a vevő?

— 10 megaciklus (30 méter).

Értesülésünket megtáviratoztuk Marcheville úrnak, a francia rádióamatőrök szövetsége elnökének. Azonnal válaszolt: „30 Mc a W W V frekvenciája. Stop. Nem értjük.”

Mi sem. A W W V, a washingtoni National Bureau of Standard 100 kilowattos állomása, az egész világot elárasztja jeleivel. Az én szerencsétlen kis készülékem sohasem fog rendesen működni ugyanazon a hullámhosszon.

Ismét telefonáltunk:

— Nyugalom! — hangzott a válasz.

Péntek, 23. — Hírnök érkezett Monacóba.

— Engem küldtek, hogy előkészítsem a terepet. Az anyag holnap jön.

Felvilágosítottuk a probléma felől. A megrökönyödés kirajzolódott az arcára.

— De hisz ez esztelen vállalkozás!

Kínunkban még arra sem volt erőnk, hogy nevessünk a histórián.

Meggyőződvén az ilyen rádiókapcsolat lehetetlenségéről, már azon gondolkoztam, hogy lefújom ezt az egész cirkuszt, és rádió nélkül indulok. Egy megfontolás azonban visszatartott. Talán tönkreteszem minden előfeszítésük gyümölcsét, talán mégiscsak előkészítettek mindent …

Péntek dél. — Még mindig semmi. Felségem aggodalmasan faggatja Jean Ferrét:

— Gondolja, hogy tényleg tarthatunk fenn kapcsolatot Alainnel?

Ferré nem válaszol. Úgy járkál fel-alá, mint a ketrecbe zárt oroszlán. Nyilván az forog a fejében, hogy az ilyen adókészülék beállításához egy amatőr több hónapi munkájára vagy — ha vállalkozóról van szó — több technikus együttes erőfeszítésére van szükség. A készülék még mindig sehol.

Csöng a telefon: azonnal érkezünk. 15 óra, 16 óra, 17 óra. A monacói és nizzai rádióamatőrök fel vannak háborodva, hogy a szomszéd állam rádiószolgálata, amelyben minden bizodalmunkat vetettük, mennyire megbízhatatlan.

Május 24. — Még mindig tartjuk az indulás 15 órai időpontját. 11 órakor a bejelentett szerelőcsoport végre megérkezik Monacóba. De az 50 kilométer megtételéhez miért kellett 4 óra?

A rádiós ember Jean Ferré felé siet:

— Kivel lehet tárgyalni a kizárólagos jogról?

Jean értetlenül bámul. Kizárólagos jogok? De hát milyen jogok? Hát nem arról van szó, hogy két hajótöröttön segítsenek, akik életüket kockáztatják mások megmentéséért?

— Hát a rádiókészülék jogát. Mindjárt megmagyarázom. Ha az enyém a jog, eladhatom a BBC-nek, sőt talán még az amerikaiaknak is!

Eközben a készüléket nézegetem.

Az adó szimpla keret, minden különösebb védőfelszerelés nélkül, amilyent laboratóriumok asztalán állítanak fel, *végtelen* vigyázattal. A vevő: egyszerű, telepes kommerszkészülék. Egyedül a generátor ér valamit.

— És az antenna? — kérdezem.

— Arra sajnos nem maradt időnk, majd egy sárkánnyal megoldjuk.

Délben Jean összehívja az érdekelteket hotelszobámba:

— A francia rádióamatőrök szövetségének nevében, amely felkért a véleményem elmondására, kijelentem, hogy ezzel a készülékkel semmiféle összeköttetés nem lehetséges önök és a szárazföld között, mert:

1. A készülék nincs szigetelve a tenger vize ellen;

2. Technikus kell a kezeléséhez. Az első üzemzavar, a legkisebb veszély esetén, ha például az antenna drótja elszakad, vagy egyéb hiba adódik, a készülék működésképtelenné válik. Akkor pedig a legszörnyűbb bizonytalanságban lennénk, s már elveszettnek hinnénk magukat;

3. Sem Bombard, sem Palmer nem ismeri a morzét, márpedig a készüléken beszélni nem lehet.

— Kedves doktor — válaszolják erre a technikusok —, csak nyugalom. Ne hallgasson erre a jóindulatú, de tapasztalatlan fiatalemberre. Bízzon bennünk. Mi vigyázunk magára.

Barátaim le vannak sújtva. Feleségem félholt az izgalomtól. Palmerrel haditanácsot tartunk.

Most már biztosan tudom, hogy a rádió nem fog működni, de nem számít! Már egy hónapja nem gondolok rá. Hajótöröttnek nincs rádiója. El kell indulnunk.

De, minthogy a szél nem kedvező, másnapra toljuk az indulást, s így rádiósaink huszonnégy órai haladékot kapnak.

Örökre emlékezetemben maradnak az újságíró utolsó szavai, aki a motorcsónakról, amely 25-én vasárnap a tengerre vontatott bennünket, rádión közvetítette indulásunkat:

— Ha rádión megkérdezzük majd magukat, rövid vagy hosszú jellel válaszoljanak.

Isten vele doktor: rövid igen, hosszú nem, rövid igen, hosszú …

*

Még csak azt mesélem el, mi történt indulásunk napján. Amióta a sajtó felkapta a históriánkat, szüntelenül növekedett a kíváncsiak és az újságírók áradata. Kiismertem már, milyen érzés pillanatfelvételek tárgyának lenni: minden fényképész azt hiszi, hogy ő találta el a legjobb szöget. Már hetek óta nem tudok dolgozni a riporterektől. Indulásom napján az egész part perzsavásár jelleget öltött. Egy lépést sem tehettem az utcán feleségemmel anélkül, hogy egy ismeretlen meg ne szólított volna:

— Legyen szíves megcsókolni a feleségét, hogy lefényképezhessem magukat!

Az expedíciónk körüli hírverés igen rossz feltételeket teremtett indulásunk számára. Nem vitás, hogy a rendes hírszolgálatnak tájékoztatnia kell a közönséget, de hát a legtöbb embert a puszta tényeknek nem az elmondása, hanem a tálalása érdekli. Így viszont igen sokan teljesen hamis képet kaptak vállalkozásunk szelleméről, mások szemében pedig le is rontották hitelünket. Az indulás „szenzációja" közepette elfeledkeztek arról, mi is volt a tulajdonképpeni célunk a Földközi-tengeren: semmi egyéb, mint saját magunk és a felszerelés kipróbálása. Így aztán természetes, hogy minden látszólagos ellentmondás azzal, amit mondottunk, vagy amit — s ez a súlyosabb eset — a szánkba adtak, teljesen lejárathatta expedíciónkat. Nem gondoltak arra, hogy minden kísérletnél először tétovázik és próbálkozik az ember. Akaratunk ellenére vastagbetűs újságcímekben szerepeltünk. A Földközi-tenger, mint már mondottam, nem lehetett egyéb, mint főpróba, és nem is akartuk, hogy más legyen. Ha a gyöngeség legkisebb jelét mutatjuk, el lehetünk készülve arra, hogy ócsárolnak, leköpködnek bennünket. A sajtó idő előtti közbeavatkozását még súlyosabbá tette az a körülmény, hogy kísérletünk ellentmondott az általánosan elismert normáknak és a józan észnek.

Eretnek voltam, méghozzá több okból is. Először: egy kormányozhatatlannak tartott vízijárművel előre meghatározott pontra akartam eljutni. Ez az első eretnekség felháborította a tenger- és a hajózás szakembereit. Több specialista kijelentette, hogy még az Hyères-

szigeteket sem fogjuk elhagyni. Még súlyosabb bűnömül azt róttták fel, hogy szembeszegültem a közhiedelemmel. amely szerint lehetetlenség kizárólag a tenger termékeiből megélni, hiszen már a sós víz is ihatatlan. Végül pedig hadd idézzek az egyik „nagy tekintélyű" újságban megjelent cikkből: „A tapasztalt tengerészek sem érzik magukat biztonságban a tenger, a szelek és az áramlatok szeszélyeitől, s ugyanakkor egy újonc rá meri bízni a maga és társa életét egy törékeny dióhéjra, amelyet ráadásul még hajózási szakember sem ellenőrzött."

Így aztán csónakunkat az *Eretnek* névre kereszteltem.

Szerencsére igen sok hivatalos személy támogatott bennünket. Jacques Gavini, francia tengerészeti államtitkár személyes beavatkozására megkaptam a hajózási engedélyt. Ezek után az *Eretnek,* francia lobogó alatt, útnak indulhatott Amerika felé.

MÁSODIK RÉSZ

A FÖLDKÖZI-TENGER

AZ INDULÁS

(Május 24-25)

MÁR KORA REGGEL ott voltunk Fonvieille kicsiny kikötőjében. Az újságírók hamarosan gyötörni kezdtek kérdéseikkel. Miután legjobb tudomásom szerint válaszoltam nekik, még egyszer ellenőriztem a gumicsónakba rakott felszereléseket. A kíváncsiak tömege is kezdett gyülekezni, de az indulást csak délután 3 órára tűztük ki, amikor a szél általában a legerősebb. A szerelők, a monacói és nizzai amatőrök jóindulatú segítségével, szünet nélkül dolgoztak rádiónk beállításán. Két óra felé megjelent egy hivatalos személy, és lepecsételte a vízmentes dobozokat, amelyekben a kísérletünk kudarca esetére tartalékoltuk az élelmiszereket. Az állandóan alkalmatlankodó fényképészek ostroma közepette hozzám lépett az Oceanográfiai Múzeum egyik alkalmazottja, és közölte, hogy a múzeum hajói sem szombaton, sem vasárnap nem vontathatnak ki bennünket a nyílt tengerre.

Pedig ez nagyon lényeges. Gumicsónakunk ugyanis csak hátszéllel haladhat előre. Hajótörött sorsunk feltétele, hogy a lehető legmesszebbre távolodjunk a parttól, különben kedvezőtlen szél esetén feltétlenül visszasodródunk. Jó néhány mérföldnyire kell kivontatni magunkat a nyílt vízre, mint ahogy a *Kon-Tiki*vel csinálták, hogy ezt elkerüljük. Szerencsére éppen ott tartózkodott egy amerikai cirkáló, amelynek parancsnoka rendelkezésünkre bocsátotta egyik gyorsjáratú motorcsónakját.

A tömeg nőtt. Feltámadt a szél, de délnyugatról. S ez annyit jelentett, hogy ha elindulunk, hamarosan partra vetődünk. A nézők, belefáradtak az álldogálásba, türelmetlenül várták, hogy elhagyjuk a kikötőt. Az amerikai hajó parancsnoka másnap hajnalra ígérte a motorcsónakot, így elhalasztottuk az indulást. Jack remélte, hogy másnapra kedvező lesz a szél. A helyi időjárásjelző szolgálat is ezt közölte, és prognózisa ezúttal helyesnek bizonyult. Amikor ezt a kíváncsiskodók meghallották,

egyesek, köztük még újságírók is, dühösen szitkozódni kezdtek, és szélhámosságot emlegettek. Ekkor egy széles karimájú kalapot viselő, magas, cowboyszerű férfi lépett hozzám.

— Kisöreg, egy tanács. Ismerem a dörgést: Dél Amerikából jövök. Semmi duma. Ha a társad kinyúlik útközben, ne dobd a tengerbe. Fald fel. Mindent meg lehet enni. Én már cápát is ettem.

— Helyes, így teszek.

— Klassz dolog lesz, ha átejted őket, hosszú hónapokon keresztül, ők meg a szárazföldön sajnálkoznak majd rajtad …

Visszatértem a szállodába, hogy pihenjek egy keveset.

Hajnali fél ötre ismét ott voltunk a kicsiny kikötőben. Az érdeklődők csoportja alaposan megcsappant. Mindössze hűséges barátaim tartottak ki. A hangulat sokkal nyomottabb, de most már valódi érzéseinket tükrözi. A „perzsavásárnak" nyoma sincs. Most már valóban arról van szó, hogy hosszú és viszontagságos utazásra indulunk. Lassanként eltölt a bizonyosság: „Végre eljutottunk idáig, most igazán kezdődik." Kevesen vannak körülöttünk: Ginette, Jean, Jean-Luc, néhány tudósító, a svájci rádiószerelők. Jackkel megisszuk utolsó tejeskávénkat, és kérünk egy utolsó sonkásszendvicset. Amikor néhány pillanat múlva odahozzák, gondolatainkat már lefoglalja a nagy kaland, és visszautasítjuk. Végeredményben mindegy, most vagy néhány óra múlva hagyjuk abba az evést … Még nem tudjuk, hogy a koplalás hosszú napjai alatt mennyire fog gyötörni minket ennek az „elmulasztott" szendvicsnek a fájó emléke.

Öt óra! Mint a világ minden haditengerészeténél szokás, az amerikai motorcsónak hajszálpontosan befut a kikötőbe. A parancsnok a kora reggeli idő ellenére ragaszkodott hozzá, hogy maga irányítsa a vontatást. Minden kész. Jackkel szótlanul beszállunk csónakunkba. Mintha gombóc volna a torkunkban: reggel óta alig váltottunk egymással két szót.

— Ready? — kérdezi a parancsnok.

— Yes!

— Go on[13].

---

[13] - Kész? - Igen. - Rajta.

A motorcsónak lassan vontatni kezd bennünket a nyílt tenger felé. Kétoldalt a gumihurkán ülünk, a lábunk a csónak belsejébe lóg.

Hamarosan kiérünk a tengerre. S máris fogalmat nyerünk róla, milyen a rossz idő: a hullámok rövidek, erősek, szabálytalanok, összecsapásukkor meg-meglódul az *Eretnek.* A motorcsónak himbálódzik és imbolyog. A mi járművünk megőrzi könnyed egyensúlyát, s ez igen jó jel biztonságunk szempontjából: simán, himbálódzás és imbolygás nélkül haladunk a hullámokon. Az amerikai motorcsónakban mindenkinek kapaszkodnia kell; a himbálódzó harang időről időre tiszta, csengő hangot ad. Jack és én viszont nyugodtan, mindkét kezünkkel integetünk.

Ginette hősies erőfeszítéssel próbál mosolyogni; a felhők mögött bujkáló nap ellen feltett szemüvege alig leplezi könnyeit

A parttól néhány száz méternyire két-három másik hajó csatlakozik flotillánkhoz. Miközben a mosolyokra mosollyal, a búcsúszavakra széles kézmozdulatokkal válaszolunk, az az igen erős érzésünk Jackkel, hogy már nagyon messze vagyunk, többé nem az „ő" világukhoz tartozunk, hanem ehhez a könnyű kis csónakhoz, amely oly hosszú ideig az egyetlen szilárd pont, a világ közepe lesz a számunkra.

A hullámok tetején megjelentek a fehér habtarajok, amelyek egyedüli társaink lesznek a tengeren.

A finom permet már kezd átnedvesíteni bennünket. A vontatónk harangja felcsendül, és Jack kézmozdulatára kikapcsolják a kötelet.

Utolsó istenhozzád. Az újságírókkal teli csónakok még egy kört írnak le körülöttünk. Gépiesen integetünk. Az emberek anélkül, hogy tudnák, már idegenek nekünk. Elválaszt bennünket a kalandvágy, biztosabban, mintha fal volna köztünk. Igen, ez az, ez villan belénk hirtelen, mint valami kinyilatkoztatás: elszakadtunk az emberektől! Életünk itt a tengeren most már sokkal valóságosabb, sokkal igazabb és sokkal fontosabb számunkra, mint a kapcsolataink ezekkel a szívünkhöz még oly közelálló lényekkel. „Menjetek, menjetek már végre!" Ennek a pár szónak volt még valami értelme: kiáltani akartuk őket, de még suttogni sem tudtunk.

A csónakok lassanként eltávolodnak. Most már egyedül vagyunk, teljesen elszigetelten e barátságtalan elem kellős közepén, kicsiny csónakunkon. A Félelem, ez az ellenség, amely oly sokszor rohant meg

az elmúlt hét hónap alatt, hirtelen megjelent, mintha a horizontunkon eltűnő utolsó hajó átengedte volna neki a teret. De most csak szinte jelentéktelen próbatételen estem át, összehasonlítva azokkal a mély sebekkel, melyeket később szenvedtem el. Valóban, a későbbiek során bőven volt alkalmunk rá, hogy megismerjük a félelmet, az igazi Félelmet: nem ezt a könnyű, indulás közben érzett izgalmat, hanem az elemek által szinte megőrjített test és lélek páni rettegését, amikor az egész mindenség kegyetlen és elkerülhetetlen Rémnek tűnik.

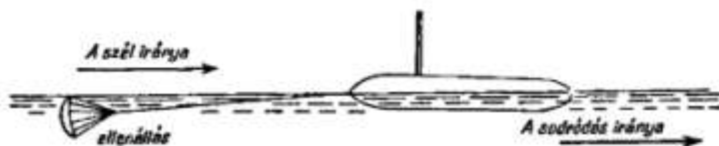
A szél egyenlőtlenül, hol gyengébben, hol erősebben fúj. A köd elrejti előlünk a még alvó földet. Csak a Tête de Chien csúcsát, meg a Bordigherra olasz csücskét tudjuk megkülönböztetni.

A csónakok eltűntek, a hullámokba hasított fehér barázdák látszanak csupán. Végre szemtől szembe vagyunk az ismeretlennel, amelyet kerestünk. Annyiszor elképzeltük már ezt a magányosságot, hogy mesés ajándéknak véljük, amelyről hosszú évekig álmodoztunk, és amelyet végül megkaptunk. Eddig itt volt a tenger, itt volt a szél, itt volt a hullámok csapkodása. Egyedül mi hiányoztunk. S most, hogy mi is itt vagyunk, a kör bezárult. Úgy éreztük, mintha Így volna rendjén.

Lavírozás a partok mentén

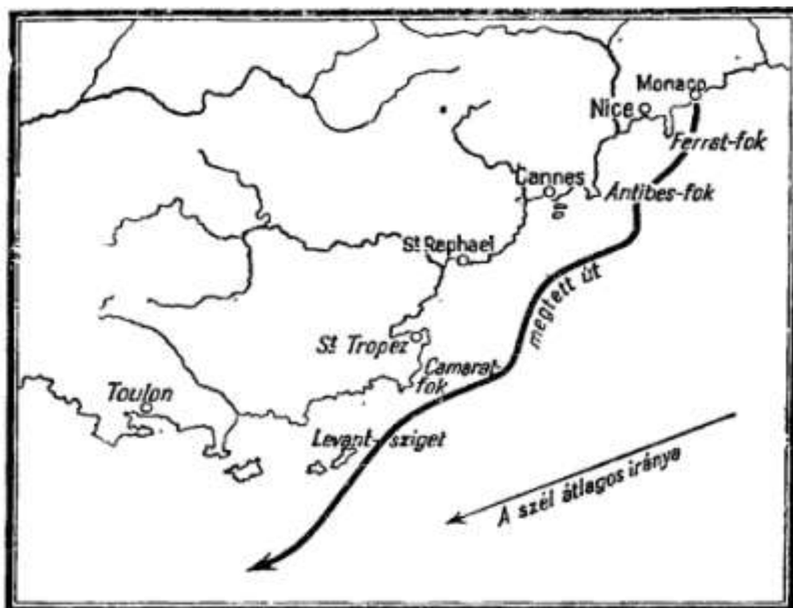
(Május 25-28)

MICSODA NYOMASZTÓ, fojtó csend zuhant közénk! A rejtett, de vészterhes jövő teljes súlyával nehezedett ránk. Nem vontuk fel azonnal a vitorlát. Jack attól félt, hogy a vászon nem bírja a szelet, és inkább fokozatosan próbálta ki ellenállását, s egyben az árbocét is. Nehogy Nizza felé sodródjunk vissza, kivetettük úszóhorgonyunkat[14]. Az *Eretnek* szépen engedelmeskedett akaratunknak, és orrát az olasz partok felé fordította.

[14] Ezt a régi hajósok által gyakran használt eszközt a híres Voss kapitány hozta újra divatba. Úszóhorgonyul bármely félig elmerült tárgy szolgálhat, amelyet hosszú kötél erősít a hajó orrához. Az alapelv a következő: a hajót a lehetőségekhez képest szembe kell fordítani a hullámokkal, hogy a tenger rohamát a legkedvezőbb helyzetben fogadhassa. Viharban a vitorlákat bevonják, és a szélben elsodródó hajó húzó hatást gyakorol a vízbe merült tárgyra. Ez utóbbi ellenáll. s így a hajó mindig a széllel szembe fordítja az orrát. Következésképp a sodródás lelassul, és a hajót nem tudják oldalba kapni a hullámok, amelyek máskülönben felfordíthatnák. A mi úszóhorgonyunk kis ejtőernyő volt, amely a csónak húzó hatására kinyílik, és ily módon tölti be a kívánt feladatot. Végeredményben ugyanúgy álltunk a sodródásnak, mint ahogy az ejtőernyős fékezi zuhanását a levegőben. Később csökkentenem kellett a csónakba rakott anyagok mennyiségét, és elméletem szellemének megfelelően más célokra kellett használnom a horgonyt.

A nap előbukkant: a köd eloszlott és kirajzolódtak a veszélyes part közeli körvonalai. Mindenekelőtt a lehető legmesszebbre ki kellett jutnunk a nyílt tengerre, hogy elkerülhessük a keleti irányba kinyúló számos földnyelvet — amely mindmegannyi akadály volt az utunkban —, a Ferrat-fokot, az Antibes-fokot, amelyet a Lérins-szigetek, majd a Camarat-fok, a Levant-sziget akadálya súlyosbított. Még a legkevésbé pesszimista jósok is azt mondták, hogy ez utóbbin semmiképp sem tudunk átjutni. A Levant-szigeten túl a part vonala nyugat felé fordul, s kitárul előttünk a szabad tenger.

A szél alábbhagyott. Felvonjuk a vitorlát. Ez igen bonyolult művelet, ugyanis el kell érni a csónak orrában levő árbocot. Az *Eretnek* félig befedett fürdőkádhoz hasonlított, amelynek a hátsó része nyitott: az így rendelkezésünkre álló 2 X 1,10 méteres területen szorongtunk. Az elöl kifeszített sátorlapra nem léphettünk rá, nehogy tönkretegyük ezt a menedékhelyet. így hát egyensúlyozó mutatványokra kényszerültünk a két gumi-hurka egyikén. A visszatérés még nagyobb akrobata-teljesítményt kívánt. Általában vízbe ugrottam, s oldalról kapaszkodtam fel az árbochoz.

Monte Carlo látképe

Palmer és Bombard az *Eretneken,* Monaco előtt

Étkezes az *Eretnek* fedélzetén

Indulás a földközi-tengeri útra

Az *Eretnek* büszkén szelte a hullámokat: a vitorla dagadt, a kötél megfeszült, és bár a vízben magunk után hagyott barázda megehetősen szabálytalan volt, mégis úgy éreztük, hogy haladunk. Mögöttünk erősen örvénylett a víz. Az imént ebből az örvénylésből — amely követni látszott bennünket — következtettünk sebességünkre. Később azonban, amikor már gyakorlott voltam, a vitorla kötelének feszüléséből alkottam fogalmat az előrehaladásról. Pillanatnyilag alig másfél csomót tettünk meg, de mégiscsak haladtunk.

11 óra felé a szél elült, éppen amikor a Ferrat-fok mellett voltunk. Valóban nem könnyű dolog hajótörötté válni.

Erőt kellett vennünk magunkon, hogy megtörjük a lenyűgöző csöndet. Mindkettőnknek az járt a fejében, amit magunk mögött hagytunk. Most, amikor már normálisan, nyugodtan néztük a helyzetünket, emlékeink, szárazföldi gondjaink, elhagyott kedveseink visszaszerezték gondolatainkban a helyüket. Már nem voltunk rettenthetetlen hősök: újra emberekké váltunk.

Megtartottuk első haditanácsunkat. Mindegyikünk nyugodtnak és komolynak igyekezett tűnni a másik szemében. A legnehezebb talán az volt, hogy megőrizzük hangunk szokásos színét: akaratlanul is suttogva beszéltünk.

Márpedig ez volt a legfontosabb: jól éreztük, hogy ha továbbra is így susogunk, a Félelem ismét megjelenik a tengeren, hogy meghallgassa ezt az imát.

E manőverezési szünetben megtettük az új életünk fenntartásához szükséges intézkedéseinket. Legelőször is két horgot vetettünk a vízbe, hogy kielégíthessük jövendő szükségleteinket, majd elkészítettük időbeosztásunkat, aprólékosabban, mint a szárazföldön, ahol pedig elég időnk volt rá.

Hogyan szervezzük meg a virrasztást? Napközben egyikünk a kormányevezőnél foglalt helyet, a másik pedig pihent, ugyanis véleményem szerint az ilyen természetellenes élet a lehető legtöbb kikapcsolódást kívánja meg. A nagy probléma az éjszaka; az ilyen forgalmas tengeren, mint a Földközi-tenger, egyikünknek feltétlenül

őrködnie kell. így az éjjelt két részre, jobban mondva két őrségre osztottuk: egyikünk 20 órától 1-ig, a másikunk 1-től 8-ig virraszt.

Minden tárgyat úgy helyeztünk el, hogy még vaksötétben is azonnal rátalálhassunk. A tengervíz és a nedvesség ellen vízhatlan, szorosan záró zsákokban a csónak elejére, a sátorlap alá raktuk a fényképezőgépeket, filmeket, a hajózási könyveket, a sextánst, az orvosi táskát, a vészjelző felszereléseket, a javító- és szerszámkészletet, s végül az élelmiszereket, amelyeket indulásunkkor lepecsételtettünk. A kompasz[15] a kormányos előtt volt, hogy állandóan rajta tarthassa a szemét.

Eljött az étkezés ideje, de még egyetlen hal sem akadt a horogra. Ekkor az úszó horgonyt planktonhálóval helyettesítettük, amely megtette ugyanazt a szolgálatot, s ráadásul táplálékot is biztosított számunkra, dinamikus, kvantitatív szempontból ugyan nem, de plasztikus, kvalitatív szempontból[16] igen. Egy órai szűrés után két leveseskanálnyi masszát nyertünk, amely eléggé jóízű és tápláló, de annál kevésbé gusztusos. Legnagyobb része zooplanktonból állott. Igazi csemege… Meg kell mondanom, hogy Jack megvetően nézte, amint eszem. Nem akart gyáván viselkedni, s ezért végül mégiscsak ráfanyalodott, mint egy európai, akit a sziuindiánok csigafőzelékkel kínálnak. Nagy meglepetésére a menü nem is volt rossz ízű, s titokban diadalmaskodtam.

Lassanként nyugalom töltött el bennnüket, *s* amikor e csodálatos tavaszi nap után leszállt az est, már szinte hozzászoktunk ehhez az élethez ezen az eretnek járművön. Minden aggodalmunk eloszlott. Ez a fokozatos normalizálódás, ez az izgalom utáni csend, az elválás ütötte

---

[15] A kompasz nem egyéb, mint a szélrózsa szerint ugyancsak 360 fokra beosztott iránytű. Az észak a 0, illetve a 360. foknál, a kelet a 90. foknál, a dél a 180. foknál, a nyugat pedig a 270. foknál van.

[16] Az élelmiszerek, aszerint, hogy mennyiségi vagy minőségi szempontból fontosak, két nagy csoportra oszlanak. Az előzőket - például a zsírt, cukrot plasztikusaknak nevezzük: kalóriaértéküket tekintve ugyanis nagyjából azonosak és egymással helyettesíthetők. Az utóbbiakat dinamikusaknak hívjuk: ezek a vitaminok és bizonyos aminosavak, mint például a tryptophan és az arginin. Ezek az anyagok kémiai összetételükkel hatnak: nélkülözhetetlenek, és egymással nem helyettesíthetők.

sebeknek ez a gyors beforradása, amely az Atlanti-óceánon még szembetűnőbb volt, arra késztetett, hogy e furcsa életmódot máris normálisnak és kielégítőnek érezzem. Elméletem fényesen igazolódott. Csak túl kellett esni az alkalmazkodás első óráinak nehézségein.

Általános vélemény, hogy a tengervíznek laxatív, azaz hashajtó hatása van. Lehetséges, hogy kálciumszulfát- és magnéziumszulfát-tartalma valóban előidéz ilyen tüneteket, ha az ember a szárazföldön normális életkörülmények között van, de tapasztalataim szerint ez a hatás a tengeren egyáltalán nem észlelhető.[17]

Jacknek sehogyan sem volt ínyére a tengervíz. Inkább egy esetleges halfogásban, vagy egy vajmi kevéssé valószínű esőben reménykedett. Tanácsaim és megfigyeléseim ellenére konokul vonakodott, hogy a tengervízből igyon. Viselkedése a túlságosan meggyökeresedett hagyományok veszélyét bizonyította. Még a saját példámmal sem sikerült meggyőznöm.

A földön logikusnak és nyilvánvalónak tartotta okoskodásomat és bele is egyezett a kísérletbe. De mihelyt az adott feltételek közé került, a tengervízre nemzedékek óta kikiáltott „tabu” felülkerekedett tudatában. Így ugyanabban a mentőcsónakban együtt volt a klasszikus, ortodox hajótörött és a modern, eretnek hajótörött típusa. Társam hangja hamarosan felrezzentett elmélkedésemből:

— Alain, három óra. Várják az adásunkat. Kihasználhatnánk a szélcsendet.

— Próbáljuk meg.

Egyáltalán nem ringattuk magunkat illúziókba, hiszen ezeket Jean Ferré alaposan szétoszlatta. Tudtuk, hogy készülékünk gyakorlatilag használhatatlan: a legkisebb rázkódtatás is elronthatja. Tudtuk, hogy a nedvesség elkerülhetetlenül tönkreteszi a szigeteléseket. Tudtuk, hogy ez az adókészülék nem működött és nem is fog működni soha, de hát három óra …

Körös-körül a Földközi-tenger partjain már hosszú percek óta kutattak a rádióhullámok között az amatőrök, akiknek fogalmuk sem volt készülékünk tökéletes megbízhatatlanságáról.

---

[17] A kérdésre vonatkozó német szakmunkák megerősítik ezt az elméletet.

— Három óra — ismételte Jack. Feleségemre gondoltam, aki egyedül van Monacóban és figyeli a rádiót; a vizeskannára, amelyet a rádió miatt ott kellett hagynunk; és elképzeltem, hogy négy órakor felcseng a telefon Ginette szobájában: „már egy órája keressük őket”.

De hátha Jean Ferré tévedett! Hátha ez a tákolmány, amelyet az én kedvemért szereltek össze, végeredményben jó és használható, mint ahogy a tervezők állítják! Hátha mégis kapcsolatot tudunk teremteni a szárazfölddel!?

Elöntött a reménykedés hulláma. A drótok és lámpák e szövevénye most kizárólag az én kedvemért van, s biztos, hogy működni fog. Mégsem lehet gúnyt űzni két emberből, akik ilyen kalandba vágtak bele!

— Jack, eresszük fel az antennát.

Igen! Az antenna. Próbált-e már valaha az olvasó sárkányt ereszteni — ülve? A „technikusok” azt hitték, hogy mi majd meg tudjuk csinálni ezt a bűvészmutatványt: három négyzetméternyi területről felbocsátani a sárkányt, amely az antennát tartja!

Nevetséges látványt nyújthattunk, amint a hullámok hátán imbolygó csónakon hadonászva, billegve igyekeztünk, hogy ez a csoda bekövetkezzék. És a sárkány hirtelen lezuhant *egy* hullámra, átázva, használhatatlanul. Hirtelen rémület szorította el a torkunkat. Barátaink a szárazföldön még mindig reménykedtek.

— Gyorsan, Jack, állítsd fel a „pótantennát”. — Egyszerű horgászbot volt.

Csónakunk körül 5 méteres hullámok csapkodtak, s árbocunk éppen ilyen magasra ért. Az antenna drótját az adókészülék keretéhez erősítettük. Gondosan beállítottam a masinát, becsavartam az ampermérőt, és így szóltam Jacknek:

— Tekerd.

Duruzsolni kezdett a térde között tartott áramfejlesztő. Úgy éreztem, mintha titokzatos áram futott volna át rajtunk. A lámpák felvöröslöttek. S mint ahogy az ember kilövi az utolsó töltényét, megnyomtam a morsebillentyűt

Megnyomtam százszor is. Csavargattam az összes lehető gombokat. Ellenőriztem minden drótot és az ujjammal kipróbáltam az állítólag 250

voltos áramot. Egyetlen csepp víz, egyetlen rázkódás, egyetlen ütődés a kvarcon, és vége …

Bár egy szót sem szóltam, Jack abbahagyta a kurblizást, pillantása sokatmondóan kapcsolódott az enyémbe.

„Vége, valóban vége, elszakadtunk mindentől.”

Káprázatos színpompa közepette szállt le az est, első tengeren töltött napunk végén. Jobboldalt felvillant az első fény: az antibes-i világítótoronyé. Felismertük a „Világítótornyok könyvé”-nek[18] leírása alapján.

S ekkor bekövetkezett az, amire számítottunk: a part felől fújni kezdett a szél, és a nyílt tenger felé hajtott bennünket. Akik fogadtak, hogy tizenkét órán belül visszasodródunk a partra, máris veszítettek. Szép győzelem volt ez, és tudata már az első naptól fogva bátorságot öntött belénk. Mindenesetre köszönet a kételkedőknek. Nélkülük soha nem lett volna részünk ebben az örömben.

Megkezdődött az első éjszaka. Rám jutott az éjjel egy óráig tartó őrség. Másnap majd cserélünk. Ez a megosztás később feltétlenül szükségessé vált, ugyanis az első, a 8-tól 1 óráig tartó őrség összehasonlíthatatlanul nehezebb volt a másodiknál.

Napközben ötletszerűen váltogattuk a helyünket, éjjelre azonban a következőképpen helyezkedtünk el: aki a kormánylapátnál ül, hátával egy mentőmellénynek támaszkodik, s a kompaszt a térdén tartja (erre azért van szükség, hogy ne aludjon el). Lába az alvót borító sátorlap széléig ér. Hogy elég helyünk legyen a kinyújtózásra, az egész felszerelést e „fürdőkád” bal oldalára raktuk át. Ily módon 60 centi széles, 1,80 méter hosszú helyet teremtettünk. A sátorlap szolgált takaróul és a zsákok párnául.

Jack alszik. De nemcsak egyedül én virrasztok. Besötétedés után élénk tevékenység, mozgás kezdődik körülöttünk. A tengeri állatok a felszínre bukkannak, hogy megnézzenek bennünket. A csónak körül felugró és

[18] Minden világítótoronynak és ködjelzőnek megvan a maga megkülönböztető sajátossága. Nevüket és helyzetüket a felvillanások tartama, sűrűsége, színe és a jelek csoportosítása alapján lehet azonosítani. A francia tengerészet kiadásában megjelent „Világítótornyok könyve" ismerteti ezeket a jelzéseket.

visszaeső barna delfinek fújása, csapkodása furcsa fantomokkal népesíti be az éjszakát. Eleinte féltünk tőlük, de később megszoktuk őket. A hullámok locsogása szabályos nesszé olvad össze, amelyben néhány Felcsapó akkord visszhangzik, mint egy magányos szólam a halkan játszó zenekarban. Igen, ez az. A tenger szabályos neszezése, mozgása végül oly csendesnek tűnik, mint a magas hegyek komor hallgatása. Mily viszonylagos fogalom a csend és a zaj. Emlékeznek-e arra a molnárra, aki felébred, ha a malma megáll? A csend néha éppoly kifejező, mint a zaj. Bach, a nagy komponista, nem írt-e vajon egy csodálatos csend-akkordot toccatájában?

A szél fúj, csónakunk lassan siklik a vízen. A parti szél egész éjjel tart. Amíg be nem jutunk a szabályos szelek zónájába, addig a „parti" szelek és a „tengeri szelek" napi váltakozására vagyunk utalva. Reggel a tenger felől fúj a szél a part felé; majd a tenger megpihen, hogy beszívja az esti szelet, mintha raktározni akarná éjszakára. Tehetetlenül hányódtunk a tenger lélegzésének áradásában.[19]

Ezen az első éjjelen bebizonyosodott, mennyire fontos az őrködés. Vagy tucatnyi hajóval találkoztunk. És mivel közel voltunk a víz felszínéhez, lámpánk gyakorlatilag láthatatlan, vagy legalábbis elégtelen volt épségünk biztosítására. Hirtelen jó ötletünk támadt, melynek révén könnyen elkerülhettük a veszélyt. Amint egy hajó feltűnt és aggasztóan közel ért hozzánk, zseblámpánk fényét a vitorlára vetítettük, s így a nagy világító felület messziről magára vonta a hajó figyelmét. Meglepő látvány lehetett ez a hullámok tetején táncoló, fel-le imbolygó magányos fényfolt. Lehet, hogy sok tengerésznek eszébe jutottak a régi tengeri legendák: a hatalmas lidércfény, mely a fantomhajó kísérteteit idézi. De

---

[19] Íme, a jelenség oka: reggel, midőn a nap felkel, a szárazföld előbb melegszik fel, mint a tenger; a meleg levegő felszáll, és helyébe hideg tolul („az Úr iszonya" - horror vacui - hamis magyarázat, de mennyire költői, ó. Pascal!). A partra érő hideg levegő felmelegszik, felszáll, s így légáram keletkezik a tenger meg a szárazföld között. Viszont a lassan felmelegedő tenger tovább is tartja a meleget, s így este ellenkező irányú légmozgás következik be. Tehát ki kellett használnunk az északi szeleket, de vigyáznunk kellett, hogy reggel vissza ne sodródjunk a part felé.

az is lehetséges, hogy a nagy kivilágítás ellenére egyszerűen észre sem vették csónakunkat.

Végre lejárt az időm, és átengedtem Jacknek a felelősségteljes virrasztást.

Mélyen aludtam, amikor másnap reggel, május 26-án Jack felrázott. Eleinte azt sem tudtam hol vagyok. Gyermekkoromban volt néha ez az érzésem, amikor felébredtem egy-egy ismeretlen hotelszobában. Ez az első ébredésem a tengeren, sajátos módon egyszerre eszembe juttatta e régóta elfelejtett emléket, amelyben csak egyszer volt még részem: az Antillákra való megérkezésem után, a szárazföldön.

Mint vártuk, a szél iránya megváltozott és a szárazföld felé hajtott bennünket; első ízben merítettük a vízbe kormánylapátjainkat, hogy megpróbáljunk lavírozni a 90°-os szögben fújó szél alatt. Ez volt a maximum, amire csónakunk képes, ugyanis széllel szemben egyáltalán nem tudtunk haladni. Derekasan eveztünk. S bár sebességünk nagyon lecsökkent (legfeljebb egy csomót tettünk meg), mégsem közeledtünk veszedelmesen a parthoz, hanem meg tudtuk tartani a vele párhuzamos irányt.

Közben az éhség mardosni kezdett bennünket. Eddig csak olyan érzésünk volt, mintha nem ebédeltünk volna. Most azonban szinte lidércnyomássá vált az éhségérzet, a gyomrunkat görcs szorította össze. E kellemetlenséget leszámítva, amely egyáltalán nem lepett meg, tökéletesen frissnek éreztem magam. Jacket jobban megviselte a dolog. Megadóan beleegyezett, hogy elvégezzem rajta az első orvosi vizsgálatot. Nyelve száraz, lepedékes volt; kezefején apró kiütések, pulzusa lassan vert, de határozottan; mindamellett a vízhiány súlyosabb jeleit nem észleltem rajta. Szomjas volt, de tanácsaim ellenére továbbra sem ivott. Pedig példámon láthatta volna, hogy nagyszerűen bírom a tengervízadagomat, amelyet „előre kidolgozott terv szerint”, rendszeresen fogyasztottam. Mindkettőnknek székrekedése volt; így hazudtoltuk meg a „hajótörötteknek-nélkülözhetetlen-éjjeliedény-prófétàk” kellemetlen jóslatait.[20] A víznek tehát egyáltalán nem éreztem

[20] Ez némi magyarázatot igényel. Indulásom napján egy „mentési szakember" közölte feleségemmel: „Sohasem fogja látni a férjét." Ginette megkérdezte az okát, mire a következő választ kapta: „Semmiféle előkészületeket nem tettek.

hiányát, és társam számára sem volt elviselhetetlen a szomjúság, viszont az éhség egyre jobban kínzott. S most aztán bánatosan emlegettük az indulásunkkor visszautasított szendvicset, amelyet valóságosabbnak, csábítóbbnak éreztünk, bármilyen rafináltan összeállított menünél. Mindig a szendvics járt az eszünkben; ezt „igazán megettük volna”. Így hát tapasztalhattam, mennyire tud kívánni és bánni valamit az ember.

Délután, amikor nem voltam szolgálatban a kormánylapátnál, a boulogne-i és az amiens-i kórházban végigevett lakomákról ábrándoztam. Időről időre alattomosan felötlött bennem a gondolat: „Te, aki oly kellemesen élted a magad kis kényelmes életét, mi az ördögöt keresel ezen a tákolmányon?”

A csónaktól néhány méterre barna delfinek bukkantak fel, és ficánkoltak a vízben. Barátságosaknak látszottak, és mint a kellemes barátok, jókedvre derítettek bennünket társaságukkal. És ha ők halat esznek, miért ne ehetnénk mi is? Szép és kellemes volt az idő, le tudtam filmezni őket. De sajnos más étel nem került a gyomrunkba, csak egy kanálnyi plankton. Többet is gyűjthettünk volna, de az úszóhorgony gyanánt használt szitaháló túlságosan fékezte volna előrehaladásunkat, s a parthoz ilyen közel nem volt tanácsos kihasználatlanul hagyni még a félig kedvező feltételeket sem.

Végre késő délután Jack engedett unszolásomnak és megivott néhány korcnyi tengervizet. Megmagyaráztam neki, ha most nem szánja rá magát, akkor olyan vízhiányban fog szenvedni, hogy később a tengervíz fogyasztása haszontalanná, sőt veszedelmessé válik. Nagy megkönnyebbülésemre végre beadta a derekát. Másnapra a vízhiány minden jele eltűnt róla. Még a szomjúsága is enyhült. Jót mulattunk ezen a „megtérésen”, s hangulatunk egy csapásra megjavult.

A következő éjjeleken kellemes meglepetésben volt részünk. Minden reggelre vagy félliternyi édesvizet tudtunk gyűjteni. Ez a lecsapódott víz csónakunk fenekén folyt össze, miként a pára egy jól záró sátor ponyváján. A levegő nedvességtartalma igen nagy volt, következésképp jelentékeny mennyiségű vizet nyertünk. Minthogy csónakunk egy cseppnyi tengervizet sem eresztett át, szivaccsal könnyen fel tudtuk

---

Hat hétig akarnak tengeren lenni, és még éjjeliedényt sem vittek magukkal." Akik jelen voltak e párbeszédnél, bárkinek tanúsíthatják az elhangzottakat.

szedni. Persze a szükségleteinket nyilván nem elégítette ki, de alapnak jó volt. S főleg édesvíz volt, méghozzá mennyire édes! …

Estére a szél egyenesen kétségbeejtővé vált. Egész nap szabálytalanul, váltakozó erővel és váltakozó irányból fújt; hol teljes szélcsend uralkodott, majd percekig erős szélrohamok kezdődtek a szélrózsa minden irányából. A tenger hamarosan háborogni kezdett. A csónak azonban kitűnően bírta ezt a gyalázatos Földközi-tengert, amely csakugyan „piszok tenger". Valóban ez volna, mint gondoltam, az ideális mentőcsónak típusa?

Egész nap nem láttuk a partot. De tudtuk, hogy nincs messze, csak a melegtől vibráló levegőben nem tudtuk kivenni. Jack nem határozta meg a helyzetünket a szextánssal. Hol is lehetünk tulajdonképpen? Este hat óra felé újra feltűnt a part. Estérelt és Saint-Raphaëlt látjuk-e, vagy az Antibes-foknál vagyunk-e még? Mielőtt megoldottuk volna ezt a kérdést, a nap, indulásunk óta másodszor is leszállt. A világítótornyok hamarosan bőségesen küldeni kezdték felénk fényjeleiket. Saint-Raphaël és a Camarat-fok között voltunk. Eléggé kívül, de mégis veszedelmesen közel a parthoz. Kínzott bennünket az éhség, és mérsékelt derűlátással kezdtük meg ezt a második éjszakát. A tenger felől fújó szél szabályszerűen feltámadt. Hát valóban kudarcba fullad a vállalkozásunk itt a Camarat-foknál, ahogyan a „szakértők" megjósolták? Kár volt törnöm rajta a fejem; álomba merültem.

Midőn Jack egy órakor felébresztett, nagy megkönnyebbüléssel láttam, hogy a csónak jobb oldalán már elmaradt a Camarat-fok. Hát itt már semmi esetre sem vetődünk a partra. Még csak a Levant-szigeteket kell elkerülnünk és a francia part közvetlen veszélyei emlékek lesznek csupán.

Ezt a május 17-ét egyhamar nem fogom elfelejteni! Tündéri nap várt ránk. Mindenekelőtt ezen a napon szűnt meg a legfőbb gondunk: a táplálék hiánya. Délután éppen bóbiskoltam, bokámra kötve a horgászzsinórt. Később megtanultam, hogy ilyen butaságot ne csináljak, ugyanis egy jól megtermett hal, amikor a csalétekbe kap, könnyűszerrel a lábamfejét is leharaphatja.

A zsinór hirtelen megfeszült. Jókora tengeri sügér akadt a horogra. Lázas igyekezettel húztuk a csónakba az áldozatot, körülbelül úgy,

ahogy a sivatagot járt vándorok húzzák fel az első vödör vizet az áhított oázis kútjából. Micsoda nagyszerű fogás! Az állatot szabályszerűen kibeleztük, majd egyforma szeletekre vágtuk: ó civilizáció! Az állat elejét eltettük másnapra, a hátsó felét pedig egyenlően szétosztottuk. Hirtelen elfogott a hányinger, amint a számhoz vittem a rózsaszínű húst. Társam is nyilván ugyanezt érezte. Nekem, nekem kell példát mutatnom, hiszen én már kipróbáltam a nyershal ízét a laboratóriumban. No, lássunk hozzá; *tudom,* hogy jó, s az első falat simán le is csúszik. A tabunak vége, győzelem! Lábbal tiporjuk a nevelés előírásait, s tele szájjal faljuk a húst, amely egészségesnek és táplálónak tűnik. A maradékot, miután a „gyümölcsprésemmel" kipréseltük belőle a folyadékot, kirakjuk a ponyvára, hogy megszáradjon a napon. Így hát a következőkben halat fogunk enni.

Minden civilizáció megtiltja bizonyos ételek fogyasztását. Megennék-e az olvasók a sáskát vagy a hernyót? Nem. Egy mohamedán nem ehet disznóhúst. Én magam már bálnahúst is ettem Angliában. Szerencsétlenségemre tudtam, mit raknak elém, s ezért nem ízlett. Sok ember csak akkor bírja megenni a ló- vagy macskahúst, ha azt hiszi róla, hogy marha vagy nyúl. Minden a megszokás dolga. Vajon nagyanyáink is olyan jóízűen megették volna a beafsteaket tartármártással, mint mi? Alaposan belakmároztunk, *s* azt hiszem nagyon közel voltunk a tengeri betegséghez.

Meleg, gyenge szellő fújt. Tele gyomrunk optimista gondolatokat ébresztett. Nyugodtan, magabiztosan néztük a francia tengerészet egyik felénk közeledő torpedórombolóját, amely a touloni kikötőből futott ki. Jóllakottságunk ellenére megértettük és átéreztük Tantalusz kínjait, amikor a kapitány nevetve felajánlott néhány üveg jégbehűtött sört. Sztoikus lemondással utasítottuk vissza. Ezt az esetet tudomásom szerint sehol sem említették meg. Ha viszont elfogadtuk volna, nyilván telekürtölik vele a fél világot!

Ezen az egyhangú, de mégis emlékezetes napon a lenyugvó nap vörös ragyogása közepette kedvező szél támadt, s a part fényei lassan eltűntek az éjszakában. A francia partok vonala elmosódott a látóhatár szélén, s mi — a jóslatok ellenére — nem vallottunk kudarcot.

A NYÍLT TENGEREN

(Május 28-június 7)

MEGLEPŐDVE tapasztaltam, hogy mi, javíthatatlan szárazföldi emberek, mennyire megnyugszunk, ha még egyszer megpillanthatjuk a földet. Nos, ezen a reggelen, május 27-én szorongó aggodalommal figyeltük a távolság ködében végleg eltűnő partot. A kompasz 210. foka irányában haladtunk, vagyis elméletileg délnyugat felé. De minthogy a deklináció[21] 10° volt nyugati irányban, tulajdonképpen dél-délkeletre tartottunk. Ekkor körülbelül egyenlő távolságban voltunk a keletre levő Korzikától, illetve Szardíniától és a nyugatra levő Baleári-szigetektől, s lassan közeledtünk ez utóbbi felé. Az indulás előtt alaposan tanulmányoztam az áramlatokat, így tudtam, hogy egy kevéssé ismert, de létező áramlat, a „Baleári áram", valamerre nyugat felé sodor bennünket.

Sajnos, megettük sügérünk utolsó darabját is! Újra koplalhattunk. Ha már fogtunk egy halat, igazán akadhatna a horogra még néhány. S most újra kezdődik a planktonevés meg a sósvízivás. Legalább az itallal nincs baj: Jack szorgalmasan nyeli a tengervizet.

Aznap, 29-én közvetlen közelünkben haladt el két teherhajó, egy görög és egy angol, s mindkettő üdvözölt bennünket. Ez kivételszámba ment, ugyanis az elmúlt meg az elkövetkező napokban a hajók nem vettek észre, illetve nem is fogják észrevenni az *Eretnek*et. Tudatosan talán? Vagy pedig azért, mert nem láttak minket? Mindenesetre lassanként kialakult bennem a meggyőződés, hogy a hajótöröttnek magának kell segítenie magán, különben vajmi kevés esélye van a

[21] A deklináció az a szög, amelyet egy adott ponton a mágneses pólus zár be a tényleges északi sarkkal. Valójában az iránytű a helytől függően hol keletre, hol nyugatra mutat a pontos északi sarktól. A táblázatok megadják ennek a szögnek a nagyságát, amelyet ki kell vonni, illetőleg hozzá kell adni a nyert adathoz, hogy megkapjuk a helyes irányt.

megmenekülésre. A segítség nem jön magától. Tudja-e egyáltalán mindenki, hogy a tengeren vagyunk, egy falat élelem és egy korty édesvíz nélkül? Mindez oly különös, hogy azt hiszem, azért nem vesznek észre minket, mert nagyon közel vagyunk a víz felszínéhez. Nyilván ez a helyzet a valódi hajótöröttekkel is. Tehát igazán csak magára számíthat az ember.

Este feltámadt a keleti szél és a Baleári-szigetek felé sodort bennünket. Az éhség ismét kegyetlenül kezdett gyötörni. Sügérünk már tegnap délben elfogyott, azóta egy fia halat sem fogtunk. A halak a nyílt tengeren nyilván nem követik csónakunkat: így képzeletünkben a tenger sivataggá vált. Leszállt az éj.

Én kezdtem meg az őrködést. Eleinte úgy látszott, hogy minden rendben van. Az éhségtől felizgatott érzékeim minden apró jelre figyeltek. A tenger mélységes csendjében 11 óra tájt különös nesz ütötte meg a fülemet. Hallucináltam talán? Elfogott a nyugtalanság. Kényszerítettem magam a józan gondolkodásra. Az emberek távol vannak, oly távol, hogy alig gondol ránk egy-kettő. E meglepő zaj pedig a tengerből hallatszott. A koromsötétben az orra hegyéig sem látott az ember. Azt képzeltem, hogy nyilván a mi tiszteletünkre delfinek járnak körtáncot a csónak körül, amely nyugodtan haladt a maga útján, de e különös zaj intenzitása, ereje és tartama meghökkentő volt. A kíváncsiságtól hajtva, türelmetlenül vártam a hajnalt. Amint pirkadni kezdett, hatalmas, szürkés színű, fémesen csillogó fantomokat vettem észre az *Eretnek* körül.

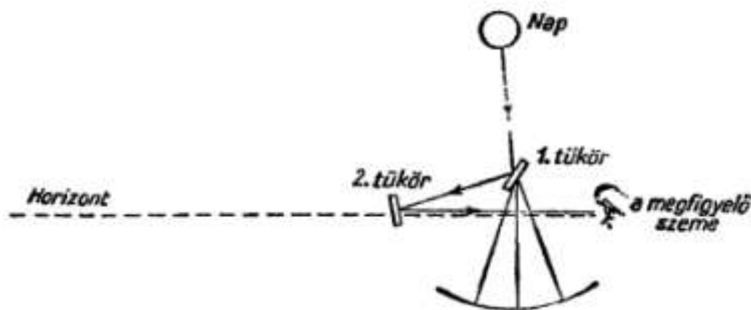
„Bálnák!" — kiáltottam fel, s karjánál fogva megráztam Jacket. Vagy tízet számoltunk össze, amint békésen körbe-körbeúszták a csónakot. A cetek 20-30 méteresek lehettek. Néha egy-egy felénk tartott, a csónaktól néhány méternyire alábukott; a farkát még láttuk, miközben a feje a túloldalt előbukkant. A hatalmas állatok nyugodtaknak, engedékenyeknek, jóindulatúaknak tűntek. Jack sokkal nyugtalanabb volt miattuk. Attól félt, hogy a monstrumok szeszélyből vagy ügyetlenségből felfordítanak bennünket. Röviden elmondotta a két Smith-fivér kalandját. Éppen aludtak könnyű bárkájukban, *s* közben véletlenül nekimentek egy bálnának. A dühödt állat rettenetes farkcsapásaival felfordította őket.

A nap felkeltével a bálnák eltávolodtak, és Jack megesküdött, hogy többé nem enged egyedül őrködni. egyáltalán nem bízott éjjeli látogatóink jóindulatában. Bevallom, örültem a dolognak: a későbbiekben gyakran folyamodtam ehhez az ártatlan cselhez, hogy virrasztásom legnyomasztóbb perceiben felkeljen, és megossza gondolataimat.

Május 30-a minden különösebb esemény nélkül telt el, a menünkhöz az égvilágon semmi sem adódott. Lassanként megszoktuk ezt a rendkívüli életet; valahogy beletörődtünk. Egy kérdés azonban még mindig nem oldódott meg: hogyan viselkedik a csónak viharban? Bírja-e a rossz időt, mint Boulogne és Folkestone között? Szentül hittem. Jack már kevésbé volt olyan biztos benne, de hajlandó volt vállalni a kockázatot, s különben is inkább ezen a forgalmas tengeren próbálja ki az ember a vihart, mint az Atlanti-óceánon, 1500 mérföldnyire a szárazföldtől.

Este nagy üdvrivalgásban törtünk ki. 72 órával azután, hogy eltűntek a látóhatár szélén a francia partok, a félhomályban megpillantottuk Mont Torót, a Menorca sziget legmagasabb pontját, Jack már délben számított rá, amikor számtalan nehézség árán, a nap meridián-magasságának megállapításával meghatározta helyzetünket. Ez a művelet, amely normális körülmények között is érthetetlen volt számomra, a jelen feltételek között kivételes bűvészmutatványnak tűnt. Arról volt szó, hogy Jack a szextáns nézőkéjében egyvonalba hozta a napkorong alsó szélét a horizonttal. Ez még egy hajó parancsnoki hídján is nehéz dolog, hát még a hullámokon imbolygó gumicsónakunkon.

— Föld! Menorca!

Milyen hatalmas, szinte fájdalmas öröm, micsoda igazi gyönyörűség fogja el a hajótöröttet, amikor a várt irányban felbukkan a hőn óhajtott szárazföld! Úgy éreztük, ideje is már, mert gyötört bennünket az éhség. Két napja nem ettünk egyebet néhány kanál planktonnál.

Megpróbáltatásainknak még korántsem értünk a végére. A partot, amely felbukkant a szemünk előtt, amelyet szinte elérhettünk volna a kezünkkel, csak 12 nap múltán értük el, vagyis kétszer annyi idő alatt, mint amennyit eddig a tengeren töltöttünk. Ha ezt akkor tudjuk, bizonyára elfog bennünket a kétségbeesés! De, mit sem sejtve a jövőről, terveket szőttünk: gondolatban táviratszövegeket fogalmaztunk, kis vendéglő, az első étkezés víziója izgatott bennünket… amikor minden átmenet nélkül feltámadt a szél, és a vitorla dagadni kezdett. Fürkészve néztük az eget: délkelet felé sötét felhők gyülekeztek, vihar volt készülőben. Gyorsan kivetettük az úszóhorgonyt, nem mertünk sokáig várni. A vitorlát leeresztettük, és a csónakot elejétől végéig beborítottuk a sátorponyvával, hogy alatta várjuk be a vihar megcsendesedését. Fölhúzott térddel, a lehető legkényelmetlenebb helyzetben szorongtunk, de mégis biztonságban. A hullámok nekizúdultak az *Eretnek* orrának, és hallottuk, amint végiggördültek a fejünk fölött. Úgy éreztük, mintha a bécsi óriáskerékben lennénk, de nem fö-le, hanem vízszintes irányban imbolyogtunk. Az *Eretnek* úgy tapadt a hullámokhoz, mint a polip. Most már meggyőződtem, hogy semmi sem tudja tönkretenni gumicsónakunk tökéletes stabilitását. Még a hajónaplóba is írtam. A csónak belsejében semmi sem mozdult. Kívül dühöngött a viharos tenger[22].

Keveset beszélgettünk a várakozás hosszú ideje alatt, csupán időnként felkiáltásokkal szakítottuk meg a csendet. A szűk alvóhelyen összekuporodva, a sátorlap alatt fatalistán nézegettük egymást. Mindent elárasztott a ponyván átszűrődő sárga fény. Sárga volt Jack, sárga voltam én is, még a levegő is sárgásfehér színűvé vált. A torkunkat aggodalom szorongatta, a fékevesztetten tomboló elemek játékszereinek éreztük

[22] A monacói meteorológiai szolgálat kétség bevonta ezt a vihart, mégpedig a következő megfontolásból: nézzék a diagrammáinkat, nincs bennük nyoma a viharnak, s így az nyilván nem is tört ki *(sic!)*. Az Air Atlas Légitársaság pilótái, akik fölöttünk repültek el, később elmondták, hogy sokat gondoltak ránk ebben az ítéletidőben.

magunkat. A várakozás tehetetlen, kétségbeejtő órái alatt találgattunk, jósolgattunk. Próbáltuk eltalálni, hová sodor bennünket a vihar. Jack egy papírlapon bonyolult számításokba kezdett. Igyekezett meghatározni elsodródásunk mértékét, s arra a megállapításra jutott, hogy be fogunk kerülni a Valenciai-öbölbe. Gyorsan felütöttem a hajózási kézikönyvemet: veszedelmes, viharos tengerrész ez, ahonnan a szelek az Oroszlánöböl felé sodorhatnak bennünket. Ezt pedig mindenáron el akartuk kerülni. De hát mit számít az ember, ha sorsa hozzá van kötve ehhez a nyomorúságos gumisajkához? Rábíztunk mindent a véletlenre, s mivel mást úgysem tehettünk: bölcsen kihasználtuk a tétlenség kényszerű állapotát fogyó erőink felfrissítésére.

A sátorlap sejtelmes félhomályában azonban képzeletünk erőteljesen dolgozott. Mi történik odakint, a tenger és az ég ijesztő viaskodása közben, amely úgy táncoltat bennünket, mint a szalmaszálat? Számoltuk a lassan múló órákat, s vártuk a hajnalt, amikor talán *ismét* emberekké válhatunk, s nem leszünk az elemek gyönge játékszerei.

Május utolsó napja eléggé elviselhető volt, de célunktól tovább távolodtunk. Június elsejére virradva a háborgó tengerre sűrű, főzelékszerű köd szállt. Még a csónakunk orrát sem láttuk.

Később kissé ritkult a köd: néhány száz méternyire nagy óceánjáró haladt el mellettünk teljes gőzzel Barcelona felé. A szél ekkor északészakkelet felől fújt: az a veszély fenyegetett, hogy a spanyol partokra vetődünk. Annyira elgyengültünk, hogy háromszor is neki kellett gyűrköznünk, mire sikerült bevonnunk a haszontalanul vízbe lógó huszonöt méteres zsineget Dél felé Jack megpróbálta meghatározni helyzetünket, annak ellenére, hogy a nap sápadt korongja alig látszott át a mélyen lógó felhők boltozatán. Persze nem sikerült neki. Ekkor találgatni kezdte, mennyire távolodtunk el Menorcától. Véleménye szerint a Valenciai-öbölbe, a parányi Columbretes-szigetek környékére kerülhettünk. Hosszú, nyomasztó nap várt ránk, s ráadásul semmi változatosság nem ígérkezett.

Hirtelen furcsa zaj figyelmeztetett, hogy valami különös dolog megy végbe a tengeren. Mindenre készen kibújtunk a ponyva alól. Az elképedéstől szinte megdermedtünk. Jobboldalt, az *Eretnek*től vagy száz méternyire valószínűtlennek tűnő, hatalmas, hófehér tömeg bukkant fel

a vízből, mintha az évezredek mélyéből merült volna elő. A fantasztikus látomás észrevétlen közeledett: mindenre készen megragadtam víz alatti puskámat. Hirtelen megdöbbenve állapítottam meg, hogy ez a 20-30 méter hosszú állat bálna, méghozzá a legritkább fajtából: albínónak, fehér bálnának hívják, *s* a Földközi-tengeren szinte nem is találkoztak vele[23].

Mindenekelőtt bizonyítékot kellett szereznem magam és mások számára, hogy e pillanatban nem voltam örült. Elengedtem amúgy is nevetséges fegyveremet, megragadtam felvevőgépemet, s nyugodtan lefilmeztem a fenyegetően közeledő monstrumot. Majd lélegzetünket visszafojtva lestük a fejleményeket. Elbűvölve néztem az albínó vörös szemét, Jack azonban dermedten figyelt, hiszen a hatalmas állat egyetlen szeszélyes farkcsapásával elseperhette volna gyenge csónakunkat a tenger színéről. Hiába hivatkoztam a bálnarajjal való legutóbbi békés találkozásunkra, magam is aggodalmasan lestem e magányos és váratlanul felbukkant bálna közeledtét. Egyenesen nekünk tartott, lebukott a csónak alá, majd jámboran körülúszott bennünket, mintha meg akarná csodáltatni ragyogó, hófehér ruháját. Azután lassan megfordult, és nyomtalanul eltűnt a ködben.

Még ki sem hevertük az izgalmat, s nagyban tárgyaltuk e fantasztikus jelenséget, amikor ismét fülelni kezdtünk. Előfutára volt talán e makulátlanul tiszta bálna a későbbi boszorkányságoknak, amelyekbe csaknem belezavarodtunk? Alig egy órával a hatalmas cet eltűnése után meghallottuk a ködben egy sziréna búgását. A világosan kivehető vészjelzés hallatára mindketten talpra ugrottunk. Az igazat megvallva már előbb is többször hallani véltem ehhez hasonló hangokat, de nem szóltam semmit, mert gyengék és rövid ideig tartók lévén, kételkedtem érzékelésem megbízhatóságában. Az ötlött eszembe, hogy talán egész közel vagyunk valamilyen parthoz… Viszont minek ébresszek reményeket társamban, ha aztán mégsem válnak valóra? De most már semmiféle kétségnek nem volt helye. E vészjel, mely csakis emberektől származhatott, egyre erősebbé vált, olyannyira, hogy végül már egymás szavát sem értettük: elfogott bennünket a szédülés, nem tudtuk megállapitani, milyen irányból jön a hang.

---

[23] Lásd a kötet végén Paul Budker jegyzetét.

Nagyon nehéz ködben megállapítani, hogy honnan, milyen irányban szólaltattak meg egy szirénát. Én délnyugat felől, Jack északnyugat felől vélte hallani a vészjelzést. Bár fogalmunk sem volt, merre járunk, kiterítettük a Földközi-tenger térképét, s nyugalmat erőltetve magunkra, keresni kezdtük azt a helyet, amelyhez a legközelebb kell lennünk. Mindketten ugyanarra a pontra mutattunk: a parányi Columbretes-szigetre, vagy tíz-tizenöt mérföldnyire a Jack által feltételezett tartózkodási helyünktől.

Hirtelen, minden átmenet nélkül, mindkettőnk torkát elszorította a közvetlen életveszély tudata: egy hajómotor fülsiketítő zúgása nyomta el a sziréna riasztó bőgését, s szinte láttuk, amint a hajó az *Eretnek* fölé magasodik A katasztrófa elkerülhetetlen volt. Egyetlen ugrással rávetettük magunkat az összes hangot adó felszerelési tárgyra: jómagam egy lábas fenekét vertem a gyümölcs- illetőleg halprés csavarjával, Jack pedig vadul kalapálta a csajkáját egy fedővel. A kétségbeesés oly mértékben sokszorozta erőnket, amennyire fokozódott körülöttünk a pokoli zaj — a motorzúgás és a sziréna idegtépő, fülhasogató hangja. A lárma hirtelen megszűnt. Ijesztő csend zuhant ránk. Jackkel szinte kővé meredve bámultuk egymást, majd újult erővel kezdtük kalapálni életmentő edényeinket. Ismét felhangzott a motor zúgása, meg a vészjelző sziréna baljós vonítása. Határozottan éreztem, hogy ha ez a megpróbáltatás tovább tart, megbolondulunk. Világos fejjel felbecsültem a látszólag minden oldalról jövő disszonáns hangok erejét. Figyeltem az óramutatót: tíz perc, tíz halálos perc telt el. Úgy éreztük, ezek voltak életünk leghosszabb percei. Majd újra abbamaradt a lárma, szinte ugyanabban a másodpercben végét szakasztva vad csörömpölésünknek.

Mintha varázslat történt volna, a köd, szinte pillanatok alatt felszakadt, s egészen a horizontig elénk tárult a sima, puszta tenger. Harminc kilométeres körzetben még a nyomát sem láttuk semmiféle járműnek. Tátott szájjal meredtünk egymásra. Márpedig érzékszerveink nem tévedtek, ebben biztosak voltunk. Viszont szellemi képességeink elgyengült állapotában szinte képtelenek voltunk elővenni józan eszünket, hogy próbáljuk megérteni azt, amit azóta is a „columbretesi rejtélynek" nevezünk. Közös akarattal elhatároztuk, hogy egyelőre megpróbáljuk elfelejteni ezt a lázálmot, nehogy éjjelente visszatérjen

kísérteni … S mindenekelőtt, a lehető legsürgősebben, vissza kellett nyernünk erőnket. Később, összegezve benyomásainkat, arra gondoltunk, hogy egy tengeralattjáró bukkant a közelünkben felszínre, hogy felfrissítse levegőkészletét. Viszont a tengeralattjáróknak nincs ködszirénájuk. Így hát a rejtély továbbra is megoldatlan maradt … A hajótöröttek mindig, minden időkben egyformák, egyaránt alá vannak vetve a tenger rejtélyes boszorkányságainak.

Egy sokkal egyszerűbb, de nem kevésbé tragikus egyéni megpróbáltatás is várt még rám: ezen a június 1-ről 2-ára virradó, lázálmoktól gyötört éjszakán, keletkező tályogra jellemző fájdalmakat éreztem az állkapcsomban. Tényleg az is volt, s mindjobban fájt: nyilván egy kis seb fertőződött el. A nyers hal nem nagyon segíti elő a hegesedést. Napokba telt, míg akár a legkisebb karcolás is beforrt, s úgy tapasztaltuk, hogy határozottan hajlamosak voltunk a fertőzésekre. A penicillin használata, amelyen egy pillanatig sem gondolkoztam volna, ha a társamról van szó, túlságosan radikálisnak és célravezetőnek tűnt egy hozzám hasonló kísérleti alany számára. De a fájdalom hamarosan oly élessé vált, hogy bicskám élét a petróleumlámpa lángjánál sterilizáltam, jó mélyen felnyitottam a tályogot, s a sebet behintettem szulfamiddal. A kín egy pillanatig szinte elviselhetetlen volt, s Jack tehetetlenül nézte szenvedésemet. Utána bekövetkezett a megkönnyebbülés, méghozzá hamarosan és tartósan: végeredményben nem is volt olyan veszedelmes a kezelés.

A bálnák továbbra is fel-feltünedeztek csónakunk körül. Nekik köszönhetem az egész utazás egyik legviharosabb, legmozgalmasabb éjszakáját. A szél még mindig váltakozó erővel, rohamokban fújt. A hullámok megszokott zajjal törtek meg csónakunk orrán, s e hangos, monoton zajból világosan kihallatszott a csónakunkat körülvevő hatalmas cetek fújása és szuszogása. Nyugalmunk és passzivitásunk láttán egész közel úsztak hozzánk az éjszakában, oly közel, hogy meg kell mondanom, a hideg futkározott a hátamon. Joggal féltem, hogy a kíváncsi cetek, termetükről megfeledkezve, túlságosan hamar bukkannak fel a csónak másik oldalán, s akkor isten veled gumicsónak, isten veletek szépreményű hajótöröttek

Lámpánk minden lehető állatot közelünkbe vonzott; barna delfinek, a legkülönbözőbb fajtájú halak cikáztak körülöttünk. Hirtelen, a hátunk mögött két kis zöld fénypont bukkant fel a mélységből, olyan, mint egy macska szeme, amelyet egy autó reflektora világít meg éjjel. Kistermetű rája volt, lámpánk fénye csalogatta ide. Hiába próbálkoztam, nem tudtam megszigonyozni. Egyébként csak örülhettünk e balsikernek, ugyanis a rájának a tengervízhez hasonlóan magas sótartalmú húsa alaposan próbára tette volna szomjas szervezetünket.

Ezen az éjszakán hibás mozdulat következtében vízbe esett az egyik evezőnk. Ez katasztrófa volt, ugyanis összesen csak két evezőt hoztunk magunkkal, s így nem evezhettünk többé. Zseblámpánkkal összevissza kerestük a vízen, de hiába. Ezentúl a szél segítsége nélkül nem köthettünk ki, bármilyen közel volt is a part.

Másnap, június 2-án, teljesen kiderült, de a szél, bár délkeleti irányból kezdett fújni, továbbra is erős maradt. Bárcsak fékezni tudnánk valahogyan elsodródásunkat a félelmetes Oroszlán-öböl felé. Jack becslése szerint naponta vagy ötven mérföldnyit távolodtunk el az útirányunktól. Öt napja nem ettünk, s éhségünk egyre fokozódott, illetve újfajta módon szenvedtünk tőle. Gyomrunk már nem gyötört bennünket. Nem, ez már az általános kimerültség volt, a vágy, hogy ne csináljunk az égvilágon semmit se. Akkori fényképeinken sápadtaknak, kimerülteknek látszunk, szemünk beesett, táskás. Arcomat ödéma formátlanította el. Lebírhatatlan álmossággal küszködtünk, mormotáknak éreztük magunkat. Aludni, sokáig aludni, ez volt az egyetlen kívánságunk. Reggel 9 óra felé éppen szunyókáltam, amikor a kormánynál ülő Jack felkiáltott:

— Alain, Alain! a fish![24]

Felugrottam, s egy tengeri sügért pillantottam meg, amint csónakunk szívó hatását kihasználva fesztelenül úszkált az úszótestek két vége között. Jókora hal, megvolt legalább három-négy kiló! Orrával meg-megbökte a kormányevezőt, időnként hozzádörgölte a hátát, mint valami szamár a falhoz! Hát ezt semmiképp sem szalaszthattam el! Víz alatti nyílpuskám fel volt húzva. Egy pillanat alatt lövőhelyzetbe

---

[24] - egy hal!

állítottam, hegyét rászegeztem az állatra. A szigony vége a víz színét érintette; a kíváncsi hal egészen közel úszott, hogy szemügyre vegye ezt a furcsa tárgyat. Végzetes kíváncsiság! Megnyomtam a ravaszt, s a nyíl vagy tizenöt centiméterről a fejébe fúródott. Azonnal vége, a víz vörösre festődött a vérétől. A csónakba húztuk, s hosszú másodpercekig ostobán bámultuk: először a szemünkkel faltuk fel. Azt hiszem, ennek a várakozásnak megvolt a maga haszna: előre élveztük a lakomát, s felkészülhettünk az állat húsának befogadására. Gyomrunk, képes kifejezéssel élve, már előre nyalogatta a szája szélét.

Első dolgunk az ivás volt. Elhatároztam, hogy ezen a jól megtermett halon kipróbálom a hát felőli bevágás módszerét, amely egyébként hasonlít ahhoz a módhoz, ahogyan a fenyőkből a gyantát nyerik. Micsoda gyönyörűség végre olyan folyadékot inni, amely nem sós! Mint a legutóbbi alkalommal is megtörtént, az első ételadagot nehezen tudtuk megemészteni. Gyomrunk nehezen szokik hozzá ehhez a furcsa rendszerhez: nyers hal, éhezés, nyers hal! Nem számít, hiszen két napra van ennivalónk! Hangulatunk szemlátomást javul. A vihar továbbra is vadul hányta ide-oda csónakunkat, de meleg volt, s bizakodva néztünk szembe a jövővel.

Három szörnyen tétlen, elmélkedéssel töltött nap következett ezután, s az élelem újból kifogyott. Egyetlen tapodtat sem haladtunk a Baleári-szigetek felé, sőt, napról napra jobban távolodtunk tőlük. A negyedik nap reggelén újra kezdődött a koplalás. Bármilyen derűlátók voltunk is, ez a perspektíva alaposan lehangolt bennünket. Nyilvánvaló volt, hogy ilyen körülmények között nem sokáig húzhatjuk. A Földközi-tengeren, úgy látszik, nem nagyon lehet sokáig életben maradni. Nagy motorzúgás, dohogás közepette egyik hajó húzott el mellettünk a másik után, de észre sem vettek bennünket, vagy ha észrevettek is, nem zavartatták magukat. Igaz nem is hívtuk fel magunkra a figyelmet, de mi történne, ha megpróbálnánk? Egyszer feltétlenül kísérletet kell tennünk.

Végre, június 5-én, utazásunk tizenegyedik napjának reggelén az elemek lecsillapodtak, úgy látszik, megunták a velünk való játékot. Kimerültek voltunk, éhesek, de bizakodók, elszántak, hogy dacolunk az ismeretlen jövővel és kitartunk elhatározásunk mellett. Hol vagyunk? Ez volt a legelső kérdés. Délben Jack, hat nap óta először, meghatározta

helyzetünket. 150 mérföldnyire voltunk Menorcától észak-északkeleti irányban. A vihar alatt nagy hurkot írtunk le. Hamarosan kereszteznünk kell azt az utat, amelyet néhány nappal ezelőtt tettünk meg. E szeszélyes tenger furcsaságait ismét alkalmunk volt megtapasztalni: a szél teljesen elült, szellő sem rebbent körülöttünk.

A víz sima tükrét időnként felugró és visszacsobbanó fekete pontok zavarták meg, leesésük helyétől hullámok indultak ki. A szó szoros értelmében körülvettek bennünket a minden irányban cikázó tonhalak és barna delfinek. Egész élelmiszerraktár bontakozott ki a szemünk előtt. Mindenképp szert kellett tennünk valamennyi tartalék élelemre. Mosolyognom kell magamon, ha visszagondolok arra a nevetséges kísérletre, amelyet azon a reggelen tettem. Elhatároztam, hogy szigonnyal próbálok elejteni egy tonhalat. Azt hiszem, nagyon éhesnek kell lenni ahhoz, hogy valaki ilyesmit vegyen a fejébe. Maga az állat megszigonyozása nem valami nagy teljesítmény, viszont a csónakba húzása csaknem egyenlő a lehetetlennel. Tapasztalt víz alatti vadászok jót mulatnak az ilyen gyermetegségen. Felvettem vízálló szemüvegemet, megigazítottam magamon a légzőkészüléket, s a vízbe ereszkedtem. Jack kezembe adta a nyílpuskát. Gyorsan megközelítettem egy tonhal-rajt. „Pang" — szigonyom rezegve beleállt az egyikbe. S ezen a napon majdnem megtörtént, hogy a hal ejtett el engem: ugyanis a zsákmány vonszolt maga után. Szerencsére a horgászzsineg teljesítőképességének is van határa, még ha nylonból készült is. Hála az egeknek! A sikertelen próbálkozás után nagy nehezen, Jack segítségével visszamásztam a csónakba: csak illúzióimat és az egyik szigonyomat veszítettem el. Kapaszkodás közben hálát adtam a gondviselésnek, amiért Jack elkísért: nélküle nem lett volna ilyen szerencsés vége esztelen próbálkozásomnak.

S folytatódott a koplalás: június 5, június 6… A napok lassan, egyhangúan múlnak egymás után, egyre jobban kimerülünk. A napi tengervízadag az egyedüli italunk, egyedüli ételünk pedig a plankton, amelyet napról napra jobban utáltunk. Minden mozdulatunk fájdalmas, emberfeletti erőfeszítésbe került. Az éhség valóságos éhínséggé, az akut éhségérzet krónikussá vált. Már a saját fehérjekészletünket fogyasztottuk. Egyáltalán nem gondolkoztunk, a nap háromnegyedrészét átaludtuk vagy átbóbiskoltuk.

A szél keveset fújt, de azért lassanként a célunk felé közeledtünk. Pénteken, június 6-án este elhatároztuk, hogy kipróbáljuk jelzőkészülékeinket. Megállítunk egy hajót, s így megtudjuk, mik az esélyeink arra, hogy észrevesznek minket, ha bajban vagyunk. Azonkívül értesíthetjük hozzátartozóinkat is. Nyilván már félholtak az aggodalomtól. Egyébként nap mint nap félve vártuk a kéretlen segítséget, amely véget vet a kísérletünknek. Földközi-tengeri „bolyongásunk" közben, mint ahogy terveztük is, az életbenmaradás kérdése nem foglalkoztatott bennünket. Valóban, ez a probléma nem vetődik fel a Földközi-tengeren, ahol a sűrűn közlekedő hajók hamarosan megmentik a hajótörötteket, viszont olyan nagy és néptelen tengeren, mint az Atlanti-óceán, elsőrendű fontosságúvá válik. Most már, miután kipróbáltuk saját magunk és a felszerelésünk ellenállóképességét, minél hamarabb el akartunk jutni Tangerbe vagy Gibraltárba, hogy nekivághassunk az óceánnak. Jack egyébként még szeptember előtt útnak akart indulni. Meg volt győződve, hogy a tájfunok időszaka szeptemberben kezdődik. Holott éppen szeptemberben fejeződik be: novembertől márciusig egyetlen tájfunt sem észleltek. Hogy honnan vette ezt, máig sem értem.

Így hát döntöttünk: már aznap este megpróbálunk megállítani egy hajót, és élelmet kérünk tőle, akármi történjék is. Eddig egy pillanatra sem fogott el bennünket a kísértés, hogy hozzányúljunk lezárt, sűrített élelmiszereinkhez. Ezeket ugyanis nagyon nehéz beszerezni, s az Atlanti-óceánon nagyobb hasznukat látjuk majd. S végül, semmi értelme nem volna úgy átkelni az óceánon, hogy előbb feléljük tartalék élelmünket: csak akkor szabad hozzányúlnunk, ha semmiképp sem bírnánk tovább. Viszonylag jó egészségi állapotban soha eszünkbe sem jutott megkezdeni a készletünket. Ismétlem, ez a kísérlet kudarcát jelentené.

18 óra. Előttünk jobbfelől hajó tűnt fel. Előkészítettük jelzőkészülékeinket. Jack fellőtt két rakétát. A hajó nyugodtan tovább haladt. Megragadtam a heliográfot, amely ugyanolyan elv szerint működik, mint ahogyan a gyerekek a járókelők szemébe tükröznek, és S. O. S. jelekkel próbáltam magunkra vonni a hajó figyelmét. De az folytatja útját. Hát valóban nem vett észre minket? Ez szinte teljességgel lehetetlen. Most már bizonyos vagyok benne, hogy senki sem látott

bennünket, különben törődtek volna velünk, még ha csak egyetlen utas észlelte is jelenlétünket a tengeren.

Amint a gyorsan kisebbedő hajó eltűnt a látóhatáron, ismét csend szakadt a sima víztükörre. S ha az emberek közömbösek voltak is, az állatok nem tágítottak mellőlünk.

Ennek a napnak a végén furcsa és egyben felejthetetlen látványban volt részem. Amikor a nap lenyugodott, korongjának ezernyi apró mása tükröződött a víz színén. Alaposan szemügyre vettem e furcsa tükröt, s nagy meglepődéssel állapítottam meg, hogy sok száz teknősbéka úszik a vízen, olyan közel egymáshoz, mintha páncéljuk egymáshoz volna forrasztva. Szinte összefüggő padlót alkottak a hullámokon. Időről időre egy fej emelkedett ki ebből a masszából, s ránk szegezte apró, bamba pillantású szemét. Próbáltam megközelíteni őket, hogy megszigonyozzak közülük egyet, de hirtelen mozdulatomra az egész tömeg eltűnt, mint egy vízbe süllyedő, villogó fémlemez. Azután az éjszaka — nem törődve viharral vagy szép idővel — visszaszerezte uralmát a tenger felett.

*

Június 7, szombat. Felkel a nap. Tikkasztó meleg készülődik. Csupán a barométer jósol rosszat: állandóan süllyed. Jack még az igazak álmát alussza. Megrázom és halkan odaszólok neki:

— Jack, hajót látok, vagy két mérföldnyire!

Újra működésbe hozzuk jelzőkészülékeinket. Jack fellövi rakétáit: az elsőt, a másodikat, a harmadikat… A felkelő nap fátyolos sugaraiban felvillanó fények és a ropogás ellenére a hajó zavartalanul halad a maga útján. A heliográfomhoz még nem elég erős a napsütés. Mit tegyünk? Ez a hajó is megszökik tőlünk? Hát csakugyan fel kell hagyniuk a hajótörötteknek azzal a reménnyel, hogy észreveszik őket? Az utolsó lehetőség: van egy rózsaszínű, nappal is látható füstöt fejlesztő patronunk. A vízbe hajítjuk, a füstfelhő lassan beborít bennünket. Hosszú percekig várakozunk szorongva. Hogy mennyi ideig? Nem

tudom. Ki tudja felbecsülni, amikor a várakozás szinte végtelenné teszi az időt.

A felhő végre eloszlik, megpillantjuk a hajó felénk közelítő hatalmas tömegét. Nagy meglepetésünkre a személyszállító gőzös, a *Sidi Ferruch,* egyáltalán nem lassít a közelünkben.

Amint hallótávolságra ér, a parancsnoki hídon álló kapitány átkiált hozzánk:

— Kívánnak valamit?

Mintha csak azért zavartuk volna meg útjában, hogy azt válaszoljuk: „Köszönjük, semmit."

— Adja meg pontos helyzetünket, *s* kérünk némi élelmet is — kiáltjuk vissza. A hajó ekkor nagy kört ír le, s vagy ötszáz méternyi távolságban megáll.

Kimerültségem ellenére meg kell ragadnom az evezőt. Odaérünk a magasra felmeredő hajótest mellé, s felkapaszkodunk a fedélzetre. Az utasok és a másodkapitány barátságosan szóba elegyednek velünk, az utóbbi ellát bennünket némi élelemmel és vízzel. Hirtelen megjelenik a kapitány; olyan mint egy tábornok tudálékos adjutánsa.

— Gyerünk, gyerünk, nincs időnk kísérletezgetésre — kiáltja.

Végeredményben olyan tökéletes gentleman, mintha skatulyából húzták volna elő. Jack savanyú arcot vág, mintha citromba harapott volna, s meg sem mukkan. Pedig már öt napja nem dohányzott, s remélte, hogy legalább egy cigarettával megkínálják. Kérni viszont nem akar. A másodkapitány szalad a dolga után, a gyülekezet feloszlik, s senki sem invitál bennünket, hogy szálljunk a hajóra. A *Sidi Ferruch* teljes gőzzel elfüstöl, fedélzetén tiszteletre és szeretetre méltó kapitányával.

Még fogalmunk sincs, milyen drága ára lesz ennek a találkozásnak, s mennyire fel fogják hánytorgatni nekünk ezt a nevetséges segítséget. Egy csapásra elfelejtik az eddigi tizennégy napot, amelyből tízet egy falat élelem és egy korty víz nélkül, négyet pedig tengeri sügéren és halnedven húztunk ki. Szélhámosoknak tartanak bennünket, csak azért, mert egy kevés segítséget kértünk, amikor helyzetünk kezdett hasonlítani a *Méduse* hajótörötteiéhez.

Mi tizennégy napig bírtuk. A *Méduse* hajótörötteinek nagy része, bár volt vizük és boruk, már halott volt, amikor a tizenkettedik nap végén rájuk akadtak.

MENORCA

(Június 7-18)

A SIDI FERRUCH gyorsan távolodott. Kívánom önnek, kapitány, hogy soha ne kelljen „kísérletezgetnie”. Hajója — akkor még nem is tudtuk — a nevetés, a rágalmak, sőt a sértegetések egész rakományát vitte magával, hogy az elkövetkező hónapok során mind ránkzúdítsa.

Jack dühöngött a francia kapitány udvariatlansága miatt. Jómagam kénytelen voltam igazat adni neki. De végtére is hozzátartozóink megnyugodtak, s ellenálltunk a kísértésnek: nem szálltunk hajóra … A kísérletet folytatjuk. Fenntartás nélkül átadtuk magunkat az édesvízivás gyönyöreinek, s kiürítettük az élelmiszercsomagot. Kétszersült volt benne, négy doboz húskonzerv, s egy doboz kondenzált tej.

A barométer nem hazudott: a ragyogó napsütés ellenére ismét erősen fújt a szél, de ezúttal kedvező irányba — dél, délnyugat felé hajtott bennünket. Menorca egyre közeledett, s fenséges ajándékként vasárnap, június 8-án déli 12 órakor feltűnt a látóhatáron a Toro-hegy csúcsa, de most sokkal tisztábban, kivehetőbben, mint nyolc nappal ezelőtt. Vajon sikerül-e ezúttal partra jutnunk?

A Baleári-szigetcsoport hat szigetből áll, melyek közül a legjelentősebbek Menorca, Mallorca és Ibiza. Menorca, amely elénk tárult ezen a június 8-i délutánon, a legkeletibb fekvésű a szigetcsoport tagjai közül. Fővárosa, Mahon, a sziget déli részén fekszik, s Richelieu herceg egyik csatájáról vált híressé.[25] Két kikötő közt válogathattunk, az egyik a keletebbre eső főváros, a másik a nyugat felőli kis kikötő, Ciudadela. Észak felől lehetetlen megközelíteni a szigetet a partot szegélyező sziklafalak miatt, amelyek számos hajótörést okoztak; a

[25] Ez alkalommal fedezték fel a majonézt, melyet eredetileg mahonnaisenek, nem pedig mayonnaise-nek hívtak.

legemlékezetesebb a *Général Chanzy* katasztrófája volt 1910-ben. E vidéktől tehát óvakodnunk kellett.

A sziget északkeleti csücske felé tartottunk, abból a meggondolásból, hogy ily módon majd éjszakára érjük el Mahont. A szél azonban másként határozott: nyugat felé sodródtunk, *s* a reggel az északi parttól néhány száz méternyire virradt ránk. Istenem, hová tűntek azok a színpompás növényzettel szegélyezett apró öblök, amelyek a Baleári-szigetek nevével azonosultak emlékezetünkben! Az öblök, homokos fövenyek csak a déli oldalon vannak. Három végtelennek tűnő napon át lavíroztunk a sziget partja mentén, anélkül, hogy ki tudtunk volna kötni. Mindazonáltal elég közel voltunk hozzá: lázasan filmeztem. Ha egy erős szélroham visszavetne bennünket a tengerre, legalább a filmszalagok tanúskodjanak mellettünk.

Hétfőn fokozatosan megközelítettük a sziget északnyugati csúcsát. Annyira megközelítettük, hogy láttam, amint egy nyúl szalad a domboldalon. Vége az éhezésnek: minden áldott nap halászhattam a víz alatt. Micsoda vadászterület, nagy ég! Partmenti hajókázásunk s a szigeten való tartózkodásunk ideje alatt minden nap egy órát halásztam, *s* egyetlen alkalommal sem zsákmányoltam hat kiló halnál kevesebbet.

Igyekeztünk minél hamarabb bejutni a kikötőbe; a földközi-tengeri utazás haszontalannak tűnt a szemünkben. Mielőbb véget akartunk vetni kísérletünk ez első szakaszának, hogy a lehető leggyorsabban Malagába vagy Tangerbe, egyszóval a Gibraltári szoros közvetlen közelébe jussunk. Onnan azután nekivághatunk az Atlanti-óceánnak.

Kedden, 10-én napszálltakor alig ötven méternyire voltunk a sziget északnyugati csücskétől. A gyenge szél, amely lassan ugyan, egész idáig sodort bennünket, most cserbenhagyta az *Eretneket,* éppen akkor, amikor el kellett volna haladnia a Menorca-fok előtt. Sehol egy öböl, sehol egy alkalmas partrészlet, ahol horgonyt vethettünk. Szerencsétlenségünkre a sziget felől jövő légáram visszavetette csónakunkat a tengerre. Az annyira áhított, ígéretes Menorca újra eltűnik a szemünk elől? Ismét megkezdjük szörnyű bolyongásunkat a Valenciai-öbölben? Vízbe dobtuk úszóhorgonyunkat, hátha megfékezhetjük elsodródásunkat észak felé. Balszerencsénkre az áramlat is észak felé vitt bennünket, s 11-én, szerdán, utazásunk tizennyolcadik napjának reggelén, nagy kétségbeesésünkre mintegy 15 mérföldnyire ébredtünk az ígéret földjétől.

De hamarosan megint bizakodni kezdtünk. A tenger felől gyenge szél támadt, *s* lassacskán ismét megközelítjük a partot, megint csak a sziget nyugati csücskét — a Menorca-fokot. Jól tudtuk, hogy ha ezen az akadályon túljutunk, akkor körülbelül egy mérföldnyire délre ott van Ciudadela, ez a parányi kikötő, amely a boldogság tetejét képviselte a szemünkben. Rég éreztünk olyan nagy örömöt, mint reggel hat óra tájt, amikor a part közelében tucatnyi halászhajót vettünk észre. Nem láttak meg bennünket. Egyikük tőlünk északkeletre húzza be hálóját. Lehetetlen, hogy visszatérőben ne találkozzék velünk. Meg fogjuk kérni, hogy vontasson el minket a kikötőbe. A halászok még mindig nem látták meg az *Eretneket.* Át fogunk jutni egyáltalán ezen a Menorca-fokon? Már-már elértük, de a szél újra elült. Kezdődik minden elölről? Nem, a parttól vagy húsz méternyire egy halászhajó tartott felénk, s vontatókötélre vett bennünket. Tíz perccel később, mintha csak álmodnánk, beértünk ebbe a bűbájos kis kikötőbe, amely néhány perc alatt befogadott és elcsábított mindkettőnket. Elsősorban a társam számára volt nagy a kísértés, aki a tengeren nagyszerű tulajdonságokról, bátorságról, kitartásról és

lelkierőről tett tanúbizonyságot, de a kikötők gyönyörűségeinek nem tudott ellentállni.

Bevonulásunk óriási érdeklődést keltett. A parton egy koros spanyol tiszt várt bennünket, tekintetéből ragyogott az értelem. Zászlónkat megpillantva hozzám fordult. Rogyadozva a kimerültségtől, két jóakaratú érdeklődő karjába kapaszkodtam. Gyorsan pergő párbeszéd kezdődött közöttünk:

— Ön francia?

— Igen.

— Honnan jön?

— Franciaországból.

— Ezzel? — kérdi a tiszt, végigmérve az *Eretneket.*

— Igen.

— Melyik kikötőből indultak?

— Montecarlóból.

— Kedves uram, ahhoz, hogy én ezt elhiggyem magának…

Az orra alá tartottam egy újságkivágást, amely indulásunkról szól.

Az öreg spanyol tiszt ekkor feszesen kihúzta magát zászlónk előtt, vigyázz-állásba merevedett, tisztelgett, és így szólt:

— Uraim, éljen Franciaország!

Meghatottan álltam egy pillanatig, majd megkértem, hogy ellenőrizze élelmiszeres dobozaink pecsétjét.

Micsoda kontraszt az elmúlt negyvennyolc órával szemben! Mindenekelőtt gyorsan táviratoztunk hozzátartozóinknak. Utána nagy korsó jéghideg sör a program; az isteneknek eme jótéteményét egy kis kocsma tulajdonosnője tette elénk, aki szinte anyai gonddal vett körül bennünket ott-tartózkodásunk egész ideje alatt.

S megkezdődött a varázslatos időtöltés az ígéret földjén. Kísérőinkkel hamarosan megbarátkoztunk, s töviről hegyire megmutogatták e boldog kis városka minden gazdagságát és gyönyörűségét.

Köszönet neked, Guillermo, aki elvezettél olyan otthonokba, ahol a hódító mórok, franciák, angolok és spanyolok emlékei összeelegyedtek Anna királynő bútorainak, spanyol fegyvereknek és csodálatos flamand kéziratoknak az élményével. Köszönet neked, aki annak idején így

szóltál hozzám: „Ez a ház a tiéd is.” S ez nem üres szó az olyan vágású ember szájából, mint amilyen te vagy.

Te voltál az, Augustin, aki megismertettél a jellegzetesen menorcai ételekkel, például a *sobrasadával,* amelynek nagyszerű ízét még most is számban érzem.

Fernando és Garcia, ti vezettetek el azokba a kies öblöcskékbe, ahol nagy gyönyörűségemre szinte fogócskáztak egymással fűrészsügérek, pérhalak és tengeri süllők. Nagyszerű érzés volt ez a hosszú ideig tétlenségre kárhoztatott szenvedélyes halász számára.

Egy dolog azért hiányzott volna e feledhetetlen pár napon: másik nagy szenvedélyem, a muzsika — ha Guillermo el nem vezet a következő vasárnap egy menorcai zeneszerzőhöz. Nála találkoztam a kitűnő mallorcai zongoristával, Don Mas Porcellel, Alfred Cortot tanítványával, s Bach, de Falla, Schumann, Debussy muzsikája ismét lenyűgözött. Mily nehéz volt a búcsúzás e gyönyörű kis szigettől! De hétfőn, a jelenlevők tapsától kísérve, mégiscsak elhagytuk e bájos kis kikötőt. Indulásunknál tengerészbarátaink segédkeztek és Manuel Despujol, a derék *Adjutante Militar de Marina,* aki megérkezésünkkor oly barátságosan fogadott bennünket. Egy szardíniahalász-hajó, a menorcai parttól körülbelül öt mérföldnyi távolságban, Alcudia felé vontatta csónakunkat.

Másodszor is bekövetkezett az a jelenet, amellyel a jövőben meg kellett barátkoznunk: vagy tíz percnyi vontatás után kikapcsolták a vontatókötelet, s mi ismét magunkra maradtunk. Utunk ezúttal rövidnek ígérkezett: a negyven mérföldnyire levő Mallorcára igyekeztünk. Már másnap a kora reggeli órákban odaérhetünk, ha szerencsénk van. Nem kis gondot okozott, hogy ne sodródjunk el észak felé, ugyanis rosszul felerősített és tökéletlen kormánylapátjaink csődöt mondtak. A szél délkelet felől fújt. A legcélravezetőbb az volt, ha megpróbáljuk elérni az északkeleti parton levő Alcudia kikötőjét. Úgy látszott, minden rendjén van: 17-én, kedden reggel vidáman haladtunk a két szigetet elválasztó csatorna közepén. Halászhajókkal találkoztunk, barátságosan üdvözöltük egymást. Szárazföldi tartózkodásunk nem volt túlságosan hosszú, s így újra könnyen beleszoktunk magányos életünkbe. Egyébként hoztunk magunkkal élelmet, mert nem láttuk értelmét, hogy a

két sziget közötti rövid úton is folytassuk kísérletünket. A tartalék élelmet gondosan őriztük az atlanti-óceáni útra. Este hat óra felé végre eltűnt a látóhatár keleti szélén a kedves Menorca-sziget, s a lenyugvó nap fényében méltóságteljesen felmagasodott Mallorca látképe.

Minden úgy ment, mint a karikacsapás. Alcudia fényeiből ítélve mintegy öt mérföldnyire lehettünk Mallorcától.

A kormánynál ülő Jack hirtelen, szokásához híven angol hidegvérrel, megszólalt:

— Alain, szörnyen sodródunk észak felé. A szél pontosan dél felől fúj. Nem tetszik nekem a dolog: az északi és déli szelek förtelmes viharokat szoktak okozni errefelé. Mindegy, azért próbálkozzunk még.

Szomorúan néztük, amint a mallorcai part meredek sziklái elvonultak előttünk. Újra bekerülünk a Valenciai-öbölbe! Egyetlen megoldás az úszóhorgony. Micsoda reménytelen helyzet! Mikor kerülünk ki végre ebből a kétségbeejtő tengerrészből, s hol találunk végre olyan vizeket, ahol rendesen, szabályosan fúj a szél? Megfogadtam, hogy soha többé nem indulok útnak a Földközi-tengeren segédmotor nélkül. Még egy tétlen éjszaka. S vajon mit hoz a holnap? Kezdtük már unni a Földközi-tengert.

Rettegve néztünk körül 18-án hajnalban. A szél elült ugyan, de kétségbeesetten állapítottuk meg, hogy körülbelül ugyanott vagyunk, talán egy kissé még északabbra, mint 10-én, kedden hajnalban: vagy húsz mérföldnyire északra — Menorcától. Ugyanazokkal a problémákkal álltunk szemben, mint nyolc nappal ezelőtt: elhaladni a Menorca-fok előtt, s átjutni a tengerszoroson.

Mindennek tetejébe, az északi szél feltámadt, s viharrá erősödött. A partoktól távol semmi okunk nem lett volna az aggodalomra, de itt, a sziklafalak közelében szörnyen veszélyes volt a helyzetünk. Egyetlen megoldás kínálkozott: visszatérni Giudadelába, s megvárni, amíg az idő jóra fordul. Gyorsan kellett haladnunk, mert a szél egyre vadabbul süvöltött. Rövid négy óra alatt (óránként kb. öt csomónyi sebességgel haladva) egészen megközelítettük a szárazföldet. A tenger azonban tombolni kezdett, s lehetetlenség volt elhaladnunk a fatális Menorca-fok mellett. Végül úgy határoztunk, hogy visszafordulunk kelet felé, s egy viszonylagosan nyugodt öblöt keresünk. Ekkor feltűnt mellettünk egy

halászhajó: vontatókötelet hajítottak felénk. Ezúttal azonban sokkal, sokkal nehezebb volt a dolgunk! Minden hullámcsapás után a vontatókötél megereszkedett, majd *pizzicatóhoz* hasonló hangot hallatva, ismét megfeszült.

Addig semmi baj, amíg csónakunk orra a hullámok irányában fekszik, de Jack nem titkolja nyugtalanságát:

— Mi lesz akkor, ha keresztbe fordulunk a hullámokon, s oldalba kapjuk a szelet?

Hirtelen, amikor éppen egy hullám taraján vagyunk, a vontatókötél megfeszül, s ugyanabban a pillanatban a hullám is lezuhan. Az *Eretnek* felfordul, s mindketten a vízben kapálózunk. Erőteljesen úszni kezdek, s ekkor meghallom Jack kiáltását:

— A kötél, Alain, a kötél!

Keresek egy kötelet, hogy feléje hajítsam, *de* nagyon meg vagyok lepődve, hiszen Jack kitűnően úszik. De hamarosan megértem a dolgot:

— Egy kötél tekeredett a lábam köré, nem tudok tőle úszni.

Szerencsére mellénk ér a vontató halászhajó, *s* felkapaszkodunk a fedélzetre. Még félig a vízben vagyunk, amikor odakiáltok Jacknek:

— Jack, ugye folytatjuk a kísérletet?

Társam igazi angol flegmával válaszol:

— Ki mondja, hogy nem?

Derék Jack! Igazam volt, mikor azt mondtam, hogy a tengeren csodálatos fickó vagy. Ó, de miért is vannak ezen a kerek világon kikötők!?!

Az *eretnek* olyan, mint egy hátára fordult teknősbéka. Egymás után csúsznak ki belőle felszerelési tárgyaink: némelyek lesüllyednek, némelyek a felszínre bukkannak. A spanyol halászhajó, a partra sodródás percről percre fokozódó veszélyével dacolva, ott cirkál a „hajótörés” színhelye körül. Valahányszor feltűnik valami, a vízbe ugrom, hogy minél többet megmentsek felszerelési tárgyainkból. A vitorlát, a vízhatlan zsákokat (hála istennek, a negatívok megmenekültek), néhány filmtekercset, az evezőket, a hálózsákokat… Elveszett sajnos a fényképezőgép, sok más fényképező felszerelés, a rádiókészülék, a kompasz, a távcső. Az árboc eltört, a sátorponyva elhasadt.

Lógó orral hajókáztunk be Ciudadela kikötőjébe. Mi is történt voltaképpen?

A halászhajó túl gyorsan vontatott bennünket, méghozzá olyan irányba, amilyenbe nem lett volna szabad. Így aztán a kedvezőtlen irányból fújó szél és a szerencsétlenül csapódó hullám együttes hatására felborultunk. Tanulság: még kedvező szél esetén sem szabad haladnunk — főleg vontatókötélen — úgy, hogy előbb nem dobtuk vízbe úszóhorgonyunkat. Így a csónak orra mindig szembenéz a hullámokkal.

Mindenesetre életben maradtunk, gumicsónakunknak semmi baja, akaratunk töretlen volt — s ez a fő dolog.

Az „anyagcsata” és Tanger

(Június 18-július 25)

PARTRA ÉRVE azonnal táviratoztam, hogy pótolják elvesztett felszerelési tárgyainkat. A válasz nem késlekedett: „Jean Ferré Palmába érkezik.” Talán már oda is ért. Más dolgunk nem volt, mint hogy agyonüssük az időt a „szárazföldi részleg” megérkeztéig. Csütörtökön jókor reggel elindulok, hogy részt vegyek egy nagyszabású víz alatti vadászaton.

Nyugodtan halászgattam Fernandóval, a víz alatti vadászat menorcai bajnokával, amikor egy libegő kölyök már messziről kiabálta, hogy két francia hírt hozott a feleségemtől, s beszélni akar velem. „Nagyszerű, megjött Jean!” — gondoltam. S azonnal felkaptam a biciklimre, hogy lóhalálában megtegyem a tűző napon az ötkilométeres távolságot. Izzadva érkeztem meg a kikötőbe, s két ismeretlent pillantottam meg, akik kézbe kaparintva Jack csónaknaplóját, nagy lelkinyugalommal, szemérmetlenül másolták. Egy kissé meglepődtem, de azért a tőlem telhető legnagyobb udvariassággal üdvözöltem honfitársaimat, s kifejtettem nekik kísérletünk célját. Már tudtak a dologról, mert kikérdezték a kikötő parancsnokát, s alaposan átböngészték utazásunk közben készített feljegyzéseinket.

A két ember egész délelőtt különféle kérdésekkel gyötört, majd elkísért bennünket barátainkhoz, akik meghívtak bennünket ebédre, s teljes nyugalommal fényképeket készített rólunk. Ekkor derült ki, hogy Ginette-nek még a lakcímét sem tudják. A két riporter elégedetten, dolgavégezetten távozott Palmába, mi pedig úgy néztünk egymásra, mint borjú az újkapura. Annyi bizonyos, hogy többet nem dőlünk be az ilyen széltolóknak.

Péntek reggel újra kezdődött a komédia: két francia érkezett, s beszélni akar velünk. Sürgősen kereket oldottunk, hogy ne találkozzunk velük. Egy óra sem telt belé, s izzadva, szuszogva és dühösen megjelent Ciudadelában … Jean Ferré és Sanchez, a mahoni francia konzul. Meg

voltak győződve, hogy a tűző spanyol nap megártott nekünk, s hogy huszonötöt érdemelnénk az okosabbik felünkre.

Rossz híreket hoztak: az expedíció mecénása nem hajlandó támogatni bennünket többé.

Mi lehetett az oka ennek a hirtelen pálfordulásnak? Szinte minden, vállalkozásunkat komolytalannak tekintő újság a *Sitti Ferruch*hal való találkozásunk után nagy garral hirdette, hogy a Bombard-expedíció kudarcot vallott. Ezt a dolgot tisztázni kellett… Jacket otthagytam Menorcában, s Mallorcán át útnak indultam Franciaországba. A Baleári-szigetcsoport legnagyobb szigetén M. de Fréminville, a francia konzul minden könnyítést megadott, s június 23-án, hétfőn nekivágtam Párizsnak. Nem bocsátkozom ennek az autóútnak a részleteibe, amely talán egész expedíciónk legveszedelmesebb szakasza volt: reggel 8 óra — Valencia; 12 óra 30 — Madrid; 19 óra — San Sebastian; reggel 6 óra — Poitiers. Valóságos rekord!

Párizsban megkezdődött a harc. Nem akartam semmi egyebet, mint megszerezni a csónak rendbehozásához szükséges anyagokat és kiegészíteni a felszerelést, hogy folytathassuk utunkat. Minden jel arra vallott, hogy nem vesznek komolyan bennünket. Mindenfelé a legfantasztikusabb expedíciókra készülődtek: Ken Tooky, átkelés kenuban San Sebastianból Dublinbe, átkelés a La Manche-csatornán vízisivel stb. Minket is ugyanebbe a társaságba soroltak. Nevettek rajtunk. A tervezők és a mecénások ugyan nem vesztették el teljesen az ügy sikerébe vetett bizodalmukat, de azért mégis haboztak, hogy támogassanak-e bennünket. Hollandusunkat végre meggyőzték a diadalmaskodó „szakemberek”: kereken megtagadott minden segítséget azzal a felkiáltással, hogy nem akar „közreműködni az öngyilkosságomban”. Még azzal sem törődött, hogy veszedelmesen csökkentette biztonságunk feltételeit. Mi történt hát? Miért próbálják megakadályozni az expedíció folytatását?

Lassan kezdtem megérteni a visszatáncolás okait. Mindenki azt hitte, hogy néhány napon belül úgyis az olasz partokra sodródunk, s véget ér a kísérlet. Most, hogy vannak kilátásaink a sikerre, az embereknek inukba szállt a bátorságuk. Nem nagyon hangoztattam a mentőfelszerelés szükségtelenségét, csupán azt próbáltam bebizonyítani, hogy ha ez a

felszerelés hiányzik vagy fogyatékos, a hajótörött akkor is megmentheti a bőrét. Különféle, számomra idegen érdekek is sorompóba léptek. A manőver teljes nagyságában végül Tangerben bontakozott ki, ahol gyanúim bebizonyosodtak. Az expedíció veszélyben volt. Hosszú, kimerítő tárgyalások után mégis sikerült megszereznem a szükséges anyagokat. Fáradtan és kedvem-szegetten indultam vissza június 29-én Mallorcára, Palmába. A *Ciudadela* nevű gőzösön érkező Jacknek és az *Eretnek*nek ott kellett csatlakozniuk hozzám. Onnan indulunk majd tovább, s igyekszünk minél messzebbre jutni. Elhatároztuk, hogy ha valahol elakadnánk, akkor hajóra szállunk, s Tangerbe vitetjük magunkat. Ott aztán az emberek gondolhatnak majd, amit akarnak, mindenesetre aligha akadályozhatják meg atlanti-óceáni kísérletünket. Félő volt azonban, hogy bizonyos mesterkedésekkel megvonják majd a hajózási engedélyemet. Akkor pedig isten veled, szép kísérlet! S az emberek nem azt fogják mondani, hogy:

„Nem hajthatta végre a kísérletét”, hanem:

„Nyilvánvaló volt, hogy nem hajthatta végre a kísérletét, hiszen az elmélet hibás volt!”

Talán ez a félelem adta meg az erőt, hogy végigjárjam az utamat.

A tartalékanyagok repülőgépen érkeztek: az árboc, két kormánylapát, egy kompasz és néhány könyv. Jóég a megmondhatója, menynyi nehézségünk volt a vámhatósággal e miatt a nyomorult küldemény miatt! Ha M. de Fréminville közbe nem avatkozik, talán még most is vitatkoznánk. Végül mindent elcipeltünk a Jachtklubba, amely nagylelkűen vendégül látott bennünket, s vasárnap reggelre már készen is volt minden. Jack úgy határozott, hogy késő este indulunk: ki akarta használni a sziget felől fúvó szelet. Ezúttal egyedül akartunk kijutni a kikötőből. S ha már a nyílt tengeren vagyunk, megpróbálhatjuk elérni akár a spanyol, akár az afrikai partokat.

Ez az indulás sokkal szerényebb volt mint az első. Lassan eveztünk Jackkel, csupán a Jacht-klub egyik kis hajója követett bennünket. Kelet felől fújni kezdett a szél. Ég veled, Mallorca! Ismét elindultunk valahonnan.

Ezúttal igazi kéjutazásban volt részünk. Hétfőn reggel, még a sziget közelében, néhány szép pérhalat fogtam. Élelmünk bőven volt tehát.

Micsoda gyönyörű nap! A szél kedvező irányba hajtotta csónakunkat. Jack remélte, hogy elérjük a Spanyolország délkeleti partján fekvő Alicantét. Onnan a part mentén lavírozva próbálunk majd eljutni egészen Malagáig. De arra is elszántuk magunkat, hogy ha a szél cserben hagy bennünket, az első adandó alkalommal hajóra szállunk csónakostul, s úgy megyünk Tangerbe. Expedíciónk szempontjából létkérdés volt, hogy mielőbb kijussunk az Atlanti-óceánra, s magunk mögött hagyjuk „Herkules oszlopait". A hét világcsoda egyike kezdett megigézni bennünket. Ez a zárt, forgalmas tenger korlátokat szabott kalandvágyunk elé, amely csak a nyílt óceánon bontakozhatott ki igazán. A hőség egyre tikkasztóbbá vált. Jómagam naponta megfürödtem, Jack inkább megadóan izzadt. Hétfőn estére Mallorca halvány körvonalai lassanként eltűntek a szemünk elől. Igyekeztünk minél délebbre jutni, Ibiza déli partjai felé. Kedden délelőtt jobbfelől meg is pillantottuk a szigetet. A szél továbbra is kedvezett. Időről időre barna delfinek látogatták meg csónakunkat. Kedden este hat óra felé aggodalommal állapítottuk meg, hogy a kedvező szél ellenére sem haladunk előre semmit. Egy ellentétes irányú áramlat miatt lehetetlen volt megközelítenünk

Az *Eretnek* vontatókötélen, Monaco előtt

Palmer kezében a szextánssal

Cápa az *Eretnek* sodrában

Ha a szél megfordul, akaratunk ellenére visszasodródunk Mallorca felé. Elhatároztuk hát, hogy a part mentén fogunk haladni, s az első alkalmas, homokos partrészen kikötünk. Megragadtuk a lapátokat, és serényen evezni kezdtünk. A part egészen közelinek tűnt, mégis csak késő estére értünk oda. A sok száz partmenti szirt látványa aggodalommal töltött el bennünket. Már egészen sötét volt, amikor egy parányi, valószínűtlenül tiszta vizű, tündéri kis öbölre bukkantunk. A meleg éjszakában a csillagok miriádjai ragyogtak. Micsoda boldogság végre szárazföldön aludni! Tizennégy mérföldnyire lehettünk a sziget fővárosától. Döntöttünk: mihelyt odaérünk, hajóra szállunk Tanger felé. Semmi értelme sincs körbe-körbe hajókáznunk a Földközi-tengeren.

Barátságos, kedves gazdálkodó hívott meg bennünket egy pohár savanykás borra. Semmit sem tudott a világ soráról. El sem tudtuk képzelni, hogy akadnak még a világon ily boldog tudatlanságban élő emberek. Fenséges éjszakát töltöttünk kényelmes, fenyőtűvel telehintett fekhelyünkön, a fénylő csillagok alatt. Úgy éreztük, mintha egy másik világban volnánk.

Másnap reggel Jack megkért, hogy menjek halászni. Alámerültem, *s* szinte azonnal el is ejtettem egy hatalmas tengeri süllőt. Két teljes napig tartott ez — kényszerpihenő a vöröses sziklafalak tövében, amelyek a korallzátonyok színpompájával verekedő kis öböl fölé magasodtak. A víz tükrét a napsugárban ragyogó halak cikázása törte meg. S szombat reggel 6 óra tájban szinte csalódottan vettük tudomásul, hogy a szél feltámadt, s útnak indulhatunk Ibiza kikötője felé. Sajnálkozva hagytuk el ezt a varázsos helyet: alig mertük érinteni evezőinkkel e barátságos kis öböl tükörsima vizét, mely a béke utolsó látomása volt a viharos, hullámzó tenger küszöbén. Amint elhagytuk menedékhelyünket, alaposan meg kellett húznunk a lapátokat. A szél elállt, de azzal vigasztaltuk magunkat, hogy nem fúj szembe. Elkiabáltuk a dolgot: délben ellenszélbe kerültünk, és ki kellett kötnünk az Es Cana-öbölben, a parányi Tangomango-szigethez közel.

Kezdtük megkedvelni ezeket a rögtönzött kikötéseket. Jack, a rá jellemző kedves gondatlansággal megkérdezte, vajon miféle szükségszerűségtől hajtva vágunk neki újra meg újra ennek a

barátságtalan tengernek. 12-én este megjelent két helybéli hatósági közeg, s az egyikük, puskáját simogatva közölte velünk:

— Csakis a kikötőben szabad partra szállni ezen a szigeten. Azonnal induljanak vissza a tengerre.

— Lehetetlent kíván, a szél szembe fúj.

— Semmi közünk hozzá — válaszolta az érdemes férfiú, haragtól vörös arccal.

— Rendben van uraim, szálljanak velünk a csónakba, majd akkor meglátják, hogy mégsem lehet.

Ez talált. A nemzetközi vaskalaposság képviselőit úgy látszik sikerült lefegyvereznünk. Kupaktanácsot tartottak, s végül beleegyeztek, hogy megvárjuk a kedvező szelet, s akkor induljunk útnak.

Másnap, víz alatti szemüveggel a szememen, éppen ennivaló után kutattam a tengerben, amikor két parányi lábfejben végződő gyönyörű lábszár zavarta meg víz alatti horizontomat. A két láb Manueláé, három chilei nővér legidősebbjéé volt. A fürdőzés ötösben folytatódott, majd a vízben körbeülve megettünk egy óriási görögdinnyét.

Az idő elborult, a fák lombjai nyugat felé hajlottak. A szél feltámadt. Indultunk. Még aznap befutottunk Ibiza kikötőjébe. A Jachtklubban a spanyolokra jellemző meleg udvariassággal és vendégszeretettel fogadtak. De már torkig voltunk a Földközi-tengerrel. Pénteken felszálltunk csónakostul *a Ciudad-de-Ibizára,* amely Alicantéba vitt bennünket.

Kiforgattuk zsebeinket, s találtunk még *benne* annyi pénzt, hogy megváltsuk jegyünket Alicantétól Ceutáig a *Monte-Biscarguira.* Mint fedélközi utasoknak, nem járt élelem. A hajószemélyzet eleinte bizalmatlanul méregetett, de azután kegyeibe fogadott bennünket. Az utasok megígérték, hogy ha valaha Bilbaóban járok, koncertet adnak a tiszteletemre.

Az első gépésztiszt vezetésével valamennyi útbaeső kikötőben kiszálltunk, és megnéztük a várost. A rádióstiszt is barátságos volt, bár egy gyenge pillanatában bevallotta, hogy egy kicsit bolondoknak tart mind kettőnket.

A kapitány felajánlott egy inget, látva, hogy az enyém a viszontagságok közben elszakadt. Jack cipőt kapott a rádióstiszttől; élelemhez pedig a steward jóindulatából jutottunk.

AZ ELSŐ EREDMÉNYEK

MEGÉRKEZÉS TANGERBE

(Július 26-augusztus 3)

MILYEN következtetéseket vonhatunk le máris, kísérletünk első szakaszának befejezése után?

Az ital. Május 25-től 28-ig kizárólag tengervizet fogyasztottunk: én magam három napig, Jack pedig két napig. Ezen idő alatt vizeletünk normális volt, szomjúságot nem éreztünk. Csupán arra kell figyelni, hogyha az ember tengervizet iszik, ne várja meg a szervezet vízhiányának bekövetkezését. Szomjúságérzetünket sikerült jelentékenyen csillapítani oly módon, hogy a nap felé fordított arcunkra tengervízbe mártott ruhát borítottunk. Két napig — mint számítottunk rá — egy tengeri sügér szolgáltatta az élelmet és az italt; az egyedüli kellemetlenség az, hogy a hirtelen táplálékfelvétel bizonyos veszéllyel jár. Ezután hat napon át kizárólag tengervizet ittunk, és súroltuk a biztonság határát, majd ismét két ilyen nap következett, de semmiféle vesebántalmakat nem észleltünk. Vagyis, tizennégy napból négy napig halból nyert vízen, tíz napig pedig tengervízen éltünk. A tengervíz-ivás megszakítása lehetővé tette, hogy minden káros következmény nélkül kétszeresére növeljük a tengervíz fogyasztásának időtartamát.

A táplálék. Az éhség a következőképpen jelentkezett: az első napon és a második nap egy részében görcsszerű fájdalmat éreztünk, amely a két vállig sugárzik. A harmadik napon ezek a fájdalmak megszűntek, s helyettük állandó álmosság és fáradtság következett. Igen fontos dolog, hogy az élelemszükséglet leszállítása céljából „csökkentett üzemre" állítsuk át a szervezetet, vagyis gyakorlatilag vegetatív életet éljünk.

Vérnyomásunk alig változott, bár azt hiszem, hogy a kísérlet nem tartott elegendő ideig ahhoz, hogy pontos következtetést vonhassunk le erre vonatkozóan.

A tenger ragyogó felszínén megtörő napsugarak miatt igen nagy volt a szemgyulladás, illetve a kötőhártyagyulladás veszélye.

Végül megállapítottam, hogy sem társamon, sem magamon nem észleltem a tengervíz-fogyasztás állítólagos következményeit: a hasmenést, a hányingert. Ellenkezőleg, tizenkét napon át meglehetősen makacs székrekedésünk volt, de fájdalmat nem éreztünk, nyalkahártyánk, nyelvünk nem fehéredett meg, s leheletünk sem volt bűzös. Igaz ugyan, hogy a szelek erősen bántottak bennünket.

Lipotimiát (ájulásra való hajlamot) nem tapasztaltunk.

Bőrünk a harmadik naptól kezdve száraz volt, de vöröses foltok nem mutatkoztak rajta.

Bokánkon nem volt ödéma; arcom két napon át alaposan feldagadt; ez a filmen is látható. A sebek nehezen hegedtek be, s kifejezetten hajlamosak voltak a gennyedésre.

Az ötödik napon a jobboldali alsó, ötödik fogam gyulladásba jött, szabályos gennygóccá fejlődött, majd kitisztult. Keményedés és szétsugárzó fájdalom maradt fenn utána. A nyálkahártyák csupán eleinte voltak szárazak, főleg az ajkakon.

A részletekre most nem akarok kiterjeszkedni. De hadd szóljak röviden a felszerelésről és útitársamról. A csónak megfelelt várakozásomnak: minden körülmények között, a legerősebb hullámvetésben is állta az igénybevételt. Két dolgot kell csak tökéletesíteni: az árbocot és a kormánylapátok felerősítését.

Ami Jacket illeti, a tengeren a legtökéletesebb útitársnak bizonyult. Az, hogy Monacóból eljutottunk a spanyol partokig, olyan teljesítmény, amelyet sok tengerész lehetetlennek tartott: a szakértők jóslatai szerint Korzikánál vagy Szicília szigeténél kellett volna partot érnünk. Ráadásul tevékeny, bátor és önzetlen útitársnak bizonyult. Mindig a kényelmetlenebb helyet választotta: mindig készen állt a cselekvésre a legnehezebb pillanatokban is; soha egyetlen panaszos szó nem hagyta el az ajkát, és sohasem volt borúlátóbb a kelleténél. Bebizonyította, hogy olyan kezdetleges járművön is meg lehet határozni a helyzetünket, mint amilyen az *Eretnek*. Egy pillanatra sem vesztette el a kedvét és a bizodalmát. Valóban ideális társ az ilyen vállalkozásban.

Jack Palmer feltétlenül elkísért volna nagy utamra, sőt még ő biztatott volna, csak éppen azt nem tudtam előre felmérni, hogy a hosszas szárazföldi tartózkodás elbátortalanítja és kedvét szegi. Ő vezetett el egészen Tangerig, nagy atlanti-óceáni kísérletem küszöbéig. Nélküle sohasem értem volna el idáig.

*

Végre Ceuta! Éppen ünnepnap volt. Senki sem dolgozott, s a kapitány semmiképp sem akart továbbmenni, hogy a tangeri öbölben vízre tegye az *Eretnek*et. Még az érvelésünket sem hallgatta meg. De amikor a rádióstiszt is közbeszólt érdekünkben, beleegyezett, hogy elvisz minket Tangerig, ha megszerezzük a rendőrség, a vámhivatal és a kikötői hatóság engedélyét. Féltizenegy volt, s a hajó elvileg délután háromkor indult. Amint útra keltünk Ceutába, a kapitány nevetve nézett utánunk:

— Engedélyt akarnak szerezni ünnepnapon, még hozzá három hivataltól! Naiv emberek!

Fél egyre mégis megszereztünk mindent. A spanyol hatóságok — a rendőrség és a vámhivatal egyaránt — egyszerű kérésünkre eleget tettek a formaságoknak; a kikötői hatóság még a *Monte-Biscargui* hajónaplójába is bevezette az utasítást, hogy Tanger előtt tegyenek vízre bennünket.

Másnap reggel, greenwichi idő szerint 9 órakor a *Monte-Biscargui* kifutott Ceuta kikötőjéből, s 21 óra 30 perckor az *Eretneket,* miután a fedélzeten felfújtuk, leeresztették a vízre. A kapitány nem sok sikert jósok expedíciónknak, de azt mindenesetre kénytelen volt elismerni, hogy ilyen időben sohasem tudtak volna vízre bocsátani egy bálnavadászcsónakot, ugyanis erős szélben a tengerszoros vize vadul hullámzik, szinte fortyog. A *Monte-Biscargui* még utoljára megszólaltatta szirénáját a tiszteletünkre. S a sötétben útnak indultunk a nemzetközi város csillogó fényei felé, ahol nemcsak tevékeny és segítő barátokra akadtam, hanem ellenségekre is, akiknek sikerült elválasztaniuk tőlem útitársamat.

Éjfél volt, mire megérkeztünk Tangerbe. A sötét kikötőben a Jachtklub előtt szálltunk partra. Most végleg a hátunk mögött hagytuk a Földközi-tengert.

Tanger nagy és szép város. A nemzeti előítéletek itt teljesen elvesztették hatásukat. Amikor másnap reggel a francia konzulátusra mentem a postámért, M. Bergére, a konzul helyettese maga intézkedett, hogy megkapjam Párizsban fizetendő repülőjegyemet Franciaország felé. Sőt, M. Mougenot még kölcsönt is felajánlott, hogy megvehessem a jegyet. A konzulátus azonkívül pénzt bocsátott a rendelkezésünkre, hogy rendes ruhát vásárolhassunk, és megszállhassunk egy hotelben.

Ekkor követtem el azt a közös expedíciónk szempontjából helyrehozhatatlan hibát, hogy július 28-án, hétfőn elváltam Jacktől, és Párizsba utaztam. Az atlanti-óceáni út előtt feltétlenül ki kellett cserélnünk az *Eretneket.* Semmiképp sem vághattunk neki ilyen nagyarányú kísérletnek anélkül, hogy ne próbálnánk meg a magunk oldalára állítani az összes kedvező lehetőségeket. Márpedig jelenlegi gumicsónakunk nemcsak több mint 1 000 mérföldet tett meg a Földközi-tengeren, hanem előzőleg már három esztendőn át használatban volt. „Mecénásunk” új csónakot készíttetett. Ezt kellett megszereznem.

Az *Air France* légitársaság vezetőinek jóvoltából még aznap megérkeztem a francia fővárosba.

Párizsban csak romlott a hangulat előző ottjártam óta. Egyetlen vasra sem volt kilátásom. Felkerestem „mecénásunkat”, s kifejtettem neki eddigi eredményeinket; részletesen felsoroltam az okokat, amelyek miatt folytatnom *kell* a megkezdett vállalkozást. Beszélgetésünk végén széttárta a karját, s így szólt:

— Akár velem, akár nélkülem folytatja a dolgot, kész vagyok segíteni.

Utasítást adott, hogy adják át a csónakot. Folytatjuk hát az expedíciót. Ebédre ismét találkozót beszéltünk meg. Mi történhetett időközben? Még ma sem tudom, de annyi bizonyos, hogy újra meggondolta magát, s nem volt hajlandó ideadni a csónakot. Minden áron akadályozta a kísérlet folytatását. Elhatároztam, elcipelem Tangerbe, biztos voltam benne, hogy Jacknek sikerül majd meggyőznie a habozó „mecénást”

Még indulásunk előtt, a mérnökökkel folytatott beszélgetésekből láthatta elért eredményeim jelentőségét.

Valójában az emberek életbenmaradásánál sokkal inkább érdeklődött az iránt, vajon tudnak-e használni a hajótöröttek porlasztót vagy tengervízlepárló készüléket, s vajon működik-e a tengeren a madzaggal begyújtható segédmotor? Én viszont azzal a célkitűzéssel indultam el, hogy bebizonyítom: igenis életben lehet maradni a tengeren mindenféle élelem és szabadalom nélkül. Eleinte úgy látszott, közös elképzelés fűtött bennünket, s íme, most kiderült, mennyire elváltak útjaink! Végre közvetlenül a gyárból megkaptam az új gumicsónakot, s álmaim tárgyával visszatértem Tangerbe. A „mecénásom" velem jött. Még aznap hosszú beszélgetésünk volt hármasban, Jackkel. A „mecénás" a hivatalos álláspont védelmezőjeként mindenképp meg akarta győzni társamat, hogy a gumicsónak tíz napnál tovább nem bírja a tengert. Ezt már udvariatlanság volt a fejünkhöz vágnia, s Jack meg is mondta neki a magáét. Ekkor arra gondoltam, hogy nyert ügyünk van, s hogy támogatónk meg fogja adni a szükséges segítséget. Ajánlotta, vásároljunk egy rádió-vevőkészüléket, hogy helyzetünk meghatározásához tudjuk a pontos időt.

— Nagyon drága — mondom neki.

— Mennyi?

— Itt, Tangerben, ötven-hatvanezer frank

— És Franciaországban?

— A duplája.

— Veszek maguknak egyet.

Elmentünk a kereskedőhöz, emberünk ki is fizette, s kiállíttatta a számlát: „Dr Bombard, Monaco, Oceanográfiai Múzeum". Másnap elutazott… és magával vitte a készüléket.

HARMADIK RÉSZ

AZ ATLANTI-ÓCEÁN

INDULÁS TANGERBŐL

(Augusztus 11-13)

NÉHÁNY nap óta Jack megváltozott. Lelkesedése lassan alábbhagyott. Mint később megtudtam, egyik közös barátunknak bevallotta:

– Ha Alain még sokáig húzza a dolgot, itt fogok ragadni…

E kiábrándulás ellensúlyozására mindenhonnan áradt a segítség: M. Clemens halászfelszerelést ajánlott fel. A jacht-klub fejedelmi fogadtatásban részesített bennünket; Mougenot megismertetett Leclerc tábornok volt rádióstisztjével, Le Guennel, hogy szert tehessek egy rádiókészülékre; M. Tarpin papírkereskedő látcsövet ajándékozott nekünk stb.

Az együttérzés e jóleső megnyilvánulásai ellenére a várakozás végtelennek tűnik. Jack mindig talál valamilyen ürügyet az indulás halogatására: hol a szélre, hol az apályra, hol a dagályra, hol az évszakra hivatkozik. Ő a tengerész, meghajlok érvei előtt. Egy szép napon azonban egy taxisofőrtől meghallom azt, amit rajtam kívül mindenki tud Tangerben. Jack eltökélte, hogy mindent elkövet az expedíció folytatásának megakadályozására, s ráadásul meg van győződve arról, hogy egyedül nem vághatok neki az óceánnak. Egy nekikeseredett pillanatomban mindent abba akarok hagyni. De mit mondanának az emberek?: „Hát persze, hogy lehetetlen, hiszen maga az elmélet rossz!” Nem és nem! Tudom, hogy az elmélettel, az elvvel semmi hiba. Be fogom bizonyítani. Folytatom a kísérletet.

Végre kénytelen-kelletlen, Jack beadja a derekát. Előbb még azt ajánlotta, hogy forduljunk vissza a Földközi-tengerre. Kitartottam elhatározásom mellett. Pedig az amerikai tengerészeti attasé, *Pilots*

*Chart*tal[26] a kezében váltig erősítgette, hogy lehetetlenség eljutni Casablancáig, főleg pedig a Kanári-szigetekig. Én azonban *tudom,* hogy lehetséges. Egy éven át tanulmányoztam az áramlatokat az Oceanográfiai Múzeumban. Az évszak még nem késői. Ellenkezőleg, kilátásaink egy hónapon belül a legkedvezőbbek lesznek.

Vonakodva, miután hiába emlegette a dagályt meg az apályt, a szeleket, a térképek hiányát, Jack elfogadta, hogy augusztus hétfőn induljunk. De mivel tudtam, hogy nem meggyőződésből teszi, gyötört a kétség: hátha megfordítja a csónakot, mialatt alszom, s máris a Földközi-tengeren ébredek fel. Egymás kölcsönös, gyanakvó szemmeltartása nem valami csábító program! Feltámadt a keleti szél. Nyilván eltart vagy három napig. Kitűnő alkalom arra, hogy átkeljünk a Gibraltári-szoroson, amely tulajdonképpen nem egyéb, mint a Földközi-tengerbe ömlő hatalmas folyó. Egy spanyol halászbárka vette vontatókötélre az *Eretneket.* Elképzelhetik, mennyire megrőkönyödtem, amikor Jack — ahelyett, hogy nyugat, az Atlanti-óceán felé indulna — kiadta a halászoknak az utasítást:

— A Malabata-fok felé.

Vagyis a keleti irányba, a Földközi-tenger felé. Jack azzal érvelt, hogy nyugalmas helyen kell bevárnunk, míg alábbhagy a szél ereje!

A tenger valóban eléggé viharos volt, de ha most nem használjuk ki a kedvező szelet, akkor nem juthatunk be az „oroszlán torkába”. Ez a kifejezés eléggé hűen festi érzéseimet: el kellett hagynunk a Földközi-tengert, hogy valami sokkal nagyobb, sokkal veszedelmesebb és ismeretlenebb dolognak vágjunk neki. Az Atlanti-óceán, amely állítólag egy egész földrészt nyelt el, hogy azután felvegye a nevét, egy szempillantás alatt mélybe ránthatja törékeny lélekvesztőnket!

A spanyol bárka egyenletes sebességgel vontatott bennünket, s egy idő múltán sima partrészleten kötöttünk ki, egyik barátunk, Ferreto Ferreti házának végében. Az egész keddi napot henyéléssel töltöttük. Szerdán reggel még fújt a szél. Jack nyolc óra tájt elindult Tangerbe, hogy

[26] A Pilots Chart az angol és az amerikai tengerészet által rendszeresen, két-három évenként kiadott speciális révkalauz-térkép, amely feltünteti a szeleket és áramlatokat is. Persze ezek az adatok - kivéve azokat a helyeket, ahol a szelek és az áramlatok meglehetősen állandók - többféle magyarázatra adnak lehetőséget.

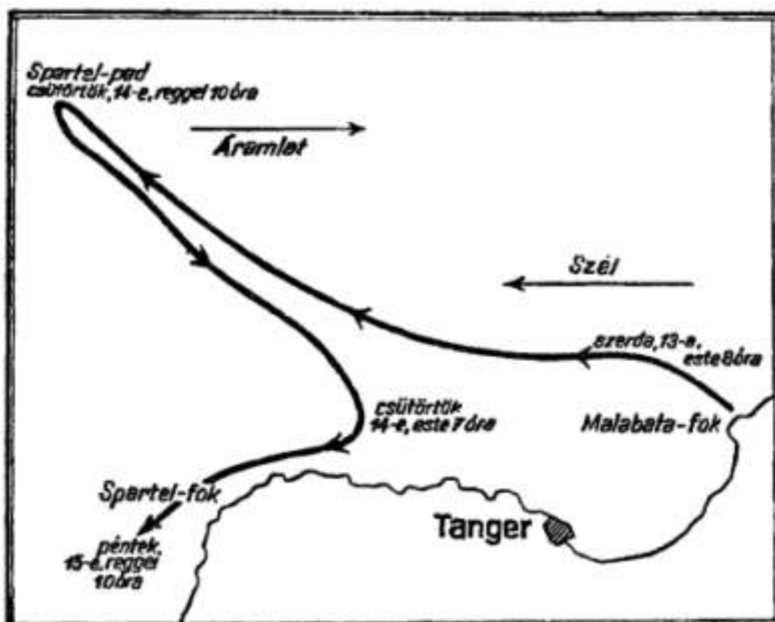
néhány dolgot elintézzen és gyorsan visszatérjen. Ez a kedvező szél utolsó napja, legkésőbb este hatkor indulni kell. Hat óra. Jacknek se híre, se hamva. A végsőkig el voltam szánva: éreztem, ha most habozom, mindent elronthatok. Jean Stodelnek, a vámhivatalnoknak papírra vetettem néhány sort Jack részére: „Magamra vállalom a felelősséget azért, hogy egyedül vágok neki. Ha az ember eredményt akar elérni, bíznia kell a sikerben. Ha rajtavesztek, egy laikus lesz a felelős érte. A viszontlátásra, testvér. Alain.” S elindultam, tele haraggal, becsvággyal és bizakodással.

(Augusztus 13-20)

LEGFŐBB célom az volt, hogy átjussak a szoroson, majd minél messzebb hatoljak a nyílt tengerre, és bekerüljek a „Kanári-áramlatba”. A part elrémített, s balga módon igyekeztem minél messzebb távolodni tőle. Nem többről volt szó, mint hogy az egyik világból a másikba kerüljek. Nem gyerekjáték a Földközi-tengerből kijutni az Atlanti-óceánba. Néhány rövid mérföldnyi út után más térbe és más időbe ér az ember. A mértékegység nem a nap, hanem a hét, s nem a mérföld, hanem a száz mérföld. Ahhoz, hogy elérjem az Atlanti-óceánt, nekem is, mint a keleti mesék hőseinek, súlyos próbát kellett kiállanom. Ha valaki látta már áradás idején a hat-hét csomó sebességgel rohanó, útjában mindent elsodró, gátakat szakító vízárt, az fogalmat alkothat annak az áramlatnak a sodráról, amely ellen küzdöttem. Leküzdéséhez kitartó, fáradhatatlan. friss erő szükséges, amilyennel például az északi lazacokat tölti el a Vágy, az ívás idején. Engem a Kaland erejének, a szabad tér áhításának kellett eltöltenie ahhoz, hogy átkelhessek a szoroson; maga az óceán szólított, hogy lebírhassam zúgó víztömegeit. Szerencsére volt szövetségesem: a keleti szél, bár percei meg voltak számlálva. A légáram küzdött itt a tengerárral. Ezen az első éjszakán egy percre sem hunyhattam le a szemem. Ha figyelmem egy pillanatra lankad, menthetetlenül, végképp magába szív a Földközi-tenger, ez a hatalmas lefolyó. A szél egész éjszaka fújt, s én az áramlattal szemben siklottam előre. Világításban nem volt hiány: a hajók szinte egymást érték ezen a tengerrészen. A Spartel-fok lassan eltűnt a szemem elől. A reggeli ködben ismét megpillantottam, az *Eretnek*től délkeletre. Úgy tűnt, mintha szerencsésen átjutottam volna előtte!

Másnap az áramlat kettőzött erővel tombolt, a szél pedig elült. Próbáltam egyenesen a part felé tartani. Sajnos! a szárazföld is egyre közeledett, miközben dél felé haladtam. Kimerültem. De „egy életem, egy halálom”, a Gibraltári-szoroson mindenképp át kellett jutni. Tudtam,

hogyan lehetséges. A Spartel-fok szemlátomást nőtt. Az iránytűre pillantva rémülten láttam, hogy délnyugati irányban van tőlem. Vagyis visszasodródtam a szorosba. A hullámzó, örvénylő tengervíz ellenállhatatlanul zuhogott a Földközi-tenger felé. Hirtelen eszembe jutottak gyermekkorom kenus emlékei: a vízfolyással szemben a part mentén jut előre legkönnyebben az ember. A Spartel-fok egyre növekedett. Meglepetve vettem észre, hogy az a nagy fehér villa, amellyel éppen szemben voltam az imént, most lassan kezdett elmaradni mögöttem. Aggodalmas percek következtek Igen, győzelem! Elhagytam a Spartel-fokot, s a lenyugvó nap vörös sugárözönében, ezen az emlékezetes csütörtöki napon, végre kijutottam a rég áhított óceánra! A könyörületes ellenáramlat magával ragadott a Nagy Kaland színhelyére.

A nagy idegfeszültség után, az óceánon éreztem először a magányosságot. A már ismert ellenség nem hirtelen támadott: lassan-lassan, az egyhangúan múló napokkal telepedett rám. Megvárja majd, amíg kiérek az igazi „óceánra”, nemcsak a part közelében lavírozok. Egyelőre a megoldandó feladatok tömege foglalkoztatott, nem volt időm

a magányosságommal törődni. A magány akkor válik csak kínzóvá, ha a többi problémán már túl leszek.

Mindenekelőtt: merre tartsak? Casablanca vagy a Kanári-szigetek felé? Nyilvánvaló, hogy jó volna kikötni Casablancában. De nem tudom, milyen hatást keltett egyedüli indulásom. Nem tartanak-e önveszélyes őrültnek, s nem kobozzák-e el az első kikötés után a csónakomat, minden felszerelésemmel együtt? Nem kellene-e mégiscsak kikerülni Casablancát? Nem! Feltétlenül meg kell ott állanom, hiszen enyéim nyilván halálos aggodalomban élnek, mióta egyedül tudnak a csónakban. Ekkor gyanús érzés uralkodott el bennem: ha most megakadályozzák utam folytatását, akkor nem én leszek a hibás. Vajon nem lesz-e ez megkönnyebbülés a számomra? Nem merek igenlő választ adni magamnak, de jól látom, hogy a félelem felülkerekedett bennem.

A legfontosabb az, hogy ne valljak kudarcot az első kikötőben, mint azt a „szakértők” nyilván nagy okosan megjósolták indulásom után. A szél észak-északkelet felől fújt, az *Eretnek* orrát dél-délnyugatnak fordítottam. Ha tudom tartani ezt az irányt, akkor légvonalban fogok haladni Casablanca felé.

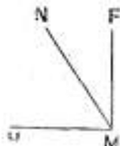
*

Először is meg kellett tanulnom a hajózás mesterségét. Az iránytűvel és a vitorlával már tudtam bánni. Most már csak a Cras-féle műszerrel kellett megbarátkoznom, hogy meg tudjam határozni az útirányomat. Némi gondolkodás, próbálkozások után megtaláltam a rejtély nyitját. Mily nemes egyszerűség! Ha a műszert beállítom egy délkör vagy egy szélességi kör irányában, és leolvasom a szemem előtt levő számokat, akkor megkapom az elméleti útirányt. Azután a megfelelő előjellel hozzászámítom a deklinációt, s megkapom a tényleges útirányt.

Augusztus 15-én, pénteken egész nap ezzel töltöttem az időt. Kevés hajóval találkoztam. M. Clemens horgászfelszerelése szerencsére eredményes: főleg aranyosfejű halakat (Brama Raii) fogtam szép számban. Enni- és innivalóm volt. Méghozzá bőségesen. Miért is nincs itt Jack! Akkor vesztette el a bátorságát, amikor az egész vállalkozás

érdekessé és hasznossá vált. Most már igazi hajótörött vagyok! Minden nap meg fogom mérni a vérnyomásomat, a pulzusomat …

16-án, szombaton egy nagyobbfajta, algecirasi halászhajóval találkoztam. A halászok meglepődve nézték, mennyi halat húztam ki a vízből. A halászattal ütöttem agyon az időt, a szél ugyanis egyenesen kétségbeejtő: rendszerint délben támadt fel, s este 8 óra tájt ült el. Hozzáfogtam a szextáns kezelésének gyakorlásához.[27]

Délben elég könnyű dolog megmérni a nap magasságát: csupán az alsó szélét kell egyvonalba állítani a horizonttal. A mércéről le lehet olvasni a nap, a szem és a látóhatár által bezárt szöget, de ez még korántsem minden: hogyan kapom meg végül a szélességi fokot?

---

[27] Jack hajózási könyvében rábukkantam a következő számítási sémára: Szög 90.00 zen: - dekl: - szélesség: -

Hamarosan rájöttem, hogy a zen a Nap zenitmagasságát jelenti, hogy a függőlegessel bezárt szöget megkapom akkor, ha a Nap és a horizont által bezárt szöget kivonom a 90°-ból, lévén F = függőleges: N -= Nap; M = Megfigyelő; H = Horizont:

FMH:	90°
NMH:	Nap-horizont szög
FMN:	zenit
FMN:	90° - NMH

Ha az FMN szöget megkapta az ember, akkor ehhez a számhoz csak hozzá kell adni azt a tengerészeti táblázatokban napra megadott plusz-mínusz számot, amelyet deklinációnak neveznek.

December 15-én például így festett a számításom:

Szög: 51° 18'

Az összeadás megkönnyítése végett a 9o° helyett 89° 60'-et írok

-

zen: 38° 42'

dekl.: 23° 17'

-

szélesség: 15° 25'

Némi bizonytalankodás után biztosan meg tudtam állapítani a szélességi fokot, amelyen tartózkodtam. A pontos időt nem kellett tudnom, elegendő volt annak a szögnek az ismerete, amelyet a pályája csúcsán levő nap a horizonttal bezár. Ennél többre nem volt szükségem, ugyanis gyakorlatilag ugyanazon a hosszúsági körön haladtam dél felé (Tanger hozzávetőlegesen a 8° 15', Casablanca pedig a 9° 50'-és hosszúsági körön fekszik), tehát a körülbelül a foknyi különbség elhanyagolható, következésképp nem kellett megállapítanom a hosszúságot.

Helyzet meghatározásomat naponta ellenőriztem a partvonal kiemelkedései alapján, s így megállapíthattam, hogy a szextánssal végrehajtott méréseim mennyire pontosak, illetve — mint eleinte gyakran megesett — pontatlanok. 12 óra tájban szerencsére a tenger általában igen nyugodt, s így a horizont vonala eléggé határozott és kevéssé mozog.

Az *Eretnek* Ciudadelában

Bombard és Palmer Manorcán

Gibraltár

Palmer sémája a földrajzi helyzet kiszámításához

Ugyancsak 16-án szombaton, megláttam az égen a szabályszerű repülőjárat gépét, amely Casablancában száll le. Útirányát hasznosan összehasonlíthatom az enyémmel. Egyébként csaknem mindegy volt, merre haladok: szörnyen egyedül éreztem magam. Feltettem magamnak a kérdést, hogy Casablancába érve folytassam-e vagy-pedig abbahagyjam a kísérletemet. Hogy semmit se titkoljak, meg kell mondanom, a félelem vagy legalábbis valamiféle állandó aggodalom egy pillanatra sem hagyott el. Amíg a part mentén járok, addig semmi hiba; de mi lesz azután? Ha az óceán felé pillantottam, megrémültem hatalmas, mozdulatlan tükrétől. Hát ezt igazán nem lehet összehasonlítani a földközi-tengeri élményekkel.

17-én, vasárnap reggel jót mulattam magamon: még szinte éjjel volt, amikor felébredtem, s hirtelen, messze az égbolton, megpillantottam egy „repülő csészealjat”. Már ugrottam is a filmfelvevő gépemért, de rájöttem a tévedésre: a Jupiter bolygó volt; csak a hullámokon imbolygó

csónak pereme fölött kinézve láttam úgy, hogy gyorsan mozog. Hangosan felnevettem az ostoba félreértésen, s a jó hangulattal együtt bizakodásom is visszatért. Milyen kevés elég az embernek! Lelkem az elkövetkező hónapok során egyre inkább játékszerévé vált az örömök és bánatok szeszélyes váltakozásának.

A nap a szokásos egyhangúság jegyében telt el: néhány hajó és repülőgép tette csupán változatossá a képet. A partot nem láttam, de *tudtam,* hogy ott van, s e bizonyosság adta meg a nyugalmamat. Este, mintha csak nekem üzent volna, világítótorony fénye villant fel. Úgy gondolom, Port-Lyautey volt. Bizakodva merültem álomba.

Minden éjjel nyugodtan, jól aludtam. A kormányt és a vitorlát rögzítettem. De azért eléggé rendszeresen kétszer, sőt háromszor is felébredtem éjszaka, éppen csak annyi időre, hogy egy pillantást vessek az iránytűre, a vitorlára és a part felé, vajon minden rendben van-e, majd újra elaludtam e nyomasztó csendben, amelyet a szellő susogása sem tört meg. Az volt az érzésem, mintha a szél sem merte volna megzavarni békés nyugalmamat. S 18-án, hétfőn hajnalban kellemetlen meglepetés ért! A csónakomat tejszerű, sűrű köd vette körül. Ekkor láttam csak igazán, micsoda értékes műszer az iránytű.

Ki akartam használni a ködöt, csillagászatot kezdtem tanulni, hogy helyzetem meghatározásánál ne legyek a déli órákra és a napra utalva. Angol nyelvű könyvemben a szerzők általában azon igyekeztek, hogy a dolgok miértjét magyarázzák meg, s a hogyanra kevés gondot fordítottak. Végül eléggé siralmas eredménnyel abbahagytam az erőlködést, de hangulatomat ez nem zavarta túlságosan.

A ködben az állandó szirénabúgás igen erősen próbára tette idegeimet. S nem is egy sziréna szólt, mint a Columbretes-szigeteknél, hanem egész falka szünet nélkül búgott. Az volt az érzésem, mintha ismeretlen, rejtélyes állatok válaszolgatnának egymásnak. Most éreztem át talán először teljes valóságában, hogy mi is az egyedüllét. Arra gondoltam: milyen sokat számított társam jelenléte. Támaszpont, mentőöv volt számomra. Ó, ha eljött volna velem akárcsak Casablancáig, vagy a Kanári-szigetekig! Egyedül… egyedül… minden megtéveszti az embert, minden gúnyt űz a magányos utasból! S nincs mellettem senki, akinek elmondhatnám benyomásaimat, vagy aki eloszlathatná

aggodalmaimat! Áldozatul eshetem valamilyen délibábnak, s az égvilágon semmi sem segít különbséget tenni a látszat és a valóság között! Oh! megállni Casablancában, s nem menni tovább! Szükségem van az emberek társaságára. Ma még nem is láttam a szárazföldet, de hátha a szemembe tűnik valamilyen fény? Nem, egyedül, szörnyen egyedül vagyok; a part elrejtőzik előlem, a fények elhalványulnak.

A kétségbeesés határán voltam, amikor utolért egy olajszállító hajó, s helybenhagyta útirányomat:

— Casablanca?

— Mindig csak ebben az irányban. Jó utazást!" — kiáltották vissza a hajóról.

Kedden egész nap dühöngtem: nyolc óra szél, tizenhat óra nyugalom … Mikor találkozom hát végre azokkal a híres passzátszelekkel! Szerencsére, a mind gyakrabban feltűnő repülőgépek után el tudtam igazodni. Nem vitás, egyre jobban közeledtem Casablancához: ha a szél kitart, még aznap este, legkésőbb másnap reggel megérkezem. Előre számítgattam, mennyi idő alatt érhetek a Kanári-szigetektől az Antillákig. Ötven-hatvan nap a hozzávetőleges számítás eredménye. Hangulatom kitűnő, a táplálékom továbbra is bőséges. Egy megtermett aranyosfejű hal bekerült az *Eretnek* örvényébe, s szabadulni akart, szerencsétlenségére rossz irányban. Kezdtem jó, ízletes, főtt ételekről ábrándozni.

Délután fél háromkor felcsillantak a napfényben a fedalai víztartályok. Beírtam naplómba: „Friss víz ma este, vagy holnap reggel."

Este ½11-kor száz méternyire voltam Casablanca kikötőjének legkülső gátjától. Eltévesztettem a bejáratot: a hullámveréstől nem láttam a jelzőbójákat. Annyi baj legyen, legfeljebb kívül töltöm az éjszakát. A gáton megtörő hullámok zaja nem volt valami megnyugtató, de azért úgy-ahogy aludtam. A nyílt tengeren az embernek sokkal könnyebb az álma, mint a partok közelében. A hajósok számára a szárazföld sokkal több veszélyt tartogat, mint a tenger.

Másnap, 20-án, kedden tökéletes szélcsendben ébredtem. Kemény evezés után a Jacht-klub előtt kötöttem ki: nagy szenzációt keltettem. Megmutatták az aznapi újság egyik vastagbetűs címsorát: „Az *Eretnek* elpusztult a Cádizi öbölben." Tulajdonképpen illett volna sajnálni

magam. Auradoux, a casablancai különleges megbízott, mindent elintézett a rendőrséggel és a vámhivatallal (egy feltámadott számára nem könnyű dolog az ilyesmi!). Furnestin doktor, a marokkói halászszövetség igazgatója planktonhálóval ajándékozott meg. Később majd visszatérek arra a csodálatos fogadtatásra, amelyben a casablancaiak részesítettek. Elhatároztam, hogy augusztus 24-én, vasárnap reggel 10 órakor, ha törik, ha szakad, útnak indulok.

Casablanca — Las Palmas

(Augusztus 24-szeptember 3)

ÚJONNAN szerzett barátaim, az egyik Furnestin doktor, a másik Pierre Elissague bányamérnök, mind körülöttem szorongtak, nyugtalanul, aggódva, s nem mertek szólni. Nem akartak befolyásolni döntésemben. Csupán három ember nagyképűsködött összefont karral: a klub elnöke, a mentőhajó parancsnoka és annak a motorcsónaknak a tulajdonosa, amelynek ki kellett volna vontatnia a nyílt tengerre. Éppen egyedül voltam a klub társalgójában, amikor meghallottam két újságíró beszélgetését:

— Mehetünk, nem fog elindulni.

— Hogy-hogy nem fogok elindulni? Csak azt várom, hogy a köd felszakadjon, és ki lehessen vontatni a nyílt tengerre az *Eretneket*.

— De hiszen nem fogják kivontatni!

Az elnök ugyanis kijelentette, hogy az a hajó, amelyik kivontat a nyílt tengerre, nem tűzheti ki többé a klub zászlóját. Ez pedig a kizárással egyértelmű.

Ekkor felkerestem a klub elnökét és így szóltam hozzá:

— Sajnálom, fogok keresni egy vontatót, mert tengerre akarok szállni. Ha megfulladok, elmondhatja, hogy tiltakozott az indulásom ellen.

Dühöngve indultam egy olyan hajó után, amely hajlandó kivontatni a kikötőből. Rábukkantam két jachtra, az egyik elvállalta a dolgot. Ezután átszóltam a körülöttem sürgölődő, újságírókkal megrakott csónakra:

— Volnának olyan szívesek megkeresni a térképeimet?

Páran indultak, s Giséle Vallerey úszóbajnoknő nemsokára át is nyújtotta a kért mappákat. (Ez az eset aztán így került be az újságokba: „Látnivaló, hogy szélhámos, hisz még a térképeiről is megfeledkezett!")

Lassan elhagytuk Casablanca kikötőjét. Egy csomó motorcsónak követett bennünket. Utoljára búcsút intettem barátaimnak, s belemerültem a ködbe. Ettől kezdve írtam magányos átkelésem naplóját.

Vasárnap, augusztus 24. — El Hank magasságában kiakasztották a vontatókötelet. Teljes szélcsend. Köd. Gyomrom elszorult, nem vagyok éhes, a körülöttem úszkáló tonhalak ellenére sem. Estére elül a szél és újra leereszkedik a köd, miközben közömbösen és pontosan villog az El Hank világítótorony fénye.

Hétfő, 25. Reggel. — Ugyanott vagyok, ahol az este. A szél fújni kezd, jó, észak-északnyugati irányban. De micsoda sűrű, tejfelszerű köd! Fogalmam sincs, milyen távolságra vagyok a parttól.

14 óra. Dél felé partot látok. Mi az ördög lehet?

18 óra. Minden valószínűség szerint Azemmour. Ez valóban nagyszerű. Nem tudok egyebet tenni, halászok. Tizennégy mérföld után meg kell pillantanom Sidi-Bou-Afi fényét, délnyugati irányban.

21 óra. Ez igen, meg is pillantottam.

Kedd, 26. Reggel. — Mazagan szélességében járok. Az idő rendkívül tiszta. A Blanc-fokot könnyen elhagyhatom, dél felé haladva. Azután, ha nem sodródom el, a csónak orrát 240 fok felé fordítva hét napig kell tartanom ezt az irányt. Csak legyen hozzá bátorságom! A szextánssal kezdek egészen megbarátkozni. A méréseimet minden nap bejegyzem a térképbe. Még ma este meglátom a Cantin-fok világítótornyának fényét. Mostantól a Kanári-szigetekig nyoma sem lesz a szárazföldnek.

Este. — A part szinte közeledni látszik. annak ellenére, hogy párhuzamosan haladok vele. A Cantin-foknak se híre, se hamva. Mivel a torony harminc mérföldnyire világít, ugyancsak messze lehetek még tőle. A félhomályban csodálatos a halászat (bonitók, aranyos-fejű halak).

Éjjeli 1 óra. Dél-délnyugat felől felvillan a Cantin-fok fénye.

Szerda, 27. — A part vonala világosan kirajzolódik. Micsoda látási viszonyok! A *Hajózási Útmutató*[28] adatai alapján mindent felismerek. Már a Safi-fokot is látom. Vasárnapot nem számítva, naponta körülbelül

---

[28] A *Hajózási útmutatóból* a tengerész megismerheti a számára ismeretlen partok sajátosságait. Az *útmutató* felsorolja a világ összes partjainak jellegzetességeit, azonkívül tartalmazza az egyes vidékek részletes meteorológiai és hidrográfiai (áramlatokra vonatkozó) adatait.

hatvan mérföldet tettem meg. A halászat eredménye csodálatos és bőséges. Most fog eltűnni a part a szemem elől. Hat napig keli tartanom a nyugat-délnyugati irányt. Semmi gyengeséget nem érzek. Az első veszély valóban az, amire Furnestin hívta fel a figyelmem: hogy elhaladok Juby és Fuerteventura között. Ezért úgy határoztam, hogy minél nyugatabbra tartok. A mogadori part tisztán kivehető. Szerencsére a *Hajózási útmutató* segítségével messziről ráismerek, s ez megnyugtat. A szextánst sokkal nehezebb kezelni, mint gondoltam, ami pedig a hosszúságot illeti … hm, hm! Azt hiszem eltérek az útirányomtól nyugat felé. A szél még mindig eláll éjjelre. Ez pedig nem kedvez a becslés szerinti hajózásnak.

Utólagos borzongással olvasom még most is hajónaplóm alábbi sorait:

„*Csütörtök, 28.* — Utolsó, rövid pillantás Mogadorra, majd minden elmosódik. Gyenge szél fúj. Mintha nyugat felé sodródnék. Reménykedem."

3 óra. A szél észak-északkeletről kezd fújni. Figyelnem kell a sodródásra, nem szabad az útiránytól dél felé eltérnem! Kimondhatatlanul egyedül érzem magam. Mindenütt csak víz, semmi egyebet nem látok. Mivel kezdő tengerész vagyok, nem tudom, hol vagyok, csupán *feltételezem,* hogy tudom. Ha elkerülöm a Kanári-szigeteket, akkor az Atlanti-óceán déli felére, a *Méduse* tutajának tragikus útjára tévedek. A szél nagyszerű, csak kitartana!

Péntek, 29. — A szél nem ült el, sőt fel kellett csavarnom egy kicsit a vitorlámat, azaz csökkentenem kellett a felületét.

9 óra. Nagy teherhajóval találkozom, éppen az ellenkező irányba tart, mint én. Nyilván a Kanári-szigetekről jön. Eszerint jó irányba haladok. Csak a kikötés problémája ne nyugtalanítana

Szombat, 30. — Nagy ég, micsoda éjszakám volt! Csuromvizes vagyok, egy pillanatra sem hunytam le a szemem. Tegnap 16 óra felé erős szélrohamok kezdődtek, vízbe kellett vetnem az úszóhorgonyt. Közben őszintén feltettem magamnak a kérdést:

1. Hogyan bírja egy ilyen gyenge alkotmány a tenger rohamait?

2. Magam mennyire tudok ellenállni? A hangulatom ezt feltétlenül megsínylette: úgy érzem, a Kanári-szigeteken abba fogom hagyni a kísérletet. Csak ezen a mai éjszakán tudnék aludni! Mindig ez az állandó félelem, hogy elhaladok a szigetek között, anélkül, hogy akár jobb, akár baloldalt megpillantanám őket!

Vasárnap, - Az éjjel messzebb kerültem dél felé, mint gondoltam. 13 óra tájban sikerült megállítanom egy portugál gőzöst, az megadta a pontos helyzetemet. Enni- és innivalóval kínáltak, de visszautasítottam. Ebből a szempontból minden kitűnően megy. Minden nap óriási makrahalakat fogok, s szavamra, kezdek hozzászokni a nyers búshoz. Az Atlanti-óceán vize nagyszerűnek tűnik a Földközi-tengeréhez képest. Sokkal kevésbé sós, s tökéletesen oltja a szomjúságomat. Vajon akkor is minden ilyen jól fog menni, ha hosszú hetekig hasonló körülmények között kell élnem? Az irány jó: hetven mérföldnyire vagyok észak-északkeletre Allegranzától. Még harminchat óráig kell kitartanom, s elérek a szigetcsoport középpontjába. Istenem, csak el ne hibázzam őket! Bájos kis fekete, fehértollú madarak látogatnak meg minden délután, pontosan négy órakor.

Hétfő, 1. — A mióta Monacóból útnak indultam, a legnehezebb éjszakát töltöttem el a viharos tenger miatt. Megérte. Tegnap este, amikor isten nevében lefeküdtem (rögzítenem ugyanis a kormányt, s elaludtam), így szóltam magamban: „Ha jól hajóztam, holnap reggel bal kéz felől meg kell pillantanom az első szigetet.” S ma reggel, ahogy felnyitottam a szemem, vagy húsz mérföldnyire délre megláttam a gyönyörű nevű Allegranza és Graciosa szigetet. Milyen jó előjel! Most már rajtam a sor, hogy ne hibázzam el a kikötést. Bizakodó vagyok. Ha nyertem az első alkalommal, akkor nyerni fogok másodszor is.

Kedd, 2. — Ijesztő az egyes szigetek közti távolság, s szörnyű az űr, amely magába szív, ha elhibázom a partot. Ha egyszer elhaladtam a szigetek mellett, már lehetetlen lesz visszafordulnom, s lemondhatok minden reményről, hogy egyhamar szárazföldet látok. A legrövidebb távolság, amit meg kell tennem, több mint hatezer kilométer. Nyilván akkor is állni fogom a sarat, de mily szörnyű bizonytalanság fogja

gyötörni az enyéimet, s hogy fognak pöffeszkedni mindazok, akik megjósolták, hogy sohasem jutok el Las Palmasba! Ha meg akarom győzni őket, bizonyítanom kell. Kijelentettem, hogy a Kanári-szigeteken fogok partot érni — s én pontosan ott is akarok kikötni, nem másutt. Könnyű volna kiszállni az első szigetre, amelyet észreveszek. Én mégis meg fogom mutatni, hogy oda tudok érni, ahová akarok. Ez pedig elsőrendű fontosságú egy hajótörött számára, ha — mint én — célba akar érni.

Délután. — Mentőcsónakom, amelynek irányíthatóságát az égvilágon mindenki tagadta, mind jobban meglep. Délelőttönként, 11 óra felé egy kevés levegőt ki kell eresztenem belőle, nehogy a napsugarak hatására kitágult levegő szétpukkassza. Este aztán mindig felpumpálom. Gyakorlatilag semmi vizet nem ereszt át, s nyugodtan alszom. Az első éjszakák nehezek voltak. Időről időre felriadtam, azzal az érzéssel, hogy bekövetkezett a katasztrófa, de azután magamhoz tértem. Ha nappal nincs a csónaknak semmi baja, akkor éjjel miért történne bármi is? Arra képtelen vagyok, hogy éjjel-nappal a kormánynál üllek. Észrevettem, hogy csónakom hátszél esetén egyenesen halad előre, akkor is, ha rögzítem a kormányt. Igen hamar rákaptam, hogy a szabályos időközönként jelentkező szélre bízzam magam. Nyugodtan alhatom hát a partoktól távol, de mi lesz, ha ki kell kötnöm? A széllel szemben nem tudok lavírozni, legfeljebb oldalszéllel boldogulhatok valamennyire.

Szerda, 3. — Istenem, istenem, mi történt? Egész éjjel testem Las Palmas világítótornyának fényét, már ott is kellene lennem, s mégsem látok semmit. Mit tegyek? Mit tegyek? Megálljak és várjam, mig felszakad a köd? Vagy ellenkezőleg, tovább haladjak dél felé?

Délben. Végre, jobb kéz felől egy repülőgép száll le alacsonyan, még nem volt ideje felemelkedni. Ott van a szárazföld, nyertem!

3 óra. Vége, soha az életben nem érek partra ezen a nyavalyás szigeten. Azt hittem, a repülőgép a sziget északi részéről szállt fel, s amint most feltűnik előttem a part vonala, látom. hogy már vagy negyven kilométert magam mögött hagytam, s alig tíz van még hátra, amelyen kiköthetek. A szél északról fúj. Dél felé sodródom, arrafelé visz

az erős áramlat is. Három mérföldnyire fogok elhaladni a földtől. Nem érem el.

6 óra. De talán mégis! Talán van valami remény — elsodródásomat ellenáramlat mérsékeli. A sziget déli csücske, amely az Atlanti-óceán végtelenbe vesző, sima tükrére néz, még a bal oldalamon van. Talán! …

Joggal reménykedtem, amikor az előbbi sorokat írtam! 20 óra tájt 100 méternyire voltam a parttól, s be kell vallanom, félelmemben már-már arra gondoltam, hogy otthagyom az *Eretneket* és kiúszom. Most már csak az a probléma, hogy ne akadjak fenn a szirteken. A halászok észrevettek, s tömegbe verődve mutatták a helyet két hegyes, előreugró szikla között, ahol kiköthetek. A veszélyt kikerültem, és partot értem. Ez az első eset, hogy egy gumicsónak, csaknem kedvezőtlen széllel, kilenc óra hosszat hajózott, s célhoz ért. Olyan rettenetes félelem szorongatott, hogy órákba tellett, míg lábra tudtam állni. De azért csak elértem azt a szigetet, amelyen ki akartam kötni.

Nemcsak azt bizonyítottam be, hogy tudok hajózni, hanem azt is, hogy gyorsan haladok: Casablancától pontosan tizenegy nap alatt értem a Kanári-szigetekre (augusztus 24-én indultam és szeptember 3-án érkeztem meg), ami kitűnő eredmény. Ugyanezt az utat Gervault tizennégy, Le Toumelin tizenkét és Ann Davison huszonkilenc nap alatt tette meg.

Hogyan is vittem véghez ezt a teljesítményt?

Életemben először hajóztam műszerek segítségével a partoktól távol. Nem bíztam azonban asztronómiai számításaimban, és becslés alapján is dolgoztam: minden nap felírtam, hány mérföldet tettem meg véleményem szerint az iránytűszabta irányban. Ez az ideális út volt, arra az esetre, ha semmiféle eltérés, elsodródás nem következik be. Ehhez az irányhoz két oldalt hozzáadtam a „biztonsági margót”, figyelembe véve a *Hajózási útmutató*ban megadott áramlat irányát és erejét, aminek hatására feltehetőleg eltérek az ideális útiránytól. Valóban feltétlenül számításba kellett vennem ezt a gyors áramlatot, amelyet éreztem, anélkül, hogy fizikailag észlelni tudtam volna. Ez az észrevétlen áramlat egyre jobban dél felé sodort. Az a komoly veszély fenyegetett, hogy elhaladok a Kanári-szigetek és az afrikai part között. Így mindennap három számítást végeztem: egyet a műszerekkel, egyet becslés szerint,

egyet pedig a legrosszabb esetre gondolva — vagyis azt próbáltam felmérni, hol lehetek akkor, ha minden negatív tényező maximális erővel hat. S ez utóbbi eredményt szem előtt tartva, azon fáradoztam, hogy ne kerüljek be az előttem tátongó kelepcébe.

„De hát ha egyszer nekivágott az Atlanti-óceánnak, mit számít az, hogy elkerüli a Kanári-szigeteket, s rögtön szembekerül a nagy kalanddal?” Ebben van valami igazság, mégis, három okból lehetetlen volt pihenő nélkül nekivágnom a hosszú útnak. Először; hozzátartozóm azt hitték, hogy legfeljebb két hétig leszek a tengeren, következésképp rettenetes aggodalmakat okoztam volna nekik. Másodszor: erkölcsileg sem voltam felkészülve a sikertelenségre — a lehető legrosszabb előjelnek tartottam volna azt, hogy már a kezdet kezdetén nem érem el a kitűzött célomat. Végül: ha két hét múltán sem adok hírt magamról, a nyugtalankodó hatóságok kutattak volna utánam, s így, akár megtalálnak, akár nem, vége az expedíciónak. Ellenkező esetben ki hinne nekem, amikor Casablancából való elindulásom után hetven vagy nyolcvan nappal megérkezem az Antillákra?

*

Tizenegy napi hajózás után ismét földet értem. Castillo del Romeral, ez a Las Palmastól tíz mérföldnyire délre fekvő falucska fejedelmi fogadtatásban részesített. Amint csónakomat megpillantották, a lakosok minden irányból a partra rohantak abban a hiszemben, hogy valódi hajótörött vagyok. A parton valóságos népgyűlés várt rám. A világos és rikító színű ruhákba öltözött egyszerű és barátságos falubeliek izgatottan figyelték a fejleményeket.

A Kanári-szigetek partjai rendkívül sziklásak, s már az is csodaszámba megy, hogy sikerült partot érnem egy homokos helyen. De még nem fejeződtek be viszontagságaim: jobbról-balról lávakitüremkedések fenyegették gumicsónakom épségét. Ezen azonban már nem múlik a dolog, az *Eretnek* megtette a magáét. Büszkén lobogott rajta a kis háromszínű zászló, amelyet kikötésem előtt felhúztam. Az *Eretneket* egy szempillantás alatt teljes rakományával húsz markos férfi

kapta a vállára. Jómagam, két szeretetre méltó bennszülött karjába kapaszkodva, alig álltam a lábamon. Manuel, a község „feje”, hozzám lépett, s feltette az örök kérdést: honnan jövök. Elmondom a meghökkentő választ:

— De Francia, de Nizza, después Baleáres, Tanger, Casablanca, y onze dias de Casablanca aqui.[29]

Ez nyilván meghaladta a derék férfiú értelmi képességeit. *Tanácstalanul* körülnézett, vajon mások is hallották-e ezeket a hihetetlen szavakat. „Aures habent, et non audient.”[30]

Jól láttam, hogy a messziről érkezett vándor iránti minden tiszteletük ellenére sem hittek nekem. Napok múltak el, míg felfogták, hogy igazat beszéltem.

Közben Manuelnél tojással kínáltak. A „confrere” és a „practicante”, azaz a vizsgázott betegápoló és az iskolamester is jelen volt. Álmosan és fáradtan kénytelen voltam egész este mesélni kalandjaimat, „spanyolosított” francia szavakkal, szerencsére hallgatóim megértették.

---

29 Franciaországból, Nizzából, A Baleári-szigeteket, Tangert, Casablancát érintve. Casablancától 11 nap alatt.

30 - Van a fülük a hallásra, és nem hallanak.

Kikötő, kísértések, kifogások

(Szeptember 4-október 18)

MEGKÉRDEZTEM, mikor és hogyan juthatok Las Palmasba, hogy megtáviratozhassam érkezésemet, s érintkezésbe léphessek a francia és a spanyol hatóságokkal. Megnyugtattak: autóval visznek másnap a sziget fővárosába (a kocsit „Piratá”-nak — „Kalóz”-nak — nevezték el). Manuel legalább annyira szeretett volna találkozni a hatóságokkal, mint én, hogy mielőbb lerázhassa nyakáról ezt a kényelmetlen ügyet, vagy legalábbis rendezze szénáját a vámhivatallal meg a rendőrséggel. Egy hónapja körülbelül, a part ugyanezen a pontján hajótörést szenvedett egy jacht: *Dandy*nek hívták, Finnországból ment Casablancába. Úgy látszik a helybéli lakosok a világ valamennyi halászára jellemző ártatlansággal összeszedték a partra sodort tárgyakat. „Minden, ami az árokban van, a katonáé” — ezzel a felkiáltással nyilván megtartottak maguknak egyet-mást. A jó Manuelnek pedig azóta biztosan volt némely kellemetlensége a tengerészeti nyilvántartó hivatallal (neki is!!!), s így érthető módon nem ragaszkodik hozzá, hogy velem újra kezdődjék az egész história.

Este lefeküdtem. De hol? Hát az iskolában. S hogyan? Üres ágy nem volt, megelégedtem egy asztallal. Nem valami híres fekhely, de úgy éreztem, hogy ruganyos matracokon sem volt soha jobb álmom. A föld mintha imbolygott volna alattam. Nagyon közel voltam ekkor a tengeri betegséghez!

Szeptember 4-én reggel megjelent a „Pirata”. Manuel barátom hangosan méltatlankodott, amikor fizetni készültem. Utolsó üdvözlések, s a kocsi elindult.

Micsoda regényes, ragyogó táj tárult elém e reggelen! Fenyegető, hatalmas sziklaszirtek uralkodnak az óriási, kihűlt lávafolyamokon, közöttük elragadó kis falvak húzódnak meg fehér templomaikkal és lapos tetejű házaikkal. Friss, üde arcú fiatal lányok mennek hosszú sorban vízért (a „Szerencsés”, azaz Kanári-sziget ugyanis vízben

szegény). Nemes tartással, minden feszélyezettség nélkül lépkednek az úton, fejükön a legkülönbözőbb edényeket egyensúlyozzák — a klasszikus formájú agyagkorsótól a legmodernebb, hullámbádog bödönig.

A sziget keleti oldalát banánfák borítják. Hamarosan megbarátkoztam ezekkel a nagy, lapos levelű, zöld növényekkel, amelyeket saját utódaik ítélnek halálra. Minden fa egy esztendeig él, termést hoz, majd átadja a helyét a következő generációnak. A könyörtelen fejszecsapás véget vet ennek a hamar múló életnek, s az utód, mely a szülő védelmében növekszik, nem is tudja, milyen rövid ideig fog élni.

E kevés vizű vidéken kevés a fa. Csupán a gyönyörű datolyapálmák magasodnak fel. Elbűvöl a látvány, mivel néhány napja csak a végtelen tengert láttam.

Messziről kéttornyú katedrális jelezte, hogy közeledünk Las Palmas felé. A *Hajózási útmutató* részletesen leírja a tenger felől is látható templomot: kísérőim biztosak voltak benne, hogy már láttam.

A fővárosnak, Las Palmasnak csodálatos kikötője van, a Puerto de la Luz, amely az Atlanti-óceán nagy kikötői közé tartozik. Itt találkoztam a kikötő parancsnokával, egy neves szívspecialista fivérével. Már várta az érkezésemet. A *le Petit Marocain* című újságnál dolgozó barátaim néhány napja az *Armagnac*on, az első útját megtevő nagy kereskedelmi repülőgépen Casablancából a Kanári-szigetekre repültek. Egész idő alatt nyújtogatták a nyakukat, hátha megpillantanak a vízen, de hiába. Megérkezésük után azonnal érdeklődtek utánam. Így hát mindenki tudott rólam.

Mielőtt nekivágtam volna a „nagy kalandnak”, megkértem a kikötő parancsnokát, ellenőrizze a szextánsomat.

— Con mucho gusto.[31]

Néhány újság később így írt erről az esetről: „Kérte a kikötőparancsnokot, tanítsa meg némi hajózási ismeretekre. Ő azonban megtagadta, nehogy elősegítse Bombard öngyilkosságát.” E sorok láttán egy mérnök felajánlotta segítségét, ugyanis éppen a hajózási ismeretek megszerzésében látta öngyilkosságom megakadályozásának lehetőségét.

---

[31] - Nagy örömmel.

Levelét sajnos elvesztettem, s így nem tudtam válaszolni neki. Ha e könyv véletlenül a kezébe kerül, olvashatja belőle köszönetem kifejezését.

Még a kikötőparancsnoknál voltam, amikor a konzulátusi titkár keresett. Csodálatos barátság kezdete volt ez a találkozás. Hadd elégedjem meg annyival, hogy M. Farnoux apai szeretettel vett körül: a konzulátuson adott szállást, s velem együtt élvezte a sziget szépségeit. Tulajdonképpen még ő is új jövevény volt Las Palmasban. Miközben irodájában beszélgettünk, megjelent M. Barchillon, a Las Palmas-i francia kolónia legtekintélyesebb kereskedője, és bemutatkozott. Elválaszthatatlan trió lett belőlünk. M. Barchillon a szó szoros értelmében mentorunk volt: baráti ajánlására a legkülönbözőbb körök megnyíltak előttünk, s élvezhettük a sziget nyújtotta összes gyönyörűségeket. Francia barátaimmal szinte versengtek a Jacht-klub kedves, szeretetre méltó tagjai is. 75 százalékuk — a többi ilyen klub tagságával ellentétben — valóban hajózik is, s csak 25 százalék lépett be divatból.

Bocsássatok meg barátaim, hogy nem nevezhetlek meg valarnennyiőtöket, de hát hogyan hagyhatnálak ki téged, Collachio, vagy téged, Caliano és téged, Angelito, amikor azokról a capuai gyönyörökről mesélek, amelyekben részesítettetek, még nehezebbé téve számomra az indulást!

Elhatároztam, hogy nem térek vissza Franciaországba újra csak veszekedni, hanem várok vagy nyolc napot, amíg elkészülök a szükséges javításokkal, s mindent rendbeteszek, majd útnak indulok, kihasználva a legkedvezőbb feltételeket. A konzul helyeselte elhatározásomat. Barátaim, Barchillon, s főleg a révkalauz, Angelito, kérve-kértek, hogy gondoljam meg magam:

— Én ismerem a tengert — próbált a lelkemre beszélni Angelito. — Nagyszerű, amit csinálsz, s már eddig is ragyogóan bebizonyítottad az igazadat, de higgy nekem, egy fia halat sem tudsz fogni az Atlanti-óceán közepén.

Szegény Angelito, nem is sejtetted, hogy ez volt az egyetlen ellenvetés, amellyel nem kellett volna élned. Ha most felhagynék a

kísérletemmel, hazatérésemkor a tengerészek mind ezt vágnák a fejemhez:

— Mindez nagyon szép, de a szárazföldi platót elhagyva úgysem fogtál volna halat.

Így hát kísérletem második részében még egy feladat várt rám: azt már bebizonyítottam, hogy nyers halon is meg lehet élni; most már csak azt kell megmutatnom, hogy olyan helyeken is lehet halat fogni, ahol az ortodoxok szerint ez lehetetlen.

A konzul és Barchillon megértették elhatározásom indokait, s mindketten — egyikük hivatalos minőségében, a másikuk a vagyonával — támogatott. Már csak Ginette táviratára vártam, amelyben ezt írja: „a viszontlátásra". A távirat egyre késett. Annyira, hogy hosszú jachtkirándulást is tehettem Fuerteventura felé. Sehol semmi. Egyik reggel azonban távirat várt rám a konzulátuson: „Tudatjuk Nathalie szerencsés megszületését. Sok szerencsét az *Eretnek*nek."

Megszületett a lányom, mielőtt elindultam volna a „nagy kalandra"! Most, Franciaországba visszatérve, ismét meg kell küzdenem az otthon csábításával — hiszen csak nem indulhatok el anélkül, hogy ne lássam gyermekemet.

Amikor közöltem a klubban elhatározásomat, hogy Franciaországba utazom, mindazok, akik barátságból ellenezték vállalkozásomat, most győzelmet ültek. Castillo del Romeralból Manuel érkezett kifulladva a konzulátusra:

— Igaz, hogy Bombard abbahagyja a kísérletet?

A konzul kitérően válaszolt. Tulajdonképpen mindenki azt gondolta magában: „Őszintén állítja, hogy folytatni akarja az utat, de nyugodt vagyok: a feleségének majd lesz elég ereje, hogy visszatartsa férjét ettől az őrültségtől."

Hála a konzul közbenjárásának, elfoglalhattam a helyem a közvetlen Las Palmas — Párizs járat repülőgépében, s szeptember 12-én elrepültem Franciaország felé. A casablancai repülőtéren barátaim tömege üdvözölt.

Orlyban meglepetésemre két újságíró vár rám. Egyes lapok kezdték rebesgetni, hogy lányom születése miatt felhagytam az expedícióval. S ekkor döbbentem rá, mekkora lelkierő és milyen csodálatra méltó lemondás van a feleségemben. Ő bízott bennem, ő látott dolgozni, s

tudta, hogy lehetséges az, amit akarok, s tudta azt is, mi a tét: emberek, sok-sok ember élete. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem sírt, amikor elmentem, de megértette, hogy mennem kell, s tudta, hogy elméleti megállapításaimat utazásommal kell alátámasztanom.

S ekkor játszódott le a következő jelenet, amit e könyv elején komikus közjátéknak neveztem.

Érkezésem másnapján két rendőr kopogott az ajtómon, az amiens-i kórházban.

— Négyszemközt akarunk beszélni magával — szólnak zordonan, amikor ajtót nyitok.

— Maga tartozik 8000 frank büntetéssel. Még mindig nem fizette meg. Kövessen bennünket az adóhivatalba, vagy pedig a börtönbe.

— Hány napot kell leülni?

— Tizenkettőt. S fellebezésnek nincs helye!

Sajnos nem volt időm a dutyiban üldögélni! Kifizettem hát a 8000 frankot abból az anyagi segítségből, amelyet expedícióm folytatására kaptam.

*

Tíz gondtalan, boldog napot töltöttem feleségemmel és kisleányommal, miközben az újságok így írtak: „Nem fog újra nekivágni.” Palmer kijelentette Tangerben: „Aki ebben az évszakban túlmegy a Kanári-szigeteken, az tisztára őrült, öngyilkos!” Vállalkozásommal kapcsolatban szinte általános volt a hitetlenség. Mindössze újszülött gyermekem iránt érdeklődtek az emberek. Poitiers közelében meglátogattam még egy beteg barátomat, majd repülőgépre szálltam, hogy Casablancán át a Kanári-szigetekre repüljek. Néhány napig Casablancában kellett időznöm, hogy a marokkói halászati tudományos intézet munkatársaival tisztázzak néhány planktonnal kapcsolatos kérdést. Tanulmányozni akartam továbbá, hogy milyen lehetőségek nyílnak a halászatra azokon a tengerrészeken, amelyeken át fogok haladni.

Egy rádióvevő-készülékre is szert akarok tenni. Adóberendezést végképp nem viszek, még ha felajánlanának is egyet. A következőképpen okoskodtam: mindenekelőtt egyedül vagyok, Jack már semmiképp sem fog csatlakozni hozzám, s eltökélt szándékom, hogy nem nézek utódja után. Nehéz, sőt lehetetlen feladat volna tehát *egy* embernek a generátort tekerni, s ugyanakkor adni is. Ráadásul a legkisebb hibát sem tudnám kijavítani; egyetlen hibás érintkezés, s mindenki halottnak hinne. Elképzelhetik, mit érezne a családom! Így hát szó sem lehet rádióadóról, de egy vevőkészüléknek nagy hasznát vehetném. A földrajzi hosszúság ugyanis ténylegesen abból a különbségből adódik, amely az adott helyen a nap delelési ideje és a tetszőlegesen megválasztott 0 hosszúság megfelelő delelési ideje között fennáll. A 0 hosszúsági fokot nemzetközi megegyezés alapján választották ki: mégpedig azt, amely a greenwichi csillagvizsgáló tornyán halad át. E hosszúsági körhöz viszonyítva óránként négy perc a különbség: kelet felé haladva plusz négy perc, nyugat felé haladva mínusz négy perc. Ez tizenöt hosszúsági fokonként egy órát tesz ki.

A rádióvevő lehetővé tenné, hogy ne legyek az órámra utalva: mindennap megtudhatom a pontos időt, s megigazíthatom az órámat. De valami erős, strapabíró készülék kellene. Pénz dolgában pedig igen gyatrán álltam.

Reméltem, Casablancában kisegítenek majd a bajból. Arra azonban álmomban sem számítottam, hogy a repülőtéren vagy százan fognak várni! Egy csinos fiatalasszony Párizs város színeiben pompázó virágcsokrot is átnyújtott. Az öreg „kékgallérosok” (veterán tengerészek) egyik képviselője is megjelent, aki — maga is tapasztalt mentési szakember — határozottan védelmemre kelt, amikor egyesek legyintettek: „Nem hajózási szakkönyvre van szüksége, hanem inkább egy jó imádságoskönyvre.” Közölte velem, hogy a rendőrségi incidensen igen felháborodtak és a *le Petit Marocain* gyűjtést rendezett a bírságom kifizetésére. Elsőnek Sol tengernagy, a marokkói tengerészet parancsnoka iratkozott fel. A gyűjtés sikerrel zárult. Így hát, ha nem is szűz, de mindenesetre rendezett bírósági múlttal rendelkező ember vagyok. Így ért véget a komikus közjáték.

Visszaeső bűnös, előre!

*

A meghívások mindenhonnan özönlöttek. Elsőnek a „kékgallérosok" akartak látni. Pierrot barátom rendelkezésemre bocsátotta a lakását. A halászszövetség úgy fogadott, mint az apa az otthonába megtérő, szeretett fiát. Barátaim, akik este is órára vacsorára hívtak meg, csodálkoztak, milyen gyenge az étvágyam. Persze nem tudták, hogy már előzőleg — nehogy megsértsek másokat — kénytelen voltam elfogadni, egy korábbi 7 órára szóló meghívást. Hitemre, az ilyesmi elveszi az ember farkasétvágyát. Végre rádió a láthatáron. Elissague barátom csodálatos telepes rádiót ajánlott fel, amely most is, hogy e sorokat írom, itt van előttem. Vízhatlan nylonburkot készítettek hozzá, amely egészen a hosszú, összetolható antennáig beborította. Kis gumidobozokkal is megajándékoztak; ezekben tartottam a sziliciumdioxidot, amellyel készülékem kényes részeit védtem a párásodástól.

Végül, a sorozatos megtiszteltetések betetőzéseképpen egy szép nap meghívást kaptam a tengernagyi hivatalba. Fehérbe öltözött, apró termetű, mozgékony ember fogadott, s barátságosan ugyan, de alaposan kifaggatott. Elmondta a véleményét célomról, eszközeimről, navigációs fogaskérdéseket tett fel, röviden; látni akarta, kivel van dolga.

Ha tudná, tengernagy, mily nagy örömet szerzett nekem azon a napon! Már régóta kerestem olyan valakit, aki tényleg tudni akarta az igazságot.

E baráti, de szigorú vizsgáztatás után a tengernagy így szólt hozzám:

— Most már megértettük, mit akar, és segíteni is fogunk.

Tengernagy, egy kicsit önnek is köszönhetem, hogy a francia tengerészet tagjának éreztem magam a tengeren, valahányszor idegen, spanyol, angol vagy holland lobogót láttam. A saját térképével és hajóskönyvével ajándékozott meg, s főleg, ön volt az egyetlen tengerész, aki a cél elérése előtt így írt nekem: „sikerülni fog". *Scripta manent,* ön ezt nagyon jól tudja, tengernagy, ön, aki a térképemre az ajánló sorokat írta.[32]

---

[32] Valójában két másik tengerész is írt ilyen biztatóan nekem, mégpedig Jean Merrien, a *Magányos hajósok* szerzője és Jean Laurent, a Hidraulikai laboratórium igazgatója: „Ha sikerül, márpedig sikerülni fog…"

Napnyugta a Földközi-tengeren

Indulás az atlanti-óceáni útra

A spanyol tengerészet iskolahajója köszönti a Kanári-szigetekről elinduló Bombard-t

De nem halogathattam tovább a távozást. Casablanca napról napra drágább lett szívemnek, s az idő múltával mind szívszakasztóbb a búcsú. Október 5-én újra repülőgépre ültem. Irány: Las Palmas. A viszontlátásra, Casablanca!

A repülőgép Ténérife-ben ért földet, ahonnan rövid idő alatt Las Palmasba értem. Tizennégy hosszú nap várt rám, amely alatt a zene, a barátság, a természet és a sport mind összefogtak, hogy együttes erővel visszatartsanak az úttól.

A zene gyönyörűségét a színházban rendezett koncertek nyújtották; a barátságot a klub és a két jacht: a *Maeva* és a *Nymph-Errant* jelképezte számomra. Ez a két hajó távollétemben érkezett vissza a Kanári-szigetekre.

A természet: elbűvölő kirándulások la Cruz de Tejedába, Agaetébe, kedves kalauzaim: Calmano és Collachio társaságában.

A sport: vidám fürdőzés az uszodában, ahol a bűbájos spanyol bajnoknő lenyűgöző bemutatókat tartott, s ahol az energikus Boiteux atya „faképnél hagyott" kétszáz méteres gyorsúszásban.

„Vigyázz, Alain, ha sokig itt maradsz, sohasem fogsz elindulni!" Hányszor megfordult a fejemben ez az intelem hosszú, álmatlan éjszakáimon! Mégsem tehettem semmit, amíg a déli szél tartott. Amíg meg nem fordul, teljesen hiábavaló az indulással próbálkozni. Mit hoz vajon az újhold?

Végre, október 18-án megfordult a szél, s másnapra kitűztem az indulást.

A SÓSVÍZI EMBEREK[33]

(Október 19-november 10)

OKTÓBER 19-én, vasárnap a szél kedvezőnek ígérkezett: észak-északkeletről fújt. Végre itt a passzát, amelyre oly türelmetlenül vártam, hogy indulhassak.

Egy francia jacht vontatott ki a kikötőből. Indulásom során megnyilvánult megható és elérzékenyítő együttérzésre nagy szükségem volt. M. Farnoux, a Las Palmas-i konzul, aki reggel misére vitt, elkísért a Jacht-klubba. Eredetileg az volt a szándéka, hogy ő is felszáll az *Eretneket* vontató jachtra, s csak a nyílt tengeren búcsúzik el tőlem. Mindkettőnkön megindultság vett erőt. A konzul — félve, hogy még jobban elérzékenyül — hirtelen megszólalt, szinte mogorva hangon:

— No, jól van! Nem, én nem megyek. Ölelem magát. De mégsem leszek ott ma délután, ne is haragudjék rám.

Dehogy tudtam haragudni! Megöleltem én is, s elváltunk. De Boiteux atyával indultam az *Eretnekhez.* A felszereléseket, s az előzőleg hivatalosan ellenőrzött élelmiszeres dobozokat már elhelyezték a csónakban az ajándékba kapott rádióval együtt. Angelito, a révkalauz, még egyszer megvizsgált mindent, s utoljára ellenőrizte, hogy a szextánsom a helyes adatokat mutatja-e. Az előkészületek közben valóságos tömeg verődött körénk. Megajándékoztak a klub zászlajával, néhány sort írattak velem az aranykönyvbe. Összes barátom és számos ismeretlen is jelen volt. Meglepődve láttam, miközben a tenger felé haladtunk, hogy valóságos hajókaraván kísért ki La Palmas kikötőjéből. A kikötőben valamennyi hajó megszólaltatta szirénáit. A legkülönbözőbb nagyságú és formájú vitorláshajók köröztek körülöttem, fehér vitorlájuk sirályokra emlékeztetett: utasaik — amint elhaladtak közelemben — néha keresztet vetettek, hogy szerencsét hozzanak

[33] Így nevezik a polinéziai bennszülötteket, akik a tenger termékeiből élnek.

nekem. Szívünk mélyén valamennyien úgy éreztük, hogy most kezdődik a nagy próbatétel.

Egy nagy háromárbocos vitorlás, a spanyol tengerészet tisztjelöltjeinek iskolahajója, éppen azon a helyen tartózkodott, ahol el akartam engedni a vontatókötelet. Mintha maga a sors akart volna bátorságot önteni belém azzal, hogy búcsúzóul az utamba küldte a régi időknek ezt a tanúját. Valóban egyik utolsó képviselője e vitorlás a fantomhajóknak, s a skorbutnak, a *Méduse* hajótöröttjeinek, egyszóval mindazoknak, akik nem találták meg élelmüket és italukat a tengeren, s akik fölött örökre bezárultak a „man-eater-[34]hullámok. Csak vonakodva eresztettem el a vontatókötelet, amikor láttam, hogy az iskolahajó üdvözlésemre lassan leereszti zászlaját; hogy a tisztjelöltek felsorakoznak a fedélzeten, s miközben elhaladok előttük, leveszik a sapkájukat. Akaratlanul is az fordult meg a fejemben, hogy a világ valamennyi tengerészetében így köszöntik a halottakat. Márpedig én az életért, az élet érdekében vontam fel a vitorlámat. S hamarosan messze kerülök e könnyű vitorlásoktól, amelyek egymásután köszöntenek: némelyik vitorlájával, némelyik zászlójával.

Nemsokára csak az iskolahajót láttam, s már egyedül éreztem magam a tengeren, amikor az utolsó, a legnagyszerűbb üdvözlésben részesültem: a három árboc derekán bevonták, majd nagy suhogással és csattogással újra kifeszítették a nagy, négyszögű vitorlákat. Felkaptam a fejem: olyan ez, mintha nem is az indulásomat, hanem már a sikert köszöntenék.

*

Az este teljesen nyugodt volt, a szél megtartotta észak-északkeleti irányát, s a csónak átlagosan három és fél csomónyi sebességgel távolodott dél felé a Kanári-szigetektől. Tervem a következő: mindenekelőtt dél-délnyugati irányban haladok egy ideig, s csak azután fordulok nyugatnak. Pontosan az északi szélesség 28. és a nyugati

---

[34] - Emberevő. Az angolok hívják így az emberre veszélyes cápákat.

bosszúság 15. fokán voltam. El kell jutnom a nyugati hosszúság 60. fokáig és egy bizonyos pontig valahol az északi szélesség 12-18. foka között. Elhatároztam, hogy nem fordulok azonnal nyugatnak, elkerülöm a Sargasso-tengert, amely az egyenlítői ismeretlen zónával együtt a lehető legveszélyesebb csapda a számomra.

Tervezett útirányomtól északra, az északi egyenlítői áram és a Golf-áram gigantikus, tizennégyezer kilométer átmérőjű örvényt alkot, a Sargasso-tengert, amely óriási tömeg kiderítetlen eredetű algát gyűjt magába. Azt mondják, soha senki egyetlen élvezhető halat sem fogott ebben a tengerben. Az óceánnak ez a része a tengerészek számára is csapda, valóságos növényi háló, amely biztosabban fogva tartja a hajókat, mint a lánc. Dél felé sem rózsásabb a helyzet a szelek miatt: két hatalmas passzátszél, a Portugália felől fújó északkeleti és a Kongó felől jövő délkeleti passzát ütközik itt össze, s a hatalmas ellenfelek e senki-földjén óriási küzdelmet vívnak egymással. Ez a zóna, amelyben hirtelen viharok, áramlatok, majd nyugtalanító szélcsendek váltogatják egymást, valóságos ütköző terület az északi és a déli félgömb között. Jól tudom, ha a hatalmukba kerülök, aligha szabadulhatok tőlük. Jobboldalt áramlatok örvénye, baloldalt szelek örvénye leselkedett rám.

Sajnost az indulásomkor fúvó kedvező szél nem sokáig szerencséltetett — már aznap este cserbenhagyott, s petyhüdten, haszontalanul csüngő vitorlámat nézegetve azon tépelődtem, meddig tarthat ez a szélcsend. Fogalmam sem volt, semmiféle jelből nem következtethettem. Közben az áramlat lassan, ellenállhatatlanul sodorta dél felé az *Eretnek*et. A lámpámat ágy erősítettem az árbocra, hogy a Kanári-szigetek nyugatabbra eső tagjai és Fuerteventura közt közlekedő számos hajóról észrevegyék a fényét. ½9-kor rögzítettem a kormánylapátot, takaró gyanánt a fülemre húztam a csónak elejét borító sátorlapot, fejem a mentőövekre hajtottam és álomba merültem. Az *Eretnek* a szélcsendben lassan haladt az áramlattal. Hűvös volt, a világos éjszakában ezernyi csillag ragyogott az égen.

Másnap és harmadnap tovább tartott a szélcsend, s pontosan ott vesztegeltem, ahol megérkezésem napján a köd eltakarta előlem a szigetet. Teljesen elszigetelve mindentől, csak annyit tudtam, hogy sziget van balra is, meg jobbra is, de nem láttam belőlük semmit. Türelmetlenül

vártam azt az estét, amikor kiérek az Atlanti-óceánra, nem kell már lámpát akasztanom az árbocra, hiszen úgysem találkozom semmiféle hajóval.

Hétfőn észleltem az élet első jeleit magam körül. Szerencsétlenségemre csak apró halak úsztak a csónak előtt, mintegy kalauz gyanánt. Nagyon nehéz lett volna fognom belőlük, különben sem értek sokat. Már aggódni kezdtem, hogy a szélcsend tartós lesz, de délután feltámadt a szél, s a csónak orrát a 21° felé fordíthattam. Vagy tíz napig akartam tartani ezt az irányt, míg a Zöldfoki-szigetektől száz mérföldnyire nyugatra nem érek, s onnan fordulhatok aztán egyenest nyugatnak, az Antillák felé. Ezen a napon a következőket irtani a naplómba:

„Hangulatom kitűnő, a nap melegen tűz. Nagyon szomjas vagyok, iszom egy kis tengervizet, mert kevés a halam; alig másfél kilóra valót tudtam csak fogni, ez pedig egyáltalán nem elég. De azért menni fog a dolog. A víz kevésbé sós, mint a Földközi-tengerben."

Ezen az éjjelen a maga rideg valóságában ébredtem rá, hogy mibe is fogtam bele — összehasonlítva a Földközi-tengeren, ezen a forgalmas, civilizált, hajó-barázdálta tavon végzett próbával. Most kijutottam a végtelenbe nyúló, néptelen óceánra, amely igazi próbája lesz elképzelésemnek. Már kezdetben minden hozzájárult ahhoz, hogy átérezzem ezt az ijesztő különbséget.

A passzátszél egyre hűvösebb és hűvösebb. Vihar készült. Hol a hullámok taraján táncolt a csónak, hol meghúzódott a hullámvölgyekben, s így váltakozó erővel ért a szél. Körülöttem fenyegetően magasodtak a hullámok. Mi tesz, ha pontosan oda kerülök egyszer, ahol a víztömeg a mélybe zuhan?

Tehetetlenül, de csónakom stabilitásában bizakodva aludtam el, s reméltem, nem fognak ijesztő álmok gyötörni az éjjel. Csalódtam: a rémlátások éjszakája várt rám. Úgy éreztem, a víz köröskörül felmagasodik, s mindent elnyeléssel fenyeget. Kétségbeesetten küzdöttem az életemért. Van-e még egyáltalán csónak a lábam alatt? Benne vagyok? Nem vagyok benne? (Iszom. Egyre erőteljesebben. A félelemtől félholtan felriadok: az *Eretnek* víz alatt van. Agyamba villan, hogy éppen most zúdult rám egy hullám. Mindenáron ki kell mernem a

vizet a csónakból. Csupán a nagy gumihurkák emelkednek még ki a vízből, köztük és körülöttük örvénylik a tenger. Az *Eretnek* azonban zavartalanul folytatja az útját, mint valami hajóroncs. Semmi okom sincs rá, hogy a kedvemet veszítsem — de időm sincs. Szinte ösztönösen cselekszem: először a két kezemmel, majd a sapkámmal lapátolom a csónakból a vizet: célszerűtlen szerszám e lehetetlen munkához. Két nagy hullám között eléggé gyorsan kell dolgoznom, hogy az *Eretnek* kiemelkedhessék a vízből. Még ha volna is megfelelő vízmerő alkalmatosságom, akkor is kimerítő munkaütemet kellene tartanom: minden nagyobbfajta hullám nekizúdul a csónak hátsó részének, s a víz hamarosan elborít mindent, haszontalanná, nevetségessé, szükségtelenné téve az előző tíz perc vagy negyedóra munkáját. Magam sem értem, hogyan bírtam ki ilyen körülmények között, teljesen átázva, két óra hosszat — ugyanis két órai munkába tellett, míg végleg kimertem a vizet az *Eretnek*ből. Hajótörött, légy mindig konokabb, mint a tenger, s akkor nyert ügyed van!

Megmenekültem. A víz azonban mindent átáztatott, s így — ha megszárad a napon — az *Eretnek*et vékony sóréteg fogja borítani, amely minden áldott éjjel teleszívódik majd nedvességgel. Az egész csónak egyetlen sós mocsárrá változott. A magammal hozott felszerelések vízhatlan zsákokban vannak, s a rádiónak sem esett semmi baja. A gyufásdobozaim viszont egytől-egyig átáztak. Tartalmukat kiteregettem magam köré a napra. Nem tudom, használ-e, de hát mindent meg kell próbálni. Még szerencse, hogy hoztam vagy száz dobozt: most ugyanis egy egész skatulya elfogy, mig találok egy szálat, amely meggyullad.

Még egyszer megpillantom a földet; úgy érzem, utoljára. Most már végleges meggyőződésem, hogy az *Eretnek* soha többé nem fordulhat vissza. A csónak beváltotta hozzá fűzött reményeimet: úgy viselkedett, mint egy lapos víziszánkó, amely könnyen, ellenállás nélkül siklik fel-le a hullámokon. Bizton remélhettem hát, hogy épségben, egészben megérkezik a túloldalra.

Este újra felerősödött a szél, s — a tegnapi eset megismétlődésétől félve — bevontam a vitorlát. Azonkívül, nehogy a lezúduló hullámok elárasszák a csónak belsejét, kivetettem az úszóhorgonyt, s az *Eretnek* orrát szembefordítottam a hullámokkal. Csak azt sajnáltam nagyon,

hogy ezáltal csökkent a sebességem. Eddig még nem fogtam semmit, de a körülöttem látszó koncentrikus hullámok azt mutatták, hogy vannak halak körülöttem. Mint számítottam, két napon belül lesz enni- és innivalóm.

Csütörtökön, 23-án egyetlen sort sem írtam a naplómba, mert nem volt rá időm — egész nap varrtam. A szél fújni kezdett, méghozzá jó irányba — az északkeleti passzát, amelynek egészen az Antillákig kell vinnie. De a sors — mint mondják — szereti a tréfát: alighogy feltámadt a szél, a vitorlám, amely hűségesen szállított Monacótól egészen a Kanári-szigetekig, teljes szélességében kettéhasadt. Indulásomkor elhatároztam, hogy ameddig csak lehet, használom, s csak akkor helyettesítem majd a nálam levő újjal, ha már tönkremegy. Csak azt nem hittem, hogy ilyen hamar szükség lesz rá. Vízbe dobtam tehát az úszóhorgonyt, bevontam a vitorlát, és az újat hozzáerősítettem a rúdhoz. Fél órával később egy szélroham egyetlen rántással, mint valami sárkányt, magával ragadta: tehetetlenül néztem, amint repül a levegőben és jóval messzebb a vízbe zuhan. Elszakította és magával ragadta a hozzá tartozó összes köteleket is.

Így hát újra a régi, szakadt vitorlát szedtem elő — megadóan nekifogtam, hogy megvarrjam. Minden felszerelésem egy spulni közönséges fekete cérna volt, meg néhány tű. A vitorlát hely híján nem tudtam kiteríteni magam elé. Apránként kellett összevarrnom a szakadást, kitartóan, mint ahogy a vihar idején a hullámokon diadalmaskodtam, s ahogy végül a célomat is el fogom érni. Estére éppenhogy befejezem s munkát; alaposan belefáradtam. Az összevarrt vitorlát nem akartam nagy próbának alávetni — hiszen végtére is több nincs —, kivetettem az úszóhorgonyt, s úgy aludtam. Az ember legyen elég erős ahhoz, hogy — ha kell — értékes órákat feláldozzon.

Egész hátralevő utamon mindig félve fogok ránézni a vitorlára, amelyen úgy húzódik végig a varrás, mint egy fenyegető seb, amely bármely pillanatban megnyílhat. Mindenekelőtt magától a félelemtől félek, mert tudom, hogy a tenger, a fáradtrag babonássá, az pedig gyengévé, erőtlenné tesz. Ez volt a kezdete egy hosszú erkölcsi küzdelemnek, amely éppolyan létfontosságú volt a számomra, mint az elemekkel való viaskodásom. Megfigyeltem, hogyha bajban voltam,

eszembe sem jutott ez a félelem, de ha jobbra fordult a helyzet, azonnal jelentkezett. Ilyenkor kételkedtem a csónak, a felszerelés megbízhatóságában. Kitart-e végig? Aggodalmaskodásomat az is magyarázza, hogy ezen az éjjelen csontig átfagytam. Csuromvizesen reszkettem, bőröm átitatódott sóval. Soha még úgy nem vágytam a napra, mint akkor: lestem felkeltét, mint a megmentőmhöz könyörögtem. Nem tudtam, vagy nem akartam tudni, hogy — mint majd később látni fogjuk — vannak állhatatlan, hűtlen barátok.

Mindeddig igen keveset haladtam előre, s ami súlyosabb, nem tudtam, hány mérföldet. Itt kezdődtek a hosszúság kiszámításában elkövetett hibáim, amelyek majdhogynem végzetessé váltak.

Az erős passzátszelek zónájában voltam, ahol a szél még friss, erőteljes, s a kezdeti hevességgel fúj. Csak később, nyugatabbra hagy alább, s ereje — nagyobb területre kiterjedve — jelentékenyen csökken.

Pillanatnyilag a hullámok nagyok, tarajuk fehér: a tenger, mint valami fenegyerek, nevetve mutogatja a fogát. Én is olyan voltam, mint egy gyerek: félelmemet magam elől is rejtegetve felvontam összetoldozott vitorlámat. Alighogy szert tettem némi sebességre, megkezdtem a halászatot. Körülöttem nagy zöld és kék foltok jelentek meg: halak, amelyek eleinte nem nagyon közeledtek, s ha közeledtek is, csak óvakodva, bizalmatlanul tették. Egy-egy mozdulatomra gyorsan elmenekültek, alábukva eltűntek a mélységben. Viszont halászni mégiscsak kell valahogyan. Október 24-én egész nap azon fáradoztam, hogy lassan, nehogy eltörjön, visszahajlítsam a késem hegyét. Üllő gyanánt az evezőt használtam. Azután a kés nyelét hozzákötöttem az evező végéhez, hogy megszigonyozhassam a legelső halat, amelyik eléggé közel merészkedik. Madzagnak bármi jó: nyakbavaló, cipőpertli, öv, bármilyen vékonyabb kötél. Egy hajótöröttnél mindig akad ilyesmi. Semmi esetre sem akartam az „emergency fishing kits”-hez[35] folyamodni, ugyanis az esetek legnagyobb részében még az üres zacskó sincs meg a hajótörötteknek. A csónakban található eszközökkel kellett hát halásznom. E foglalatosságom közben nagy meglepetésemre néhány madár szállt el a fejem fölött. Meg voltam győződve, hogy mihelyt

[35] Horgászfelszerelés lepecsételt zacskóban, az amerikai mentacsónakokhoz rendszeresítették.

eltávolodom a parttól, a színüket sem fogom látni. Még egy szárazföldi előítélet dőlt meg hát. Egyetlen olyan napom sem volt a tengeren, hogy ne láttam volna madarakat. Az egyikük, úgy látszik ragaszkodott hozzám: minden délután, egészen megérkezésemig, négy óra tájt megjelent, s leírt néhány kört az *Eretnek* fölött.

De engem mindenekelőtt a halak érdekeltek.

Október 21-én, szombaton — miután jó néhányat megsebesítettem, és a táplálkozás reményében vágyakozva néztem, amint rögtönzött szigonyom végén ficánkoltak — csónakba emeltem az első aranydurbincsot. Megmenekültem: volt már ételem, italom, csalétkem, sőt horgom is, mert a kopoltyú mögött van egy kampó alakú csont, valóságos természetes horog, amelyet megtalálták a történelem előtti emberek sírjaiban, s amelynek használatát ezennel felújítottam.

Az első horog tehát megszületett. Most már bőven lesz enni- és innivalóm, soha nem fogom ismerni sem az éhséget, sem a szomjúságot. Hajótörött-mivoltomban talán ez volt a legeretnekebb. Így hát igazán „sósvízi emberré” váltam, ahogyan a tengerből élő polinéziai bennszülöttek nevezik magukat.

*

Az első napokban még nem voltam teljesen egyedül a tengeren. Nagy gőzösökkel találkoztam, amelyek nyilván a Kanári-szigetek felé igyekeztek: de egyetlen egy sem vett rólam tudomást Sohasem fogom megtudni, hogy valójában láttak-e vagy sem, annyi azonban bizonyos, hogy egy hajótörött egykönnyen nem tudja észrevétetni magát. Ez most ismét beigazolódott. Ezzel szemben a halak tömegesen úszkáltak az *Eretnek* körül, és többé nem is hagytak el. A halászok és a szakértők indulásom előtt határozottan kijelentették: „Ha egyszer eltávolodik a szigetektől, nem fog halakat többé.” Nos, a zöld és kék árnyékok jókora halak sziluettjének bizonyultak. Egyre inkább megbarátkoztak az *Eretnek*kel, s vidáman úszkáltak körülötte. Utazásom során magam is megbarátkoztam e sokszínű hal-társasággal, amelynek minden reggel úgy lestem jelenlétét, mint a barátét. Időnként egy-egy detonációhoz

hasonló csattanásra felkaptam a fejem, a hang irányába pillantva, még láttam a vízbe csapódó test ezüstös villanását.

A szél most már szabályosan, állandó erővel fújt. Éjjel-nappal fenn volt a vitorla, hiszen már nem kellett semmiféle szigetet elkerülnöm. A csónak sokkal jobban engedelmeskedett az előre hajtó szélnek: nyugodtan haladtam a hullámokon, amelyek lassan megelőztek. Mint ahogy a sebesség biztosítja a kerékpáros egyensúlyát, ugyanúgy a hullámok tették lehetővé biztonságos előrehaladásomat. Ha ugyanis lelassítottam, a hullámok nekicsapódtak a csónak nyitott hátuljának, és teljesen elárasztották a *belsejét.* Ekkor újra elfogott a félelem, az aggodalom, hogy a csónak, s főleg a szakadt vitorla, nem fogja bírni az iramot. Erről így írtam a naplómban:

„Indulás előtt azt hittem, hogy az evés meg az ivás lesz a legnehezebb, de nem: semmivel sem kevésbé gyötrő érzés a rettegés a nedvességtől, a félelem, vajon kitart-e a csónak, a felszerelés. Magamra húzom összes ruháimat, még ha csuromvizesek is, különben a hidegtől pusztulok el."

S ezen a napon, mintegy konklúzióként, bejegyzem a naplómba: „A hajótöröttnek sohasem szabad levetnie a ruháit, még akkor sem, ha nedvesek."

Tapasztalatból tudom, amióta indulásom másnapján bőrig áztam, hogy még a nedves ruha is őrzi a test melegét. Öltözetem normális volt, amilyen egy hajótörötté lehet: nadrág, ing, pulóver, kiskabát.

A tapasztalat most már megtanított, hogy ne mosolyogjak a Boulogne-sur-Mer-i kagyló- és rákhalászokon, akik a legmelegebb ruhákban, a legvastagabb gyapjúharisnyában, vízhatlan csizmában kelnek tengerre.

*

Október 26-án, vasárnap már ezt jegyeztem be a naplómba:

„Nem tudom meghatározni a hosszúságot. A delelés időpontjának elégnek kell lennie."

Aggaszt, hogy a nap delelési magasságából tudom meg a szélességet — következésképp a hosszúság kiszámítása előtt tekintetbe kell vennem a változó delelési időt. A 15. fokról indultam, normális tehát, hogy

délben (az én órám szerint 1 órakor) találom a napot pályájának legmagasabb pontján. Valójában azonban a delelés ideje ¼ 1 volt. Úgy gondoltam hát, hogy 45 perccel előre kell igazítani az órámat. Később majd meglátjuk, milyen hibák adódtak ebből a számításból.

Ezen a napon megtaláltam zsebemben John Staniland barátomnak, a *Nymph-Errant* kapitányának céduláját. A kapitány három héttel később indul el a Kanári-szigetekről. A papírdarabot indulásom előtt adta ide, s megkért, hogy megérkezésem után azonnal táviratozzak neki az Antillák bármelyik szigetéről: „John Staniland, care of King Harbour master Bridgetown Barbados", és hozzátette: „To awaite arrival of british yacht"[36], ami más szóval ennyit jelentett: „Előbb fogsz megérkezni, mint mi." Persze nyilván tudta, hogy jóval előbb odaér, de hát be akarta bizonyítani, el akarta hitetni velem, hogy én leszek az első.

Eléggé derűlátó voltam: „Ha ott vagyok, ahol hiszem, akkor szerdán elérem az északi szélesség 21. fokát, s csütörtökön nyugatnak fordulva tíz nap alatt megteszek 700 mérföldet; s akkor 1800 marad hátra, vagyis huszonöt nap, ezzel a sebességgel. De azért ne legyünk túlságosan optimisták".

A remény nem tiltott dolog, márpedig az erőteljesen élt bennem, s élni is fog, míg célt nem érek. Úgy éreztem, mintha tegnap indultam volna, holott már nyolc napja tengeren vagyok. Sokan kérdezték tőlem, vajon nem unatkoztam-e? Tengeren az ember nem tud unatkozni. Ez a kaland teljes változást hozott az életemben. Bár minden egyes nap végtelenül hosszúnak tűnt, az idő nem számított, ugyanis elvesztettem minden összehasonlítási alapot: találkozók időpontjait, azonnal elintézendő dolgokat stb. A napok úgy múltak egymás után, hogy észre sem vettem őket. Csak később — amikor ez az élet normális életmódommá vált — kezdett számítani, s újra hosszúnak tűnni az idő, ugyanis akkor az egyes napokat összehasonlíthattam a többi, pontosan ugyanolyan nappal.

A második hét ünneppel kezdődött, amelytől alaposan elborult a kedvem. A születésnapom volt. Barbadosba érve szokásommá vált, hogy — valahányszor a koromat kérdezték — így válaszoljak:

---

[36] John Stanilandnek, King Harbour, Bridgetown, Barbados. Várja be az angol jacht megérkezését.

— A huszonnyolcadik évemet töltöttem a tengeren.

A sors kegyesen e napon ünnepi ajándékkal kedveskedett. A horgászzsinór végére erősített horog a csónak mögött volt a vízben, amikor egy jól megtermett madár, amelyet az angolok shearwater-nek neveznek, s amelynek francia nevét még nem sikerült kiderítenem, hirtelen rácsapott a csalétekre, egy lefejezett repülőhalra. Húzni kezdtem az állatot, kissé nyugtalanul, mert féltem, hogy csőrével kárt tesz a csónak gumijában. Ahogy megragadtam, úgy látszik tengeri betegség fogta el, hányni kezdett, és piszkával beszennyezte a csónakot. Feladta a küzdelmet, s ösztönszerű irtózásom ellenére kitekertem a nyakát.

Ez volt az első alkalom az életemben, hogy nyers madárhúst fogyasztottam, de hát ha az ember megeszi a félig nyers vagdalt húst, akkor miért ne ehetne madarat is nyersen? Melegen ajánlom mindazoknak, akik tengeri madarat fognak, hogy ne tollazzák meg, hanem nyúzzák le a bőrét is, ugyanis igen sok a zsírja. A madaramat két porcióra osztottam: az egyiket a napra tettem, hogy másnapra megszáradjon. De ne higgyék, hogy végre olyasmihez volt szerencsém, aminek nincs halíze. Keserűen csalódtam. A húsa kitűnő, de van valami erős „tengeri" mellékíze.

Éjszaka folyamán jókora ijedtségben volt részem: a sátorlap fölött furcsa fényt vettem észre. Először azt hittem, ég valami. Valójában a madaram húsa foszforeszkált. Olyannyira, hogy e különös fény a vitorlára vetődve, szinte lidérces világosságot terjesztett.

Október 28-án nagy jelentőségű esemény történt. Eltörtem az automatikusan felhúzódó karórám fém-karkötőjét. Feltűztem hát a pulóveremre, azt gondolva, hogy úgy is felhúzódik, de a szűk helyen nem volt elég terem a mozgásra. Röviddel később meg is állt, s akkor már késő volt felhúzni. Nem tudhattam meg többé, milyen ponton vagyok nyugathoz viszonyítva: márpedig ez volt a legfontosabb — a cél, az Antilla szigetcsoport. E kellemetlen incidens után nyomasztóan kezdett rámnehezedni a rendszertelenség, az ötletszerű időtöltés tudata. Hamarosan el is határoztam, hogy napirendet készítek. Meggyőződésem szerint rendkívül fontos dolog, hogy az ember ura maradjon cselekedeteinek, s ne az események sodorják.

Kora hajnalban összeszedtem a repülőhalakat, amelyek éjjel — nem látták a csapdát — nekiütődtek a vitorlámnak, s a sátorlapra estek. Ilyen zsákmány már a harmadik naptól kezdve végig az egész utazásom alatt, minden reggel akadt. A kér legszebbet kiválasztottam reggelire. Ezután egy órácskát halásztam: ennyi idő elég volt a napi élelem megszerzéséhez. A zsákmányt két részre osztottam, az egyiket ebédre, a másikat vacsorára tettem félre. Miért nem változtattam meg az étkezés időpontját? Miért vártam meg, mint a szárazföldön, a reggelt, a delet és az estét, hogy egyem? Ha már az élelmemet meg is változtattam, nem volt értelme újabb megterhelésnek alávetni a szervezetemet azáltal, hogy megváltoztatom a gyomrom igénybevételének az idejét. A gyomor ugyanis az étkezések megszokott óráiban rendszeresen kiválasztja a gyomornedveket, hogy asszimilálhassa a táplálékot. Szükségtelen volt még további többletmunkát hárítani rá.

A halászat után a csónak módszeres felülvizsgálata következett: a legkisebb súrlódás is végzetes lehetett. Elég, ha egy könyv fedele, egy kis doboz, esetleg a rádió mindig ugyanazt a helyet koptatja: a gumi rövid néhány nap alatt elvékonyodik, majd elszakad. Akik megnézik a párizsi tengerészeti múzeumban kiállított *Eretneket,* maguk is meggyőződhetnek róla, hogy minden elővigyázatosságom ellenére jókora kopási felület van a csónak jobb oldalán, ahová a hátamat támasztottam. Ijedten konstatáltam, hogy csupán a csónak belső oldalának támasztott hátamtól negyvennyolc óra alatt lekopott a festék. Feltétlenül kellett valamit tennem a hátam és a gumi közé, ami semlegesíti a súrlódást, különben a festék után maga a gumírozott szövetanyag következik, s akkor búcsút mondhatok a vízhatlanságnak. Mint egy „vizsgálóorvos” úgy hallgatom a csónak „lélegzését”, fülemet a falára tapasztom. így szokták meghallgatni a beteg szívét, hogy észlelnek-e zörejeket. Gondosan figyeltem hát a csónak „zörejeit”, keresve, merre találhatom a halálos veszedelmet rejtő súrlódásokat. A levegővel töltött gumihurka nagyszerűen közvetítette a hangot: a legkisebb fütyülésből is megállapíthattam, hogy valahol távozik belőle a levegő. Ráadásul a következő óvatossági rendszabályt is foganatosítottam: bármi történjék is, nem szabad, hogy az egész csónak fokozatosan „leengedjen”; éjjelre lezártam hát a légmentes válaszfalakat, amelyek napközben rendszerint

nyitva voltak, s így — ha az egyes részekben esetleg csökkent a levegő nyomása — másnap reggel, kinyitva a válaszfalakat, fütyülést hallottam volna nyomáskülönbség kiegyenlítődése következtében. Szerencsére, hála az egeknek, ilyesmi egyetlenegyszer sem fordult elő. E felülvizsgálat, mondhatni a csónak végighallgatása és végigtapogatása, több ízben megakadályozta a katasztrófát. A hajótörötteknek feltétlenül hasonló óvatosságot kell tanúsítaniuk.

Ezek után fél óra hosszat tornásztam, hogy megőrizzem izmaim és ízületeim rugalmasságát. Majd a skorbut elleni harchoz szükséges két kávéskanálnyi plankton megszerzése tíz-húsz percet vett igénybe. Ha az összes hálót vízbe eresztem, lassabban haladok előre — így hát a következő dilemma elé kerültem: vagy kevesebb planktont szűrök, s gyorsabban haladok, vagy — táplálkozásom érdekében — több planktont szerzek, viszont nullára csökkentem a sebességemet. Elhatároztam, hogy amíg bőségesen lesz halam, csak orvosságképpen (mint C-vitamint) fogok planktont fogyasztani.

Délben a helymeghatározás művelete következett. A kielégítő eredmény érdekében már fél órával előbb több próbamérést végeztem, mert a csónak mindig nagyon imbolygott. A nap lassan emelkedik, s amikor a szög már nem növekszik, akkor van a delelőn. Bár igen sok nehézség származott abból, hogy alig magasodtam a horizont fölé, hamarosan belegyakoroltam magam ebbe a sportba. Az egyedüli, de igen súlyos veszély az volt, hogy egy hullám taraját összetévesztem a valóságos horizonttal. A hullámok nagyon erősek, de szabályosak, hiszen semmiféle közeli part nem zavarja őket; felfedeztem bennük a szakaszosságot, s tudtam, hogy a hatodik-hetedik után következő hullám tetejéről beláthatom az egész horizontot: megszámoltam őket, szememet a szextáns nézőkéjéhez tapasztva, s a hetediknél leolvastam az eredményt. E pillanatban egy vonalba kellett hoznom a nap alsó szélét a horizonttal, s a szextánst gyorsan körbe mozgatva meg kellett győződnöm, vajon a nap tényleg a tangens vonalában van-e. Kezdetben a szélességet tíz mérföldnyi eltéréssel határoztam meg, egy héten belül azonban a hibát egy mérföldre szorítottam le.

A nap leghosszabb és legkínosabb része a délután, ezekben a nehéz órákban nem volt hová menekülnöm az égetően tűző nap elől. Ekkor

orvosi vizsgálattal és szellemi munkával foglalkoztam. Két órakor tetőtől talpig megvizsgáltam magam: a vérnyomást, a hőmérsékletemet, a bőrfelület állapotát, a körmöket, szőrzetet, hajat stb., a nyálkahártyákat, megmértem a víz, a levegő hőmérsékletét, megnéztem az időt, s meteorológiai megfigyelést végeztem. Azután a „szubjektív” vizsgálat került sorra: pszichikai és morális állapotom ellenőrzése, emlékezetgyakorlatok. Végül a szórakozás következett, zenehallgatás, olvasás, fordítás.

Mihelyt a nap a vitorla mögé bukott, s így némi megkönnyebbülésben volt részem, nekifogtam az esti orvosi vizsgálatnak: mennyi a vizelet, milyen az erőállapotom, hányszor volt székletem stb. Majd összefoglaltam napközben szerzett megfigyeléseimet: milyen volt a halászat, mennyi és milyen minőségű halat fogtam, hogyan használtam, mennyi, milyen fajtájú és ízű planktont szűrtem, milyen madarakat láttam …

Miután az est leszállt egy-két órát pihentem, rádiót hallgattam az esti étkezés után.

Egyre jobban foglalkoztatott, hogy miképpen helyezkedjem el, mivel az ülő helyzet egyre kínosabbá vált. Ha a csónak szélén ültem lelógó lábbal, befelé fordulva, akkor az a veszély fenyegetett, hogy lábam megdagad, s a bokámon ödéma keletkezik; ha a csónak fenekén ültem, hátamat nekitámasztva az egyik oldalának, a lábam pedig felraktam a szemközti oldalra, akkor meg hamarosan fájni kezdett a túlságosan magasra emelt és az evezőktől zavart lábam, s emiatt újra csak meg kellett változtatnom a helyzetemet; néha végigfeküdtem a sátorponyván, de minthogy rohamosan soványodtam, s a csontjaim szúrtak a bőrömön keresztül, ez a helyzet is hamar tarthatatlanná vált. Felállni, gyakorlatilag lehetetlen volt, a függőleges helyzetet leginkább akkor közelítettem meg, ha félig behajlított térdemet a csónak oldalának támasztottam, állandóan, merőn bámultam a tengert. Megnyugtatásomra huszonöt méter hosszú kötelet erősítettem az övemre, a másik végét az árboc tövéhez kötöttem. A csónak stabilitása tökéletes, de azért elég volt egyetlen helyváltoztatás, hogy remegése tarthatatlanná tegye a helyzetemet: mindig kapaszkodnom kellett, neki kellett támaszkodnom valaminek. Szerencsére az *Eretnek* egyáltalán nem imbolygott, sem előre-hátra, sem

oldalt, csupán enyhén remegett. Mégsem tudtam szabadulni attól az érzéstől, hogy egyetlen pillanat véget vethet mindennek. Körülöttem mennydörgésszerű robajjal szakadtak szét a magasra emelkedett hatalmas hullámok. s csattanva zuhantak vissza. Csak egyetlenegy zuhanjon rám, s akkor befellegzett a kísérletnek, de az életemnek is.

Ezen az október 28-i napon feljegyeztem a naplómba:

„Jó jel: nincsenek »gasztronómiai álmaim« — ez bizonyítja a legjobban, hogy nem voltam éhes; az éhség ugyanis nagy részben rögeszme. Valóban nem kívántam semmit."

Október 29-én ébredtem először helyzetem tragikumára. Az előző szakaszokhoz képest, az út hosszúságát nem számítva, leginkább az átkelés elkerülhetetlensége vágott mellbe. Lehetetlen megállnom, lehetetlen visszafordulnom: még arra sincs reményem, hogy segítséget kérjek. Játékszere vagyok a hatalmas, kegyetlen elemeknek. Egy olyan világnak vagyok a része, amely kívül esik az emberi mértékeken. Gyakran végigfutott a hideg a hátamon, amikor erre gondoltam, s most már jó néhány napja egyetlen hajóval sem találkoztam. A Kanári-szigetek elhagyása óta tegnap pillantottam meg az első cápámat. Hamarosan eltűnt. Az aranydurbincsokkal már megbarátkoztam; gyakran ejtek még szót róluk, mert ők az egyedüli barátságos lények körülöttem. Éjjel, ha felébredek, újra meg újra belém villan, hogy milyen gyönyörűek ezek az állatok: a csónakommal párhuzamos barázdákat húznak, amelyeket a villogó, foszforeszkáló tenger fénylő csíkokká változtat.

Nem is tudom, miféle kíváncsiság hajtott, hogy kipróbáljam, miként viselkednek a halak, ha a zseblámpámmal rájuk világítok. Felkattintottam a lámpát, s a tenger felszíne megvilágosodott; a halak azonnal összegyülekeztek a fénynyaláb körül. Mindenről megfeledkezve bámultam a halak táncát, amelyet karmesterként, a lámpám fényével irányítottam. De ekkor hirtelen olyan ijedtség fogott el, hogy a csónak peremére kellett támaszkodnom. Egy cápa, egy hatalmas cápa bukkant fel r csónak mellett: Farúszójának felső része jóval nagyobb az alsónál. A hátára fordulva közeledett felém. Valamennyi foga villogott a villanylámpa fényében: hasa fehér. Orrával többször egymásután megbökte a csónakot. Bele is akart talán harapni? Nem tudom. Mindig azt hallottam, hogy valahányszor a cápa harapni készül, a hátára fordul.

Annyit mondhatok, rettenetesen féltem: még nem szoktam hozzá az ilyen barátságtalan viselkedéshez. Az egyetlen cápa, amelyet eddig láttam, Casablanca és a Kanári-szigetek között, tiszteletteljes távolságból követett, de ez nyilván túlságosan távol született a partoktól, s egyáltalán nem volt olyan civilizált, mint a társa. Eloltottam a lámpámat, remélve, hogy akkor elkotródik. Végtelennek tűnő pillanatokig csak farkcsapásait hallottam, melyek úgy durrogtak, mint egy ostor, *s* tetőtől talpig befröcsköltek vízzel. Időről időre felvillant a hasa, mint valami fehér folt egy foszforeszkáló tűzijáték kellős közepén. Végül, eltűnt a sötétben. Lehetséges, hogy meg akarta harapni a csónakot, de próbáltak-e már beleharapni egy futballbelsőbe? Tudtam, hogy ez lehetetlenség, így lassan-lassan megnyugodtam, de ugyanakkor azt kívántam magamban, hogy ilyen hívatlan vendégekkel többé ne legyen dolgom. Esküvel fogadtam meg, hogy ezután sohasem világítom meg a víz felszínét. E naptól felbátorodtam, hogy nyoma sincs körülöttem a hajóknak, továbbá takarékoskodni akartam a petróleummal, nem égettem többé éjjel az árbocra akasztott lámpát A hangulatom még jó volt, bár kezdtem szenvedni az éjszakai hidegtől, mozdulatlanságtól és nedvességtől, mely utóbbi valóban szörnyű. Az utazás első következményei már jelentkeztek a testemen. Erről így írtam a naplómban:

„Elvesztettem jobb lábam kisujjának a körmét; ráadásul — nyilván a sótól — furcsa kiütés jelentkezett a kezem fején; rettenetesen félek a furunkulusoktól — borzasztó fájdalmakat okozna, de mégsem kezelném, nehogy meghamisítsam a kísérlet adatait. Vannak a csónakban antibiotikumok, de ha használnám őket, a jövendő hajótöröttek szememre vethetnék, hogy nekik nincsenek gyógyszereik. Elhatároztam, hogy csak végszükség esetén folyamodom hozzájuk.”

A magány és a fáradság hatására gondolatban összehasonlítottam jelenlegi helyzetemet megszokott, normális életemmel:

„Valóban, drágán fizetek azért a kellemes pár napért, amelyet a szárazföldön töltöttem” — de még mindig derűlátón számolgattam, hogy már csak 25-40 napom van hátra a megérkezésig!

Mulatságos (de pillanatnyilag inkább tragikus) volt látnom, mennyire emlékeztet a térképre bejelölt útirány a szárazföldi utazásra; erről így írtam:

„Mihelyt elérem az északi szélesség 21. fokát, *jobbra fordulok,* s a 230. helyett a 255. felé tartok" (még a szélrózsa fokai is országutak számaira emlékeztettek). Úgy érzem, mintha jobbra letérnék az első mellékutcán. A határtalan óceán olyan számomra, mint egy város, egyszerűen csak azért, mert megyek valahová.

Annyira belemelegedtem a naplóírásba, hogy elmulasztottam a szélesség meghatározását; annyi baj legyen, majd megcsinálom holnap, van időm bőven. Kolumbus Kristóf ugyanezt az utat ugyanebben az évszakban 22 nap alatt tette meg: számításom szerint nekem 35-40 napig tart. Meg kell tanulnom a szemlélődő; vegetatív életet, ugyanis mióta tépelődöm, minden hosszabbnak tűnik."

Ekkor feltettem magamnak a kérdést:

„Ha nem volnék egyedül, könnyebb lenne? Azt hiszem. Ó, Jack, miért? Az utólagos szemrehányásnak semmi értelme. Úristen, milyen erős ez a passzát! Ha vitorlám bírja, annál jobb, legalább hamarabb megérkezem. Csak épp csuromvizes vagyok."

Csütörtökön, 30-án valósággal eláraszt az optimizmus hulláma: szóról szóra ezt írom a naplómba:

„Még huszonhárom nap" (eszerint november 23-a körül kellett volna megérkeznem); de azért hozzáfűzöm óvatosságból: „Ha minden jól megy."

Sokan nyilván csodálkoznak ezen az optimizmuson, s úgy vélik, utólagosan írtam, hiszen emlékeznek még arra a határidőre, amelyet saját magam szabtam a megérkezéshez. Hozzátartozóim megnyugtatása miatt ugyanis sokkal többet kellett mondanom a kelleténél. Ha harmincöt napot emlegetek hatvan helyett, akkor úgy gondoltam, már a huszadik nap elteltével keresni kezdenek, így viszont csak a harmincadik vagy a negyvenedik után teszik ugyanezt.

„Nyugodt, izgalom nélküli nap; az éjszaka ugyanolyan. A hanglemezeimről ábrándoztam; egy repülőgép éppen a fejem fölött húzott el. Nyilván nem látott. A legkisebb súrlódás is állandóan veszélyezteti az életemet."

Ez az utóbbi megjegyzés arra a kis mentőcsónakra utalt, amelyet a csónak orrában helyeztem el, hogy veszély esetén gyorsan felfújhassam és vízre bocsáthassam. Egyik éjjel a vitorla alsó rúdja szünet nélkül

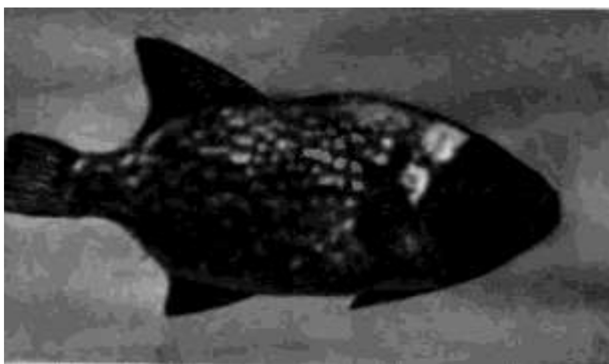
Atlanti-óceáni hullám

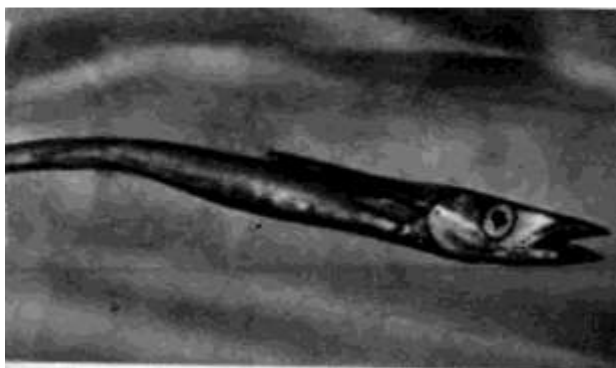
Aranymakréla (Coryphena hipparus)

Repülőhal (Exocoetus volitans)

Késsel ejtett baliste

Gempylus, más néven kígyómakréla

dörzsölte a kis csónak gumiját, úgyhogy szép, kerek lyukat csinált rajta. Elég tehát, hogy valamely könnyű tárgy csupán egy éjszaka dörzsölje a gumírozott szövetet, máris ott a lyuk. Micsoda lecke, micsoda nagyszerű lecke! Az igazat megvallva, a legelső következtetés eléggé ijesztő volt: ha bármi történik is az *Eretnek*kel, nincs mit vízre bocsátanom. Ez a kis gumicsónak egyszemélyes alkotmány volt, s csak arra jó, hogy ki lehessen halászni a partok közvetlen közelében vízbepottyant embereket; nem hiszem, hogy átkelhetnék vele az óceánon. Ez a lyuk mindenesetre megfoszt attól a gyönyörűségtől, hogy a kis csónakot vontatókötélre fogva, lefotografálhassam az óceán közepén büszkén vitorlázó *Eretnek*et. Az események kényszerítő hatására egyre inkább megközelítem a hajótöröttek valóságos helyzetét. Akárcsak nekik, nekem is a csónak az egyetlen lehetőségem az életbenmaradáshoz.

„Vigyázat, vigyázat, túlságosan gyakran számolgatom a napokat, pedig ezzel csak az időt hosszabbítom. Lényegesen kevesebb halat fogok, de nagyobbakat; most már naponta egyszerűen »kiihatom« a halakat, úgy, hogy bemetszem őket; nem kell már a húst apró darabokra vagdalnom, mint azelőtt, hogy az ingemben kipréseljem. Valóban gyönyörű az idő 30-án, ezen a csütörtöki napon. A fiatal passzátszél kezd öregedni: erősebbfajta szellő lett belőle, amely a kívánt irányba hajt. E pillanatban, többé-kevésbé számításaimnak megfelelően, az északi szélesség 21° 28'-én vagyok.”[1]

Csak jóval később tudtam meg, hogy tulajdonképpen a 18-19. hosszúsági fok között voltam. Ekkor azt hittem, hogy nyugat felé 35, dél

felé pedig 4 fokot kell megtennem, azaz körülbelül 1800-1900 mérföldet. Abban a tudatban éltem, hogy túl vagyok az útnak mintegy a negyed részén. Később majd meglátják, miért volt ez. Pénteken, 31-én ezek a sorok kerültek a naplóba:

„A szél szerencsére kissé erősödött az éjjel, s most ismét gyorsabban haladok; egy gyönyörű shearwater köröz a fejem felett. Próbálom megfogni, mert eszembe jutott a születésnapomon fogyasztott lakoma. De csak bánatosan nyalogatom a szájam szélét, mert sajnos a madár semmiféle érdeklődést sem mutat irányomban."

Tegnap kellemes estém volt, szép muzsikát hallgattam: Schubert VII. szimfóniáját. Az egész utazás ennek a szimfóniának a jegyében zajlik le. Sajátságos; ezt a darabot nagyon ritkán közvetítik, mégis hatszor hallottam az alatt a hatvanöt nap alatt, amelyet a tengeren töltöttem.

Szinte felfoghatatlan optimizmussal így írtam ezen a napon: „November 22-től van rá reményem, hogy megpillantom a földet." Valójában csak december 23-án, vagyis egy hónappal később látom meg és érintem, mint gondoltam. A hajózási szakértelemmel szemben táplált első kételyek azonban már ekkor jelentkeztek: délután négy órakor ugyanis ezeket vetettem papírra:

„A hajózás egyáltalán nem könnyű dolog. Itt van mindjárt ez a hírhedt deklináció; atlanti-óceáni térképemen, amelyet Sol tengernagytól kaptam, egyáltalán nincsenek rajta a szükséges adatok. A probléma az, hogy tényleg abban az irányban haladok-e, amelyet az iránytű mutat, s hogy valóban elfordultam-e nyugat felé, vagy csak a mágneses elhajlás fokozódott. Ez esetben sokkal délebbre vagyok, mint gondolom. A szélességből következtethetnék erre, de a sebességemet oly nehéz felbecsülnöm, hogy tisztára lehetetlen a becslés szerinti hajózás. Azt veszem alapul, hogy naponta 80 mérföldet teszek meg (mint később megtudtam, ez teljesen illuzórikus képzelődés volt), sőt fokoznom is kell ezt a teljesítményt (még nevetségesebb képzelődés!), s feltétlenül meg kell maradnom az északi szélesség 17-18. foka között. Holnap, ha jól haladok, el kell jutnom a 20° 20'-es szélességig.

Csodálatos dolog ez a passzátszél! Hosszúságom megközelítőleg 26° 40' (óriási tévedés! valójában a 18° körül jártam), vagyis még 33 fokot,

azaz körülbelül 1700 mérföldet kell megtennem nyugat felé, 80 mérföldet naponta. Mindez huszonkét-huszonhárom napba telik.”

És még hozzáfűztem: „Ha a szél kitart, minden bizonnyal így is lesz: tulajdonképpen semmivel sem vagyok rosszabb hajós Kolumbus Kristófnál.” Ó, magányosság, kezdesz komolyan nyugtalanítani — nyugtalanítottál már azon a napon is, amelyen e jellemző sorokat papírra vetettem! Most már tudom, mi a különbség a magányosság és az elszigeteltség között. A mindennapi életben könnyen kiléphet az ember az elszigeteltségből: egyszerűen kinyitja a lakásajtót, és kimegy az utcára vagy telefonál, hogy hallja egy barátja hangját. Az ember csak akkor elszigetelt, ha elszigeteli magát. De a magányosság, a tökéletes egyedüllét szétzúzza az embert. Jaj annak, aki egyedül van… A horizont bármely pontjára szegezem is a pillantásomat, úgy érzem, mintha ennek a hatalmas, abszolút egyedülvalóságnak, amelyet a magány egész óceánja ráborít, s amely csupa üresség, a szívem a gravitációs központja. Aznap, amikor Las Palmast elhagyva elbocsátottam a vontatókötelet, azt hittem, legyőztelek, ó magány, s úgy véltem, hogy a csónakban csak hozzá kell szoknom jelenlétedhez. Elbizakodtam. Úgy véltem, csónakommal együtt meg tudunk birkózni veled; de te kerekedtél felül. Semmi sem tud téged az uralma alá hajtani, mint ahogy semmi sem képes közelebb hozni a végtelen horizontot. S ha saját hangomat akarván hallani, magamban beszélek, csak még magányosabbnak érzem magam. A csend hajótöröttje vagyok.

„Ezen a napon, november elsején elértem az északi szélesség 20. fokát, s jobbra fordulok. Nyugat felé haladok, s közben egész keveset, mindig csak egy egész keveset, délnek is tartok. Megpróbálok gyorsan magam mögött hagyni néhány hosszúsági fokot: fordítottam a vitorlámon — jobboldalról baloldalra tettem át, s most már ez lesz a normális helyzete mindaddig, amíg meg nem érkezem.” Meg kell mondanom, most már nem is irányítottam a hajómat; a kormányevezőt az iránytűnek megfelelő irányban rögzítettem, s hozzá se nyúltam, sem nappal, sem éjjel.

Csak időről időre, nagyjából minden második órában, igazítottam rajta, mert közben észrevétlenül elmozdult. Éjjel teljesen áthatott a nedvesség, még ha napközben szép volt is az idő. Tizenkét órát aludtam egyfolytában. De hát hogy aludhattam ennyit ilyen körülmények között?

Mindenekelőtt azért, mert bizakodtam; most már tudtam, hogy csónakom ellenáll a minden oldalról támadó hullámoknak, s tudtam azt is, hogy ha egy katasztrofális hullám rázuhan — márpedig az ilyen súlyos balesetre megvolt a kilátásom — akkor sem fordul fel. Kitartottam e nagyon is egyszerű, de mindenesetre megnyugtató okoskodás mellett: ha nappal semmi baj sem történik velem, miért féljek éjjel bármitől is?

Sohasem takartam be a fejem. A sátorlapot, mint valami takarót, a nyakamig húztam, az arcom mindig kifelé fordítottam. Fent ragyogott a csillagos ég; azóta sem láttam olyat. Időnként hatalmas lámpa világított: a hold.

A passzátszél szabályosan és csendesen fújt. Nem mertem sokat olvasni, nehogy a könyvállományom kimerüljön: az olvasatlan lapok száma máris ijesztően fogyott. Néhány zuhany ellenére ezekben a napokban kezdtem szárazabban élni. Kihasználtam az alkalmat: naponta átnéztem számításaimat, s minden egyes alkalommal a kedvező eredmények folyton csak ezt sugallták: 23-a körül partot érsz, 23-a körül partot érsz, 23-a körül partot érsz … Becslésem szerint az elért bosszúság 27° 30'; egyre kevesebb madarat láttam, s a halak száma is gyérült egy kevéssé. Hosszabb ideig kellett halásznom naponta: két-két és fél órán át. Még nem találkoztam szargasszum-csomókkal, igaz, mindenképp igyekeztem is elkerülni őket. Észrevehetően haladtam délnek: a dakari francia adót hallottam a legjobban, de nyugat felé is nyertem tért, mert az amerikai állomások is hallhatók már. Az Atlanti-óceánon egyébként két nemzet a rádióhullámok ura: Anglia (a BBC) és a Szovjetunió.

November 2-a, egy vasárnapi nap, sohasem fogom elfelejteni, jókora ostobaságot csináltam. „Hát tehettem volna másképp?" — jegyeztem fel a naplómba. Igen, minden bizonnyal.

Néhány napja romlott a közérzetem. A táplálkozás megváltozásától és az állandó nedvességtől apró, fájdalmas pattanások ütöttek ki a bőrömön. Az elmérgesedésnek egy kis gumipárna segítségével akartam elejét venni, amelyből csak egy darab volt. Nyilván hibás mozdulattal a vízbe lökhettem, de csak akkor vettem észre, amikor már jó párszáz méternyire lebegett a hullámokon. Bevontam a vitorlát, vízbe vetettem az úszóhorgonyt, majd vízbe ereszkedve a párna után indultam. Jó úszó vagyok: néhány perc alatt oda is értem. De még a lélegzetem is elállt a

rémülettől, amikor visszafordulva észrevettem, hogy a csónak egyre távolodik, s én képtelen vagyok csökkenteni a távolságot. Az úszóhorgony, mint valami ejtőernyő, kiemelkedett a vízből. Többé már semmi sem akadályozta a csónak elsodródását. Bizonyára elfog a fáradság, mielőtt utolérném a szökevényt… E pillanatban úgy látszott, hogy az *Eretnek* nélkülem folytatja útját.

1955-ben, amikor a La Manche-csatorna átúszására készülődtem, jó fizikai állapotban huszonegy óra hosszat voltam vízben. Most, legyengülve a nélkülözéstől és a tétlenségtől, mennyi ideig bírhatom? Azonnal eleresztettem a párnát, s teljes erőből sprintelni kezdtem. Azt hiszem, soha még Las Palmasban, a Boiteux atyával vívott küzdelemben sem voltam ilyen gyors! Sikerült is csökkentenem a távot köztem és a csónak között, de azután csak arra futotta erőmből, hogy tartsam ezt a távolságot. Egy idő múltán az *Eretnek* hirtelen lelassult, megragadtam, s kínos-keservesen felmásztam. Az úszóhorgony kötelei, szinte csodával határos módon, kibomlottak. Fizikailag és morálisan egyaránt kimerültem, s megesküdtem magamban, hogy ez volt az utolsó fürdőm az átkelés alatt

Kezdtek rendeződni kapcsolataim tengeri szomszédaimmal. Egész család vett körül, amelyet igen gyorsan megszerettem: a társaságom öt-hat aranydurbincsból és egy viharfecskéből állt. Ez utóbbi minden nap, pontosan négy órakor rövid időre meglátogatott. Apró, verébtermetű fekete madár, a farka vége fehér. Fogalmam sincs, hogyan tesz meg ekkora távolságokat, hogy megszerezze élelmét a tengerből. Mindig hátulról közelít meg; pár aprót lépdel, ugyanis tud lépni a vízen, majd eltűnik abban a pillanatban, amikor a nap lenyugszik. Az aranydurbincsok sokkal hűségesebbek — a nap huszonnégy órájából huszonnégyet velem töltenek. Már ismerem őket. Az első nap megpróbáltam, hogy fogjak néhányat közülük, sebeik még most is nyitottak. Látni való, hogy a halaknak, éppúgy mint az embereknek, nehezen forradnak be sérüléseik a tengervízben. Az egyik hátán, a farkához közel, nagy ovális seb volt; egy másikat az oldalúszója alatt érte a fegyver. Ötöt-hatot ismertem fel ily módon, s hamarosan nevet is adtam nekik. A legkövérebbet Dórának hívtam; hűségesen követte a csónakomat, bár minden elővigyázatossági rendszabályt megtett, nehogy

másodszor is megsebesítsem. Folyton a közelemben volt, s időről időre rámpillantott, amikor például a csónak alá úszott, vagy oldalt fordult a vízben. Ha a szél alábbhagyott, s nem haladtam elég gyorsan, valamennyien összegyülekeztek, s farkukkal csapkodták a csónak oldalát: mintha kérdeznék, hogy miért lustálkodom. Rendszeresen jelentkeztek az új jövevények — ezeket meg tudtam fogni. Nagyszerű hasznát vettem a halcsonthorognak: egy zsineg vagy vastagabb spárga végére kötve csalétkül repülőhalakat tűztem rá, amelyeket minden reggel a sátorlapról szedtem össze. A csalétekkel gyorsan végigszántottam a vizet, ahogy a repülőhalak súrolják a felszínt, mielőtt visszaesnek a vízbe; az aranydurbincsok azonnal nekiugrottak, és hopp, az egyikük máris megvan! Valamennyi új jövevény áldozatul esett ennek a taktikának, de a régiek, akik már jól ismertek, „fülük botját" sem mozdították.

November 3-án éjszaka, valóságos tűzijáték közepette, kígyószerű, borzalmas halat rántottam ki a vízből, szájában ijesztő fogak meredtek, melyekből éjszaka fehéres, mérges folyadék lövellt. Sajátságos, hogy bár a vízben derekasan küzdött az életéért, éltető eleméből kikerülve halottnak tűnt, egyetlen mozdulatot nem tett, holott a halak általában hosszú ideig vonaglanak, miután kifogják őket. Úgy vélem, ez azzal magyarázható, hogy halam nagy mélységekben él: szeme a fejéhez képest óriási, fogai hatalmasak; egyáltalán nem ismertem fel, fogalmam sem volt, miféle hal lehet. Egy ideig csak néztem fémesen csillogó testét, mérges nyálát, amellyel beszennyezte a hálózsákomat, miután beleharapott, majd óvatosan megfogva a farkát visszadobtam a vízbe.

Később tudtam meg, hogy gempylus volt, ugyanabból a fajtából, amely a *Kon-Tiki* expedíció egyik tagjának a hálózsákjába gabalyodott; úgy látszik ez az állat előszeretettel viseltetik a hálózsákok iránt, ugyanis éjjel az enyémet is megharapta, majd vigyázok, ha használom; eszembe jutottak azok a halmérgek, amelyeket a délamerikai indiánok használnak a nyílhegyek bekenésére.

Ugyanaznap 11 óra tájt, tíz mérföldnyi távolságban, hajó keresztezte az utamat, de nem látott meg:

„Szegény hajótörött! Csak magadra számíthatsz, ha meg akarod menteni az életed; a nap mögöttem volt, így nem vehettek észre. Pedig jó

tíz percre meg is állt, hogy meghatározza helyzetét. Milyen kár! Megerősíthette volna számításaimat: a hajó északkeleti irányban haladt, nyilván Amerikából az Azori-szigetek felé.”[37]

Ha akkor tudtam volna, mit tartogat számomra a jövő! A számításaimba újabb hiba csúszott: a hajózási táblázat a nap lenyugvásának időpontját szélességi fokonként, 0 hosszúsági fokra vonatkozólag adja meg. Normálisan a szögeltolódásnak fokonként 4'-nek kell lennie. A helyzet azonos a hold felkelésekor és lenyugvásakor is. Ha már most a becslés szerinti hosszúság egyáltalán nem felel meg a nap delelési és lenyugvási ideje által megadott hosszúságnak, akkor pontosan egybeesik a hold lenyugvásának időpontjával. Fogalmam sincs, hogy mindennek mi a magyarázata. Később egy francia tengerésztiszt adta meg a kellő felvilágosítást: valójában a fénytörés jelensége okozta a zavart.

Különféle apró szórakozásokkal, főleg emlékezetgyakorló játékokkal kezdtem elütni az időt. Én, aki világéletemben utáltam számolni, most aprólékosan, fejben elosztottam a megteendő 2700 mérföldet a naponta befutott mérföldek számával, s ez utóbbit naponta levontam az eredeti mennyiségből, hogy megtudjam, hány napom van még hátra. Hat—, hét—, nyolc—, kilencszer elvégeztem ugyanezt a számítást, de mindig más számmal osztottam el a 2700-at.

E szellemi zűrzavar mellett, ráadásul — a magány szokásos kísérőjelenségeként — különféle babonás félelmek kezdtek erőt venni rajtam. Ha a pipám nem akadt a kezem ügyébe abban a minutumban, amikor kerestem, mindjárt rossz jelnek tartottam a dolgot. Az a kis baba, amellyel barátaim ajándékoztak meg a Kanári-szigetektől való elindulásom alkalmával, valóságos társaság volt a számomra. Időnként rá-ránéztem, szóltam hozzá — eleinte csak egytagú szavakat. Később már hangosan beszéltem, pontosan megmondtam, hogy a következő percben mit akarok tenni. Válaszra nem vártam; ez még nem volt párbeszéd, arra csak később kerül sor; egyelőre csak annak éreztem szükségét, hogy igazat adjak magamnak vagy állítsak valamit. Mulatságos babonáskodás volt a gyufagyújtogatás művelete. Még akadt

[37] Ne feledjék: sokkal nyugatabbra hittem magam, mint voltam valójában. A hajó valószínűleg a Zöldfoki-szigetekről ment a Kanári-szigetekre.

néhány cigarettám, s időnként rágyújtottam; ahány szál gyufát el kellett gyújtani, mire tüzet fogott a cigarettám, annyi napig tart, míg célhoz érek. A következőképpen okoskodtam: vegyük alapul azt, hogy 23-a előtt semmiképp sem érkezhetem meg; ha az első szál gyufa meggyullad, akkor 23-án érek partot, ha a második, akkor 23-a és 25-e között stb. Ez persze nagyon is messze vezethetett; de én álltam a vásárt, mert optimista voltam: csak épp úgy értelmeztem az előjeleket, hogy elfeledtem mindazt, ami kedvezőtlen, s megjegyeztem, ami kedvező. Ez volt a lehető legüdvösebb magatartás.

Kezdtem töviről hegyire ismerni a csónakomat: tudtam, mikor halad normális sebességgel, s még akkor is fel tudtam becsülni a sebességét, ha a szél alábbhagyott — a vitorlakivonókötél feszüléséből következtettem.

A szél két nap óta nem fújt, de most ismét feltámadt: körülbelül négy csomót teszek meg óránként. Tökéletes! Ha ez így folytatódik, akkor húsz nap múlva! …

Kedd, november 4. — A hold a naphoz képest 9, becslésemhez képest 3 foknyi különbséget ad. Most már semmit sem értek: a rádióm sem működik rendesen, csak este hallgathatom pár óra hosszat, amikor a vételi viszonyok a legkedvezőbbek. A becslésemet veszem alapul, s a holdat tekintem optimumnak. Ma jócskán előrehaladtam nyugat felé, az északi szélesség 18° 58'-én vagyok; öt hónapja Menorca közelében voltunk, s kikötésre készülődtünk. Mekkora utat tettünk meg azóta! di órakor még semmit sem fogtam. Ez annál is inkább dühítő volt, mert szinte nyüzsögtek körülöttem a repülőhalak. 19 órakor végre megvolt a vacsorám; nem fogok koplalni az éjjel. Gyönyörű dolmányos sirály röpköd fölöttem, a vízben barna delfinek kergetőznek körülöttem. Ideális idő, a mérsékelten erős szél a lehető legnagyobb sebességet hozza ki az *Eretnekből,* de azért a hullámok még nem csapkodnak. Csak minél tovább tartson!

Vizeletem teljesen kielégítő. Visszagondolok a szárazföldön töltött utolsó hetemre. Az összehasonlítás nagyon keserves. El sem tudom képzelni, hogy lesz idő, amikor ez a nap is vágyálom lesz számomra!

Hiába, nagyon nehéz ez a kísérlet, s főleg sokkal hosszabb, mint gondoltam. De végtére is, ha minden jól megy, tizenkét nap múlva félretehetem a térképemet, és elővehetem az Antilla-tenger térképét. De

ehhez még 600 mérföldet meg kell tenni. Casablanca — Las Palmas, ez nem macskaugrás!

Már rég nem akasztok lámpát az árbocra éjjelenként. Talán így elmulasztom a lehetőséget, hogy üzenjek szeretteimnek, s ez kezd már nyomasztó lenni. Már nincs olvasnivalóm. Indulás előtt szembekerültem a régi problémával: ha hosszú hónapokig egyedül volnál, milyen könyveket vinnél magaddal? Az egyes műfajokat adagolva betettem a csónakba egy teljes Molière-t és Rabelais-t, egy Cervantest, egy Nietzschét, egy kétnyelvű Aiszkhüloszt, Spinozát, egy Montaigne-válogatást, és néhány partitúrát: Bach két passióját és Beethoven-kvartetteket.

„Ami az összeütközést illeti, bevallom, ettől egyáltalán nem félek; a tenger üres-üres, amerre csak látok. Az 30. hosszúsági fok táján, vagyis úgy két hét múlva (sic!) felteszem a lámpát az árbocra, hacsak már előbb nem találkozom hajókkal."

Szerdán, november s-én újabb alkalmat találtam a babonáskodásra: mélyen szántó megfontolásokba bocsátkoztam az utazás szerdai napjait illetően.

A tizennyolcadik nap. — Utazásom alatt érdekes jelentőségre tettek szert a szerdai napok (legalábbis így gondolom). Pillanatnyilag meg vagyok győződve, hogy szerdán fogok partot érni.

Szerda, június 11, első kikötés Ciudadelában.

Szerda, június 18, a hajótörés után visszatérés Ciudadelába.

Szerda, július 9, kikötés az íbizai parton.

Szerda, július 16, befutás Íbiza kikötőjébe.

Szerda, július 23, befutás Motril kikötőjébe.

Szerda, augusztus 13, magányos indulás Tangerből.

Szerda, augusztus 20, megérkezés Casablancába.

Szerda, szeptember 3, megérkezés a Kanári-szigetekre.

Szerda, szeptember 20, tudósítás Nathalie lányom születéséről.

Szerda, szeptember 24, megérkezés Casablancába, Párizsból jövet.

Szerda, október 5, megajándékoznak a rádiómmal.

Szerda, november 3, a Casablanca — Antillák távolság felén vagyok…

A cápák még mindig gyakran megtisztelnek látogatásukkal, de már hozzájuk szoktam, és mélyen megvetem őket. Milyen gyávák, milyen

begyulladtak! Elég, ha az ember az orrukra koppint, máris menekülnek. A jelenet a következőképpen zajlik le: megjelenik a cápa, s orrával megböki a csónakomat. Erre megragadom az evezőmet, s erőteljesen a fejére ütök, mire ész nélkül menekül, s minden további nélkül alábukik a mélybe. Aranydurbincsaim valószínűleg szórakoznak, ugyanis egy-egy jól megtermett cápa közeledtére bölcsen félrehúzódnak. Nyilván megbecsülnek, mert egyre többen gyülekeznek az *Eretnek* köré.

Meg kell mondanom, hogy az aranydurbincsok mindvégig hűségesek maradtak hozzám, viszont a kalauzhalak később, amikor találkoztam az *Arakakával,* egytől egyig cserbenhagytak. Tulajdonképpen hitvány, opportunista lények, melyek azzal tartanak, akit erősebbnek vélnek.

Még ezen a szerdai napon, november 5-én tündéri látványban volt részem: óriási repülőhal-rajokkal találkoztam. Rendszerint úgy repültek fel, mint a repülőgépek, de amikor aranydurbincsaim megtámadták őket, megzavarodtak: egy-egy hullám tetejéről nekiiramodtak, s miközben farkuk még a vizet szántotta, úszójukkal csapkodtak a levegőt, mintha igazi szárnyuk volna. Próbáltak szembefordulni a széllel, hogy félrevezessék üldözőiket.

Halaim azonban ügyesek: hátúszóikkal a víz felszínét érintve, csaknem mindig készenlétben várják a repülőhalakat, amikor azok — a tengert szabadnak gondolva — vízbe csapódnak. S az áldozatok szélesre tátott szájakkal kerülnek szembe.

De ma a látvány különösképpen tündéri: a repülőhal-rajokat shearwaterek támadják meg. El sem tudom képzelni, hogyan lehet körülöttem tizenegy shearwater, ilyen nagy távolságra a partoktól (ekkor még egészen közel voltam a Zöldfoki-szigetekhez, de nem is sejtettem).

*

Minden a legnagyobb rendben volna, ha a hátsófelem nem nyugtalanítana. Furunkulus kezdődik talán? Ráadásul enyhe

paroditiszre[38] is felfigyeltem, de azért tele vagyok reménykedéssel, s négy nap múlva ezt írhatom a naplómba:

„Talán a jövő héten!… Lehetne rosszabb is a helyzet. De azért már kezd gyötörni a rendes táplálkozás gondolata. Megfogadom, hogy megérkezésem után valóságos gyümölcsorgiát fogok rendezni. Már elegem van a halakból meg a madarakból.” A madarakhoz volna egy apró megjegyzésem. Ezt mondogatják a hajótörötteknek:

„Ha sok madarat látsz, közel a szárazföld.” Hát persze, hogy közel volt — vagy hatvanmérföldnyire. Csak éppen lehetetlen volt odajutnom, mert a szél és az áramlás megakadályozott benne. De még ezt is mondogatják a hajótörötteknek:

„A föld arrafelé van, amerre a madarak repülnek.”

Nos, a madarak nyugatnak, az 1500 mérföldnyire levő Antillák felé szálltak, nem pedig délkeletnek, a Zöldfoki-szigetek felé. Mire jó felébreszteni ezeket a hamis reményeket, amelyek délibábként szétfoszlanak, s csak a halálunkat segítik elő?

Ezt olvasom a naplómban:

„Meleg van: ó, egy korsó jófajta sör! Leginkább amiatt szenvedek, hogy még mindig nincs édesvizem.

Utálom már, hogy halat egyem, de még inkább azt, hogy igyam. Valami mást!! Ó, ha esne már végre! Az ég gyakran elborul, a tengeren erős a hullámverés, mégsem esik, eddig még egyszer sem esett. Mikor jön már végre az eső?”

Végeredményben nem voltam szomjas, csupán finom dolgokra vágytam, mint az az ember, aki egyáltalán nem kívánja a makarónit, hanem inkább csirkét enne. Az édesvíz gondolata sokkal inkább kísértett, jobban, mint amennyi szenvedést okozott a hiánya.

*

November 6-án, csütörtökön éjjel ismét megtámadott egy cápa, de ezúttal nem tágított: fenyegetően, makacsul kerülgetett, nyilván

---

[38] A két nagy nyálmirigy, a fültőmirigy gyulladásos megbetegedése.

megkóstolta már az emberhúst. Miközben orrával bökdöste a csónakot, késemet hozzákötöttem az evező nyeléhez. Felkészültem a védekezésre. Amikor újra a hátára fordulva ismét felém rontott, belévágtam a késem, s a torkától egész a farkáig felhasítottam hasát. A víz feketés-vörössé vált, belei kifordultak, s aranydurbincsaim nekiestek a sebesültnek. Ezek a derék állatok meglehetősen vérszomjasak. Most végre egyszer a vadászt ették meg az áldozatok.

Az *Eretnek* úgy látszik eredeti és igen hasznos útitárs: most már egész akvárium vett körül. Soha életemben ennyi halat nem láttam, még a monacói tengeri akváriumban sem. Ugyancsak néznének, akik azt jósolták, hogy egyetlen halat sem fogok majd az óceánon! Balszerencsémre az étrendtől kezdett menni a hasam: napjában többször kellett szükségemet végeznem. Nyilván nem a tengervíztől, hiszen már jó ideje nem ittam belőle.

Röviddel később, mikor éppen a naplómat írtam, hirtelen újabb cápa jelent meg a színen: nagyobb az előbbinél, megvan négy-öt méter. Végre lefilmezhetem) Gyorsan előszedtem a filmező masinámat[39]. Micsoda ijesztő a külseje! Orra lapos, szája hatalmas, valóban vérszomjas ragadozó: gyorsan megtettem a biztonsági intézkedéseket — lezártam a gumihurka szakaszainak válaszfalait. Óvatosnak kell lennem, mert ha egy részt átszakít, már csak a többi négyre számíthatok. De ezek a végeredményben gyáva bestiák nappal sokkal kevésbé agresszívek, mint éjszaka. Ez például, miután megszagolta kormány-evezőmet, tiszteletteljes távolságba húzódott, s megelégedett azzal, hogy néhányszor körülússza a csónakot.

Eszembe jutott a múltkori „úszótréningem”: fel tudtam volna pofozni magamat. Könnyen a rövidebbet húzhattam volna, ha akkor találkozom egy cápával!…

Az este még hallgattam a rádiót, de hangja, alig érhető suttogássá gyengült. Odatapasztottam a fülem a készülékhez, de ez sem használt: egyáltalán nem értettem a pontos időt, pedig a helyzet meghatározásához erre feltétlenül szükségem volt. A sarkcsillag segítségével történő számításhoz nem értek, s különben is a tengervíz

---

[39] Figyelmébe ajánlom az olvasónak Paul Budker jegyzetét e kötet végén.

megtámadta a szextáns tükreit, s a sarkcsillag sem eléggé fényes. A legvékonyabb szál sem fűzött már a szárazföldhöz, a híreket sem hallottam többé, sőt maga az emberi hang fogalma is elhalványult bennem. Csupán egyetlen hang, egyetlen ember létezett, s az én voltam. Életmódom hasonlított az úszó állatokéhoz. Érzéseim, reagálásaim egyre inkább azonosultak az övéikkel. Ugyanaz volt a táplálékunk, egyaránt repülőhalakra vadásztunk. A viharfecske minden nap pontosan érkezett a négy órai találkozóra. Az aranydurbincsok továbbra is a védenceim. Ugyanannak a napnak a sugaraitól szenvedtünk. A halak napközben csónakom árnyékába húzódtak, mint ahogy én is a vitorlám árnyékát élveztem délutánonként. S miként a halaknak, nekem is a hullám volt a mértékegységem, összehasonlítási alapom, ahogyan a szárazföldi embereké a járdaszegély vagy az utat szegélyező fasor.

Elgondoltam, hogy vannak, akik a szárazföldön oly nagy gondot csinálnak maguknak az öltözködésből… hogy vannak, akik normális, rendszeres életet élnek… én pedig napról napra tengődöm, a nap állásához igazodom, egyszóval, visszatértem a primitív élethez. Megilletődötten olvasom újra naplómnak azokat a részleteit, amelyeket a kezdődő kimerültség idején írtam: írásom fokozatosan megváltozott. Az egyedüllét egyre fájdalmasabban, egyre gyötrőbben uralkodott el rajtam. Ez a napló az egyetlen társam, akivel beszélgetni tudtam: eleinte egy másfél oldalt írtam, most pedig naponta két-három és fél oldal telt meg sűrű soraimmal. Egyszerre keveset írtam, de gyakran. Féltem, hogy nem lesz elég a papír.

*

Péntek, november 7: a huszadik nap. — A Kanári-szigeti gyufák egyáltalán nem hajlandók meggyulladni. Szerencsére van még néhány skatulyára való marokkói gyufám is: ezek nagyon jók — vízbe áztathatja őket az ember, s ha utána megszárítja a napon, akkor is nagyszerűen működnek. Csak éppen nagyon takarékoskodnom kell velük.

Kellemes éjszaka, egyenletes, eléggé erős szél, jól aludtam. éberen virrasztok, míg a hold felkel, s közben az az érzésem, hogy a tenger a szó

szoros értelmében bizarr, félelmetes elem. A lábam előtt terül el — mint valami idegen planéta — ez a miénktől teljesen különböző, eleven, de hozzáférhetetlen világ.

Hol itt, hol ott fények villannak fel a mélyben, jeléül egy csak sejthető, de intenzív életnek; úgy tűnik, mintha a fenti fények egy másik, viharos égen folytatódnának. A csónak körül levő halak minden irányban cikázni, ugrálni kezdenek, szereplőiként egy számunkra megfoghatatlan drámának, amelyből semmit sem látunk, mert ez a felszínnek nevezett vékony réteg elválaszt bennünket a lent zajló, megközelíthetetlen élettől.

*

Huszonegyedik nap. — Reggel a gumihurkán levő vízcsepp a nyomára vezet egy kis lyuknak, melyen át szökik a levegő; foltom van, csak a ragasztó nem tart semmit. Így hát fiziológiai módszerekkel kell odaragasztanom. A részleteket hadd mellőzzem inkább! Csak a folt tartson!

Eredményes a reggeli halászat; hajnalban és alkonyatkor olyan halakat fogok, amilyeneket akarok. Szakértők, ó!!! Erről jut eszembe egy probléma: hogyan lehet valaki szakértő olyasmiben, amit soha senki sem vizsgált meg közelebbről?

Végre néhány felhő borítja el a napot: micsoda öröm árnyékban meztelenre vetkőzni! Kihasználom az alkalmat, hogy megvizsgáljam a pattanásaimat, amelyek nyilván az izzadás következményei. Végtagjaimnak semmi bajuk, a fiziológiai funkciók is rendben vannak. Szakállam akkora, hogy magam is megijedek tőle. „Ginette drágám, én igyekszem minél hamarabb túlesni a dolgon; de eddig még egyetlen hajó sem tűnt fel a láthatáron."

Ezen a napon A *halászat kisenciklopédiájá*ban (Petite Encyclopédie de la Pêche) a következőket olvasom a kardhalról: „A cetfélék félelmetes és rettegett ellensége; fegyverével nem szúr, mint hinnők, hanem vág. Más a helyzet akkor, ha vak és érthetetlen dühében hajókat, csónakokat támad meg: ilyenkor, mintha katapulttal lőtték volna ki, kardjával előre,

nekirohan a céljának.” Egyáltalán nem megnyugtató! Abban reménykedem, hogy igen kicsi egy ilyen találkozás lehetősége.

Azt hiszem, az iránytűm tréfál velem: a 280-290. fok irányában haladok, viszont a ténylegesen megtett út a 260. fokkal esik egybe — hacsak a véltnél jóval többet nem haladtam. De erre nem akarok számítani. Az a szándékom, hogy eljutok a 17. fokig (17° 30'-nél vagyok), azután igyekszem majd tartani ezt a szélességet. Semmi kedvem bekerülni a zavaros szelek zónájába, a partoktól vagy száz mérföldnyire. Furcsa valami ez a tenger: általában szabályos a képe — a nagy hullámok lassan görögnek egyazon irányba. Majd hirtelen, bár a szél ereje sem fokozódik észrevehető mértékben, minden látható ok nélkül összevissza kezdenek csapkodni. Ez igen érdekes, de annál kényelmetlenebb jelenség. Aranydurbincsaim még mindig követnek, s a halászat kielégítő.

Az idő szörnyű hosszúnak tűnik: kezdek ingadozás nélkül, száz százalékig számítani a november 23-a és 30-a közötti megérkezésre. Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy a decembernek akárcsak egy napját is a tengeren kell még töltenem.

*

Szombaton, november 8-án, felébredéskor ezt írom a naplóba: „nagy madárraj”, annak ellenére, hogy 1 000 mérföldnyire vagyok a legközelebbi parttól. Rengeteg szardínia nagyságú repülőhal esik a csónakomba: micsoda nagyszerű sült lenne belőlük! De azért nyersen sem rosszak: a szardellákról például egyáltalán nem lehet ilyesmit mondani. Kedves aranydurbincsaim nem tágítanak tőlem, főleg a jól megtermett Dóra nem, de nagyon vigyáz; egyáltalán nem engedi megfogni magát.

Ma tikkasztóan tűzött a nap… Az éjjelek frissek, s ez valóban kellemes. Nagyon gyengén hallom még a rádiót, minden éjjel vagy tíz percig, amennyi elég ahhoz, hogy megtudjam: vihar volt Boulogne és Dunkerque fölött. Szegény Ginette! Hogy izgul, hogy emészti magát! Mennyire kívánom, hogy legyen már vége ennek az egész históriának —

őmiatta sokkal inkább, mint magam miatt! Most már nem szeretnék semmiképp sem veszíteni a szélességből.

Sajnos, ez az utolsó alkalom, hogy hallom a rádiót: ettől a naptól fogva megsüketült. E pillanatban a 17° 14'-es szélességi körön vagyok, vagyis Guadeloupétól északra, Antigua és Barbude között. Majd ezt írom:

„Mindig türelmetlenül várom az éjszakát, először is azért, mert egy nappal kevesebb van hátra, másodszor, mert elalszom, mindent a gondviselésre bízva, s végül harmadszor, mert nem látom a nyugtalanító dolgokat.”

A passzivitásnak ez a fajtája meglehetősen jellemző az olyan emberre, aki hosszú ideig volt egyedül: az ilyen végül is felhagy a tevékenykedéssel, s megadóan várja a jövőt. Így hát minden olyan nap, amelyen semmi nem történik, kellemes a számomra.

Ma egy nagy, két-három méter hosszú és húsz centi átmérőjű bizonytalan zöld valami úszott a csónakom után. Alga nem lehetett, mert ez mozog és él. Annyi bizonyos, hogy még a maradék kedvem is elment a fürdéstől.

*

November 9-én a szél, mely eddig is elég erős volt, viharossá fokozódott.

Nagyszerű, öt csomónyi sebességgel haladok, csak toldozott-foldozott vitorlám bírja az iramot!

Ezen az éjjelen alaposan átáztam; vajon nem fogom-e drágán megfizetni a nagyobb sebességet azzal a mozdulatlansággal, amelyre vitorlám használhatatlanná válása miatt kényszerülök?

Az indulás napját is beleszámítva, ez a tengeren töltött negyedik vasárnapom; bizton remélem, hogy már csak kettő van hátra a vízen: holnaptól kezdve talán azzal biztathatom magam, hogy „a jövő héten” …

Nem eszem többé repülőhalat: nagyszerű csalétek a körülöttem úszkáló aranydurbincsok számára, s különben is torkig vagyok már velük.

9-ről 10-re virradó éjszaka és még 10-én is eléggé erősen fújt a szél. Igaz, gyorsabban haladtam, de mindig szorongatta a torkom a félelem, hogy a vitorlám egyetlen reccsenéssel elhasad. A nyolcadik napja nem láttam már hajót. Első ízben fogtam egy igazi nagy repülőhalat: akkora mint egy nagy makrahal. Felséges volt.

„Holnap nehéz lesz megmérnem a hosszúságot, olyan sok a felhő.”

Ismét szörnyű veszély fenyegetett: egy hullám félig megtöltötte a csónakot, s kis híján felfordította. Azt hiszem, a biztos halált jelentené ez, ha bekövetkeznék. Most vallom be először: e katasztrófára számítva elegendő mennyiségű barbituricumot tettem az ingembe, hogy ha vízbe esnék, ne kelljen vagy harminc óra hosszat küzdenem az életért, kétségbeesetten úszva. Semmi reményem nincs, hogy bármilyen járművei találkozzam. Akkor már a legjobb mindjárt elaludni.

A magam és az olvasó várakozása ellenére egyre jobban és jobban félek: hiába töltöttem el már húsz napot a tengeren, rettenetes a tudat, hogy elég egy, egyetlenegy hullám … Az nem változtat semmit a dolgon, hogy húsz napig nem történt baleset. Egyetlen hullámtól függ az életem, mindig, bármely pillanatban, még a legutolsó napon is! Hat nap múltán már a hajók közlekedési útvonalába jutok, de most nincs remény a menekvésre.

(November 11-16)

NOVEMBER 11. — „Jól tudom, hogy a hajótörött így kiált fel, amikor végre megpillantja a partot: föld! föld! Én november 11-én ezt kiáltottam: eső! eső!”

Már régóta észrevettem, hogy furcsa nyugalom uralkodott el a tenger felszínén, mintha észrevétlenül olajat öntöttek volna rá. Hirtelen eszembe villant a felismerés: eső lesz, közeledik az eső!

Már jóval előbb csupaszra vetkőztem, hogy végre lemoshassam testemről a rászáradt sót. A csónak szélén ültem. A sátorlapot a térdemre terítettem, azonkívül előkészítettem egy nagy felfújható gumiülést, amelybe hetven liter víz fér. Vártam. Az eső közeledtét zúgás és sustorgás jelezte. Már jó előre hallottam az eső zaját, amint a tengervíz felszínére csapódott. Hasonlított az apró darabokra törő só sercegéséhez. Már jó húsz perce vártam, de még mindig csak közeledett a mennyei mannának tűnő áldás. A felülről zuhogó víz elnyomta a háborgó hullámokat. A szél vadul fütyülni kezdett, mihelyt a felhő fölém ért. Lassan haladt: valóságos kis ciklon — kör alakú, függőleges légörvény — hajtotta előre. Igazi trópusi eső zuhogott rám, és gyorsan megtöltötte a sátorlapot, amely a víz súlya alatt meghajlott a térdem között. Megkóstoltam, mohón nyeltem le az első korty vizet. Borzalom! A tengerbe borítottam, mert teljesen élvezhetetlen a sátorlapra száradt sótól. Gyorsan kimostam, és a folyadék, bár szörnyen érzett rajta a gumi íze, beteljesült vágyálomnak tűnt számomra. Gyönyörűséggel mosakodtam. Ez a trópusi eső csak rövid ideig tartott, de rendkívül bőséges volt; nemcsak a napi italom telt ki belőle, de jó 15 liternyi tartalékot is biztosított. Végre kellemesen kotyogó fejpárnán fogok aludni; amely minden éjjel azt a megnyugtató érzést kelti majd bennem, hogy a holnapom biztosítva van. Mert ha nem is lesz ennivalóm, ha nem is tudok halat fogni, legalább lesz mit innom.

Huszonegy napon át egy csepp édesvíz sem volt a számban, hacsak a kipréselt halat annak nem számítom. Nagyszerű érzés volt, amint nagy kortyokban nyeltem a hőn áhított folyadékot. Teljesen egészségesnek éreztem magam. A bőrömön semmi rendellenesség, bár a só erősen megtámadott. Nyálkahártyáim sohasem száradtak ki, vizeletem — mennyiségét, szagát és színét tekintve — mindig normális volt; következésképp teljesen biztos, hogy a hajótöröttek húsz-huszonegy napon át (sőt még tovább is, mert a kísérletet tudom folytatni) életben maradhatnak édesvíz nélkül. Szerencsére a gondviselés megmentett attól a megpróbáltatástól, hogy újra azt az ízetlen hallevet igyam; e naptól megérkezésemig csak esővízzel oltottam szomjam. Aggódtam, hogy kimerül a tartalékom, de az eső mindig időben megérkezett.

Hiába próbáltam kimosni a ruháimat és a hálózsákomat: sajnos mindvégig meg kellett maradnom „sósvízi embernek”, ahogy a polinéziai bennszülöttek mondják, mert a sótól nem tudtam megszabadulni.

Ez a nap még egy örömet, s ráadásul jókora ijedtséget is tartogatott a részemre. Az örömet az okozta, hogy egy új, általam eddig nem ismert, édes kis madarat láttam, amelyet az angolok „white tailet tropic bird”-nek hívnak (szó szerinti fordításban „fehérfarkú trópusi madár”). Rendes neve faeton. Képzeljenek el az olvasók egy feketecsőrű fehér galambot, amelynek hosszú farktollai vannak. A vidám, szemtelen kis madár úgy használja ezt a legyezőt, mint valami magassági kormányt. Gyorsan előkerestem a „Raft book”- ot[40], a hajótöröttek részére írott angol nyelvű könyvet, felütöttem, és azt olvastam benne, hogy e madárral való találkozás nem bizonyítja a föld közelségét. De minthogy csak az amerikai partok felől jöhetett — Afrikában ugyanis teljesen ismeretlen —, jó jelnek véltem megjelenését. Első ízben találkoztam hát olyan madárral, amely azon a kontinensen él, amerre én tartok.

Délután két óra felé kimondhatatlan félelem vett erőt rajtam. Békésen olvasgattam Aischylos-kötetemet, amikor hirtelen erős ütés érte a kormányevezőmet:

---

[40] Raft - tutaj, felfújható gumicsónak.

Na nézd csak, újabb cápa — gondoltam, és megfordultam. De egy rosszindulatúnak látszó jókora kardhalat vettem észre. Hat méternyi távolságban dühödten követett, hátúszóját felmeresztette. A csónak körül úszva ütközött bele az evezőmbe. Ez alkalommal veszélyes és kitartó ellenséggel volt dolgom. Ha megsebesítem, eltávolodnék, majd nekem rohanna, és akkor befellegzett az *Eretnek*nek! Ráadásul a szigonyomat, miközben lázasan babráltam rajta, a vízbe ejtettem. Ez volt az utolsó. Fegyvertelen voltam. Ekkor a zsebkésemet ráerősítettem vízalatti puskámra. Elhatároztam, hogy ezzel a szükség-bajonettel védekezem, és drágán adom az életem, ha megtámadna.

Ez a szörnyű rettegés tizenkét óra hosszat tartott. Éjszaka a zöldesen foszforeszkáló barázdákból és a vizet hasító hátúszójának zajából következtettem a kardhal hollétére. Háta többször nekiütközött a csónak aljának, mégis úgy éreztem, hogy fél tőlem. Elölről sohasem mert megközelíteni. Gyorsan felém úszott, majd hirtelen oldalt dobta magát, amikor már majdnem elért. Észrevettem, hogy ő is fél … Talán épp annyira, mint én.

Minden élőlénynek van valamilyen védekező fegyvere, s a támadót az ijeszti meg, ha ezt a fegyvert nem ismeri. A kardhal villogó barázdái éjfél felé tűntek el végleg, de annyi bizonyos, hogy azon az éjjelen egy percre sem hunytam le a szemem.

Ezen a napon másik találkozásom is volt, amelyet a szárazföld távoli üzenetének éreztem. Egy üveggömböt pillantottam meg, amilyet a halászok hálóik fenntartására használnak.

Talán nagyon fáradt voltam? Mindenesetre november 11-én este szörnyen rosszul éreztem magam, fájt a fejem. Éjjel annyira zuhogott az eső, hogy úgy éreztem, már egy kicsit sok is az édesvíz, bár annyira hiányzott az elmúlt napokban. Ezt írtam a naplómba:

„Valóban furcsa volna, ha az édesvízbe fulladnék bele: márpedig ez fog bekövetkezni, ha továbbra is úgy esik, ahogy eddig. Legalább egy hónapra van vizem. Nagy ég, micsoda felhőszakadás! S ráadásul a háborgó tenger! Reggel nagyon-nagyon sápadt a nap, s még mindig esik."

Megpillantottam az első „szargasszumot", legalábbis azt hittem, az volt. (Valójában kék-lila színű medúza volt, amelyet *Portuguese man ot*

*war*nak azaz portugál hadihajónak hívnak.) Alattomos szálai a mélybe nyúltak: nehezen múló, rendkívül veszélyes csípései fekélyeket is okozhatnak.

Rájöttem, hogy e néhány álmatlanul töltött, átvirrasztott éjszaka után milyen fontos a pihenés: „Negyvennyolc órai álmatlanság, és szörnyen fáj a fejem; kezdem alaposan érezni a megpróbáltatások utóhatásait. Ráadásul a tenger tele van ton- és kardhalakkal: mindenfelé látom őket. A madarak és a tonhalak még csak hagyján, de a kardhalakat egyáltalán nem szeretem. Bár gyorsan haladok előre, szívesen beleegyeznék, hogy öt-hat nappal később érkezzem meg, csak pihenhetnék egy kissé. Nincs lenyűgözőbb látvány, mint ez az ólomszürke háborgó tenger.” Valóban, úgy érzem, mintha gyászt öltött volna körülöttem a víz: fekete, mint a tinta, időről időre fehéren fodrozódik egy-egy hullám taraja, amely a foszforeszkáló planktonoktól zöldesen villog az éjszakában. Mintha fekete estélyi ruhát látnék, rajta a japánok gyászának színét eszembe juttató fehér virágokkal. Sehol egy csillag, nem látom az eget, amely szinte el akar tiporni. Kezdem érteni, miért mondják, hogy „az idő nyomasztó”; valóban, a vállamra nehezedik.

November 12-én délután öt órakor ezt írom: „Esik, mindig csak esik; elég már, elég! Vajon nem vagyok-e közelebb a parthoz, mint gondoltam? A madarak sokasodnak. Egyszerre tíz is röpköd körülöttem, és könyvem azt mondja, hogy amikor hatnál többet lát az ember, a part nem lehet messzebb száz-kétszáz mérföldnél.” Álmomban sem gondoltam volna, hogy alig távolodtam el száz mérföldnyire a Zöldfoki-szigetektől.

*

November 12-ről 13-ra virradó éjjelen egy cápa tette nálam tiszteletét (legalábbis úgy hiszem, az volt). De honnan tudhatnám meg, hogy cápa-e vagy kardhal? Valahányszor nappal találkozom cápával, nyugodt vagyok: megkapja a szokásos evezőütést az orrára, és kereket old. De éjjel, félve, hogy egy ilyen ördögfajzat felnyársal a kardjára, nem tehetek semmit; kénytelen vagyok várakozni, míg fel nem ismerem a látogatót, s

virrasztani, amíg el nem távozik. Vége az éjszakai nyugalmamnak. Gyakran megesik, hogy cápák vagy másféle halak büntetlenül szórakoznak a csónak ballonjával, s én nem merek közbeavatkozni.

Egy pillanatra sem szűnt a patakokban zuhogó eső. A felhőszakadás közepette fejemre húztam a sátorlapot, de a víz csak felgyülemlett, beszivárogva a réseken. Egy idő múltán oly erősen igénybe vette a kapcsokat, amelyek a sátorlapot a csónak oldalához rögzítik, hogy veszélyben volt a menedékem. Ki kell öntenem a vizet. Kevesen tudják, milyen szívfájdalom egy hajótörött számára, ha kényszerűségből fel kell áldoznia édesvíz-tartalékát. Most már gyakorlatilag lehetetlen volt a pihenés, bár nem voltak a közelben sem cápák, sem kardhalak. Az eső szünet nélkül zuhogott. Minden negyedórában kiöntöttem a vizet. Nehéz elképzelni, milyen rosszindulatú a víz, amely a sátorlapra zuhog, majd a legkisebb réseken is beszivárogva mindent átnedvesít.

Lassan-lassan hinni kezdtem egyes lélektelen tárgyak ellenséges viselkedésében. Például: ha megpróbáltam a helyzetemet meghatározni, és a szög megmérése után leültem, hogy kiszámítsam az eredményt, mellettem feküdt a ceruzám. Tíz másodperc elegendő volt, míg félre néztem, s amikor visszafordultam, hiába kerestem — eltűnt.

Szinte üldözési mániában szenvedtem. Azelőtt csak nevettem ezeken az apró kellemetlenségeken.

*

„*Péntek, november 14.* — Az elmúlt negyvennyolc órában többet szenvedtem, mint az utazás egész ideje alatt. Kis pattanások borítják egész testemet, a nyelvem lepedékes; nem szeretem az ilyesmit. A vihar rövid és erős volt. Meg kellett állnom néhány órára, és kivernem az úszóhorgonyt. Fél tíz felé ismét felvontam a vitorlát, bár továbbra is zuhog, minden átázott. Hangulatom nem rossz, de fizikailag kezdek belefáradni ebbe az állandó nedvességbe, mert ha nem süt a nap, semmi sem szárad. Végtére is nem hiszem, hogy sok időt vesztettem. Képtelen vagyok meghatározni a szélességet, nem látom sem a napot, sem a csillagokat, s ráadásul a látóhatár szélén újabb vihar közeledik. Elég

meleg van, a szél kevésbé kellemetlen. A tenger meglehetősen nyugodt, ahhoz képest, amit tegnap átéltem. Azt mondják: vihar után napsütés. Türelmetlenül várom."

Éjszaka egy hatalmas, hátulról rám zúduló hullám, amely gyorsvonat-sebességgel ragadott magával, újra félig megtöltötte az *Eretneket,* s egyetlen reccsenéssel eltörte kormányevezőmet. A csónak azonnal keresztbefordult, és vitorlám baljós zajjal csapkodott a szélben. Féltem, hogy a nagy üggyel-bajjal összefoldozott vászon elszakad. Előre ugrottam, hogy bevonjam a vitorlát. Ahogy hirtelen ráléptem a sátorlapra, az egyik kapocsnál jókora darabon behasadt. Ez helyrehozhatatlan baleset volt, amikor már azt hittem, hogy sikeresen kiállom a hullámok támadását. Tengerbe vetettem a két úszóhorgonyt. Az *Eretnek* engedelmesen hátat fordított megszokott menetirányának, és szembeállt a szüntelenül támadó elemekkel. Egyre jobban elerőtlenedtem, és „minden mindegy" felkiáltással elhatároztam, hogy feltétlenül pihenek. Hermetikusan bezártam a sátorlapot, és — tekintet nélkül az időjárásra meg a történendőkre — huszonnégy órára nekikészülődtem az alvásnak.

A szélrohamok vagy tíz óra hosszat tartottak, csónakom nagyszerűen viselkedett, de a nagy veszélyen még nem voltam túl. A veszélyt akkor ismertem fel, amikor az egyre gyengülő szél magára hagyta a háborgó tengert. Midőn a szél és a tenger együtt fejtik ki erejüket, a hullámokat szinte vasmarokkal tartják, és nem engedik lezuhanni. Viszont utána, úgy érzem, sokkal nehezebben nyugszik meg a hatalmas víztömeg. A hullámok teljes súlyukkal zúdulnak le, és útjukban mindent elsepernek.

*

„*Szombat, november 15, 13 óra 30.* — Kihasználom az esőt, hogy írjak egy keveset. Már csak két kormányevezőm maradt, remélem, kitartanak. Tegnap tíz óra óta egyfolytában zuhog, a nap egy pillanatra sem bújt elő, csuromvizes vagyok. Minden átnedvesedett, és nincs lehetőségem rá, hogy bármit is megszárítsak; hálózsákom olyan, mint a felmosórongy. Nem tudom meghatározni, hol vagyok; ezen az éjjelen olyan idő volt,

hogy már azt gondoltam, a zavaros szelek zónájába kerültem; szerencsére fúj a passzátszél — jó ütemben haladok, néha túl gyorsan is. Bírja-e a vitorlám? Mikor derül ki már végre az idő? Ma megpillantottam egy kis kék eget, de nyugat felé, a szél pedig keletről fúj. Talán holnap! Még egy gyönyörű éjszakára van kilátásom! Reggel hét óra felé repülőgép száll el felettem, elég alacsonyan; megpróbálom felhívni magamra a figyelmét, de hiába: a lámpám nem működött. Végtére is ez volt. november 3-a óta az első jele az embereknek. Reméljük, egyre több lesz. Nyugat felé mindinkább derül: fogalmam sincs, hogyan lehetséges ez.

A nap annak a harcnak a jegyében zajlott le, amelyet a kék és a Fekete harcának neveztem, s amely a szép és a jó idő valóságos kozmikus küzdelmének tűnt a szememben. Nyugaton kezdődött egy parányi kék ponttal, s nem hittem komolyan, hogy lesz valami következménye. A sűrű, tintafekete felhők erejük tudatában indultak rohamra a szerencsétlen kis kék folt ellen. De a kék látóhatár két oldalán terjedt, s néhány óra múlva északon és délen, vagyis jobbról és balról további apró, elszigetelt kék pontok tűntek fel. Úgy éreztem, elnyeli őket az előre rohanó gigantikus tintapacni. De míg a fekete tömör falankszban tőrt előre, addig a kék a beszivárgás módszerével terjedt. A fekete lassan-lassan csökkent, és a jó idő felülkerekedett. Végre, délután négy óra tájban, a kék győzött. Olyan volt ez a győzelem, mint valami varázslat. „Úristen, milyen nagyszerű dolog ez a nap! Tele vagyok pattanásokkal, de végre kisütött." Valójában az egész átkelés leggyötrelmesebb szakasza következett.

Fogalmam sem volt, hol vagyok. Három napja nem láttam a napot, s most, tizenhatodikán, vasárnap rettegve fogtam meg a szextánst, hogy meghatározzam a helyzetemet. Csoda! Nem sodródtam dél felé, megmaradtam azon a szélességi körön, amely Guadeloupétől északra halad: pontosan a 16° 59'-en. Ez a lényeg. A csónakom olyan, mint a csatatér. A fejfedőmet elragadta a vihar, a trópusi nap sugarai ellen most már csak egy viaszosvászon sapkával védekezhetem, amely egyáltalán nem elegendő ilyen klímában. A sátorlapom két helyen is elszakadt, s bár magának a csónaknak nem történt baja, a belseje teljesen átitatódott a sós vízzel. Még az elkövetkezendő forró napok után is, az éjjeli nedvesség

teljesen áthatotta meleg ruháimat és hálófelszerelésemet. Megérkezésemig nem ismertem többé, mi az a száraz éjszaka.

Egy rendkívül nyugtalanító esemény rádöbbentett, hogy éberebbnek kell lennem.

A vihar idején meg kellett óvnom valahogy az *Eretnek* hátsó részét a rendszertelenül csapkodó hullámoktól, amelyek minden pillanatban döntéssel fenyegették törékeny csónakomat: s ezért a két úszóballon végéhez nagy, gumírozott vászondarabokat erősítettem. Miután a vihar elcsendesedett, nem akartam leszedni őket. A következő éjjel borzasztó zajra bújtam elő a hálózsákomból. A védővászon nem volt a helyén. Valami leszakította. Azonnal megvizsgáltam a csónak úszóballonját: semmi bántódása nem esett, tökéletesen tartotta a levegőt. Egy általam ismeretlen állat, amelynek nyilván szemébe ötlött a csónak végére erősített vászon élénksárga színe, kiugrott a vízből, és leszakította. Méghozzá olyan pontosan, hogy semmi nyomát nem tapasztaltam a merényletnek.

Csónakomhoz hasonlóan magam is sokat szenvedtem. Végletekig legyengültem, és minden mozdulat — mint hosszú földközi-tengeri koplalásom után — rendkívüli fáradságba került. Szörnyen lefogytam, de a legsúlyosabb állapotban a bőröm volt. Egész testemet apró pattanások borították, amelyek néhány nap alatt maculából[41] papulává[42], majd pustulává[43] fejlődtek. Állandóan rettegtem a furunkulustól, mert az jelen körülményeim között katasztrofális volna számomra. A fájdalom még jobban kimerítene, és ráadásul sem ülni, sem feküdni nem tudnék.

E veszélyek ellen egyedüli orvosságom a higanykróm volt, használata után meglehetősen véres és tragikus külsőre tettem szert. Éjszaka fokozódott a fájdalom, és nem tudtam elviselni semmilyen szövet vagy anyag érintését. A legkisebb karcolás is könnyen elgennyesedett, s emiatt gondosan fertőtlenítem kellett minden apró sebet. Valamennyi körmöm

---

[41] Macula - a bőr felületén jelentkező apró pattanás. amelyet csak színeződésbeli különbség jellemez, de nem tapintható.

[42] Papula - az előbbihez hasonló tulajdonságokkal rendelkező apró pattanás, amelyet azonban már tapintani lehet.

[43] Pustula - a bőr kicsiny, gyulladásos duzzanata, mely gennyedéssel végződik.

benőtt, legtöbbjük alatt fájdalmas gennyzacskók képződtek. Érzéstelenítés nélkül kellett megnyitnom őket. Igaz, volt penicillinem, de ragaszkodtam hozzá, hogy mesterséges behatás nélküli teljes orvosi vizsgálatnak vessem alá magam, legalábbis, amíg bírom. És végül, lábamról lerongyolódott a bőr. Három nap alatt négy lábujjamról esett le a köröm.

A fapadló nélkül semmiképp sem tudtam volna végigcsinálni a kísérletet; s ezért véleményem szerint minden mentőcsónakot el kell látni ilyen padlóval. Enélkül üszkösödés következik be, vagy legalábbis súlyos vérkeringési zavarok jelentkeznek.

Pillanatnyilag csak helyi bántalmak kínoztak. A vérnyomásom normális maradt, az izzadás szabályos. Mindennek ellenére, 16-án hálásan üdvözöltem a felhők mögül előbújó, diadalmaskodó napot, amely véget vetett az állandó nedvesség okozta gyötrelmeimnek. Akkor még nem tudtam, hogy ezzel kezdődött a legnehezebb megpróbáltatások időszaka, amely huszonhét napig tartott.

Láthatod hát, hajótörött sorstársam, hogy sohasem szabad kétségbeesned. Tudnod kell, hogy amikor az emberi nyomorúság mélypontján érzed magad, bekövetkezhetnek olyan körülmények, amelyek mindent megváltoztatnak. Ne reménykedj túlságosan; de ne feledd, hogy amikor bizonyos megpróbáltatásokat elviselhetetleneknek tartasz, jöhetnek mások, amelyek elhalványítják az előzők emlékét. Akár a legrosszabbnak, akár a legjobbnak tartasz valamit, csak egy tanáccsal szolgálhatok: őrizd meg józan ítélőképességedet.

Annyi bizonyos, hogy az eső gyötrelmes megpróbáltatás volt. De a nap előbukkanásakor rózsás színben feltűnő jövő még gyötrelmesebbnek bizonyult.

Ezen a november 16-i napon huszonkilenc napi utazás után, minden okom megvolt az optimizmusra. Egészségi állapotom rosszabb volt ugyan, mint az induláskor, viszont navigációs szempontból túl voltam az út legnehezebb szakaszán. Eddig oldalról kaptam a szelet, de most már pontosan szélirányban haladtam. Közel egy hónapra elegendő édesvíztartalékom volt, és a halak, melyek indulásom óta körülöttem úszkáltak, hűségesen követtek továbbra is. A veteránok, amelyeket az első napokban megsebesítettem, távol tartották magukat, okulva a balesetből.

Minden reggel láttam, amint felbukkannak a mélyből; gyanakvó pillantással végigmérve távolabb húzódtak, és a csónakommal párhuzamos irányban úsztak. Jelenlétüket egyre kedvesebbnek éreztem. Először is azért, mert már ismertem őket, főleg pedig, mert a többi hal felbátorodott láttukon. Az új jövevények, amelyeket furfangos és tapasztalt társaik bizalommal töltöttek el, tömegestül úszkáltak közelemben. Szinte gyerekjáték volt megfogni őket.

A szakértők azt tanácsolták, hogy csónakom fenekéhez erősítsek egy ketrecet, amelyben a halakat őrzöm. Láthatják, hogy ez milyen praktikus dolog lett volna! Végeredményben azonban nem volt ra szükségem, mert élelemszerzőim kisegítettek a bajból. Ezek a minden oldalról körülvevő hűséges társaim ráadásul a repülőhalakat is felém hajtották. A repülőhalak megrémülve a durbincsaimtól, kiugrottak a vízből, és beleütköztek kifeszített vitorlám csapdájába. Minden reggel átlagosan öt-tíz darabot szedtem össze belőlük.

Napközben ez nem következett be, nyilván azért, mert láttak. De sohasem múlt el öt perc anélkül, hogy valahol csoportosan ki ne ugrottak volna a hullámok közül. Rendkívüli látvány volt aranydurbincsaim ügyessége, amellyel követték őket, és leesésük helyén nagyra tátott szájjal várták áldozataikat. Néhány repülőhal, nyilván a tapasztaltabbak közül, hullámtarajról hullámtarajra szökellve megváltoztatta irányát, és sikeresen félrevezette üldözőit.

*

A vihar után kötelet kötöttem derekamra, megvizsgáltam a csónak víz alatti részét. Az összes javítások, amelyeket Las Palmasban hajtottam végre, engedtek a hullámok rohamának. A ragasztó nem tartott, és mindenütt siralmasan csüngtek a gumidarabok. A varrások mentén végig kacslábú rákok tapadtak a csónakra. A gumi mentőcsónak specialisták közül, akikkel találkoztam, egyedül M. Debroutelle, az *Eretnek* tapasztalt tervezője, egy minden hájjal megkent csónakszakértő mondotta: „Rákok fognak tapadni a csónakjára.”

A varrások és a gumi válaszfalak voltak a csónaknak azok a részei, amelyek a leginkább nyugtalanítottak. Maguknál az úszórészeknél nem állt fenn a veszély, hogy megnyílnak, de a varrásokat hiába erősítettem meg egy pótlólag ráragasztott gumiszalaggal, a kagylók, amikor még kicsinyek, könnyen közbeékelődhettek, és egyre növekedve elválaszthatták az odaragasztott szalagot. Már Tangerben észrevettem, hogy számos kagyló tapadt az *Eretnekre* még a mély vízű öblökben és kikötőkben is, főleg a hírhedt varrások mentén. Márpedig ezek a varrások erősítették a csónak hátsó, rácsos deszkáját a gumifenékhez és az úszórészekhez, valamint az úszókat a csónak gumi fenekéhez.

A Casablanca – Kanári-szigetek közötti átkelés idején a tenger mélysége és a gyorsaság nem tette lehetővé a parazita állatok megjelenését. De amíg Las Palmas kikötőjében állt a csónak, víz alatti részét valóságos alga- és kagylóerdő borította be. Miután megtisztítottam, nyugtalanul láttam azokat az apró kidudorodásokat, melyek könnyen végigterjedhettek a varrásra ragasztott gumiszalagok mentén. A kagylók a szalag és a varrás közé ékelődtek. Így hát megerősítettem a szalagokat.

S mint a vihar utáni ellenőrzésem során bebizonyosodott, éppen ezek az utólag ráragasztott szalagok váltak le a csónakról. Víz alatt semmiképpen sem tudtam kijavítani a hibákat, elhatároztam, hogy rábízom magam M. Debroutelle-re, és különösebb nehézség nélkül visszamásztam a csónakba.

HOSSZÚSÁG?

(November 17-December 9)

VASÁRNAP, *november 16.* — Négy hete, egy teljes hónapja, hogy elindultam. Négy nap óta első ízben tudtam meghatározni a szélességet. Kissé féltem az eredménytől, de nem volt ok az aggodalomra — megmaradtam a 17. szélességi körön (pontosabban 16° 59'-en). Tökéletes: ez azt jelenti, hogy valahol Guadeloupe, Monserrat és Antigua között érek partot. Megérkezésem időpontja, ésszerű megfontolás alapján, november 22-e (szombat) és november 29-e (szombat) közé esik; hacsak közbe nem jön valamilyen meglepetés. Ezen az éjszakán valami megint nekiütődött a csónaknak. Fogalmam sincs, mi lehetett. A csónak végére kifeszített gumilapot — amelyet azért tettem oda, hogy a hullámok ne árasszák el az *Eretneket* — egy ismeretlen állat leszakította. Hát ez nem éppen barátságos környék. Ragyogó nap, meleg, itt-ott ködök.

16 óra. — Püff! Még egy kardhal! Csak ez kisebb. Megelégedett azzal, hogy egyszer körülússzon, majd távozott. De azért nem szeretem az ilyesmit.

Hétfő, november 17. — Ezen az éjjelen meglepetéssel tapasztaltam, hogy a gyenge szél ellenére mennyire háborog a tenger. Reggel sajnos mindent megértek: jókora vihar közeledik, kelet felé egészen beborult. Újabb csinos kis slamasztikára van kilátásom. Sok a madár.

16 óra — Mégiscsak sikerült hozzávetőlegesen meghatároznom a helyzetemet. De micsoda nehéz munka ez a háborgó tengeren, amikor a nap felhők között bujkál!

A szél erős, gyorsan haladok. Nehéz napok várnak rám, s nem tudom, becslésem helyes-e vagy helytelen. Bárcsak találkoznék egy hajóval, hogy ellenőrizhetném, hol vagyok! Elvben még vagy 500 mérföldet kell megtennem. Ostobaság volna most kudarcot vallanom. Szeretném, meg nem is, ha már vége volna ezen a héten. Az égen még mindig nem tudok

kiigazodni. Nem számít, csak haladjak. Hat nap múlva látnom kellene a szárazföldet. Fáradt vagyok és nagyon szeretnék: 1) egy meleg fürdőt; 2) száraz cipőt; 3) száraz ágyat; 4) egy sültcsirkét; 5) egy korsó sört.

Szerencsére bőven van repülőhal; nem merek többé halászni, mert félek, hogy kardhalat fogok, és még dühre gerjed. Egyre halogatom az éjjeli lámpagyújtást is, pillanatnyilag inkább a kardhaltól félek, mint a hajótöréstől.

A tenger nagyon barátságtalan! Egyre jobban gyötör a félelem. Sajátos dolog: ha a tenger viharos, kevésbé veszélyes, mint akkor, ha nem fúj a szél. Pontosabban: veszedelmes a szélroham előtt, mert akkor még nem fúj, és utána, mert a szél többé nem szabályozza a hullámokat. Újabb komisz éjszaka vár rám, előre érzem.

Kedd, november 18. — Ma jobb a hangulatom, de azért már kezdem megelégelni az egészet. Egyre inkább foglalkoztat a partra-jutás problémája. Ha megmaradok ezen a szélességi körön, akkor feltehetően Port-Louis-nál vagy Pointe-à-Pitre-nél (Guadeloupe) érek partot. Valamennyi kikötő szélvédett, következésképpen nehezen közelíthetem meg őket. Ha netalán elhaladnék Pointe-à-Pitre előtt, akkor kijutnék az Antilla-tengerre. Amennyiben magasabban leszek 16° 30'-nél, akkor megpróbálok az északi parton, Désirade-nál vagy Marie Galante-nál partra szállni. Szörnyű volna hajótörést szenvedni kikötés közben, még rágondolni sem merek. De ne fessük falra az ördögöt. Ma újabb palackot dobok a tengerbe: meglátjuk, kihalásszák-e?

Szerda, november 19. — Megdöbbentem, amikor meghatároztam a szélességet: úgy találtam, hogy tegnaphoz képest 20 mérföldnyit sodródtam dél felé. Ellenőriztem magam, s kiderült, hogy hibát ejtettem a számításba!). Elmúlt a dél, kezdődik a véget nem érő, hosszú délután. A reggeli halászzsákmány gyakorlatilag egész napra elég, így egyéb dolgom sincs, mint hogy a megérkezés lehetőségein elmélkedjem. Keserves dolog. A nap melegen tűz, de az idő változékony. Szerencsére elfoglalhatom magam az orvosi vizsgálattal és a könyveimmel. Reggel még esett.

Csütörtök, november 20. — Pontosan nyugat felé haladok a 16° 48' szélességi körön, ami azt jelenti, hogy éppen Guadeloupe és Antigua között érek az Antillákra. Ha továbbra is így megyek, megpróbálok francia területen kikötni. Az egész utazás egyik legkellemesebb éjszakáját töltöttem el; sok a madár. Egy bizonyos körülményből arra következtetek, hogy közeledem a földhöz: 8 órakor fújni kezd a szél, majd ½12-kor elül és délután 3-kor ismét feltámad. Ez a jelenség a parti szelekre emlékeztet. Kitartás: ez az egyetlen dolog, amivel törődnöm kell. Talán még nyolc nap. Nehéz a várakozás. Fogadkozom, hogy nem esem kétségbe. Szegény Ginette! mennyire aggódhat. Ezért is szeretnék mielőbb megérkezni.

Péntek, november 21, — Minél inkább közeledem, annál inkább kételkedem becslésem pontosságában. Hajónak még mindig semmi nyoma, de nem szabad megfeledkeznem arról, hogy a Kanári-szigetek felé haladva is csak kettőt láttam, a partról néhány mérföldnyire. A madarakkal kapcsolatban érdekes megfigyelést tettem: már csak reggel

látom őket, amint kelet felé tartanak, és este, amikor visszatérnek nyugat felé. Nyilván a szárazföldre tartanak, s ez jó jel. Az idő változékony, de elég szép. A szél rendszertelenül fúj. Szeretnék már megérkezni. Feltettem az éjjeli lámpát, s szinte repülőhal-eső zuhog a sátorlapra! A két szombati nap, 22-e és 29-e közötti időben kell megérkeznem, hétfőn, kedden vagy szerdán. Ezek a nagy esélyek. Tartom a szélességet: 16° 48'.

Szombat, november 22. — A szél egészen erőtlen, úgy haladok, mint a teknősbéka; ilyen ütemben még legalább nyolc nap. Ez az időszak, mint előre láttam, nagyon megvisel; önkéntelenül is kutatom a látóhatárt. Ostoba dolog, hogy a felhők mennyire hasonlítanak a szárazföldhöz! Jól tudom, hogy hétfő előtt semmiképp sem pillanthatom meg a célt. Csak látnám már, csak látnám végre, még ha nyolc napba telik is, míg kikötök! Egyre több a madár. Bárcsak jelentene ez valamit! Hajó még sehol. Az ég szerelmére, egy kis szelet)

13 ára. — Tikkasztó hőség; szegény Ginette-re gondolok — nyilván agyongyötri magát. „Szegény kicsikém, még négy-öt napi bizonytalanság, és vége az egésznek” Csak fújna már ez a passzát)

17 óra 30. — Ha továbbra is gyenge marad a szél, tíz nap múlva sem érek partot.

Vasárnap, november 23. — Hatodik vasárnapom az óceánon, remélem az utolsó. A szél felerősödött és egyenletes; ha így tart tovább, kedden vagy szerdán megérkezem, csak azt nem tudom, hová, mert sodródom észak felé. Érdekes halakat látok, hasonlítanak az európai íjhalakra,[44] úszóik olyanok, mint a cápáké. Próbálok megfogni egyet közülük, de nem sikerül. Kezdek már torkig lenni a repülőhalakkal.

17 óra. — Délkelet felől megint kisebbfajta vihar közeledik. Furcsa vidék: nincs középút. Vagy tikkasztóan tűz a nap a felhőtlen égről, vagy nagyon rossz az idő. Ezek a pokolravaló halak nagyokat löknek a csónakon, miközben eszik a fenékre tapadó rákokat: rendkívül kellemetlen érzés. Közeledik a vihar, mi lesz velem? De azért nem nyugtalankodom túlságosan, még ha orkán lesz is belőle, hiszen már nem vagyok messze a célomtól. Ma reggel egyszerre három faetont

[44] Lásd erről Paul Budker jegyzetét a kötet végén

láttam. A hajótöröttek mindentudó könyve ezt mondja róluk: „Ha egyszerre három faetont látsz, legfeljebb 80 mérföldnyire vagy a parttól.” Ráadásul, amikor a vihar éppen fölém ér dél felől, fregattmadár száll el fölöttem. Róluk így ír a könyv: „A fregattmadár sohasem tölti az éjszakát tengeren, s ritkán távolodik el a parttól száz mérföldnél messzebbre; kivételesen a legközelebbi szigettől 300 mérföldnyire találkoztak eggyel.”

A morajló vihar első jelei előtt már nyugtalanság vett erőt rajtam, de e kifejezés nagyon pontatlanul utal érzéseimre. Úgy tűnt, hogy mindenáron futnom, menekülnöm kellene, bár fogalmam sincs, mi elől —, de menekülni pillanatnyi időveszteség nélkül.

Elővettem a tengerészeti útmutatót, és újra, és újra elolvastam a tájfun ismertetőjegyeit. Kutatva vizsgáltam az aranyosan ragyogó eget; a látóhatár szélén néhány fekete pont tűnt fel, éreztem, hogy valami készül. Ha módomban áll, elmenekültem volna az elkerülhetetlenül közeledő katasztrófa elől. Később, miután már kikötöttem Barbados szigetén, megtudtam, hogy azokon a hajókon, amelyek ez idő tájt bizonyos távolságban; néhány száz mérföldnyire északra voltak tőlem, ugyanezt az izgalmat érezték. Úgy látszik szoros és nagyon finom lelki kapcsolat van valamennyi tengerész között.

Mögöttem, a látóhatár szélén, jobbra és balra egyaránt hatalmas tintafekete sáv húzódott végig. A nap eltűnt. A hőmérséklet lassan lehűlt, s mint valami vasfüggöny, a feketeség elborította az egész eget. A folyamat reggel hat órakor kezdődött, és csak este hétkor ért véget. A felhők megérkezése előtt a szél egy cseppet sem erősödött. A tenger nyugodt maradt; úgy éreztem, fennhagyhatom a vitorlát, s kivárhatom a közeledő vihart. Jól ismert, jellegzetes hang hallatszott, mely a só ropogására és a gépfegyver kattogására emlékeztetett. Hatalmas felhőszakadás követte, s végül rámszakadt az orkán. Fejembe vettem, hogy a szelet, melyet a felhő hozott, előrehaladásom érdekében minél tovább kihasználom. A vitorla kötelét a csuklómra csavartam, hogy rögtön elengedhessem, mihelyt a szél túlságosan erőssé válik. Hirtelen, a nappal kellős közepén, elborított az éj, és a tenger felszínére csapódó esőcseppek villogása közepette szakadásig kidagadt a vitorlám. Rövid ideig tartott, de borzalmas volt. A vitorlafeszítő kötéllel a csuklómon, egy

óra hosszat rohantam a fékevesztett elemek zúgása közepette;[45] egy óra múltán az orkán elhaladt fölöttem. A kötél véresre dörzsölte az öklömet. A szél minden átmenet nélkül elült, és a Kanári-szigetek elhagyása óta először történt meg, hogy a vitorlám mozdulatlanul, ernyedten csüngött a rúdján. Azt hittem, átvészeltem a legnehezebb időszakot — a rossz időt, az egy hónapig tartó erős szél és nedvesség időszakát. Meg kellett azonban még küzdenem a régmúlt idők vitorlásainak nagy ellenségével — a szélcsenddel. Naplóm minden kommentárnál jobban kifejezi azt az aggodalmat, amely e kétségbeejtő állapot láttán fokozatosan úrrá lett rajtam.

Hétfő, november 24. — Az orkán után dél felől kezdett fújni a szél, és csak a legnagyobb nehézségek árán sikerült megmaradnom a kompasz 320-as beosztásának irányában, de még így is veszedelmesen terelődtem észak felé. Rettenetesen féltem, hogy bekerülök a Golf-áramba, és észak felé sodródom. (Ne feledjék, akkoriban azt hittem, hogy már az északi egyenlítői áramlat és a Golf áram érintkezési pontjánál járok. Valójában még egy hónapig tartott, míg odaértem.) Az aggodalom összeszorította a torkomat. A 23-24. szélességi foktól északra egyre inkább fázni fogok, ugyanis arra már hideg van. Hiszen itt a tél. Bárcsak találkoznék egy hajóval! Meg kell változnia a szél irányának. Ha meggondolom, hogy 90 mérföldnyire vagyok Désirade-tól! Csak velem történhet meg az ilyesmi. A passzátszél nincs többé ott, ahol lennie kellene. Félek, rettenetesen félek, hogy még hosszú napokig tart ez az állapot, pedig oly közel vagyok a célhoz!

15 óra. — Még mindig ugyanaz a helyzet, de a hangulatom már jobb; „tengerészeti útmutatóm" szerint az ilyen jelenség rövid ideig tart, és a passzát újra megjelenik. Persze jócskán hátráltat a dolog, a legközelebbi elérhető föld Barbude[46], 120 mérföldnyire, messzebb Puerto-Rico: 400 mérföldnyire. Ha a szél feltámad, még egy jó hét, ha nem, akkor fél évbe is beletelhet, míg megérkezem! 19'-cel északabbra kerültem, vagyis

---

[45] Az *Eretnek* 5 csomónyi, óránként körülbelül 9 kilométeres sebességgel haladt.

[46] Barbude az északi szélesség 17° 40' és a nyugati bosszúság 61° 50'-én, Barbados 13° 10' és 59' 31'-en fekszik.

Barbude és Antigua közé. Bárcsak megváltozna már az idő! Micsoda balszerencse, a kikötés előtt: legalább egy hajót látnék, de sehol semmi, semmi, semmi.

Kedd, november 25. — A szél egy cseppet erősödött. Kedvező, kelet-délkeleti irányban fúj: 11 mérföldet nyertem dél felé. Jó irányban, 17° 5'-en vagyok. Ez hagyján, de nehéz és lehangoló napoknak nézek elébe, máris alaposan elmaradtam a vihar miatt. Valóban azon a hosszúsági körön vagyok-e, amelyiktől 60 mérföld a legközelebbi sziget? Holnap bizonyosan megpillantom a földet, csak éppen azt nem tudom, milyen távol vagyok tőle: az utat ismerem, csak azt nem, hogy az útnak melyik pontjára értem el. A legborúlátóbb számítás szerint 7 fokkal, vagyis körülbelül 406 mérfölddel lehetek keletebbre: ilyen sebességgel még hat nap. December 2-a előtt tehát nem kell kétségbeesnem. De ha addigra sem érkezem meg, akkor végképp nem értem a dolgot. Milyen hosszúak tudnak lenni a napok! Még a négy órai viharfecském sem jelentkezett: tegnapelőtt még meglátogatott, de tegnap már nem, eddig mindennap láttam. Az az érzésem, mintha letöröltek volna a tengerről minden hajót és az égről minden repülőgépet.

Szerda, november 26. — Ma reggel felkeléskor két újabb fregattmadár mutatkozott, amelyeket a parttól 100 mérföldnél messzebb sohasem látni. Megnyugtatásnak ez is jó! A látási viszonyok éppoly rosszak, mint a Kanári-szigetek előtt: legfeljebb 15 mérföldnyire látok. Sehol semmi, s a szigetek közt 30 mérföld a távolság! Félek attól, ami a Kanári-szigeteknél kis híján bekövetkezett: majdnem áthaladtam a szigetek között, anélkül, hogy tudtam volna róla. Ha úgy lesz is, akkor északnyugatnak, Puerto-Rico felé fordulok majd, de micsoda balszerencse volna! Nyomorult vihar! Megpróbálok lejutni Guadeloupe szélességi fokára, és ott is maradni, 16° és 16° 30' között.

15 óra. — Úgy mászok, mint egy csiga, holott nem lehetek távolabb 60 mérföldnél Antiguától. Mégsem haladok. Ha 30 mérföldet megteszek egy nap, az már óriási teljesítmény! Ez az utolsó kétszáz mérföld szörnyen keserves. Úgy számolom őket, mint a szemcseppeket a csepegtetőből. De hát már csak órák kérdése az egész: Negyvennyolc vagy hetvenkettő (!). Végtelen időnek tűnik, főleg most, amikor tudom,

hogy közel vagyok. Szinte fel sem tudom fogni, hogy a jövő kedden, ugyanebben az órában már valószínűleg, sőt biztosan, szilárd talaj lesz a talpam alatt. Ez a gondolat teljesen szokatlan a számomra.

Csütörtök, november 27. — Micsoda lassúság! Vasárnap óta legfeljebb 20 mérföldet, ha megtettem. Ilyen ütemben jövő kedden vagy szerdán érek célt; tíznapi tortúra! Végképp torkig vagyok már, s ráadásul rettegnem kell, hogy a rossz látásviszonyok miatt átcsúszom a szigetek között. Gyötrelmes dolog ebben a tudatban fürkészni a látóhatárt. Egész nap meresztem a szemem, s nincs fekete szemüvegem a tűző napsugarak ellen. Sem hajó, sem repülőgép, sem madár, *már elegem van az egészből* (ezt aláhúztam a naplómban). Negyven nap, ez több mint elég.

18 óra. — Jó jel: legyet látok a csónakomon. Valóban közel lehet a föld.

Péntek, november 28, 9 óra. — Még mindig semmi, kezdek komolyan nyugtalankodni. Szegény Ginette! Ma a negyvenegyedik nap. A hold lenyugta a szárazföld közelségéről tanúskodik. Hatvan mérföld talán? A szélességem megfelelő, csak éppen alig haladok. Villanykörtét pillantok meg a vízen. Mi mindennel találkozik az ember a tengeren! De már nagyon-nagyon elegem van az egészből.

19 óra. — Jó kis szél kerekedik, nyolc napja nem volt ilyen. Csak kitartson: ha úgy lesz, tizennyolc órán belül megpillantom a partot. November 3-a, hétfő óta egyetlenegy hajót sem láttam.

Bombard felvételei önmagáról; a képek jól mutatják arckifejezésének változását az atlanti-óceáni út alatt

Az *Eretnek* talizmánja

A csónak egy része, Bombard látószögéből

Az *Eretnek* a nagy átkelés után, Barbados szigetének partján

Szombat, november 29. — A szél pontosan tíz percig tartott; pillanatnyilag merőlegesen tűz a nap, sátorlapom alatt 38-39 fokos a hőség, se szél, se föld, se hajó, se repülőgép, se madár: csak reménytelenség.

Alig haladok. Óránként fél mérföldet teszek meg, nem többet. Ha így megy, még tíz-húsz nap; pedig azt mondták, hogy a passzát egészen a partokig visz. Megrémülök, ha az enyéim halálos aggodalmára gondolok. Legalább találkoznék egy hajóval, amelyik hírt adhatna rólam, de semmi, semmi, semmi. Ma egy íjhalat fogtam, az evező végére kötött késsel; habozom, megegyem-e? Az egyik könyv élvezhetőnek tartja, a másik mérgezőnek. Inkább erőt veszek magamon: végtére is, legalább a hajótörött-szakértők legyenek egy véleményen!

19 óra. — A szél feltámad, mint tegnap. Bárcsak kitartana! Még egy palackot dobtam a vízbe, üzenettel. Újabb halfajtát látok, a föld tehát közel van. Az *Eretneket* egy nagy barracuda követi. Nagyon szeretném megfogni, de a hal furcsa szemekkel méreget: az az érzésem, hogy ő éppannyira feni a fogát rám, mint én őrá.

Vasárnap, november 30. — Egy hete mozdulatlanságra vagyok kárhoztatva. Pusztuljanak, akik azt mondták, hogy a passzát a partokig visz magával. Nyolc napos szélcsend, és semmi biztató kilátás. Hasmenés gyötör, naponta vagy hússzor is elfog az inger. A passzátszél tisztára ámítás: végigkísér az út kétharmad részén, aztán csúful cserbenhagy. Pedig még ez a legkedvezőbb évszak. Bele kell nyugodnom. Ha csak 30 mérföldet teszek is meg a hátralevő időben, ami az indulástól fogva napi 55 mérföldes átlagot jelent, akkor december 7-én megérkezem. Még egy hét. De akkor csakugyan vége az egésznek.

Hétfő, december 1. — Tessék! Elmúlt a november, s még mindig nem pillantottam meg a szárazföldet. Teljesen tanácstalan vagyok, nem értek semmit: a kelő hold helyzetéből az 50. fok, a legnyugvó holdéból pedig a 60. fok tájára gondolom magamat. Ezen az estén telihold van. Meglátjuk. Egy kissé szaporábban haladok, mert feltámadt a szél, de egész éjjel teljes szélcsend uralkodott. Mennyire vagyok hát a parttól, 40 vagy 1200 mérföldnyire? Tikkasztó a hőség. A látóhatár üres és ködös. Oh, bárcsak ismerném a pontos helyzetemet, lenne egy telepem és egy jól járó órám!

Reggel meglátogatott egy „fehérfarkú trópusi madár”, majdnem leszállt a vitorlám rúdjára. Sikerült lefényképeznem. Filmre venni már nem tudtam, megijedt és elrepült, egyenesen a nap irányába.

11 óra. — Aggódom a feleségemért, hisz jól ismerem: rettenetesen kétségbe lehet esve… Pedig még tíz napig is eltarthat az utazás. Fáradt vagyok: a hasmenés kimerít. Nyugtalankodom, mert székletemben egy kevés vért vettem észre.

15 óra. — A szélesség tökéletes; gyenge szél fúj. Egy fregattmadár körözött az *Eretnek* fölött, öt nap óta már ez a negyedik. Megjelenése bizalommal töltött el. Minthogy legfeljebb 300 mérföldnyire távolodik el a szárazföldtől, s az elsőt öt napja láttam, legfeljebb 100 mérföld lehet még hátra. Remény! remény!

18 óra. — Nagy ostobaságot követtem el, hogy végignézegettem Franciaországban, Casablancában és Las Palmasban készített felvételeimet. Keserű, nyomott hangulatom támadt. A próbatétel már túlságosan hosszú; szörnyű ez a bizonytalanság, hogy fogalmam sincs, hol vagyok. 200 mérföldnyire becsülöm a megteendő utat, de vajon holnapután érek-e oda, vagy tíz, húsz, esetleg harminc nap múlva? Nem tudom. Vannak pillanatok, amikor bánom, hogy nem hagytam abba az egész cirkuszt a Kanári-szigeteken. Akkor viszont veszekedett büszkeségem halmozna el szemrehányásokkal. Legalább egy hajót látnék! Ha rádiózhatnék, nem érezném magam olyan egyedül. Elfog a düh, ha azokra gondolok, akik azt mondták, hogy ki fog tartani az északkeleti szél, méghozzá végig. A legutóbbi vihar óta vagy egyáltalán nincs, vagy délkelet-északkeleti irányban fúj.

Kedd, december 2. — (Hangulatom a mélyponton van, naplóm nehezen olvasható.) Még mindig sehol semmi; ma reggel újabb madarat látok, amelyről szintén az áll a könyveimben, hogy nem távozik 100 mérföldnél messzebbre a parttól.

Foglaljuk össze a szárazföld közelségére mutató kedvező, illetve kedvezőtlen jeleket:

Kontra: napkelte, napnyugta, a delelés és a hold felkelésének időpontja. De az első három már az indulásnál is, amikor tudtam, milyen hosszúsági fokon vagyok, körülbelül egyórás eltérést mutatott. Viszont a

hold felkeltét, amely szerint az 50. fok körül lehetek, ellensúlyozza a lenyugvása.

Pro: a hold lenyugvása (eszerint 60° 2'-en vagyok); az éjjelente elülő szél rendszertelensége; a fregattmadár, általában a kevés, de új fajtájú madár. Azonkívül, naponta 50-60 mérföldet tettem meg, ez a Kanári-szigeti átlag, vagyis összesen 2320-2520 mérföldet; hátra van még 180-380.

A legderűlátóbb feltevés szerint az 59-60°-on, a legpesszimistább szerint az 50°-on vagyok.

Ha a szél végig fúj, mint az utam elején, akkor már nyolc napja szárazföldön lennék. Rendkívül kevés a szél: naponta 5-6 órát tart legfeljebb — ez még annyi sincs, mint Casablanca előtt. Sohasem leszek már túl a hátralevő 200-300 mérföldön? Dühítő, hogy 2500-at egy hónap alatt megtettem, a maradék 300 pedig harminc napba telik! A szellő se rebben: kétségbeejtő. Teljesen pesszimista lettem. Negyvennégy napon át nagyszerűen haladt a kísérlet. Micsoda ostobaság, hogy közvetlenül a cél előtt vallok kudarcot!

Csak legalább értesíthetném az enyéimet! De semmi! Se repülőgép, se hajó! Micsoda ostobaságokat irkál a „Raft book" a madarakról! Egyedül arra jó, hogy a kedvemet szegje.

15 óra. — Megint valami, amit nem értek. Voltaképpen arra kellene törekednem, hogy ne sodródjam délnek, s ugyanakkor az a nyomorúságos, szélnek csúfolt szellő kimondottan délről fúj. Hát az északkeleti passzát? következetesen délkeleti. Ma negyvenötödik nap. Másfél hónapja vagyok az óceánon, és szegény Ginette-em semmit sem tud felőlem. Még egy elveszett nap. Szerencsére ritkán ennyire felhőtlen az idő, különben hamarosan felforrna az agyvelőm. Újabb szép kis vihar van kilátásban.

Szerda, december 3.[47] — Rettenetesen unom. A szél ismét északkeletről fúj (de előbb nyugat felől kezdte, kedves dolog!) csak éppen rövid ideig.

---

[47] Még ezeket a drámai körülmények között írott részeket is pontosan a hajónapló szövegéhez ragaszkodva állította össze a szerző. (A francia kiadó megjegyzése.)

11 óra: végre hirtelen feltámad, *s* úgy fúj, ahogy már nyolc napja várom. Csak kitartson!

15 óra: vízkészletem aggasztóan fogy. Bár esne újra, de ne sok!

18 óra: még egy fregattmadár; már nem is számolom őket. A „Raft book” azt mondja, hogy legfeljebb 100 mérföldre távolodik el a parttól; remélem, legalább ez a megállapítása igaz: ha ugyanis a többi bevált volna, már rég a szárazföldön lennék. Borzalmas hasmenésem van, és gyötör a szomjúság. Ó, bárcsak ihatnám *egy* liter tejet, egy szuszra!

Csütörtök, december 4. — Sehol semmi, még mindig sehol semmi. Kezdek fizikailag kimerülni.

Ma egy pillangóval találkoztam. Reggel pedig ökörnyál szállt a levegőben. Mindent egybevetve, a föld *nem* lehet messze. De se hajó se repülő.

Péntek, december 5. — Lehetséges, hogy a part már harminc-negyven mérföldnyire van, csak éppen nem tudom elérni: nincs szél. Teljesen letört ez a szörnyű hasmenés és a vérzés. Nem merek enni; ha így megy tovább, a csónak megérkezik, de csak a holttestemmel. Már nem értem és nem is tudom, hol vagyok. Csak egy dolgot kívánok, ha a csónak célhoz ér: valaki keresse fel nevemben a hajótöröttek részére írott könyv szerzőjét, és jól pofozza fel, mert könyve csak arra jó, hogy tönkretegye a lelkierejét annak a szerencsétlennek, aki olvassa. Így ír a jóember: „Számos fregattmadár feltűnése arra utal, hogy a föld nincs messzebb 100 mérföldnél.” Hát már nyolc napja számos fregattmadarat láttam, és megtettem vagy 300 mérföldnyi utat. Tanulság: a szerző becstelen, amikor olyasmit állít, amiről tudja, hogy valótlanság; ha pedig nem tudja, akkor ne írja meg. Ugyanez vonatkozik azokra is, akik a passzátszélről értekeznek: a napnál világosabb, hogy ők maguk sohasem győződtek meg állításaik helyességéről. Az Antillák szomszédságában két nap szél jut tíznapi teljes szélcsendre.

Apró probléma: ha óránként körülbelül száz métert teszek meg, mennyi idő alatt futom be azt a 150 kilométert, amely elválaszt a szárazföldtől? — ha van ilyen egyáltalán.

El fogok pusztulni, a melegtől, a szomjúságtól, az éhségtől: valóban minden összefogott ellenem. Ma reggel óta a saját levemben fővök:

szörnyű a hőség, egyetlen felhő sem enyhíti, s ugyanakkor tőlem 800 méterre vastag felhőtakaró borítja az eget. Érdekes, menynyire gyötri az embert az üldözési mánia, ha a tengeren van; az az érzése, mintha minden ellene esküdött volna, mintha nem bírná tovább. A könnyű szellő lassan hajtja előre az apró felhőfoszlányokat: inkább megkerülik a napot, semmint elébe menjenek és védelmet nyújtsanak nekem.

Erőm fogytán. Ha nem sikerül, akkor tényleg az az oka, hogy minden összefogott ellenem: nincs szél, csak velőtforraló hőség. Tegnap zuhogott az eső körülöttem, s rám egy csepp sem esett — kegyetlenség. Vitorlám balfelé csapkod, nyilván a passzát. A passzátszelek zónájának meghatározása szerintem: zóna, ahol gyakorlatilag soha sincs szél. Még az a vigaszom sincs meg, hogy a zavaros szelek zónájába jutottam; az ugyanis ebben az évszakban csak az 5°-ig terjed. Ezen a szélességen pedig már rég földet értem volna. S mindezek tetejébe ez a borzasztó hasmenés… Most már tisztán látok: ha vihar támadna, istenemre, nem vetném ki az úszóhorgonyt! Sorsomra bíznám magam. Mit tettem, mit tettem! Miért is nem álltam meg a Kanári-szigeteken!

Harminckét napja már, hogy nem láttam hajót, s huszonegy napja repülőgépet; teljesen kétségbe vagyok esve, már csak azért is, mert Jack kijelentette: nem fog sikerülni az erős szelek, a viharok és a tájfunok miatt, s valójában a teljes szélcsend miatt vall kudarcot a vállalkozásom. Legalább S. O. S. jeleket tudnék leadni! De sajnos! esztelen próbálkozás volna, hisz nincs, aki felfigyeljen rájuk! Egyetlen felhő sem takarja el a napot, pedig bőven van belőlük! Egyáltalán nem értem: most meg egészen alacsonyan szálló, apró felhők haladnak el sebesen, idelenn pedig olyan tökéletes szélcsend van, amilyet még a Földközi-tengeren sem tapasztaltam. Ó, ha meg tudnék fürödni!

Szombat, december 6. — Eléggé erős északi szél kerekedett, ez is jobb a semminél. Reggel még három „fehérfarkú trópusi madarat” láttam: ilyenkor a partnak 60-80 mérföldnyire illik lennie. Azért mégiscsak lehetetlen, hogy egy hajótöröttek részére írott könyv szerzője mindenben tévedjen: holnap vagy holnapután mégiscsak meglátom talán a földet? Leírom utolsó akaratomat, mert hátha nem érkezem meg élve!

1. Azt kívánom, hogy a feljegyzések alapján állítsanak össze egy könyvet, amelynek jogai feleségemet, Ginette Bombard-t illessék meg.

2. Intézkedések feleségem és gyermekem élete felől.

3. Szükségesnek tartom kijelenteni: semmiképp sem szabad, hogy más hajótöröttek is áldozatul essenek egyes amorális szerzőknek, akiknek a hajótöröttek számára írott könyveiben egyetlen adat sem pontos a szárazföld közelségének jeleire vonatkozólag, s akik az emberek önbizalmát letörve, halálukat okozzák. Halálomért azok is felelősek, akik hibájából most nincs adókészülékem.

Végül a következőkkel fejezem be: kísérletem ötven napra érvényes; ha holtan érkezem is, a hajótöröttek ne veszítsék el a reményt. Kívánatos volna, hogy a közép- és szakiskolákban a csillagászati és földrajzi ismeretek tanítását gyakorlati hajózási oktatással is egészítsék

Vasárnap, december 7. — Még mindig sehol semmi, de már nem lehetek messze (írásom itt újra lendületesebb lett). Ginette-ért, Nathalie-ért, Renaud-ért és Anne-ért *kell,* hogy élve érjek partot, de szörnyű nehéz.

A nap kegyetlenül tűz, szomjas vagyok. Vizem erősen fogy, legfeljebb 5 liternyi van még: borzasztó rágondolni, mennyit öntöttem a tengerbe! Literszámra!… Keveset halászom, de a zsákmány elegendő: szörnyű volna, ha újra tengervizet kellene innom, meg hallevet — ráadásul ez a kimerítő hasmenés! Valóban sokat szenvedek. A tegnapi északi szél 18 mérföldnyit délre sodort, így hát eltávolodtam Désirade-tól, a legközelebbi parttól. Most újra alábbhagyott, kétségbeejtő. A tengerészeti útmutató mindenesetre megállapítja (*Antillák,* 2. köt., 8. old., 9-14 sor): „A passzátszél decembertől március-áprilisig a legerősebb és legrendszeresebb. Ekkor hatol a legészakabbra, és átlagosan 4 Beaufort körüli erővel, kelet-északkelet és északkelet felől fúj.” Megáll az ember esze, mi minden zöldséget ki tudnak nyomtatni! Ha leghamarább holnap vagy holnapután nem pillantom meg a földet, akkor már semmit sem értek, s nem érdekel többé az egész. Induláskor, 15° 20' körül, 12 óra 10-kor végeztem a helymeghatározást; most pedig, vagyis a mai napon 15 óra 10-kor. A különbség 3 óra, tehát a nyugati hosszúság 60° 20'-e körül lehetek — Désirade a 61. fokon van, azaz 38 mérföldnyire nyugatra … Dominique és Marie Galante a 61° 20, illetve 61° 12'-en vannak, vagyis 56, illetve 49 mérföldnyire. Tehát? Még ha 30 mérföldet teszek meg egy nap alatt, holnap akkor is 28, illetve 19 mérföldnyire kellene lennem a parttól. Ha mindezek után sem látok semmit, akkor leteszem a lantot.

Már rettenetesen elegem van az egészből. Folyton csak szegény Ginette-emre gondolok, aki nyilván félholt az aggodalomtól

16 óra 30. — Nyugodtan elmondhatom, hogy minden összeesküdött ellenem. A szél feltámadt, de dél felé hajt. Nem valami óriási szerencse. Üsse kő, megyek délnek: a 240 mérföldnyire levő Grenadáig van helyem bőven: csak éppen túlságosan lelassítja előrehaladásomat ez az elsodródás.

Az előjelek mind a szárazföld közelségére utalnak. Itt-ott kis fadarabkák úszkálnak a vízen, pérhalakra emlékeztető halak követik az *Eretneket*: mind olyan jel, amely a nyílt tengeren nem figyelhető meg. De én a szárazföldre volnék már kíváncsi!

Hétfő, december 8. — Még mindig sehol semmi, újra elült a szél. Nehezen hihető, hogy olyan fráterek, akik könyvet írnak az amerikai tengerészet részére, minden egyes pontban tévedjenek. A szerző kijelenti, hogy a parttól legfeljebb 300 mérföldnyire látni fregattmadarat; ha feltesszük, hogy a legutóbbi, amelyet szerdán láttam, tényleg az volt, akkor jóval messzebb repült 300 mérföldnél.

Szombat reggel újabb három trópusi madarat látok: róluk a könyv egészen félreérthetetlenül nyilatkozik: egyszerre három annyit jelent, hogy a part 60-80, na nem bánom, 100 mérföldnyire van. Ha felteszem, hogy szombaton meg vasárnap 40, és utána is 40 mérföldet tettem meg, akkor maximum 20 mérföldnyire kell lennem. Ezzel szemben nem látok semmit, s újra kíméletlenül meleg nap készül. Az ötvenedik napja vagyok tengeren, vagyis átlagban napi 54 mérföldet tettem meg, eleinte jóval többet, azóta pedig — egy nap kivételével — tartom a 30 mérföldes átlagot. Újra elült a szél, egy árva szellő se rebben.

A Kanári-szigetekre (550 mérföld) tizenegy nap alatt értem el. Ezúttal ötször akkora távolságot kell megtennem: ha az időnek is az ötszörösét veszem, ötvenöt napot, akkor szombaton kell megérkeznem.

Már nagyon kevés a vizem, a tengervizet pedig nem bírom az erős hasmenés miatt; keveset halászom, a halak bizalmatlanok. De hát nem törődöm velük, mert bőven van repülőhal. Végszükség esetére meg itt az egész élelemtartalékom: megeszem, s aztán elpusztulok. Ha valaki a tapasztalataim alapján könyvet írna a hajótöröttek számára, az jól vésse eszébe, hogy a különféle madarak jelzik ugyan a szárazföld közeledését,

de már jó pár száz mérfölddel előbb. Kétségbe vagyok esve; mégis ki kell tartanom. Szörnyű! Bárcsak pontosan meg tudnám határozni a hosszúságot! Az az érzésem, hogy ha tudnám, hol vagyok, egészen más lenne a hangulatom, még ha a véltnél jóval keletebbre volnék is. Azt hiszem, a szigetekről valamennyi hajó nyugatra, az Antilla-tenger felé indul, így hát egyáltalán nincs eshetőség rá, hogy akár eggyel is találkozzam. Eszembe jut, hogy még az utam kezdetén egyszer erős szélben kivetettem az úszóhorgonyt! Most már egy életem, egy halálom: fennhagyom a vitorlát, bármi történjék is. De hát szélnek nyoma sincs! Istenem, mit csináljak, hogy megszűnjék végre ez a kibírhatatlan bizonytalanság?

Gyalázatosan meleg napra van kilátásom. Egyetlen felhő sem takarja el a napot. Minden elképzelhető nyomorúságot lehetségesnek tartok. Zuhoghat körülöttem, de rám egy csepp sem esik; köröskörül beborulhat, de rám változatlanul tűz a nap; a szabályos passzátszél időszakában egy szeles nap után egy szellős nap, majd két-három teljesen szélcsendes nap következik. A csónak gyakorlatilag mozdulatlan: már három napja, hogy vízbe dobtam, de még mindig látom a hátam mögött a fluoreszcein zöld foltját; így van ez 22-e, szombat óta. Húsz napja tart a szinte teljes mozdulatlanság. Hogyan lehettem olyan ostoba, hogy hittem egy „szakemberek” által írott könyvnek! Ezt nem felejtem el nekik! Csak éppen nem maradok életben — szerencséjükre! —, hogy a fejükhöz vághassam megállapításaikat) Húsznapi szélcsend, amikor a „passzátszél a legszabályosabb és a legerősebb!” Ha ilyen marad az idő, lehetetlen, hogy élve érjek partot, pedig nem lehetek messze.

14 óra 30. — Na tessék! Úgy kezdődik, mint pénteken: teljes szélcsend, petyhüdten csüngő vitorla! Éljen a passzát! Azt fogjuk majd mondani: ez a jele annak, hogy közel a szárazföld. Nos, mutassák nekem azt a földet! Semmi remény, még holnapra sem, hiszen egy tapodtat sem mozdulok előre.

16 óra. — Jó volna megfürödni és alaposan megvizsgálni a hajó víz alatti részeit. Az *Eretnek* épségben meg fog érkezni, még ha egy hónapig tart is az út — föltéve, hogy egy kardhal közbe nem avatkozik!

16 *óra 30.* — A tenger hullámzik, jeléül annak, hogy valamerre fúj a szél, de itt még gyenge szellő sem érzik. Melegem van, gyötör a szomjúság.

17 óra. — 40 mérföldnyire sem vagyok Dominique-től, mégsem fogok soha odaérni, mert nincs szél (s olyan rendetlen írással, ahogyan soha az életben nem írtam, hozzáfűzöm): micsoda kegyetlen nap ez is!

Hosszas számításokat végeztem a helymeghatározás időpontjával kapcsolatban:

Október 19: 55°-nál voltam, helymeghatározás 12 óra 15-kor;

November 14: helymeghatározás 14 órakor, 1 óra 45 perccel később. Tehát a 45. foknál voltam, vagyis eddig az időpontig 1568 mérföldet tettem meg, 59 mérföldes napi átlagsebességgel;

December 8: helymeghatározás 15 óra 10-kor. Helyzetem 59°, vagyis 14-e óta 1044 mérföldet tettem meg, 43,5 mérföldes napi átlagsebességgel. 116 mérföld van még hátra, vagyis híres madaraim 300, illetve 200 mérföldre repültek a parttól. A térkép szerint szerdán vagy csütörtökön, esetleg pénteken kell megérkeznem, ha lesz szél. De hát vajmi gyengén fújdogál.

A teljes szélcsendnél rosszabbat el sem tudok képzelni. Az *Eretnek* farán ülve figyelem a vérszegény barázdát, amelyet maga mögött hagy, midőn messziről észreveszek egy fekete, reszkető lapos tömeget. Amint egyre közelebb ér, mind jobban meg tudom különböztetni rajta a villogó, fehéres foltokat. Amikor vagy tizenöt méternyire ér, rádöbbenek, hogy ez a monstrum egy hatalmas rája. Minden józan megfontolás ellenére megnyugodom, mihelyt felismerem ezt az „élvezhető” állatot, s hidegvérrel elkezdem fényképezni, nem is gondolva arra, hogy ezúttal engem fenyeget az „elfogyasztás” veszélye. A rája nem jön közelebb, tartja a távolságot.

Vagy két óra hosszat követ, majd elnyeli a mélység, mint valami feketén fénylő fémlemezt. Jóval később egy dakari halász kijelentette:

„Ekkor fenyegette a legnagyobb veszély: a rája egyetlen mozdulatával felboríthatta volna a csónakját, vagy pedig a levegőbe felugorva rázuhanhatott volna!”

Kedd, december 9, 15 óra. — Az első gyenge fuvallat tegnap este hét óta; bárcsak kitartana! A nap továbbra is kegyetlenül tűz; egész éjjel

rémképek gyötörtek. Még mindig sehol semmi, az volna a csoda, ha látnám a partot, hiszen tegnap alig haladtam valamit. Ma reggel ismét három trópusi madarat láttam: rikoltoztak, márpedig nem valószínű, hogy a madarak a parttól távol rikoltoznak. Összeállítottam magamban annak a vacsorának a menüjét, amelyet egy ismerősöm — aki fogadott, hogy nem fogok megérkezni — fizet majd nekem. Két változatot gondoltam ki. Az első: libamáj szarvasgombával, rákfelfújt, roueni kacsa, szalmakrumpli, különféle sajtok, omlett gyümölcsízzel, pezsgővel hűtött gyümölcs. A második: homár Thermidor-módra, gombás fogoly pirított kenyéren, zöldbab, különféle sajtok, Suzette féle palacsinta (legalább egy tucat), pezsgőben hűtött gyümölcs. A borok: Musuidet, Pommard 1928, Vosne-Romanée 1930, Mouton-Rotschild 1947, Chkeau-Yquem 1929, Vieille Cure és szivar.

AZ ARAKAKA ÉS A MEGÉRKEZÉS

(December 10-13)

MEGINT csak szerdán történt a csoda!

Ekkoriban már csak nagy erőfeszítéssel tudtam felkelni reggel. Általában napkeltekor felébredtem, de nem nagyon siettem végignézni a látóhatáron, hiszen tudtam, hogy úgyis reménytelenül üres. Fekve maradtam éjszakai kényelemben, egészen addig, míg az égre hágó nap sugarai égetni nem kezdtek. Ezen a reggelen tíz óra tájt, mintha áramütés ért volna: egy szempillantás alatt felugrottam. „Hajó!” — kiáltottam hangosan. Valóban, előttem jobbról mintegy két és fél mérföldnyire, hajó közeledett, menetiránya keresztezte az enyémet. 7000 tonnás nagy tehergőzös volt, mérsékelt sebességgel haladt, úgy látszott, hogy nem vett rólam tudomást. Előrántottam a heliográfot, hogy a szemébe tükrözzek valakinek, mint a rosszalkodó gyerek a járókelőknek. Végtelennek tűnő idő után végre észrevettek, s a hajó, orrát megfordítva, hátulról felém közeledett.

Hangulatom egy csapásra megjavult. Meg voltam győződve, hogy a gőzös az Antillák egyik kikötőjébe készül befutni: ez is a föld közelségéről tanúskodott. Magasra emeltem az egyik evezőm végére kötött háromszínű francia zászlót. S büszkén láttam, amint a közeledő hajó árbocán háromszor felfutott és leereszkedett a „Union Jack”, az angol lobogó: ez az üdvözlés csak a hadihajóknak jár ki. Zászlómat lobogtattam viszonzásul. A gőzös mellém érkezett, s a kapitány szócsővel átkiáltott hozzám:

— Will you any assistance?

Visszakiáltottam:

— Just the time please, and my exact longitude![48]

— 49° 50'.

---

[48] - Kér segítséget?

- Csak a pontos időt és a hosszúságot!

Éppen 10 fokkal, azaz 600 mérfölddel voltam keletebbre, mint hittem. Teljesen összeroskadtam, mintha kalapáccsal fejbevertek volna, megragadtam az evezőt, hogy a hajó mellé jussak, s közben lázasan hajtogattam magamban: „Most már mindegy. Ez az ötvenharmadik nap. Abbahagyom.” A kapitány újra átkiáltott:

— Will you come on board?[49]

Egyre csak ez járt a fejemben: „Most már mindegy, felmegyek. A kísérletnek vége. Mindenesetre ez az ötvenhárom nap is szép teljesítmény.”

Lassan odaértem a Liverpoolból jövő *Arakaka,* a nagy, személy- és egyben teherszállító gőzös mellé, és felmásztam a fedélzetre. A korlátnál egy ötven év körüli, apró termetű, izmos, mozgékony kis ember várt: Carter kapitány. Azonnal kijelentette:

— Felvesszük az egész felszerelésével együtt. Georgetown-ba, Brit Guyanába megyünk, elvisszük magunkkal.

Először „igent” mondtam, de aztán eszembe jutott a *Sidi Ferruch.* Gondolatban már hallottam is barátaimat, a boulogne-i tengerészeket:

„Hát mégsem tudtál átkelni az Atlanti-óceánon!”

Az ötvenhárom napi kemény megpróbáltatásnak semmi értelme sem volna. Bár az elméletem kielégítően beigazolódott, a szárazföldi emberek, de még inkább a tengerészek szemében az átkelés megszakítása kísérletem teljes csődjével volna egyértelmű. Ahhoz, hogy kísérletem révén emberéleteket menthessek meg, teljes sikerre van szükség: be kell fejeznem az utamat. A reménykedésnek micsoda nagyszerű hulláma fogja akkor elárasztani a tengerészeket! Így hát gyorsan visszaszívtam a szavam, s rövid gondolkodási időt kértem a kapitánytól. Felajánlotta, hogy zuhanyozzam le. Örömmel eleget tettem a kérésének. S miközben élveztem a tisztálkodás gyönyörűségét, két tengerésztisztet hallottam beszélgetni a folyosón:

„Azért mégiscsak kemény legények ezek a franciák!”

S ekkor határoztam: folytatom az utat. Gyors számítást végeztem magamban. Továbbra is ilyen sebességgel haladva még vagy húsz napba telik, míg partot érek. Vagyis december 10-től január 3-a tájáig leszek

---

[49] - Fel akar jönni a fedélzetre?

tengeren. Következésképp, hogy a továbbiakban meghatározhassam a helyzetemet, egy 1953. évi hajózási táblázatra van szükségem.

Zuhanyozás közben felkeresett a kapitány, s így szólt hozzám:

— Elfogad egy kis ételt?

Először határozottan nemet mondtam, de ő csak erősködött:

— Nem utasíthat vissza egy pár meleg falatot!

Jól emlékszem, hogy a menü, ötvenhárom nap óta az első, egy tojásból, egy darabka, nagyon kis darabka marhamájból, egy evőkanálnyi káposztából és két-három szem gyümölcsből állott. Az étel, amely miatt később sokan szemrehányásokkal illettek, egész utazásom alatt talán a legnagyobb veszélynek tette ki a szervezetemet. Azután táviratoztam feleségemnek, majd megnéztem a hajót. Sohasem fogom elfeledni a fényűző tiszti szalont, hatalmas bőrfoteleivel. Az asztalokat éppen ebédhez terítették. Az utasok igazi angol kényelemben éltek. S miközben mindezt végignéztem, egyre csak ezt ismételgettem magamban: „Még húsz nap, még húsz nap!” A kapitány elvezetett a térképszobába, hogy megmutassa, hol vagyok pontosan, s milyen deklinációkkal kell számolnom, miközben közeledem a szárazföld felé. Adott egy hajózási almanachot, benne az 1950-es adatokkal, azonkívül megajándékozott a brit admiralitás csodálatos kiadványával, amelyet nekem dedikált.

Ezután meglehetősen remegő térdekkel, de azért még a saját lábamon, végigmentem a hajón. Az oldalán létrát bocsátottak le, hogy visszatérhessek az *Eretnekre.* A kapitány meghatottan állt, a személyzet és az utasok bátorítottak, s találkozókra kértek a szárazföldön. Miközben lépkedtem lefelé a kötéllétrán, a kapitány utánam kiáltott:

— Mit tehetnék az érdekében? Mit kíván feltétlenül? Mi okozna magának örömet?

Eszembe jutott, hogy indulásom óta nem hallottam Bachot. Azt válaszoltam hát, hogy karácsony éjszakáján szeretném végighallgatni a VI. Brandenburgi versenyt.

— Az egész világot felforgatom, ha kell. Szavamat adom rá, hogy karácsony éjszakára meg fogja kapni a Brandenburgi versenyt.

A kötelet elbocsátottam, az *Arakaka* várt, míg eléggé eltávolodom, nehogy csavarjainak szörnyű ereje magával rántson. Időközben szél

kerekedett, s ezt mindenképpen ki akartam használni. Felvontam hát a vitorlám, s útnak indultam nyugat felé. Az egész epizód nem tartott tovább másfél óránál. Az *Arakuka* megindította motorjait, s szirénáinak fülsiketítő zúgása közepette háromszor üdvözölt a zászlójával, majd lassan eltávolodott.

Kedves *Arakaka,* jól tudom, hogy lesznek pillanatok, amikor bánkódva ezt fogom gondolni: „Miért is nem éltem az alkalommal, amely talán a legutolsó lehetőségem volt?” De hát a kísérlet sikere érdekében folytatnom kellett az utat, tovább kellett mennem, s végeredményben ez az egyetlen dolog, amelyre később méltán büszke lehetek. S újra írni kezdtem a hajónaplómat:

„Szerda, december 10. — Valóban csaknem mindig szerdán történik valami különleges dolog: felmentem egy gőzös fedélzetére, ettem néhány falatot, s folytattam az utamat. De sajnos! csak az 50°-nál vagyok, még 600 mérföldem van hátra, vagyis tizenöt-húsz napot kell kihúznom. Bátorság! Derűlátásom visszatért, csak a szakembereknek nem tudok megbocsátani. Most már biztonsággal meg tudom határozni a helyzetemet; fogalmam sincs, mi ütött belém, amikor 12 óra 15 percet írtam az utazás elején, holott 13 óra volt… Ginette-et értesítettem, a kísérletet folytatom, önbizalmam visszatért. Meg kell mondanom, hogy a liverpooli Carter kapitány jóvoltából kis híján ott maradtam a Guyanába tartó *Arakaka* fedélzetén.”

Tulajdonképpen óriási szerencsém volt, hogy hajóval találkoztam az óceánnak e részén. Ha nem így történik, hamarosan megbolondultam volna. Abban a hitben, hogy a föld közelében járok, naponta mind hosszabb ideig kutattam volna a látóhatárt, kimerítve a szememet és a lelkierőmet. *Arakaka,* nemcsak azzal mentettél meg, hogy értesíthettem a családomat, hanem morálisan is. Most már tudom, hol vagyok, s ráadásul meg tudom végre határozni a helyzetemet. Igen, a kapitány a térképszobában mutatott egy kis tabellát — időegyenlítésnek hívják -; ez megadja azt a napról napra változó kis számot, amelyet le kell vonni a nap meridián-magasságának időpontjából. Elegendő tehát megközelítően tudnom a nap delelési idejét, hogy 60 mérföldnyi eltéréssel megállapíthassam a helyzetemet. Most már végre valóban

„hajózhatok”: órámat beigazítottam, és a rádiózáshoz van új telepem is, amelyet az *Arakaka* kapitányától kaptam.

Szó, ami szó, azon a napon és a rákövetkezőkön egyáltalán nem volt ínyemre a hal-koszt; pedig mást igazán nem ehettem. Ez volt a visszahatása annak a pár falat ételnek, melyet az *Arakaka* fedélzetén elfogyasztottam. Jóval később, egy nagynevű, a táplálkozás egészségtanával foglalkozó specialista fejcsóválva mondotta Párizsban: „Ha tudjuk, hogy mit evett azon a hajón, amellyel találkozott, fabatkát sem adtunk volna az életéért.” Ugyanaz következett be nálam is, mint a politikai deportáltaknál és a hadifoglyoknál. Kétféle állapoton estem át: az ötvenharmadik napi kis étkezés előtt abnormális táplálkozás; utána folytatódott a hiányos táplálkozás, de ráadásul megundorodtam a haltól. A szervezet valójában fokozatosan hozzászokik a szokásosnál jóval kevesebb táplálékhoz, viszont amikor újra rendes ételhez jut, és megérzi az ízét, azt várja, hogy a normális étkezés folytatódjék: „Ez az, most már normális körülmények közé kerültem, most már elengedhetem magam.” Ez hasonlít a sportolónak az esetéhez, aki az erőfeszítés közepén leáll, s nem tud újra elindulni. Ez a gyomor kétségbeesése. Az *Arakaká*val való találkozásom és a megérkezés közt eltelt tizenkét nap alatt sokkal jobban lefogytam (a fényképek igazolják), mint az előző ötvenhárom nap során.

Most már végképp kialakult a véleményem a hajótöröttek részére írott könyvek használhatóságáról, a hajózási tanácsokról, a föld közelségének a jeleiről: a vízen úszó fadarabokról, a felszín felett repkedő pillangókról, az ökörnyálról, a legyekről és a különféle madarakról. Ne vegyék rossznéven, tisztelt urak, akik a „Raft book”-ot írták, de a fregattmadár 5500 mérföldnyire is eltávolodik a szárazföldtől, bár lehetséges, hogy az éjszakát nem tölti a tengeren. Önök azt is írják, hogy ez a madár ritkán halászik saját maga — nos, saját szemmel láttam, amint röptükben elkapták a repülőhalakat, amelyeket aranydurbincsaim kergettek ki a vízből.

De hát hogyan is következhetett be az én fatális navigációs tévedésem? A Kanári-szigetekről elindulva az első helymeghatározásomat erősen hullámzó tengeren végeztem, s egy hullám taraját néztem a tényleges horizontnak. Furcsa véletlen folytán megkaptam ugyan a pontos szélességet, de nem a valóságos időpontban.

Következésképp azt hittem, hogy a 15. fokon 12 óra 55 perckor delel a nap, holott valójában délutánt óra volt a delelési idő. Ebből azt következtettem, hogy az egyenlítés negyvenöt perc, azaz legkevesebb 10 fok. De mától fogva a 60° helyett 50°-kal számolok, ahol ténylegesen vagyok is. Így hát 1200 kilométert kell még megtennem. Szeretnék francia területen partot érni: már csak azért is, mert egyedül a francia nyugat-indiai szigeteknek vannak védett nyugati kikötői. Megpróbálok hát megmaradni Martinique magasságában, de elkészültem arra is, hogy északi szél esetén elfordulok Barbados felé. Ez esetben az a veszély fenyeget, hogy az angol sziget déli csücske mellett elhaladva, kénytelen leszek meghosszabbítani az utamat vagy 500 kilométerrel, egészen a kontinensig. Az *Arakakával* való találkozásom után három nappal olyan idő volt, amilyet egész utazásom alatt nem tapasztaltam. Már reggel teljes szélcsend kezdődött. De ezúttal rendkívül alacsonyan jókora felhőfoszlányok szálltak nagy sebességgel felettem. Viszont az *Eretnek* meg sem mozdult. Egész nap dühöngve néztem a felhőket, amint sebesen tartanak a szárazföld felé.

Szerencsére nem voltam egyedül. Szórakoztató partner szegődött hozzám, egy kissé kényelmetlen partner ugyan, de azért mégiscsak társ. Bal kéz felől nagy fújásra, szuszogásra lettem figyelmes, s hamarosan feltűnt egy nagy bálna. Eleinte féltem, hogy a derék állat túlságosan közel jön, s farkával „megsimogatja” csónakomat. De nagy bölcsen mindig megtartotta a három-négy méteres távolságot. Egész nap körülöttem forgolódott. Éjjel nehézkesen eltávolodott, és többé nem láttam.

Közben vihar készülődött. Éjjel 2 óra tájt dobálni kezdték gyenge sajkámat az első nagy hullámok. Átkelésem első szakaszában jócskán kijutott a viharokból. Az első húsz viharos nap alatt a hullámok kétszer öntötték el a csónakomat; a hátralevő, nem egész két hétben négyszer vettem önkéntelen fürdőt. Szerencsére a vízmerítés technikájában alaposan tökéletesítem magam. Amint a csónak megtelt, hozzáfogtam, hogy a sapkámmal, melybe egyszerre két-három liter fért, kimerjem a vizet, majd a „finom munkát” a cipőmmel végeztem el. Néha a legegyszerűbb eszközökkel lehet a legeredményesebben küzdeni az elemek ellen.

Örömmel láttam, hogy a vitorlám szinte szakadásig feszül, s végre ismét hallottam az *Eretnek* maximális sebességével — körülbelül három csomóval — járó jellegzetes suhogást. Sebességmérő híján ebből a zajból következtettem a csónak sebességére.

Minél inkább fogytak a mérföldek, annál inkább féltem, hogy valamilyen ostoba véletlen vesztemet okozza közvetlenül a cél előtt. Folyton gyötört az aggodalom, hogy egyetlen, a többinél rosszindulatúbb hullámnak a szeszélyétől függ az életem. S akkor nem ér semmit az a sok megpróbáltatás, amelyet elszenvedtem. Sohasem szabad arra számítani, hogy az ember teljesen nyugodt lehet a tengeren. De még most is fülembe csengenek az örömkiáltások, amelyekbe a szél fütyülése hallatán kitörtem.

Az igazak álmát aludtam, amikor hirtelen szokatlan jelenségre felébredtem. Felkeltem. A tengert foszforeszkáló hullámok barázdálták mögöttem, nyilván egy hatalmas hal úszói nyomán. Kardhal? Cápa? Az állat ezúttal szokatlan manőverekbe kezdett. Felém úszott, majd hirtelen lebukott, s elhaladt a csónak alatt, hátával végighorzsolva a fenekét. Ez a játék hat óra hosszat tartott. Teljesen kétségbeesve már-már támadásra határoztam el magam, amikor az állat éppoly hirtelen eltűnt, mint ahogyan megjelent. Másnap reggel átázva ébredtem, bár az éjjel egyetlen hullám sem csapott be az *Eretnekbe.* Agyamba villant, hogy a csónak átereszti a vizet. Az éjjeli látogató vastag, smirglipapírszerű bőrével nyilván megsértette a csónak gumifenekét. Éppen ideje volna megérkeznem: helyzetem már igen kellemetlen. Az úszók érintetlenek maradtak ugyan, tökéletesen tartották a levegőt, de a szivárgást képtelen voltam megszüntetni, mert a sérülést nem találtam meg a csónak fenekén. Egy igazi lyukban inkább kiegyeztem volna. Minden öt órában, amikor a víz elérte a deszkapadló tetejét, ki kellett mernem a vizet. Ez a cirkusz tíz napig tartott, mindaddig, míg partot értem.

Egyre több, és változatosabb fajtájú madár jelent meg fölöttem. December 13-án megpillantottam az első sirályt. Ismerős világban jártam már. Ugyanezen a napon fantasztikus jelenetnek voltam tanúja, amelyet le is filmeztem. Egy fregattmadár, a legszebb tengeti madarak egyike, már napok óta fölöttem repkedett, s időnként le-lebukott, hogy csőrével elkapjon egy repülőhalat. Sokáig törtem a fejem, hogyan tudja kiszemelni

pontosan azt a helyet, ahol a zsákmánya kiugrik a vízből. S ezen a napon oldódott meg a rejtély: a fregattmadár együttműködött aranydurbincsaimmal. Adott pillanatban ez utóbbiak nekitámadtak egy repülőhal-rajnak, s a szélrózsa minden irányában szétugrasztották, sőt még a levegőbe is feldobták magukat utánuk. Mihelyt a madár észrevette a vadászat kezdetét, rácsapott az egész társaságra, s valahányszor felemelkedett, a csőrében tartott egy halat. Nagy magasságba érve hirtelen eleresztette a zsákmányát, majd utána vetette magát, s a hal hossztengelyébe érve bekapta nagyra tátott csőrébe. Így fogyasztja el a fregattmadár az élelmét, repülés közben.

A legfurcsább látvány az volt, amikor a repülőhal és a madár egymáshoz közel, egy irányban hasították a levegőt

*

Az *Arakaka* fedélzetén elfogyasztott könnyű ételek furcsa következménnyel jártak. Eleinte, aznap és a rákövetkező napon, csillapult a fájdalmas és gyötrő hasmenés. Pedig az ellenkezőjére voltam elkészülve, hiszen a káposzta is, meg a gyümölcs is laxatív hatású. Másik következménye azonban még ennél is meglepőbb volt, s meglehetősen sok szenvedést okozott. Az ételtől éhes lettem. Igen, miután december 10-én az *Arakaka* fedélzetén lenyeltem ezt a pár falat ételt, kínzott az éhség. A szörnyű gyomorgörcsök megérkezésemig kísértek. Étrendem ugyanaz, ugyanolyan bőséges volt, mint a hajóval való találkozásom előtt, mégis úgy tátogtam, mint egy holtraéhezett ember. Az előző ötvenhárom nap alatt ez egyetlenegyszer sem történt meg. Éjjelente „gasztronómiai" rémképek kínoztak. Egy étel, szinte vezérmotívumként, a többinél gyakrabban visszatért álmaimban: a rizses csirke. Sohasem értettem, miért.

December 20-át azzal töltöttem, hogy sorra felidéztem emlékezetemben a nagy „zabálásokat", a háború vége óta egészen az indulásomig. Kiszámítottam, hogy, ha semmi közbe nem jön, körülbelül annyi napom van még hátra a tengeren, mint amennyit legutóbb Casablancában töltöttem. Így hát minden étkezéskor, a hal-és

planktonmenű fogyasztása közben, elgondoltam, hogy a megfelelő napon mit ettem Casablancában. Hadd említsek egy példát: „Ma a tengernagyi hivatalban ebédelek: nyulat királyi módra; este fehérborban elkészített vesét eszem a casablancai orvosok társaságában.”

Megérkezés Orlyba, Párizs repülőterére

Alain Bombard a leszállás után, felesége társaságában

*

Végre elővehettem az új térképet: az Atlanti-óceán általános térképe helyett az Antilla-tengerét, s bejelöltem a helyzetemet. Meglepő, hogy

egy kisebb léptékű, részletesebb térképet nézve, mennyivel nagyobbnak érzi az ember a megtett utat.

A térképcsere tiszteletére üvegbe zárva tengerbe dobtam utolsó üzenetemet: „A kísérlet sikerült, a célt gyakorlatilag elértem. Kérem az üzenet megtalálóját, juttassa el stb…” Kíváncsi voltam, hogy a tengerre bízott üzeneteim közül elérkezik-e akár egy is a rendeltetési helyére.

Úgy tekintettem magam, mintha máris megérkeztem volna. 21-e azzal végződött, hogy az *Eretnek* barázdájában megjelent egy másfél méteres, hegyesorrú, félelmetes fogazattal ellátott hal. A második barracudám. Úgy tűnt, mintha ínyenc tekintettel méregetne. Eleinte féltem, s hozzá vágtam az orsómat, fogva a zsineg végét. Rendszerint ezt a módszert használtam a cápák megfélemlítésére, méghozzá sikerrel: a ragadozók teljes sebességgel menekültek. De ez nem zavartatta magát, s rosszindulatúan tovább követett. Visszahajtott hegyű késemet víz alatti puskámra erősítettem, s miután két-háromszor megsebesítettem, mélyen testébe merítettem a pengét. Így aztán sikeresen befejeztem a vetélkedést e tiszteletre méltó bátorságú állattal. Nehezen emészthető húsa egyáltalán nem nyerte meg tetszésemet.

Amint 22-én hajnalban, még napkelte előtt felébredtem, óriási meglepetéssel vettem észre, hogy egy nagy teherhajó éppen elhagyott. A sodrában voltam. Lehetetlen, hogy ne vett volna észre. Minthogy mindenképp hírt akartam adni magamról, a kelő nap vörös fényében bengáli tüzet gyújtottam, hogy visszatérésre kényszerítsem a hajót, s alaposan megmondjam a véleményemet.

De a hajó továbbra is lassan távolodott, s egy pillanatig azt hittem, nem látja a vörös fényt. Ekkor fogtam az utolsót, s nagy ívben a levegőbe hajítottam. Hosszú sávot hagyott maga után. A gőzös megfordult, s visszatért hozzám. Ezt a hajót nehezebb volt megközelítenem, mint az *Arakakát,* mert a hullámok jóval erősebben csapkodtak. A holland gőzös Port of Spain-be igyekezett, az Antillák legdélibb szigetére, az angol Trinidadba. Elhatároztam, hogy egyrészt megkérem a kapitányt, értesítse Martinique és Barbados szigetét közeli érkezésemről, másrészt valami nem halból álló ételt kérek, hogy méltóképpen ünnepelhessem karácsony estéjét, ha egyáltalán tengeren leszek még akkor. A kapitány nagyon szívélyesen fogadott, s megkínált egy csésze feketével. Helyzetemet

megerősítette: ott voltam, ahol számítottam — az északi szélesség 13° 30' és a nyugati bosszúság 38° 20'-én. Mindezek után hihetetlennek tűnő beszélgetés kezdődött köztünk:

— De hát hadd kérdezzem meg, kapitány, miképpen kerülhetett anélkül, hogy látott volna?

— De hiszen láttuk önt! Egészen megközelítettük, sőt meg is kerültük, de nem láttuk az élet semmiféle jelét, azt hittük, csak egy elhagyott csónakkal találkoztunk, s folytattuk utunkat. Csak utóbb fordultunk vissza, amikor észrevettük a jelzéseit.

— Az életnek semmiféle jele?? Vitorlám felvonva, kormányom rögzítve, ott a rádióm az antennával, s maga ezt nem tekinti az élet jelének? Ha tehát valóságos félholt és tehetetlen hajótörött lettem volna, aki a karját se tudja emelni, akkor nyugodtan a sorsomra hagyott volna?

Bármily valószínűtlenül hangzik is, a kapitánynak nyilván eszébe sem jutott, hogy megszólaltassa a szirénát, lesz-e valami eredménye.

Ne higgye az olvasó, hogy ez kivételes eset. Már a Földközi-tengeren is tapasztaltuk, hogy egy személyszállító gőzösnek a menetrend még az esetleges hajótöröttek életénél is fontosabb. Tulajdonképpen nem is hajók ezek, hanem valóságos „tengeri villamosok”. Kizárólag csak abban az esetben lehet számítani a közbeavatkozására, ha egy utas valami gyanúsat észlel. Ha ez nem következik be, akkor minden valószínűsége megvan annak, hogy a villamos megállás nélkül továbbrobog.

Visszaerekeszkedtem a csónakomba, s miután bejelöltem helyemet a térképbe, láttam, hogy „ez már a vég”. Körülbelül 70 mérföldet kellett még megtennem — a kompasz 232-és beosztásának irányában, tehát délnyugat felé —, hogy elérjem Barbados északi partját. A szél erősen fújt, s miután hozzávetőlegesen felbecsültem a sebességemet, a greenwichi idő szerint éjfél és hajnali 2 óra között számítottam arra, hogy észreveszem a sziget északi csücskén levő világítótorony fényét (tízmásodperces időközökben felvillanó fehér fény, amely 20 mérföldnyire látszik).

A nap eléggé fárasztó volt, mert bár jól tudtam, hogy semmit sem láthatok, mégis, akaratom ellenére, állandóan fürkésztem a látóhatárt, valamiféle csoda reményében. Az éjszaka első felében eléggé jól aludtam, majd, miután felébredtem, hozzáfogtam az utolsó virrasztáshoz. Éjjel fél

egykor az eget hirtelen villanás hasította át, melyet hamarosan egy második követett. Gyorsan megnéztem az órámat: pontosan tíz másodperc telt el, míg a felhők újra megvilágosodtak. Hatvanöt nap után ismét kapcsolatba kerültem a szárazfölddel. E pillanatban 16 mérföldnyire lehettem Barbados szigetének északi csücskétől, s még legalább tizenkét órába telt, míg a kikötés problémájával szembe kellett néznem. Nyugodtan alhattam volna tehát, de a földnek, az ígéret földjének annyira óhajtott közelségétől teljesen felzaklatva, ülve maradtam a csónak szélén, s bámultam a szabályos időközökben felvillanó fényt, gépiesen számoltam a másodperceket, minden egyes alkalommal. Úgy éreztem, csoda történt. Vagy két óra hosszat tartott, míg meggyőztem magam, hogy tényleg nem álmodom.

Barbados kelet felől sokkal inkább megközelíthetetlen azok számára, akik nem ismerik pontosan a partját, mint bármely más sziget. A sziget keleti oldala ugyanis tele van sziklaszirtekkel, melyeken a hullámok állandóan megtörnek. Délebbre, a parttól körülbelül egy mérföldnyi távolságban, sziklás zátony húzódik. Ezen az akadályon számos átjáró van, de csak azok juthatnak át rajtuk, akik tökéletesen ismerősek a hellyel. A XVIII. század elején a sziget nagyhatalmú ura, a hírhedt „Sam Lord”, itt állított kelepcét a gyanútlan hajósoknak.

Egymással párhuzamosan két sor pálmafát ültetett, s rájuk vörös meg fehér lámpákat akasztott, hogy azt higgyék, ott a kikötő. A megtévesztett hajók összezúzódtak a szirteken. Sam Lord ekkor eleresztette rabszolgáit, hogy gyilkolják le az utasokat: ne maradjon élő szemtanú. Amelyik rabszolga nem hozott magával legalább egy fejet, azt azonnal kivégezte. Így biztosította a rabszolgák kellő vadságát; a hajó rakománya pedig a mesésen gazdag lord kincseit gyarapította.

Ezek után két megoldás maradt számomra: vagy az északi part egyik rövid, 7 kilométernyi szakaszán próbálok kikötni, vagy pedig a sziget mellett elhaladva, a nyugati oldalon kivetem úszóhorgonyomat, s a heliográf segítségével kihívom a révkalauzt Speighatown kikötőjéből. A nap felkelt, s meglepődve vettem észre, hogy a véltnél sokkal közelebb, 4-5 mérföldnyire vagyok a szigettől. Nagy izgalom vett erőt rajtam, de ez egészen más volt, mint amelyet a Kanári-szigeteknél éreztem. A veszély, hogy elhaladok a sziget északi csücske előtt és áldozatul esem a keleti

part halálos szirtjeinek — éppoly nagy volt, mint a szeptember 3-i kikötésem alkalmával a Kanári-szigeteknél.

Az indulás óta először eresztettem vízbe kormányevezőimet, hogy oldalról kapjam a szelet, s átkelhessek a habzó zátony legészakibb pontján.

Sol tengernagy előre figyelmeztetett, hogy legyek nagyon óvatos a kikötésnél. Ez is olyan tapasztalat, amelyet nagyon fontosnak tartok megosztani a hajótöröttekkel.

Hajótörött barátom, végre megpillantottad a szárazföldet, s azt hiszed, hogy véget értek megpróbáltatásaid. Valóban ostoba dolog volna, ha éppen ekkor lelnéd halálodat, annak a földnek a jóvoltából, amely életedet jelenti. Van idő bőven. Egyedül a türelmetlenséged az, amellyel mindent tönkretehetsz. Állj meg, figyelj és úgy dönts. Ne feledd, hogy „a balesetek kilencven százaléka a kikötéskor következik be”. Meg kell találnod azt a helyet, ahol a tenger a legkevésbé háborog, s ahol homok van, nem pedig gyilkos sziklaszirt. E célból figyeld meg gondosan a tenger színét: óvakodj minden olyan helytől, ahol fehéren habzik a víz — egész bizonyosan zátony rejlik a felszín alatt. Csak a nagy kiterjedésű, nyugodt, nem örvénylő vízfelületekre merészkedj.

Miután áthaladtam a zátonysor legészakibb pontján, a part mentén haladva heliográfommal betükröztem minden egyes tanyába és cukorgyárba, amelyet megpillantottam. A hullámok itt már nem törnek meg, de a partnak zúduló hullámokon nagyon nehéz áthatolni. Hirtelen, amint a szigettől fél mérföldnyire voltam, szörnyű ijedtségen estem át: a parthoz egészen közel megpillantottam egy csónakot, s benne öt embert, amint kétségbeesett erőfeszítéssel próbáltak kijutni a tengerre. Megláttak-e? Vajon azért szálltak-e a vadul hullámzó vízre, hogy rajtam segítsenek? Borzalom! Egy óriási hullám elborította őket, s amint a csónak újra előbukkant, az öt ember nem volt benne. Majd megőrültem. Ezek az emberek veszélyben hittek, s most én vagyok az oka, ha kettenhárman a vízbe fulladnak! A tőlem telhető legnagyobb gyorsasággal közeledtem feléjük. Amint hallótávolságba értem, meglepetéssel vettem tudomásul, hogy a bennszülöttek egyáltalán nem vettek észre. Egyszerű halászok voltak, akik életük kockáztatásával nap mint nap szembeszállnak a hullámzó tengerrel.

Az átlátszó vizet figyelve azonnal alábuknak, mihelyt észrevesznek egy jókora tengeri sünt; még a legnagyobb hullámverés közepette is megteszik ezt, szembeszállva a veszéllyel, hogy a víz jó 200 méternyire visszadobja őket, a homokos partra. Itt határoztam el, a parttól 300 méterre, hogy kikötök: az utolsó 300 métert három óra alatt tettem meg. Most, hogy felfedeztem egy homokpadot, nem kellett már aggódnom az életemért — épségben partra juttathatom csónakomat a benne levő értékekkel együtt. Felbecsülhetetlen fontosságú feljegyzéseimet, amelyekkel emberéletek százait menthetném meg, egész utazásom alatt a legnagyobb gonddal óvtam, s mindent elkövettem, hogy megőrizzem.

Az utolsó nekirugaszkodás rendkívül kifárasztott, hiszen amúgy is erőim végén jártam már. Mint valamennyi afrikai és antillai zátony esetében, a hullámok itt sem egyenlő erővel törtek meg, hanem meghatározott szakaszokban hol erősödtek, hol gyengültek, a zátony jellegétől függően: a hatodik vagy a tizenhatodik hullám a legveszedelmesebb, azt kell „megúszni" mindenképpen. Itt a héthullámos periódussal kerültem szembe. A szél oldalról fújt. A csónakot farral fordítottam a part felé. A harmadik hullámnál megfordultam, hogy teret nyerjek. Amint az ötödik jött, ismét a csónak orrát fordítottam a tenger felé, és úgy vártam a mennydörgésszerű zajjal felém zúduló hetedik hullámot. így közeledtem lassan-lassan leendő kikötőm felé, mindig szembenézve az egyre veszélyesebbé váló hetedik hullámmal. A halászok, akik észrevettek, nem fogták még fel, hogy ebből az irányból csakis az óceánon át, őseik partjai felől jöhetek. Hamarosan három csónak is körülvett, s fantasztikus angolsággal megkezdődött a társalgás. Három néger gyerek mászott be a csónakomba: az Atlanti-óceánon első ízben voltak utasaim! Meglehetősen nyugtalanul figyeltem őket: mindenhová odadugták az orrukat, mindent feltúrtak, minden a kezükhöz ragadt. Egyikük az órámat kérte, de mivel alig hallotta a tiktakolását, megvetően visszadobta. A másik egy darab szappan iránt érdeklődött behatóan, s már vitte is a szájához, hogy megegye. A harmadik a látóhatárt vizsgálta távcsövemmel, de fordítva tartotta a szeme elé. Felvilágosítottam, hogy úgysem lát vele semmit, mert tele ment vízzel. Erre rázni kezdte, mint egy üres üveget, hogy az utolsó csepp is kifollyék belőle.

Bármennyire örültem is, hogy végre célhoz értem, két dolog komolyan kezdett aggasztani: horgászfelszerelésem és a tartalékélelem, amelyet érintetlenül akartam eljuttatni a legelső rendőrőrsre. De túlságosan fáradt voltam, semhogy mindenen rajta tudtam volna tartani a szemem. Ezért elhatároztam, mielőbb szerzek két-három szavahihető tanút, akik majd bizonyítják, hogy nem nyúltam hozzá a csónakban levő élelmiszerekhez.

Az *Eretnek* még mindig vagy húsz méternyire volt a parttól, kíváncsiak sűrű tömege várakozott rám. A halászok próbáltak rábeszélni hogy várjam meg az apályt, akkor a hullámok állítólag gyengébbek lesznek. Persze átláttam rajtuk: nem akarták, hogy a partiak a csónak közelébe jussanak, míg ők át nem kutatták teljesen. De már leküzdhetetlen volt bennem a vágy, hogy a partra tegyem a lábam, érezzem a talpam alatt a meleg homokot, s beszívjam a szárazföld illatát: így hát — mivel alaposan ismertem csónakomat és tudtam, hogy a benne levők tétlensége ellenére is kibírja a parti hullámokat — a vízbe vetettem magam, s úszva tettem meg az utolsó húsz métert, karomra csavarva az *Eretnek* kötelét. A kíváncsiak tömegének segítségével a partra húztam a csónakot. A homokba belesüppedt a lábam, de mégiscsak föld volt ez, a hőn áhított föld! Az öröm annyira úrra lett rajtam, hogy egy pillanatra még a kínzó éhség gyötrelmeit is elfeledtem.

S hadd hívjam fel egy nagyon fontos dologra a figyelmet: a hajótöröttek ne essenek kísértésbe, hanem tagadják meg maguktól az első gyors és bőséges étkezést, mivel az életükbe kerülhet. Hajótörött testvérem, fogadj el nyugodtan bármit, ami folyékony, s óvakodj minden szilárd ételtől; ez utóbbi halálos veszélybe dönti elgyengült szervezetedet. Kiragadtad az életed a tenger markából, ne hagyd hát, hogy a föld fosszon meg tőle.

Jegyezd meg, hogy éhség elleni harc helyébe a túltáplálás elleni küzdelem lép, mihelyt a partra tetted a lábadat.

BÁR a parti fövenybe, ahol kikötöttem, bokáig süppedt a lábam, mégis úgy éreztem, hogy az ígéret földjére jutottam. Ma sem értem, hogyan bírtam megállni a lábamon; sőt, még gyalogolni is tudtam. Állandóan rajta kellett tartanom a szemem a dolgaimon: a körülöttem tolongó bennszülöttek szemében bármely apróság mennyei adománynak számított. A kíváncsiskodók azonnal lecsaptak mindenre, ami a kezük ügyébe került. Egyetlen szempillantás alatt kiürítették cigarettásdobozomat, amelyet Carter kapitány feleségétől kaptam ajándékba. Egyik bennszülött a szigonyvető puskámat kaparintotta meg (szigony nem volt hozzá), majd megkérdezte, mire lehet használni. Rendkívül megörült, amikor neki adtam. Másik egy ócska ingre tette rá a kezét, a harmadik pedig jelezte, hogy a karomon levő óra megnyerte a tetszését. Megmagyaráztam neki, hogy csak ez az egy órám van, mire a karóra formájú kompaszra mutatva így szólt:

— De hiszen ott van egy másik!

Egy asszony a tengervízben is habzó szappanomat szedte elő, s lelkesen beléharapott. Grimaszából arra következtettem, hogy nem olyan jóízű, mint a közönséges szappan. Lassanként mindent kirámoltam a csónakból, félretéve azokat a tárgyakat, amelyek a leginkább megsínylették a tengeren, főleg pedig a kikötéskor átélt viszontagságokat: a veszélyes zátonyon való áthaladáskor ugyanis az *Eretnek* tele lett vízzel. Amikor a körülállok segítségével előszedtem az élelmiszeres dobozokat, az „Élelem” felírás láttán a bennszülöttek kórusban felkiáltottak:

— Food! Food!

Rémülten döbbentem rá, hogy mindenre nem tudok vigyázni: a dobozokat bármely pillanatban feltörhetik, ami pedig a kísérletem szempontjából katasztrofális volna, még ha nem is nyúlnak a tartalmához. Egy rendőr közölte velem, hogy a legközelebbi rendőrőrs három kilométernyire van, s az utat gyalog kell megtennem odáig. Szinte emberfeletti erőfeszítés! Még most sem tudom, miképpen értem oda. Szerencsére volt annyi lélekjelenlétem, hogy az élelmiszerek

érintetlenségének bizonyítására megtettem a szükséges intézkedéseket. Szavahihető tanúkat kellett gyorsan szereznem. Meg is találtam őket: a lelkipásztori teendőket is végző tanítónő, valamint a helyi rendőr személyében. Ezek után szétosztottam az amerikai konzerveket, hogy így biztosítsam jó néhány bennszülött hálás tanúskodását is.

A későbbiek során többen szemembe vetették, miért nem pecsételtettem le azonnal a hajónaplómat, bizonyítva, hogy nem változtattam meg utólag számításaimat. Hadd kérdezzem meg ezeket az íróasztal mellett ülő kritikusokat, hogy van-e fogalmuk arról, mit jelent egy ember számára a kikötés, hatvanöt napi teljes elszigeteltség és mozdulatlanság után?!

A bennszülöttek szoros gyűrűjében lassan-lassan elértem a rendőrőrsre, minden sarkon izzadva és kimerülten felhajtottam egy pohár vizet. Egyáltalán nem meglepő, hogy a rendőrfőnök az első pillanatban nem tudta, vajon szélhámossal van-e dolga, vagy pedig egy rendkívül bátor tengerésszel. Mindenesetre, a brit tisztviselők korrekt módján, leültetett egy csésze tea, egy szelet kenyér, meg egy darab vaj elé. Megkezdődött a küzdelem a helytelen táplálkozás ellen: csak a jó cukros teát fogyasztottam el. A látvány festői volt: az épület körül száz meg száz, a szigetlakókra jellemzően rikító ruhába öltözött bennszülött tolongott.

Végre, 11 óra tájban személyesen felhívott telefonon Reggie Michelin ezredes, a brit Antilla-szigetek rendőrfőnöke. Tüstént felajánlották, hogy zuhanyozzak le, ha akarok.

A „High Commissioner of police” közölte velem, hogy gépkocsit küld értem.

Délután 2 órakor meg is érkeztem Bridgetownba, a sziget fővárosába. Az első kérdésem ez volt:

— Itt van a *Nymph Errant*?

— December elsején, vagyis huszonhárom napja érkezett — hangzott a válasz —, de azt hiszem, már továbbment. Valószínűleg csatlakozott Ann Davisonhoz, aki Antiguán kötött ki.

Az *Arakaka* kapitánya nyilván félreértette a szavaimat, ugyanis amikor megkérdezte, hogy hol szándékozom kikötni, ezt feleltem: az Antillákon. Nos, az angolok az Antillákat West Indiesnek, Nyugat-Indiai-

szigeteknek hívják. Kézenfekvő hát, hogy Antiguára gondolt, s ilyen értelemben tájékoztatta az illetékeseket. Staniland barátom tehát minden bizonnyal arra gondolt, hogy Ann Davisonnal együtt ott találkoznak majd velem. Valaki azonban közbeszólt: „Azt hiszem, a kérdéses jacht még itt van."

Ezután az ezredeshez mentem, egy jellegzetesen angol fiatalemberhez, aki a francia konzul, Collins úr társaságában fogadott. Miközben kutyafuttában elmondtam neki, hogy szeretnék néhány napot itt tölteni, majd útnak indulni Franciaország felé, gépkocsi állt meg az épület előtt. Az autóból három barátom, John, Bonnie és Winnie ugrott ki nagy örömujjongás közepette. Azonnal felajánlották, hogy — ha nekem is úgy tetszik — tekintsem otthonomnak a jachtjukat. Örömmel beleegyeztem. De nem tartottam azonnal velük. Társaságukban volt egy bridgetowni orvos is, Dr. David Payne, akit azonnal megkértem, hogy alapos orvosi vizsgálatnak vessen alá. Kíváncsi voltam, milyen az egészségi állapotom a nagy átkelés után. Ezen a napon eléggé vidám voltam, jól tartottam magam a lábamon, sőt még lépcsőt is tudtam mászni: a mozdulatlanság, a hosszú egyedüllét és a természetellenes életmód súlyos következményeit csak később kezdtem érezni.

Túlestem a vámhivatali formaságokon is; a kedves konzul segítségével táviratoztam Franciaországba. Csak délután 6 óra tájt értem a *Nymph Errant*-ra. Tovább folytatódott az önuralom vizsgája: nem volt szabad sokat ennem, legalább nyolc napig kizárólag csak folyadékot vehettem magamhoz. Fáradtan és idegesen a kabinomba mentem, de képtelen voltam aludni. Elkezdtem pepecselni a rádiómmal: leszedtem róla a nylonhuzatot, amely a nedvesség ellen védelmezte, s letörölgettem, hogy a lehető legjobb állapotban vihessem haza Franciaországba.

Este 10 óra felé, miközben a gombokat csavargattam, hogy meghalljam a BBC-t, barátaim nagy megrökönyödésére franciául szólalt meg a tengerentúli szolgálat bemondója:

„Bombard doktor! Az *Arakaka* kapitányának kérése elérkezett hozzánk; köszönjük mindazt, amit a hajótöröttek érdekében tett, és tesz e pillanatban is az óceánon, az *Eretnek* fedélzetén; a Brandenburgi versenyt

holnap este közvetítjük … ezen és ezen a hullámhosszon … kérjük, legyen a készüléknél.”

Másnap reggel megérkezett a BBC távirata, amelyben közölték — miután értesültek megérkezésemről —, hogy a Brandenburgi versenyt aznap este közvetítik. Ezzel egy időben még két üzenetet kaptam, amely feleségem táviratán kívül a legnagyobb örömet okozta:

1. A barbadosi királyi Jacht-klub tagjává választott arra az időre, míg a városban tartózkodom.

2. Carter kapitány a következő táviratot küldte: „Congratulations to a gallant gentleman who had so much courage in his convictions to carry on, when Safety and Luxury was proposed. CARTER.”[50]

Ez a mondat megvigasztalt a sok támadás közepette, amelyet később indítottak ellenem. Az igazi tengerész, akivel az óceánon találkoztam, így biztosított nagyrabecsülése, csodálata és barátsága felől.

A következő nyolc napot teljes bűvöletben töltöttem Barbadoson, bár a fáradtság napról napra jobban elhatalmasodott rajtam, úgyhogy eleinte botot kellett fognom, majd szinte teljesen le kellett mondanom a járásról. Autón jártam be ezt a gyönyörű szigetet. Elbűvölt a tenger kékje után a természet lenyűgöző zöld színpompája. Karácsony táján az igazi tavasz uralkodik az Antillákon..

A kormányzó — aki megjárta a japán fogságot, s ezért mindenkinél jobban értékelte vállalkozásom morális jelentőségét — elragadó szívélyességgel fogadott. Egymás után érkeztek Franciaországból a bátorító táviratok, s valahányszor a város utcáin jártam, a bennszülöttek kedélyes barátsággal üdvözöltek: „Hello, Doc.”

S ez valóban megnyugtatott, örömmel töltött el. Szakállam kezdett legendássá válni Bridgetown utcáin. A francia kolónia tagjai nagy szeretettel fogadtak körükben, többek között M. Pommarès és M. Baldini, az órásmester, akinek odaadtam az órámat megjavítani. De hát múlt az idő, el kellett szakadnom a „capuai gyönyörűségektől”. Vissza kellett térnem Franciaországba: Ginette, mint táviratában jelezte, türelmetlenül vár barátaimmal együtt. December 31-én indultam útnak.

---

[50] - „Gratuláció a bátor férfinak, aki hősiesen kitartott meggyőződése mellett akkor is, amikor a Biztonságot és a Kényelmet ajánlották fel neki. CARTER."

A British West Indies Airways Co. gépén Puerto-Ricóig utaztam Antigua szigetén még egy nagy öröm ért: megtudtam, hogy Ann Davison, aki jóval utánam indult el a Kanári-szigetekről, előző este érkezett meg English Harbour kikötőjébe.

Azonnal megtáviratoztam barátaimnak, Stanilandéknak az újságot, s biztos vagyok felőle, hogy nagy megnyugvással fogadták

Mihelyt Puerto-Ricóban kiszálltam a gépből, azonnal a bevándorlási hivatalba mentem, ahol nagy megrökönyödésemre az amerikai tisztviselő égnek emelte a karját, amiért nem volt vízumom. Hiába mondogattam, hogy csak átutazom az Egyesült Államokon. Míg a tengeren voltam, új rendelkezést hoztak, amelynek értelmében átutazási vízum kell ahhoz, hogy valaki amerikai területre léphessen. Nem folytathattam az utamat.

Az angol repülőgép személyzete magára vállalta, hogy elhelyez egy előkelő szállodában, ahol megvárhatom a vízumot, amelyet véleményük szerint hamarosan megkapok. Vízum híján vissza kell térnem angol területre, vagy Fort-de-France-ba, s onnan kell majd egyenesen Franciaországba mennem.

Újév napján meglehetősen nehéz dolog megszerezni a vízumot, amikor mindenki ünnepel. A bevándorlási hivatal tisztviselői igen kedvesek voltak, s nagy fáradság árán kiverekedték a továbbutazási engedélyt és a harminc napi tartózkodásra jogosító vízumot. Huszonnégy órát töltöttem a Festői San-Juan-de-Puerto-Ricóban. Másnap ragyogó tavaszi napfényben indultam New York felé, ahol barátom, Percy Knauth várt rám.

New Yorkban valóságos hóhegyek között szálltam ki a repülőgépből. Szörnyű hideg volt: egy esztendeje nem fáztam ennyire, hiszen az egész átkelés a trópusi égövben zajlott le. A karácsonyestét a tengerparton heverészve töltöttem, a valószínűtlenül tiszta és kék égen szikrázva ragyogtak a csillagok.

Az utazás nagyon kimerített, pihenésre volt szükségem. Így hát el kellett halasztanom a továbbutazást, annak ellenére, hogy barátaim türelmetlenül vártak. A nap legnagyobb részét a hotelban töltöttem, ágyamon heverve, vagy pedig barátaimnál, Sag Harbour kicsiny

kikötőjében, meg a jellegzetes módon „White Whale”-hez, fehér bálnához címzett fogadóban.

Az indulás egyre jobban sürgetett: odahaza már nagyon vártak. Így hát január 6-án repülőgépre szálltam.

Az útirány New York-Montreal-Gander-Párizs volt. A montreali repülőtéren néhány kanadai francia fiatalember felismert: gratuláltak az atlanti-óceáni átkelésemhez. Villogtak a magnéziumfények, nagy meglepetésére egy színésznőnek, aki szintén beszállt a gépbe. Meg is kérdezte, rám mutatva:

— Ki ez?

— Bombard doktor — hangzott a válasz.

— Bombard doktor?

— Igen, aki átkelt az Atlanti-óceánon.

— De hiszen — álmélkodott az énekesnő — én is átkelek!

A stewardess méltatlankodva faképnél hagyta a szerencsétlen színésznőt, anélkül, hogy megmagyarázta volna átkelésem „kissé szokatlan” körülményeit.

Éjszaka a személyzet nagy ijedtséget élt át: a fűtés elromlott, s a hőségből arra gyanakodtak, hogy tűz ütött ki valahol a gépen. A légiszemélyzet csodálatra méltó nyugalmára vall, hogy a stewardess egy szóval sem említette aggodalmát.

Utazásom erkölcsi erejét mi sem igazolja jobban, mint a stewardess, aki később így szólt hozzám: „Ha valaha is kényszerleszállást kell megélnem, akkor már inkább most essem át rajta, mikor ön is itt van.” Célomat tehát részben elértem. Párizsban nagy tömeg fogadott. A szívem a torkomban dobogott, mint diákkoromban a vizsgák előtt. A gép földet ért, az ajtó kinyílt, s máris ott találtam magam barátaim tolongó, hadonászó, üdvözlő tömegében, akik azért jöttek, hogy tanúi legyenek megérkezésemnek Franciaország földjére. A kör bezárult.

AZ ERETNEK útja véget ért. Most már azért kell harcolnom, hogy eretnekségem megértésre találjon, s a jövendő hajótöröttek ortodoxiájává váljék.

Bármelyik hajótörött legalább olyan fizikai állapotban érhet partot, akárcsak én. Ugyanolyan hajótörött voltam, mint a többi. Fizikai adottságaim nem kivételesek. Életemben három sárgaságon estem át, *s* a háború után átszenvedtem a hiányos táplálkozás súlyos következményeit. Nincs semmi tehát, ami különösképpen alkalmassá tett volna erre az átkelésre. Lefogyva, kimerülten érkeztem meg, de életben maradtam.

Ismétlem, nem arról van szó, hogy *jól él* az ember, csupán arról, hogy *életben marad,* míg földet nem ér vagy össze nem találkozik egy hajóval.

Most már kijelenthetem, hogy a tenger elegendő „enni- és innivalót" biztosít ahhoz, hogy a hajótörött bizalommal nézzen a menekülés elé.

A Kanári-szigetek és az Antillák közti átkelés hatvanöt napja alatt nem volt különösebb szerencsém, s utazásom semmi esetre sem tekinthető rendkívülinek, valamiféle vakmerő hőstettnek.

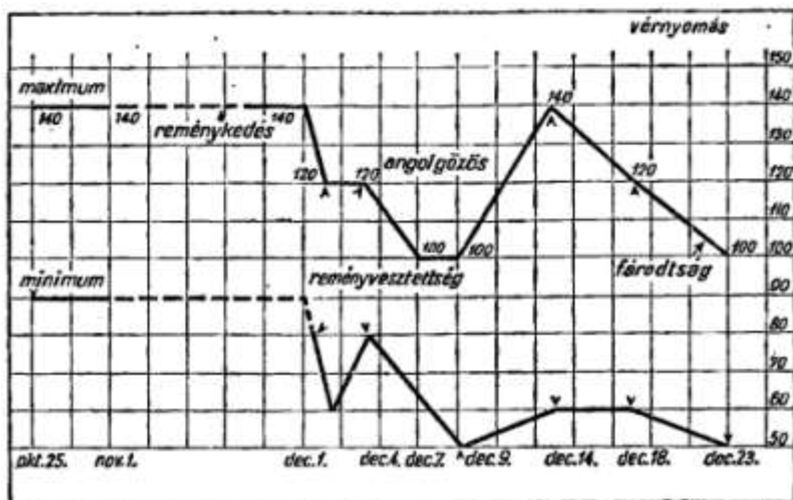
Lefogytam huszonöt kilót, s számos rendellenességet kellett elviselnie szervezetemnek. Nagyfokú vérszegénységet kaptam (induláskor ötmillió, megérkezéskor kétmillió ötszázezer vörösvérsejt), és a vér hemoglobintartalma a biztonság határáig süllyedt.

Az *Arakaka* fedélzetén elfogyasztott könnyű étel utáni időszak csaknem az életembe került.

A táblázat számai világosan mutatják, hogy egy esemény mennyire meg tudja zavarni az ember lelkiállapotát, és az mennyire kedvezően, vagy kedvezőtlenül hathat az egészségre.

Tizennégy napon át, november 26-tól december 10-ig tartó erős bélhurutomat komoly vérzés kísérte. Kétszer csaknem elveszítettem az eszméletemet: november 23-án, a vihar előtti baljós előérzetek közepette, és december 6-án, végrendeletem összeállításának napján. Kiszáradt bőrömön pattanások ütöttek ki, melyek az egész testemre kiterjedtek. Lábujjaimról leestek a körmök. Komoly látási zavarokkal küszködtem;

fizikai erőm kifejezetten csökkent, és állandóan éhes voltam. De élve megérkeztem.

A vérnyomásom alakulásának táblázata

Hatvanöt napon át kizárólag a tenger termékeiből éltem. A magamhoz vett fehérje- és zsírmennyiség elegendő volt. Nyilván a cukorhiány miatt fogytam, de bebizonyosodott, hogy az indulásom előtt elképzelt biztonsági határ nem volt irreális.

Ismételtem beigazolódott a pszichikai tényezők elsődlegessége a fizikaiakkal szemben: az *Arakakával* való találkozás után érzett pszichikai éhség sokkal inkább megtámadta az egészségemet, mint az organikus éhség, amelyet a földközi-tengeri nagy koplalás időszakában Palmerrel együtt elszenvedtünk. Az előző nem igazi éhség, inkább vágyakozás valami más után, s a kielégíthetetlen vágyakozás mindig veszedelmes. A második fajta éhség az első negyvennyolc óra alatt görcsszerű fájdalmak formájában jelentkezik; e fájdalmak később elcsitulnak, *s* aluszékonyságnak, legyengültségnek adják át a helyüket.

A szervezet az első esetben saját magát égeti el, a másodikban csökkentett üzemre áll át.

A megérkezés után megejtett orvosi vizsgálat során semmiféle avitaminózisból fakadó betegség jelét nem észlelték. A plankton tehát biztosította a C-vitamin-szükségletemet.

Esővízhez csak az első huszonhárom nap elteltével jutottam. E huszonhárom nap során bebizonyítottam tehát, hogy a hal kellőképpen oltotta szomjamat, s hogy a *tengerből igenis meg lehet szerezni a szükséges folyadékmennyiséget.*

Monacóból való elindulásom után tizennégy napig tengervízen, negyvenhárom napig halhúsból kipréselt folyadékon éltem. Legyőztem tehát a szomjúságot.

Azt mondották, hogy a tengervíz hashajtó hatású. Nos, a földközi-tengeri koplalás hosszú időszaka alatt tizenegy napig nem volt székletem, sem nekem, sem Palmernek. A mérgezésnek semmiféle jelét nem tapasztaltam. Nyálkahártyáim sohasem száradtak ki.

Orvosi következtetéseimet megfelelő indoklással, dolgozatomban fogom kifejteni. Kísérletem tapasztalatait a tengerészeti szervekkel együttműködve a hajótöröttek használatára írott könyvben fogom összegezni és szabályokba foglalni.

Szeretném kijelenteni e helyütt: egy mentőcsónak tíz napnál jóval tovább fennmarad a tengeren. Kormányozni is lehet kellőképpen, s a hajótörött megmenekülhet. Az *Eretnek* ezt ragyogóan bebizonyította. Továbbá meg akarom fogalmazni a hajótöröttek életmódjának szabályait, időbeosztást is akarok készíteni nekik, hogy tevékenyen tölthessék a napot, s akaratukat egyetlen célra: életbenmaradásukra összpontosítsák.

Ha valaki úgy érzi, hogy eljutott a kétségbeesés mélyére, mindig talál valamit, amiből kitartást meríthet, és talpra állhat, miként Anteus, akibe erőt öntött a föld érintése.

A mentőcsónakok aljára — belül — rá kell nyomtatni a Föld valamennyi tengerének szél- és áramlat-térképét. Hiszen ha az afrikai partok mentén történik is a baleset, a hajótöröttnek esetleg Amerikába kell eljutnia, akármilyen nagy a távolság.

Szeretném, ha emlékeztetőül és biztatásul ez a sor is itt lenne a szeme előtt: „Gondolj arra, hogy 1952-ben valaki megtette azt, ami lehetetlennek látszott."

De e kísérlet arra is tanít, hogy csak hasznos dologért érdemes kockáztatni az életet.

A remény nem egyéb, mint vágy valami jobb után. A hajótörött, mindentől megfosztva, nem tehet egyebet, mint hogy reménykedjék, s kell is reménykednie. Kíméletlenül szembe kell néznie az élet-halál nagy problémájával; s az életbe vetett hitének minden szikrájára szükség van, hogy bátran megküzdhessen a reménytelenséggel.

Gyermekek, fiatalemberek, akik azt hiszitek, hogy egy csapásra híressé válhattok, vagy ingyen, csónakon eljuthattok Amerikába vagy akárhová, kérlek benneteket, gondoljátok meg előbb, vagy jöjjetek el hozzám. A délibábtól, a könnyű kaland reményétől megcsalatva, csak akkor tudjátok felmérni az életért vívott harc súlyosságát, amikor már késő, *s* amikor már nem tudjátok összeszedni a bátorságotokat. Kétségbeesésetek csak növekedni fog, ha rádöbbentek, hogy haszontalanul kerültetek életveszedelembe. Annyi alkalom van rá, hogy szép és nemes ügyre tegyétek fel az életeteket!

És te, hajótörött sorstársam, ha tényleg akarsz hinni és remélni, meglátod, hogy a napról napra elért apró eredményekből milyen önbizalmat meríthetsz, miként Robinson Crusoe tette a maga lakatlan szigetén. S akkor nem lesz okod rá, hogy elveszítsd hitedet.

FÜGGELÉK

I.

I. Albert monacói herceg közleménye

1888. december 17

A hajótöröttek táplálkozása a nyílt tengeren

„Hasznosnak tartom tájékoztatni az Akadémiát ama kutatások egyik meglepő eredményéről, amelyeket az *Hirondelle* fedélzetén immár négy esztendeje az óceánok nyíltvízi faunájával kapcsolatban folytattam, továbbá egyéb tudományos kutatásokról. Az 1888. évi út során bebizonyosodott, hogy nagy bőségben fordulnak elő a tengerekben nyíltvízi állatok, amelyeket éjjel könnyű elejteni.

Egy két és fél méter átmérőjű szitahálóval, amelyet fél órán át a felszínen húznak, minden egyes alkalommal többé-kevésbe nagy mennyiségű hal *(Scopelidae),* és körülbelül 70 köbcentiméternyi hasznosítható szerves anyag gyűjthető.

Ugyancsak éjjel, az Atlanti-óceánon gyakran található medúzatelepek közepére merítőhálószerűen lebocsátott, 50 centiméter átmérőjű háló körülbelül 15 köbcentiméternyi rákot *(Hyperia Latreillei)* gyűjt, amelyek e medúzák szomszédságában élnek.

Azokon a vidékeken, ahol szargasszum-csomók találhatók, e növények ágai között jelentékeny (rák- és hal-) fauna él, amely az előzőknél jóval táplálóbb, de a gyakorlatlan megfigyelő számára csak igen nehezen vehető észre.

Ez év júliusában és augusztusában az *Hirondelle* közel 600 mérföldnyi utat tett meg Európa nyugati és délnyugati partjai mentén, tonhalak jelenlétét kutatva, s két, műcsalival ellátott horoggal 53 darab, összesen 908 font súlyú tonhalat ejtett.

Ama roncsok körül, amelyek elég régiek ahhoz, hogy kacsakagylók telepedjenek meg rajtuk, csaknem kivétel nélkül akadnak meglehetősen nagy halak; hat ilyen roncsnál, amelyeket júliusban és szeptemberben kerestünk fel, 28, összesen 303 font súlyú fűrészsügért fogtunk. Az említett, valamint a megelőző utazások során néha megesett, hogy a

kívánt mennyiségű (egy alkalommal 300 fontnyi) hal kifogása ellenére sem csökkent érezhetően a vízben maradt halak száma!

II.

Paul Budker megjegyzései

Paul Budker úr az alábbiakban volt szíves közelebbről meghatározni — fényképeim nyomán — néhány olyan állatot, amellyel utam során találkoztam.

Fehér bálna

Minden valószínűség szerint *Balaenoptera physalus,* vagy közönséges barázdásbálna, amelyet a bálnavadászok „fin"-nek vagy „finback"-nek neveznek. Ezt a fajt többször jelezték a Földközi-tengeren. Tudvalevő, hogy a balaenopterák abban különböznek a valódi bálnáktól, hogy hátúszójuk van, amely világosan látható, amikor az állat lebukik. E hátúszó formája és elhelyezkedése, valamint a szóban forgó faj lemerülés közben végzett mozgása arra utal, hogy itt valóban közönséges barázdásbálnáról van szó. De csak tüzetesebb vizsgálat után lehetséges a pontosabb meghatározás.

Fehér színe mindenképpen figyelemre méltó: teste fehéres, fehér hátúszójának hátsó része fekete, farkrésze szürkés. A „finback"-ek normális körülmények között erős színezetbeli disszimmetriát mutatnak. A teljesen albínó példányok igen ritkák Csak a legújabban megjelent szakmunkákban történik róluk említés. N. A. Mackintosh kollégám, a Discovery Committee igazgatója, a közelmúltban (1953 márciusában) megemlítette, hogy az egyik antarktiszi bálnavadász-felügyelő a bálnafeldolgozó hajó által elejtett állatok között látott egy fehér barázdásbálnát. A dolognak nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget, s az albínót minden ceremónia nélkül ugyanúgy feldolgozták, mint színezett sorstársait.

A cetfélék között csak egy esetben találtak albínó példányt: az „Anglo-Norse” ejtett egy fehér fizétert Peru partjai közelében, 1951-ben.

A cápa

A nagyon hosszú, végükön fehér mellúszó, a kerek és ugyancsak fehér végű hátúszó, valamint az orr formája *Carcharinus longimanus*-ra (Poey) vagy más néven „White-tipped shark”-ra utal. Cousteau[51] és Tailliez megküldték e faj egyik példányának fényképét, amelyet a Zöldfoki-szigetek mellett egy lemerülésük során készítettek.

Ez a nyílttengeri, jobban mondva „óceáni” cápa a partok mentén sokkal kevésbé fordul elő, mint az ugyancsak a *Carcharinus* fajhoz tartozó rokonai. Jelezték a Földközi-tengeren, de főleg az Atlanti-óceánon, általában messze a partoktól. Az Egyesült Államok partjainál sohasem találkoztak vele, s én sem láttam ilyent az afrikai vizeken. Állítólag megtámadják az embert, de konkrét bizonyíték nincs rá. A legnagyobb példány, amelyet mértékadó személyek láttak, 3,50 méter volt, de 4 méteresre, sőt nagyobbra is megnőhet. Elevenszülő, placentája van. Minthogy rendszerint a nyílt óceánon él, kevésbé ismerik, mint a part menti fajokat.

Európai íjhal

Általában part menti hal, táplálkozási célokra ritkán használják, mert mérgező hatásúnak, sőt halálosnak tartják a fogyasztását. Nevét — „Trigger-fish”, vagyis Poisson-gâchette — arról kapta, hogy hátúszójának második, rövidebb tüskéje mozgás közben beleakad az elsőbe.

Jordan és Evermann „The Fishes of North and Middle America” (Észak- és Közép-Amerika halai) című művében a következők olvashatók róla (II. rész, 1898, 1698. old.): „According to Dr. Day eating

---

[51] Cousteau kapitány könyve magyarul is megjelent *Cousteau-Dumas*: A csend világa. Gondolat 1958.

the flesh of these fishes occasions in places symptoms of most virulent poisoning. Dr. Mennier, at the Mauritius, considers that the poisonous flesh acts primarily on the nervous tissue of the stomach, occasioning violent spasms of that organ and shorty afterwards of all the muscles of the body. The frame becomes racked with spasms, the tongue thickened, the eye fixed, the breathing laborious, and the patient expires in a paroxysm of extreme suffering."[52]

Paul Budker

---

[52] Day szerint e halak húsának fogyasztása a legerősebb mérgezés tüneteit vonhatja maga után. Dr. Mennier (Mauritius) véleménye szerint a mérgező hús elsősorban a gyomor idegeire hat, s előbb ennek a szervnek, majd röviddel később az egész test izomzatának erős görcseit idézi elő. A beteg teste görcsbe feszül, nyelve megvastagszik, tekintete megmered, lélegzése fuldoklóvá válik, majd szörnyű fájdalmak közepette meghal."

Fülszöveg

Alain Bombard, a vállalkozó szellemű francia orvos merész kísérletéről számol be ebben a naplószerűen megírt munkájában.
Célja megmenteni azt az ötvenezer embert, aki évente mentőcsónakokban pusztul el. Önbizalmat, reményt oltani azokba, akik hajótörést szenvednek a tengeren, akiknek nem szomjúság, nem éhség okozta halálát, hanem a rettegés volt a vesztük. Példájával, kísérletével bizonyítja, hogyan lehet leküzdeni a reménytelenséget, amely biztosabban, gyorsabban öl, mint bármely fizikai tényező.
A szerző 65 nap alatt ért el gumicsónakjában a Kanári-szigetekről Amerikába, táplálékát kizárólag a tengerből szerezte.
Izgalmas, érdekfeszítő, s ami a legdöntőbb, hiteles leírása e könyv ennek a kalandos útnak, de egyben hősies utazásnak. Az emberi akaraterőnek, segíteni akarásnak egyik szép bizonyítéka.

Kiadja a Gondolat, a TIT kiadója.
A kiadásért felelős a Gondolat Kiadó igazgatója.
Felelős szerkesztő: Sólyom Gáborné.
Kontrollszerkesztő: Aranyosi Pál.
Műszaki vezető: Kálmán Emil.
Műszaki szerkesztő: Károlyi Gábor.
Megjelent 38 000 példányban,
12,5 (A/5) ív + 16 oldal egyszínű és
egy színes képmelléklet terjedelemben.
A védőborítót Gáll Gyula tervezte.
A nyomás és kötészeti munkálatok
a Német Demokratikus Köztársaságban készültek
Go 166 — b — 64-65